

RAJASTHAN UNIVERSITY LIBRARY
JAIPUR

DATE LABEL

Call No. _____
Accn. No. _____

_____ *Date of Release*
for loan

This book should be returned to the library on or before the date last stamped below, failing which fine as per University Library Rules will be charged.

THE
GULISTĀN

OF

SA'DĪ.

WITH A FULL VOCABULARY.

THE

GULISTĀN

OF

SHAIKH MUSLIHU 'D DĪN SA'DĪ OF SHĪRĀZ:

A New Edition,

CAREFULLY COLLATED WITH ORIGINAL MSS

WITH A FULL VOCABULARY.

BY

JOHN PLATTS,

ONE OF H M'S INSPECTORS OF SCHOOLS IN THE CENTRAL PROVINCES OF INDIA

LONDON ·

W^M H. ALLEN AND CO, 13, WATERLOO PLACE, S W.

1874

PREFACE TO THE SECOND EDITION.

THIS edition of the Gulistān is, as the title-page announces, a new edition, and not a mere reprint of the former. The numerous typographical and other errors of the former edition have all, to the best of my knowledge, been corrected; new, and it is to be hoped, improved readings, have in numerous instances been introduced; the long and the short *izāfat* have been distinguished—the former being represented by a vertical *kasra*, thus (◌ِ); the vocabulary has been corrected and enlarged; and, lastly, the metres of all the verses occurring in the text have been given in an appendix.

The adverse circumstances under which the former edition was prepared almost precluded the possibility of accuracy. The first MS. of the text, upon which I had laboured for some years, was burnt at the printer's, and not a vestige of it remained in my possession. The second had to be prepared against time, and at a period when I was labouring under a painful sickness. I was constrained therefore to take a great deal on trust; and although my chief guide was one who is justly regarded as an Orientalist of great eminence, I have, in blindly following him, paid the penalty of "surrendering judgment hood-winked to the fascination of a name."

It is in the verses of the text that the most striking alterations will for the most part be found. The changes made do not, it is true, in every instance materially affect the sense; but they unquestionably produce a great change in the versification, as may be perceived from the few examples which follow, in none of which will the old readings scan:

Reading of old Texts.	Reading of present Text.	PAGE
دانی که چه گفت مرا آن بلبل سحری	دانی چه گفت مرا آن بلبل سحری	۵۱
و کفلی بتغییر الزمان نذیرا	و کفلی بتغییر الزمان نذیرا	۱۲۳
خر که بر وی کمتر نهند بار	خر که بر وی نهند کمتر بار	۱۳۵

In revising the former text I have carefully collated it with some of

'the best MSS.'¹ in the libraries of the India Office and the British Museum that were most kindly placed at my service by Dr. Rost and Dr. Rieu. These MSS., however, are from India, and differ to no great extent from those in my possession. Still I was fortunate in obtaining some valuable help from them. A genuine Persian MS., either of the Gulistān or of the *Kulliyāt* of Sa'dī, I was unable to discover in either of the above-mentioned libraries. I regret this the more as I suspect that not a few of the verses in the Indian copies of the Gulistān are spurious.

I take this opportunity of offering my grateful thanks to those foreign critics who kindly pointed out to me the defects of the former edition of this work, and whose suggestions have led to the preparation of the present revised and corrected edition. To my critic in the "Revue Critique," No. 5, of 1st Feb., 1873, my thanks are especially due. He will, I trust, perceive that his suggestions and comments have borne fruit in the present edition. I fail to see, however, on what ground he could have me change the word *shāhid*, "lover," to *shāhad*. That this is the modern pronunciation of the word I allow. But Sa'dī's can scarcely be termed a modern work; and there is nothing, so far as my knowledge goes, to show that in Sa'dī's days the word was pronounced otherwise than *shāhid*. Indeed the evidence afforded by the standard lexicons and by the commentators is against the pronunciation *shāhad* in olden times; for these all notice the change from *khashm* to *khishm*, *dimāgh* to *damāgh*, etc., but are silent on the subject of *shāhid*. This I regard as pretty satisfactory proof that the change from *shāhid* to *shāhad* is a comparatively recent one.

Again, to the same critic's objections to the verse *فرو نه بندد کاری* (Page 77, *Kīṭā'*) I would reply: 1. That no MS. or printed copy of the Gulistān that I have seen gives a different reading; 2. That the verse *does* satisfy the metre, the second foot (which is condemned by my critic) being what is technically termed *musha* "as, a variation by no means uncommon in the metre *Mujtas* (c. f. *Nāẓm*,

¹ The MSS. of the India Office Library are numbered 235, 286, 775, 876, 1541, 1689: those of the British Museum 2951, 7742, 7961. The critic who reviewed the former edition of my Gulistān in the "Revue Critique," No. 5, of 1st Feb., 1873, thought fit to censure me for not furnishing the authorities for my readings. Had I used the MSS. of any public library, the omission to cite my authorities would have justified his censure. But considering that I had stated in the Preface of my work that it was compiled from MSS. and lithographed editions which were partly my private property, partly that of the publishers, I cannot regard his censure as just.

p 137, and 1st *Bait*, p 156 of the *Gulistān*) 3 That *faro bastān*, in the verse in question, is used intransitively, as the commentators are at some pains to point out, without, however, leading one to suppose that such use of the verb is extraordinary

As to what my critic terms "overloading the text with marks of punctuation, etc," I would urge that the work is intended chiefly for students, and that the punctuation aims at facilitating the reading and understanding of the sentences by beginners Abundant as are the diacritical and other marks, they fall short of the number presented in the text of Dr Sprenger, whose remarks on the utility of a complete system of punctuation in Urdu and Persian texts I fully endorse I may here explain that in the present text the mark (,) represents a comma, or a semicolon, and occasionally a colon, the mark (*) a full stop

From my English critics I have learned nothing Their criticisms betray, on the whole, a sad lack of scholarship Indeed some of these gentlemen would appear to have not yet mastered the elements of the Persian language¹

A Persian scholar of eminence having denied the existence of any authority for the meaning and etymology assigned by me to the word *حرسک*, I take this opportunity of submitting for his consideration the following extracts from the *Ghuyasul-lōghat* and the *Baharī 'Ajām*, two well-known Persian lexicons At the same time I would observe that, in my opinion, the description of the game of *khursak* that is given in the *Burhānī Kātibī* is of itself sufficient to show that it is not "Blind-man's buff," or "Leap-frog" The latter game is, I believe, quite unknown in the East, and the names for the former usually contain, as in English, a word or words which convey the idea of *covering the eyes* Now what connection can there possibly be between such words and one in which *khurs*, "bear," enters?—Anyhow, I may confess that it was the mere perusal of the description in the *Burhān* that led me to give to *khursak* the meaning and etymology that I do, and that I am right in doing so, the following extracts, I think, prove —

¹ See the review of my Translation of the *Gulistān* in the *Saturday Review* of the 2nd August 1873 What is to be thought of a critic who not to mention innumerable other gross mistakes seriously offers his readers *So long as thou didst think of roughness and not of merit* as the correct translation of the Persian verse *با درشی هر نه بداری*? Ignorance and impertinence such as are displayed by this reviewer are simply unpardonable The true signification of the verse in question is, *Be aware that thou deem not bulkiness (or size) a merit from which I submit my rendering (Never regard bulkiness as a merit)* though somewhat colloquial and more Scotch perhaps than English in expression is not essentially deficient

The *Ghiyāṣ'ul-lōghāt*, after quoting the explanation given in the *Burhān*, goes on to say : اطفال نام بازی اطفال و در مصطلحات نوشته که خرسک نام بازی اطفال که طفلی را خرس قرار دهند و اطفال دیگر گردا گرد او چرخ زنند - بهر که لکد زند باز اورا خرس سازند *

The *Bahāri 'Ajam* says : وآن چنانست که خرسک نام بازی اطفال - و آن چنانست که اطفال را خرس قرار دهند و او بچهار دست و پا دامی ایستد و دیگر اطفال بر دور او چرخ زنند و از هر طرف خشتی برو زنند و او بهر کس که لکد بزند باز اورا خرس سازند و شخص اول مرخص است *

J. T. P.

London, Nov. 1st, 1874.

PREFACE.

THE present edition of the Gulistan is the result of a careful comparison of the texts of Gentius, Gladwin, Semelet, Sprungei, and Johnson, as well as a large number of old and valuable manuscripts—partly my own property, partly that of the publishers of this work—and some choice lithographed copies which I brought with me from India

Had my own wishes alone been consulted, it would perhaps have been more agreeable to me to re-edit (with permission) the excellent text of Dr Sprenger, and add a vocabulary thereto, but as it was determined that a revised text should be prepared by me, I set myself to the task with the earnest intention of making the best of the valuable and ample material at my command

I undertook the work with the less hesitation because I believed, 1st, That even Dr Sprenger admits that other readings than those adopted by him are admissible (at least, I infer as much from his giving the *variantes* of three copies in the notes of the Preface of his edition), 2ndly, That there was much room for improvement in the punctuation of all the preceding editions, 3rdly, That a more extensive use of orthographical signs—at least, in all the opening chapters of the work, and in all the Arabic portions—would prove of great assistance to students, 4thly, That a fuller and more accurate vocabulary than any that has hitherto appeared was desirable

Two of the MSS used by me I found to be, for the most part, in surprising harmony with the text of Dr Sprenger, and hence, whenever these three concurred in a reading from which that (or those, for the readings of the others were in some instances as various as possible,) of the other texts and manuscripts differed, I invariably adopted it as the more trustworthy Moreover, the readings of all the texts and MSS in some few cases differed widely from one another, and from the text of Dr Sprenger, in such cases I have unhesitatingly preferred the reading of Dr Sprenger

The full system of punctuation, the extensive use of vowel-points, and

the invariable use of the *izāfat*, will, it is hoped, remove many difficulties from the beginner's path, enabling him to read fluently, correctly, and intelligibly, and to discover the meaning of the author with tolerable facility.

To the preparation of the Vocabulary I have devoted very considerable time and pains. I have not, to the best of my knowledge, omitted a single word occurring in the text, except such perfect participles as differ in no sense from the verbs from which they are derived, and a few compounds, such as *dastam*, *dastat* (of which the parts, *dast*, *am*, and *at*, are given separately), in cases where they could not possibly puzzle the learner who has mastered the merest elements of the grammar. On the contrary, I have admitted into the Vocabulary all Persian phrases and idioms of which the sense is not quite obvious, and all the Arabic phrases and sentences occurring in the text. The meanings given in preceding vocabularies I have, in not a few cases, felt it necessary to modify or completely change. A notable instance of this will be found in the word *khirsak*, to which the vocabularies and dictionaries give the meaning of "The game of leap-frog" or "Blind-man's buff," to neither of which it has the slightest relation. Of several words I have attempted to fix the etymology; with what success I cannot presume to determine. I have spared no pains in ascertaining the correct vowels of every word; in distinguishing purely Persian from purely Arabic words; in noting such Persian words as, though derived from the Arabic, have changed their form or signification, or both; and lastly, in noting Arabic words coined from the Persian, Sanskrit, and Greek languages.

In the preparation of the Vocabulary I have made free use of the commentaries—some of which are remarkably good—on the margin of my manuscripts. I must also acknowledge my obligations to M. Ch. Defrémery, the notes to whose translation of the "Gulistān" furnished me with much valuable information.

The writings of Sa'dī are held in high esteem wherever Persian is studied. His "Pand-nāma," "Gulistān," and "Bostān," especially, are commonly read, quoted and admired; and the two former are the first put into the hands of the youthful student. This, however, is not to be attributed to their being more highly prized, generally, than the writings of others (for the Persian scholar by no means places Sa'dī in the foremost rank of authors), but to their greater simplicity of style and suitableness of subject-matter. It would, perhaps, be difficult to find in the language another author whose works combine at once such simplicity of style with

so many beauties of thought and language. Hence the works of Sa'di are rightly the first that are taken up by an English student. But for an extensive and sound knowledge of Persian the works of Sa'di alone, or of Sa'di with the addition of the "Anvari Suhaili," will not suffice. Portions, at least, of all the old authors of mark, as also of the moderns, should be studied as well. It is to be feared, however, that as long as so little encouragement is given to Oriental scholarship in England, the student of Persian will not step beyond the beaten path of the "Gulistan" and the "Anvari Suhaili," and that the study of the works indicated above will be regarded as a luxury, to be enjoyed by those alone who are fortunate in the possession of a natural love for the study, and leisure at command to gratify that love.

It was my intention to have prefixed a Life of Sa'di, compiled from reliable sources, to this edition of the Gulistan, but as this would have delayed the appearance of the work for some months, it was deemed advisable to put forth the work without it, and to proceed with the biography with the view to its appearance in another work, which it is expected will be shortly ready for the press.

J. P.

LONDON, 23rd March, 1871.

| a (interj) oh' ah!, (interrog) num? utrum?
 an? A [1
 آب *āb*, water, tears, anything liquid, lustre
 آب *abi hayāt*, water of life, immortality
 P.A. [P
 آب دهان *ābi dahān*, water of the mouth, saliva
 آب دیدن *ābi dida*, water of the eyes, tears P
 آب زر *ābi zar*, (lit water of gold), golden ink,
 آب زلال *ābi zulal*, cool, sweet, limpid water P A
 آب شور *ābi shor*, salt water, sea P
 آب *āb*, refusing, refraining, disliking A
 آب کردن *āb kardan*, to refuse, &c A P
 آباد *ābādān*, fertile, flourishing, cultivated,
 populated, replenished P
 آب *āb jū*, flood tide P
 آب دیدن *āb dida*, tears, tearful eyes P
 آب *āb*, cloud P
 آب *ābri āzār*, spring clouds P A
 آب *ābri āzur* (or, *āzar*), winter clouds, clouds
 without rain P [saints A
 آب *ābrār*, (pl of آب *barr*), just, righteous (men),
 آب *ābrār*, acceptance, reward, justification A.
 آب *ābrāhim*, Abraham (the patriarch) A
 آب *ābrū*, (lit brightness of face), honour,
 ignity, character, rank, glory P
 آب *ābrū*, the eyebrow, brow P
 آب *ābrīk*, (the آب *āb rīz* arabicized),
 water vessel, ewer, jug A
 آب *āb kash*, water drawer, water-carrier P
 آب *ābgīna*, glass, mirror, drinking glass P
 آب *āblah*, foolish, simple (person), fool, block
 head A
 آب *āblahī*, foolishness, folly, stupidity P A

آب *āblahe*, one fool, a certain fool, (followed
 by آب *lī*), the fool P A
 آب *āblis*, the devil A
 آب *ābn*, son A [whelp A
 آب *ābnu z'bin*, son of a wolf, a wolf's
 آب *ābnā'* (pl of آب *ābn*), sons A
 آب *ābnāyi āsāi* *ābnāyi āsāi*, those of the same
 species, character, rank, or condition A P
 آب *ābnūs*, ebony P
 آب *ābu*, (acc آب *āba*, gen آب *ābi*), father,
 originator, cause, possessor, (used, as a pre-
 fixed noun, for آب *āb*, before the Arabic
 article it is pronounced *ābu*, with the final
 vowel short) A
 آب *ābu 'lfaraj*, see under آب *shāikh* A
 آب *ābu 'lfiwaris*, (lit father of cavaliers)
 the nickname of a certain loud and harsh-
 voiced preacher A [father and mother A
 آب *ābawam*, (dual of آب *āb*), the two parents,
 آب *ābawahu*, his parents A
 آب *ābū bakr* (lit father of the maid), Abu-
 bekr, Muhammad's father-in law and suc-
 cessor A
 آب *ābū bakr bin sa'd bin*
Zangī, the name of the monarch of the
 Atabak dynasty to whom Sa'dī dedicated
 his Gulistan A P
 آب *ābū hurairat* or *huraira* (lit master
 of the pet cat), name of a companion of
 Muhammad, thus nicknamed by the Prophet
 on account of a pet cat he had A
 آب *ābi*, of water, consisting of water P
 آب *ābe*, a sheet of water, a stream, a torrent,
 a draught of water P
 آب *ābyāt* (pl of آب *āyat*), verses A
 آب *ātabak*, (lit supervisor, or tutor, of the
 prince), a dynasty of Turkuman kings of

- Persia; so called because Sa'd bin Zangī, the first of the house, was the tutor of Sultān Sanjar, who conferred the kingdom on him. The Atābaks reigned from 1148 to 1264 A.D. It was to the sixth of them that the Gulistan was dedicated. T.
- أتأمرون *ata'murūna*, do you command? (2. m. pl. imperf. of the verb امر *amara*, with the interrogative particle أ prefixed). A.
- آتش *ātish*, fire, heat; rage. P.
- آتشي *ātishī*, thou art fire. P.
- از آتشي *az ātishī*, thou art (composed) of fire. P.
- اتصال *ittiṣāl*, close union, attachment. A.
- اتفاق *ittifāk*, agreement, concurrence, common consent; league; intention, resolve; chance, accident, fortune; occasion; arrangement. A. [occur; to agree. A.P.]
- اتفاق افتادن *ittifāk uftādan*, to happen, chance, اتفاقا *ittifākān*, by chance; in concert. A.
- اتفتت *ittafakat*, it has united (fem. 8th form of the verb وفق *wafaka*). A.
- نهر اذا اتفتت *iza 'ttafakat nahru*, when they unite, (become) a river. A. [(men). A.]
- اتقياء *atkiyā'* (pl. of تقي *takīy*), devout or pious
- اتمام *itmām*, completion, accomplishment. A.
- اتوب *atūbu*, I turn in repentance, (imperf. of the verb تاب for توب, he repented). A.
- اتي *atā*, he came. A.
- اتاني *atāni*, he came to me. A.
- اتاني الذي اهواه *atāni 'llazī ahwāhu*, he whom I love came to me. A.
- آثار *āṣār* (pl. of اثر *aṣar*) signs, marks; annals, histories, traditions, &c. A.
- اثر *aṣar*, sign, mark, trace, print, impression, vestige, indication, effect. A.
- اثم *iṣm*, sin. A.
- اثير *aṣīm*, sinful, criminal; sinner. A.
- اثيرا *aṣīman*, acc. of *aṣīm*. A.
- اجابة } *ijābat*, answering, accepting; res-
اجابت } ponse, acceptance, consent. A. [A.P.]
- اجابت کردن *ijābat kardan*, to answer, to accept.
- اجازت *ijāzat*, leave, permission; permission (to depart). A.
- اجتمعت *ijutama'at*, it has joined (fem. 8th form of the verb جمع *jama'a*). A.
- اجتمعت بحر اذا *iza 'jtama'at bahru*, when they unite, (become) a sea. A.
- اجتهاد *ijtihād*, striving to do; diligence, effort, اجر *ajr*, reward, recompense. A. [pains. A.]
- اجره *ajrahu*, his reward. A. [fare. A.]
- اجرت *ujrat*, recompense, reward, wages, hire;
- اجل *ājil*, delaying, returning, prospective, belonging to the future world. A.
- اجل *ajal*, death, appointed time, fate. A.
- اجل *ajalla*, may (God) render glorious (3 p. sing. perf. of 4th form of جل *jalla*, he was glorious, used optatively); great, glorious, revered (used adjectively). A.
- اجل *ajallu*, more or most glorious, most noble or honoured. A.
- اجلاف *ajlāf*, (pl. of جلف *jilf*), rude, coarse, churlish; stupid, foolish. A. [glory. A.]
- اجلال *ijlāl*, reverencing, honouring; reverence, اجلالها *ijlālahumā*, the honour (or glory) of both. A. [individuals. A.]
- احاد *āhād* (pl. of احد *aḥad*), units, ones; احاد *uḥāda*, singly. A.
- احب *uḥibbu*, I love, (imperf. of احب *aḥabba*, 4th form of the verb حب *ḥabba*). A.
- احتراز *iḥtirāz*, guarding against; carefulness, caution, forbearance. A.
- احتلام *iḥtilām*, dreaming of copulation, nocturnal pollution. A.
- احتمال *iḥtimāl*, bearing, supporting, putting up with; patience, forbearance; suspicion. A.
- احد *aḥad*, one. P.
- احدهم *aḥaduhum*, one of them. A.
- احدي *iḥdā* (fem. of احد *aḥad*), one. A.
- احدي الحسين *iḥdā 'l ḥasanain*, one of the two good things. A.
- احسان *iḥsān*, doing good, kindness, favour, obligation; watchfulness, preserving in the right way. A.
- احسن *aḥsan*, more (or most) beautiful. A.
- احسن *aḥsana*, he hath done good; (optatively) may (God) make good, (3 p. sing. perf. of the 4th form of the verb حسن *ḥasana*). A.
- احسن الله خلاصه *aḥsana 'llāhu khalāṣahu*, may God give him a happy deliverance. A.
- احسن *aḥsin*, do good; (imp. of احسن *aḥsana*). A.
- احشاء *aḥshā'* (pl. of حشا *ḥashā*), entrails; bowels. A.
- احصان *iḥsān*, causing to be continent or chaste; abstaining; fortifying, strengthening. A.

احف *ahfaḥ*, protect, guard, or defend thou, (imp of the verb *حفظ* *hafẓa*) A [son A
 واحف *waḥfa* and protect his
 احد *ahmad*, (lit more or most praiseworthy)
 Ahmed, one of the names of Muhammad A
 احمق *ahmaq*, foolish; fool A [fool A R
 احمق *ahmaq*, more foolish, a greater
 احوال *ahwāl* (pl of حال *ḥāl*) states, conditions,
 circumstances, affairs A
 احوا *ahwā* (pl of حي *ḥayy*), tribes A
 احوا *ahwāy*, Arab tribes A R
 اح *ah*, brother, companion, fellow, connected
 with, or related to (used as a prefixed noun,
 the nom is *احوا* *ahwā*, the acc *اها* *ahā*) A
 احوال *ahwāl*, the hater, the im-
 mical, the malevolent. A
 احوال *ahwāl*, involved in misfor-
 tune, afflicted one A
 احوال *ahwāl*, he made to enter (1th form of
 the verb *حاص* for *حوص*) A
 احوال *ahwāl*, (it) has made thee enter, has
 plunged thee A
 احمر *ahmar*, star R [epitome A
 احمر *ahmar*, abridgement, abbreviation,
 احمر *ahmar* *ahmar*, to abridge, cut
 short, conclude A R
 احار *ahhar*, choice, option, preference,
 power, authority, self-control, freedom to
 act, will, pleasure A
 احد *ahad*, he took A [him A
 احد *ahad*, pride seized
 اخر *akhir*, last, other, another A
 اخر *akhir*, last, latter, after all, in fine, at least A
 اخر *akhir*, the last resource A
 اخر *akhir*, the futuro state, the next world A
 اخر *akhir* (lit of آخر *akhir*), last, another A
 احمر *ahmar*, green A
 احمر *ahmar*, spark, embers R [ment A
 احص *ahṣ*, sincerity, true piety, attach-
 احص *ahṣ* (pl of *حصى* *ḥaṣy*), habits, man-
 ners, morals, dispositions, benevolent, kind,
 or courteous disposition A
 احو *ahw*, brother, &c (used as a prefixed
 noun), see *اح* *ah* A

احوا *ahwā*, brothers, brethren (not, gene-
 rally, by birth), friends, fellows asso-
 ciates A [rites of devils A
 احوا *ahwā*, the asso-
 احوا *ahwā*, the brethren of
 purity, (an association to which is ascribed
 the authorship of numerous works on
 science and divinity) A
 احوة *ahwā*, brotherhood, fraternity. A
 ادا *ada*, pronunciation, voice R
 ادا *ada*, payment, fulfilment, performance A
 ادا *ada* (pl of ادب *adab*), good manners,
 courtesies, morals A
 ادا *ada*, may (He) prolong, (3 m sing
 perf of the 1th form of the verb *دام* *dama*,
 for *دام*, used optatively) A
 ادا *ada* *allah* *allah*, my God
 prolong his days A
 ادب *adab*, good breeding or manners, respect-
 fulness, polite literature, learning, teach-
 ing instruction A
 ادرار *adarar*, salary, allowance, stipend A
 ادرار *adarar*, an allowance, a pension A R
 ادرار *adarar*, attainment, apprehension, com-
 prehension A [the verb *دار* *darā*] A
 ادرار *adarar*, (it or he) overtook, (1th form of
 ادرار *adarar* *gharku*, drowning over-
 آدم *adam*, Adam [took him A
 آدم *adam*, the offspring of Adam,
 mankind A [A R
 آدمي *adami*, human, a man thou art a man
 آدميان *adamiyan* (pl of *adami*), men, mankind R
 آدمي *adami-bacha*, child of man R
 آدمي *adamiyat*, humanity A
 آدمي *adami zada*, born of man, human R
 آدمي *adamiyī*, thou art a human being — a la
 آدمي *adami*, one man, a certain man R
 ادنى *adnī*, nearer, or nearest, lower, or lowest,
 lesser, or least [structor A
 ادب *adib*, courteous, learned, teacher, in-
 ادب *adib* *adib*, the instruction of
 the teacher A
 اديم *adim*, surface (of the earth or sky), or
 what appears (thereof), tanned skin,
 leather, red leather A
 اديم *adimu* *sama*, the exterior, or visible
 part of the heavens, the sky A

آدینه *ādīna*, the Mubammadan Sabbath, Friday. P. [harm, or hurt. A.]

اذا *azā* (for اذی) annoyance, molestation, اذا *izā*, when, whenever; lo! A.

اذا كان الطباع طباع سوء *izā kāna 't tibā'u tibā'a sū'in*, when the nature is a nature of evil (i.e. is an evil nature). A.

آذار *āzār*, the sixth of the Greek (or Syrian) months, corresponding to March O.S. A.

آذر *āzur*, or *āzar*, the ninth month of the Persian calendar, corresponding to Decem-

آذل *azall*, vilest, basest. A. [ber. P.]

اذن *izn*, leave, permission; knowledge. A.

... *uzn*, the ear. A.

اذی *azū* = اذا; q. v. A.

آذی *azan*, (acc.) injury, &c.; contumely. A.

آذیه *azīyat*, vexation, molestation, harm, hurt. A.

آر *ār*, bring (imp. of آوردن *āvardan*). P.

ار *ar*, = اگر *agar*, q. v. P.

ارادت *irādat* } wish, desire, will; purpose, intention; meaning; docility. A.

اراده *irāda* } اراستن *ārāstan*, to adorn, fit out; prepare, array, put in order. P.

اراسته *ārāsta*, adorned, &c. P.

آرام *ārām*, rest, quiet; ease, comfort. P. [P.]

آرام گرفتن *ārām giristan*, to take rest, to repose.

ارامل *arāmīl* (pl. of ارامل *armal*), widows; needy, destitute (persons). A. [still or quiet. P.]

آرامیدن *ārāmīdan*, to rest, or repose, to become

آرای *ārāi*, adorn thou, (imp. of اراستن *ārāstan*). P.

آرایش *ārāyish*, ornament; preparation. P.

آرباب *arbāb* (pl. of رب *rabb*), lords, masters, possessors. A.

آربابِ معنی *arbābi ma'nā*, spiritual persons. A.P.

آربابِ همت *arbābi himmat*, high-minded persons, of noble aspirations; liberal persons. A.P. [revenue (in kind). A.]

آرتفاع *irtifā'*, exaltation, elevation, height; ارجمند *arjmand*, rare, worthy, dear; noble, honoured, distinguished. P. [lous. A.]

آرخي *arkhā*, most flabby, or flaccid, or pendu-

آردشیر بابکان *ardshīr bābakān*, the first king of the 4th, or Sassanian, dynasty of Persia.

He was the son of a shepherd, who married the daughter of one Bābak. His reign was cotemporary with that of Commodus. P.

آردی بهشت *urde bihisht*, (lit. like Paradise),

the second month of the Persian calendar, corresponding to April. P.

آرزاق *arzāk*, (pl. of رزق *rizk*), supplies of food or sustenance; possessions, riches. A.

آرزانی داشتن *arzānī dāshtan*, to give, bestow; to consider fit or worthy. P.

آرزو *arzū*, wish, desire, longing, eagerness. P.

آرزیدن *arzīdan*, to be worth; to suit. P.

آرژنگ *arzhang*, the gallery, or drawing-book, of the painter Mānī. P.

آرژنگی *arzhangi*, like, or worthy of, the gallery of the painter Mānī. P. [(generally). P.]

آرسلان *arslān*, name of a certain slave; a slave

ارض *arz*, earth, soil, land. A.

الارض *al arz*, the earth. A.

ارضه فی *fi arzīhi*, on His earth. A.

ارض *irza*, be thou pleased, or satisfied, (imp. of the verb رضى *raziya*). A. [*rafā'a*]. A.

ارفع *irfa'*, raise or exalt thou, (imp. of رفع *rafa'*) *irfa' darajata 'l auliya' ihi wa wulātihi*, and exalt the ranks of his ministers and governors. A.

آركان *arkān* (pl. of ركن *rukn*), pillars, props. A.

آركان دولت *arkāni dawlat*, (lit. pillars of the state), nobles, ministers. A.P.

آرام *āram*, I will, or would, or may bring (nor. of آوردن *āvardan*). P.

آرامیدن *āramīdan* = آرامیدن q. v. P. [abated. P.]

آرامیده *āramīda*, rested; settled; moderated,

آره *arra*, a saw. P. [آوردن]. P.]

آری *ārī*, thou mayest bring, (2 sing. aor. of

آز *āz*, desire, avarice, greed. P.

آز *az*, from, among, of, with, by, above, beyond, by way of, for the sake of; than; such as, to wit. P.

آزاد *āzād*, free. P. [liberty. P.]

آزاد شدن *āzād shudan*, to be free, to be set at

آزاد کردن *āzād kardan*, to set free, to release, liberate. P.

آزادگان *āzādagān* (pl. of آزاده *āzāda*), those who are free from worldly cares, the religious. P.

آزادگی *āzādagi*, freedom. P.

آزاده *āzāda*, freed; free P.

آزار *āzār*, annoyance, molestation, sorrow, grief, trouble, smart, soreness, hurt; (as latter part of a compound) injurer, molester; injuring, vexing; (*āzār* is, in such cases, the root of the verb آزاردن *āzārdan*). P.

آزار *az-zardān*, to annoy, molest, vex, grieve, afflict. r
 آن *az an* on that account, for that reason, thence, hence r
 آن پس *az an pas*, after that r
 آنجا *az anja*, from that position, on account of that high position, since, inasmuch, forasmuch r
 اینجا *az injā* from this place, with reference to this position, hence r
 از *az* by heart, by rote r
 از او *az aw* *āzāndān*, to repeat by rote r (the sake of) r
 از برای *az barā* on account (of), because, for
 از بهر *az bah*r, for the sake (of) r
 از پای *az pā*i *ustādan*, to fall down. r
 از پای بس *az pā*i *pas*t, decayed, sapped, undermined r
 از پای فر آمدن *az pā*i *dar* *drādan*, to be brought low, to fall into distress r
 از حد *az hād*, beyond bounds r
 از حد *az hād* *āzān*, crowd, throng, press. A [r
 از درها *az dar*hā, out of doors, away from home
 از درها *az dar*hā, or از درها *az dar*hā, a large serpent, python, dragon r
 از *az*, name of Abraham's father (according to some), or of his uncle (according to others, who say that the father of Abraham was named *āzān*, and that, on his death, Azar took charge of Abraham. Azar is said to have been a maker of images, and an idolater) A
 ازردن *azardan*, or *azurdan* = آزریدن *azardān*,
 ازرق *azraq*, blue. A [q r]
 ازرق برهن *azraq* *barāhan*, clad in a blue vest,
 religious mendicants, calenders. A
 ازرق جو *azarraq* *jū*, peace seeking, peaceable,
 meek r
 ازرق جو *āzāraq* *jū*, a peaceable person r
 از روی *az rū*, on the ground, by reason (of) r
 از سر *az sar*, from the beginning, anew, *de novo* r [reins A
 ازیم *azimma*, (pl of *zīm* *īm*), leading strings,
 آزمودن *azmudan*, to try, prove, test; (the perf
 part is آزمود *azmuda*) r
 از او *az aw*, (for او *aw* *az* u), from him, her, or it
 از او بر *az aw* *bar*, above him, higher than he r
 از او *az aw*, from him r

از هر طرف *az har* *dare*, from every quarter, of every kind or description, on every topic r
 از این *az in* (for از این *az in*), for this, from this, at this, of this, than this, like this, such as (p 61, l 1) r [these 1
 از این *az in* *āzān*, (for از این *az in*), of, or from
 از این بیش *az in* *be*sh, more than this r
 از این پیش *az in* *pe*sh, before this, prior to this, formerly, heretofore, henceforth 1
 از این *az in* *āzān* = از این *āzān*, q r r
 از او *az aw*, he sinned, or did evil, (10th form of the verb *āzā*, for *āzā*) A
 از او *az aw* *āzān* *āzā*, he who doth evil. A [r
 آسان *āsān*, easy (the comp is *āsāntar*, easier)
 آسایش *āsān*, ease, repose, enjoyment r [r
 آسایش *āsān*, ease, rest, tranquility, comfort
 آسباب *āsāb*, (pl of *āsāb*), causes, means, things, goods, chattels. A
 آست *ast*, horse r
 آست *ast*, is r
 آستاد *astād* *ustād* teacher, master, tutor r
 آستان *astān* } threshold, base, or foot (of a
 آستانه *astāna* } thing) r
 آستار *astarat* (the r *astāra*, arabicized), thick silk brocade, interwoven with gold. A [intelligence A
 آستاد *astād*, mental perception, knowledge,
 آستاد *astād* *āzān*, deeming despicable, despising, contempt. A
 آستاد *astād* *āzān*, merit, suitableness, fitness. A
 آستاد *astād* *āzān*, I feel ashamed, I blush,
 (10th form of the verb *āzān* *āzān*) A
 آستاد *astād* *āzān*, esteeming light or of little account, disesteem. A
 آستاد *astād* *āzān*, liberation, deliverance, rescue, effecting (one's) deliverance, seeking liberation. A
 آستاد *astād* *āzān*, bone; stone (of a fruit) r
 آستار *astar*, mule. 1 [obeying A
 آستاد *astād* *āzān*, power, ability, submitting,
 آستاد *astād* *āzān*, seeking aid or support, strength, support. A
 آستاد *astād* *āzān* or *astād* *āzān*, borrowing. A
 آستاد *astād* *āzān*, capacity, fitness, aptitude, cleverness, ability. A
 آستاد *astād* *āzān*, seeking or asking for forgiveness, imploring pardon. A

استغفر *astaghfiru*, I ask pardon, (imperf. 10th form of the verb غفر). A.
 استغفر الله *astaghfiru 'Ulāha*, I implore the forgiveness of God. A.
 استغفرك *astaghfiruka*, I ask thy forgiveness, I ask pardon of thee. A.
 استغفر *istaghfir*, ask forgiveness; (imp. 10th form of غفر). A. *استغفنا*, *Arrogance, disdain.*
 استقبال *istikbāl*, going, or advancing to meet (a friend or a guest, &c.), greeting. A.
 استقرار *istikrār*, confirmation, settlement, firmness. A. [ing to discover fact. A.]
 استقصاء *istikṣā'*, inquiry, or investigation, desire.
 استوار *ustuwār*, firm, strong; sound, valid, unanswerable; just, true. P.
 آستین *āstīn*, sleeve. P.
 استئناس *isti'nās*, familiarity, intimacy. A.
 اسرار *isrār*, hiding, concealing; doing any thing in private. A.
 اسراري *isrārī*, my secret acts. A.
 اسراف *isrāf*, extravagance, prodigality. A.
 اسعی *as'ā*, I will strive, endeavour, labour, exert myself; (imperf. of the verb سعی *sa'ā*). A.
 اسعی لکم *as'ā lakum*, I will exert myself (work hard) for you. A.
 اسکندر *iskandar*, Alexander (the Great). A.
 اسکندریه *iskandarīya*, Alexandria. A.
 اسلام *islām*, the true faith, Islam, Islamism. A.
 اسم *ism*, name: اسم *ismuhu*, His name. A.
 آسمان *āsmān*, heaven. P.
 آسمانی *āsmānī*, heavenly. P.
 اسمع *asma'*, more, or most pleasing to the ear, or worthy of being heard. A.
 آسودن *āsūdan*, to rest, repose, to be tranquil; to be refreshed. P. [ease. P.]
 آسوده *āsūda*, at rest, contented, still, quiet, at
 آسوداتر *āsūdatar*, easier, more easily. P.
 آسیا *āsyā*, mill. P.
 آسیای گردان *āsyāyi gardān*, revolving millstone. P.
 آسیا سنگ *āsyā-sang*, millstone. P.
 آسیب *āsīb*, misfortune, trouble, injury. P.
 اسیر *asīr*, prisoner, captive. P.
 اسیری *asīrī*, captivity. P.
 asīre, a (or, a certain) prisoner. P.
 اش *ash*, him, her, it; of, or to him, her, or it. P.
 اشارت *ishārat*, sign, intimation, hint, signification. A.

آشامیدن *āshāmīdan*, to sip, to drink. P.
 اشاهد *ushāhidu*, I behold; (imperf. of the 3rd form of the verb شهد). A.
 اشاهد من اهوی *ushāhidu man ahwā*, I behold him whom I love. A.
 اشتد *ishtadda*, he or it waxed strong; (Sth form of the verb شد *shadda*). A.
 اشدد ساعده *ishtadda sā'iduhu*, (and when) his arm waxed strong. A.
 اشتر *ushtur*, camel. P. [camel-rider. P.]
 اشتر سوار *ushtur-suwār*, mounted on a camel, a
 اشتباه *ishtihā'*, appetite, desire. A.
 اشتیهی *ishtahā*, he desired, or longed for; (Sth form of the verb شهی). A.
 اش من کان بین یدیه ما اشتیهی رطب *man kāna baina yadāihi ma 'shtahā ruṭabun*, he who has before him the fresh ripe dates for which he longed. A. [worst. A.]
 اشتر *asharr*, more, or most wicked, worse or
 اشربوا *ishrabū*, drink ye; (imp. of the verb شرب *shariba*). A.
 اشعار *ash'ār*, (pl. of شعر *shī'r*), poems. A.
 آشتن *āshuftan*, to be disturbed, or confounded; to become dark and confused, (p. 119). P.
 آشتی *āshuftī*, thou art distracted, or confused (p. 104.) P. [wretches, miscreants. A.]
 اشقیاء *ashkiyā'*, (pl. of شقی *shakīy*), thieves,
 آشکارا *āshkārā*, evident, apparent, manifest, public, known, revealed. P.
 آشنا *āshnā*, (pl. آشنایان *āshnāyān*), friend, acquaintance. P.
 آشوب *āshūb*, terror, confusion, tumult, uproar. P.
 آشوب تر *āshūbtar*, more confounding, or perplexing. P.
 آشیان *āshyān*, nest. P.
 اصحاب *aṣḥāb*, (pl. of صاحب *ṣāhib*), masters, owners, possessors; companions, the companions of Muhammad. A.
 اصحاب کهف *aṣḥābi kahf*, the companions of the cave, (the seven Christians who are said to have taken refuge in a cave near Ephesus, in the reign of the Emperor Decius, A.D. 253, and to have slept on till the reign of Theodosius, A.D. 408). A.P. [A.P.]
 اصطخر *iṣṭakhar*, the ancient name of Persepolis.
 اصل *aṣl*, root, origin, essence; lineage, race. A.
 اصلاً *aṣlan*, (acc. of *aṣl*, used adverbially), not at all, by no means. A.

اصلاح *islah* amending, correcting, shewing kindness, goodness Δ
 اصع *isna'*, do thou, (imp of the verb اصع) Δ
 اصع بي ما اب له اهلكه *'isna' bi ma anta lahu ahluku*, deal Thou with me as befits Thee (1e grant forgiveness) Δ
 اصوات *aswat*, (pl of صوت *sawt*) voices, sounds Δ
 اصابت : *afat* } addition, adjunct, augmenta
 اصابه : *afa* } tion Δ
 اصانه نمودن : *afa namudan*, to increase, to add
 اصحني *a-hu*, see عد *'id* Δ [A P
 اصل *a allu*, I lose, (imperf of the verb اصل *zalla*) Δ
 اصلًا *a allu tarikan*, I lose the way Δ
 اطال *afala*, he lengthened, (optatively) may He lengthen, (4th form of the verb اطال *fala* for طول) Δ [lengthen his life! Δ
 اطال الله عمره *afala 'llahu 'umrahu*, may God اطباء *afibbā'*, (pl of طب *tabib*), physicians Δ
 اطراف *atraf*, (pl of طرف *taraf*) remote quarters, or districts, directions, extremities Δ
 اطفال *atfāl*, (pl of طفل *tufl*), infants, children Δ
 اطلاع *iftila*, investigation, discovery, intimation, knowledge Δ
 اطلب *aflas* استين Δ
 اطماع *ifma*, exciting a longing, or cupidity, eager desire, greed, cupidity Δ
 اطلب *a'allu*, I would be the whole day, I would not cease, (imperf of the verb اطلب *falla*) Δ
 اطلب املًا مربي *fa a'allu amla'u mroati*, then would I go on filling my bottle the whole day long Δ
 اعاد *'adat* (and *'ada*), repetition, rehearsal, revival, relating, reviewing Δ
 اعان *'atak*, manumission, liberation of slaves Δ
 اعاب *'atibār*, respect, regard, trust, credit Δ
 اعادل *'atidal*, equity, moderation, equilibrium, symmetry, just proportion Δ
 اعذب *'atadalat*, she becomes (or they become) straight, (8th form of the verb عدل) Δ [carping Δ
 اعراض *'atirāz*, opposition, objection resistance, *'atirāz lardan*, to object to, to carp at, to find fault with, to dispute, or call in question Δ P
 اعراى *atiraf*, confession, acknowledgment Δ
 اعماذ *'atikād*, belief, trust, confidence Δ
 اعماذ *'atimād*, trust, reliance, confidence Δ

اعدا *a du'*, (pl of عدو *'aduww*), enemies Δ
 اعداك *a da ihī*, (upon) his foes Δ
 اعذل *a dal*, more or most just Δ
 اعدى *a da*, most hostile Δ
 اعدى عدوك نفسك *a da 'aduwwika nafsuka* thy most deadly foe (is) thine own soul Δ
 اعراى *a'rābiy*, an Arab of the desert Δ
 اعراض *'ara-*, turning away the face, disregarding refusal Δ [and hell Δ
 اعراى *a raf*, the boundary between paradise
 اعماذ *a za* (pl of عمرو *'u w*), limbs, members Δ
 اعطا *'fa*, giving bestowing Δ
 اعظم *a'am* greatest (or greater) Δ
 اعلام *a'lam*, (pl of علم *'alam*), banners, standards Δ [nouncing Δ
 اعلام *'lam*, making known, informing, announcing
 اعلان *'lan*, open acting, outward conduct Δ
 اعلاى *'lani*, my outward conduct Δ
 اعلم *u allimu* I teach (imperf of the 2nd form of علم *'alima* he knew) [archery Δ
 اعلمه الرمان *u allimuhu 'rrimayata*, I taught him
 اعلى *a'la*, most high, supreme, highest Δ
 اعمال *a'mal*, (pl of عمل *'amal*), works acts, deeds Δ [عمل *'amala*) Δ
 اعملوا *'malu*, perform ye, (imp of the verb
 اعرد *a'u u*, I take refuge, (imperf of the verb
 عاد *'a'a*, for عد) Δ
 اعرد بالله *a'u u bi 'llahu* I take refuge with God God preserve me' Δ
 اعهد *a had*, I covenanted, (imperf jussive of the verb عهد) Δ
 اعهد لكم *a lam a had laikum*, did I not take your covenant? Δ
 اعان *ayan*, (pl of عين *'ain*), eyes, nobles Δ
 اعان حرم *ayan ha-rat*, nobles of the court, lords of the presence Δ P
 اعاز *aghaz*, beginning P [to begin P
 اعاز نهاد *aghaz nihadan* (= *aghaz lardan*),
 اعانى *aghani* (pl of اعنى *ughniyat*) songs Δ
 اعلى *aghlab*, most, greater part, most part Δ
 اعلمش *ughlumish*, the son of Jingiz Khan He reigned about the year 656 of the Hijra P
 اعماذ *aghniya*, (pl of غنى *ghaniy*), rich men Δ
 اعوش *aghosh*, embrace, bosom, name of a certain slave, a slave (generally) P
 اعار *aghayar*, (pl of غيار *ghair*), others, rivals, strangers Δ

آفاق *afāk*, (pl. of افق *ufk*), horizons, quarters of the world. A.
 افانین *afānīn*, (pl. of افان *afnān*, which is itself the pl. of فن *fann*), numerous branches, branches on branches. A.
 افانین *afānīnu'alahājulnārun*, (and) endless branches, on which (are) pomegranate-flowers. A.
 آفت *āfat*, calamity, disaster. A.
 آفتاب *āftāb*, the sun. P.
 افتادگان *uftādagān*, (pl. of افتاده *uftāda*), the fallen, the lowly, the unfortunate. P.
 افتادن *uftādan*, to fall, drop, alight; to befall, happen, occur, chance; to be cast (90). P.
 افتاده *uftāda*, fallen, dropped; lying still or افتان *uftān*, falling. P. [idle, at rest. P.
 افتان و خیزان *uftān o khezān*, (lit. falling and rising), going along with difficulty. P.
 افتخار *iftikhār*, glory, boast. A.
 افرختن *afrokhān*, to raise, exalt, lift up. P.
 افروختن *afrokhān*, to set on fire; to kindle, or light (a fire). P.
 آفریدن *āfrīdan*, to create. P.
 آفرین *āfirīn*, applause, acclamation, benediction; (root of *āfrīdan*, used as latter part of compounds), creator, creating. P.
 آفرین جهان *jahān-āfirīn*, creator of the world. P.
 آفرینش *āfirīnish*, creation. P.
 افزودن *afzūdan*, to increase. P.
 افسانه *afsāna*, charm; fiction, tale. P.
 افسردن *afsurdan*, to wither, flag. P. [less. P.
 افسرده *afsurda*, spiritless, dull, apathetic, life-افشاء *ifshā*, divulging, exposure. A.
 افشاندن *afshāndan*, to scatter, shake, drop. P.
 افضل *afzal*, most excellent, choicest. A.
 افضل تر *afzaltar*, better, more excellent. P.
 افطار کردن *iftār kardan*, to break a fast. A.P.
 افعی *af'ā*, viper. A.
 افغان *afghān*, wailing, lamentation; alas! P.
 افکا *ifkan*, (acc. of افک *ifk*), a lie. A.
 افگندن *afgandan*, to throw or cast, throw down, upset; to fall, to be lying; to strike, hit. P.
 افگنده *afganda*, thrown, or cast down; fallen, laid, placed. P.
 افلاس *iftās*, poverty, destitution, beggary. A.
 افواه *afwāh*, (pl. of فوه *fūh*), mouths, rumour. A.

افز *afūzu*, I might get, obtain, or gain; (imperf. of the verb فاز *fāza*, for فوز). A.
 افز بمني تي *afūzu bi munyati*, (that) I might obtain my wish. A.
 اقارب *akārib*, (pl. of قریب *karīb*), those near and dear, kinsmen, relations. A.
 اقالیم *akālīm*, (pl. of اقليم *iklīm*), climes, regions. A.
 اقبال *ikbāl*, advancement, good fortune, prosperity. A.
 اقبالها *ikbālahumā*, the good fortune of both of them; (acc. governed by the preceding verb ادا *adāma*). A.
 اقتداء *iktidā*, taking as an example. A.
 اقتدا کردن *iktidā kardan*, to follow the example (of anyone), to imitate. A. P.
 اقدام *ikdām*, coming forward, advancing; attention, effort, diligence, promptitude. A.
 اقدام نمودن *ikdām namūdan*, to advance, approach. A. P.
 اقرار *ikrār*, confession, acknowledgment; assertion; acquiescence; favourable leaning. A.
 اقرب *akrab*, nearer, nearest. A.
 اقل *akallu*, smallest, least. A.
 اقل جبال الارض طور *akallu jibāli 'l arzi ṭurun*, the least of the mountains of the earth is Sinai. A.
 اقليم *iklīm*, one of the seven divisions of the habitable earth, clime, country, region. A.
 اقليمي *iklīme*, one division (out of the seven) of the earth, one whole clime, or tract. A. P.
 اقليمي باقليمي *az iklīme ba iklīme*, from clime to clime, from one country to another. P.
 اکابر *akābir*, (pl. of اکبر *akbar*), the great, the rich, nobles. A.
 اکبر *akbar*, greater, greatest; severer. A.
 اکتسبت *iktasabta*, thou hast gained or earned; (8th form of the verb کسب *kasaba*). A.
 اکتسبت ما ذا اکتسبت *mā za 'ktasabta*, what hast thou gained? A.
 اکرام *ikrām*, respect, honour, observance. A.
 اکمل *akmal*, most perfect. A.
 اکن *akun*, I am, I became, I may be; (imperf. jussive of کان *kāna*, for کون). A.
 اکنون *aknūn*, now, just now, at present. P.
 آگاهی *agāhī*, information, intimation, notice. P.
 اگر *agar*, if; although. P.
 اگرچه *agarchi*, although. P.
 آگنده *agandan*, to fill, stuff; (perf. part آگنده). P.

- ر *aganda par*, stuffed with feathers Δ
 آگهی *agahi* = آگاهی, q v Δ
 آل *al*, family, race, descendants Δ
 آل داؤد *ala dā'uda*, O family of David! (the
 acc. *ala* being used for the vocative) Δ
 وآله *wa alihī*, and (on) his family Δ
 آل *al*, the, (the Arabic article, always prefixed
 to the noun) Δ [a carol Δ
 آلا *ala*, now, now then, surely! beware! have
 آلا *alla* (for لا ان *an la*), that not Δ
 آلا بعدوا *alla ta'budu*, that ye worship not Δ
 آلا *illa* (for لا ان *in la*), if not, save, except,
 but what Δ
 آلا يا *ala ta*, beware that Δ Δ Δ
 الب *albab* (pl of لب *lubb*), minds, souls Δ
 آلات *alat*, instrument, tool, organ (of gene-
 ration) Δ [quest, petition Δ
 التحا *iltiya*, fleeing for refuge, entreaty, re-
 برون *iltiya burdan* (= التحا كردن *iltiya*
karidan), to seek refuge, to take shelter Δ Δ
 التفات *iltifāt*, attention, regard, courtesy, re-
 spect, heed, notice Δ
 التفاتى *iltifāte*, one regard, one look Δ Δ
 اللى *allatī* (fem of الذى *alla-ī*), who, which Δ
 حى *allatī baina jambaiha*, (thy soul)
 which is between thy two sides, (see اعدى) Δ
 اللان *alhan* (pl of لحن *lahn*), notes, sounds,
 الحمد *al hamd*, praise Δ [tones, tunes Δ
 الحمد لله *al hamdu li 'llahī*, praise be to (or, be-
 longs to) God Δ
 الحمدى *al hamde*, one ejaculation of praise Δ Δ
 الذى *alla-ī*, who, he who, he whom Δ
 الزام *izam*, forcing, obliging, making oblig-
 tory, confutation Δ [kindnesses Δ
 الطاب *alṭaf* (pl of لطف *luṭf*), benefits, favours,
 الف *alif*, the letter ا Δ
 الف بى *alif be te*, a, b, c, the alphabet Δ
 الف *ulfat*, familiarity, friendliness, amity,
 sociableness, fellowship Δ
 القصه *al kissa*, (to return to) the story, (to
 make) the story (short), to sum up, on
 the whole Δ
 الله *allah*, God, (for ال اله *al ilah*, the God) Δ
 الله الله *allah allah*, O God! O God! Good
 God! Δ
 تعالى *allah ta'ala*, the Most High God Δ
 اللهم *allahumma*, O God! Δ
- الماس *almās*, diamond Δ
 الوان *alwan* (pl of لون *laun*), colours, sorts,
 varieties (of good things of this life) Δ
 الوداع *al wada'*, farewell! adieu! Δ
 الورد *aludan*, to cover, besmear, stain, soil,
 pollute, steep, (perf part الورد) Δ
 الورد *aluwand*, name of a high mountain in Ha-
 madan, eighty leagues from Isfahan Δ
 الورد *aluciyat* (pl. of لواء *luwa*), banners, stan-
 dards Δ [of victory Δ
 المصر *bi aluciyati 'nnasri*, with the banners
 الاله *ilah*, God Δ
 الهى *ilahī*, pertaining to God, divine Δ Δ
 الى *ila*, to, towards, up to, at Δ
 الى من *ila man*, towards him who Δ
 الى *ilayya*, to me Δ
 اليك *ilayka*, to thee, towards thee Δ
 اليكم *ilaykum*, to you, for you Δ
 الم *alim*, painful, most painful Δ
 الاله *ilahi*, to him Δ
 اما *amma*, but Δ [distance Δ
 امح *amay*, target, mark for archers, bow shot
 امام *imam*, exemplar, leader, high priest,
 امان *aman*, safety, security Δ [Imaum Δ
 امانت *amanat*, rectitude, sincerity, faith Δ
 امة *ummat*, religion, followers (of an apostle),
 nation, people Δ [مات *mata* for موت) Δ
 امت *amut*, I die, (imperf jussive of the verb
 ان لم امت *in lam amut*, if I die not Δ
 امساع *amtina'*, prohibition, refraining, absti-
 nence Δ
 امثال *amsal* (pl of مثل *masal*), fellows, likes,
 resemblances, fables, proverbs Δ
 آمدست *amadast* (= آمده است *amada ast*), hath
 come Δ [perfect part is آمده *amada*) Δ
 آمدن *amadan*, to come, arrive, to occur (the
 امر *amr*, injunction, command, case, affair Δ
 امر و نهى *amr o nahī*, command and prohibi-
 tion, absolute authority Δ Δ
 امراء *umara* (pl of امر *amir*), commanders,
 princes, emirs Δ
 امرد *amrad* beardless and handsome (youth) Δ
 امروز *imroz*, to day, this day, now Δ
 امرى *amri*, my case or affair Δ
 امشب *imshab*, to night, this night Δ
 امضاء *imza*, transmitting, despatching, transact-
 ing carrying through Δ

امعان *im'ān*, advancing far into, penetrating. A.
 نظر امعان *im'āni naẓar*, directing of vision,
 gazing, careful glance, mature considera-
 tion. A.P.

امكان *imbkān*, possibility, power. A.

املا *amla'u*, I fill, I would fill: (acc اظلل *azallu*). A.

املاء *imlā*, filling up. A. [sions. A.

املاك *amlāk* (pl. of ملك *mulk*), goods, posses-
 امم *umam* (pl. of امة *ummat*), peoples, nations,
 sects. A.

آمن *āmin*, protect thou, render thou secure;
 (imp. of آمن *āmana*, 4th form of the verb
 امن *amina*). [country. A.

بلده آمن *āmin baladahu*, give security to his

امواج *amwāj* (pl. of موج *mauj*), waves. A.

اموال *amwāl* (pl. of مال *māl*), property, effects,
 monies. A.

آموختن *āmokhtan*, to learn; to teach. P.

امور *umūr* (pl. of امر *amr*), affairs, matters,
 things. A.

آمیختن *āmekhtan*, to mix. P.

امید *umed* or *ummed*, hope, expectation. P.

امیدوار *umedwār*, hopeful, expectant, candidate. P.

امیدواری *umedwārī*, hopefulness; thou art
 hopeful, thou hopest. P.

امیر *amīr*, commander, chief, leader, governor,
 noble, lord, prince. A. [A.P.

امیر کبیر *amīri kabīr*, great lord, mighty prince.

امیرزاده *amīr zāda*, prince's son, prince. A.P.

آمیز *āmez* (imp. of *amekhtan*, used as the latter
 part of compounds), mixing, mixed. P.

آن *ān*, that, he. P.

ان *an* (indecl. particle), that. A.

... *in*, if. A.

ان لم *in lam*, if not. A.

ان لم اکن *in lam akun*, if I may not be. A.

آن *anna*, that. A.

... *inna*, verily, truly, (followed by the acc.
 of nouns and the imperf. subjunctive of

ان *ana*, I. A. [verbs). A.

... *ina*, vase, vessel. A.

انابت *inābat*, turning to God, repentance. A.

انار *anāra*, he illuminated; (4th form of the
 verb نار *nāra* for نور); may He illumine!
 (optatively). A.

انار الله *anāra 'Ulāhu*, may God illumine! A.

انام *anām*, mankind, men. A.

آنان *ānān* (pl. of آن *ān*), they, those. P.

آنانکه *ānānki*, they who. P.

انبار *ambār*, granary, garner, stack, magazine. P.

انبار *ambāz*, partner (in trade). P.

انباری *ambāzi*, partnership. P. [verb نباري). A.

انبارك *ambāka*, he informed thee; (4th form of the

انبارك *fa man ambāka*, who then informed
 thee? A. [wallet. P.

انبان *ambān*, dressed sheep-skins, leather;

انبت *ambata*, he caused to bring forth, or
 grow, or vegetate; (4th form of the verb
 نبت *nabata*). A.

انبتهم الله *ambatahumu 'Ulāhu*, God caused them
 to grow or spring up. A. [pleasantry. A.

انبساط *imbisāt*, gladness, recreation, mirth,

انبوه *ambah*, concourse, crowd. P.

آن به *ān bih*, that (is) better. P.

انبیاء *ambiyā* (pl. of نبي *nabiy*), prophets. A.

انت *anta*, thou. A.

انتسبت *intasabta*, thou art related; (8th form
 of the verb نسب *nasaba*). A.

انتسبت *bi mani 'ntasabta*, to whom art thou
 related? A. [expectation. A.

انتظار *intizār*, expecting, watching for, awaiting;

انتقام *intikām*, taking revenge, vengeance, re-
 taliation. A. [ance, take revenge. A.P.

انتقام کشیدن *intikām kashīdan*, to exact venge-

آنجا *anjā*, that place, there. P.

انجام *anjām*, end, close; issue, consequence. P.

انجامیدن *anjāmīdan*, to finish, terminate, result. P.

انجمن *anjuman*, company, assembly; banquet. P.

انجیل *injīl*, the Gospel. A.

آنچنان *ānchunān*, such as that, in that manner,
 in such a way. P.

آنچنانکه *ānchunānki*, exactly as, even as. P.

آنچه *ānchi*, that which, whatever. P.

اند *and*, they are. P.

انداختن *andākhtan*, to throw, cast, hurl, shoot;
 reject; to cast aside; to degrade, abase
 (p. 101); to lay down (p. 135). P.

اندازه *andāza*, quantity, measure, due propor-
 tion, just measure. P. moderation.

اندام *andām*, body; limb. P.

اندر *andar*, within, in, on, amidst; belly. P.

اندرش *ba shukr andarash*, in praising (or
 thanking) Him. P.

اندراں *andaran*, in it, into it, therein r
 اندرم *andaram*, I am in r [heart, belly r
 اندرون *andarun*, inner part, inside, interior, r
 اندران *andarin* (for اندران) in this r
 اندک *andal*, little, few, trifling r
 اندکی *andake*, a little, very little r
 اندوختن *andokhtan*, to acquire, gain, gather up, collect amass, hoard r
 اندوه *anduh* or *andoh*, grief, sadness, trouble r
 اندوه *anduh* = اندوه r
 اندیشان *andesial*, fearful, anxious, in fear r
 اندیشان *andeshnaktar*, more afraid r
 اندیشان *andeshnaktaram*, I am more apprehensive r
 اندیشه *andeha*, thought, consideration, reflection, doubt, anxiety, fear, concern, care r
 اندیشیدن *andeshidan*, to think, consider, reflect, to feel concern, or alarm, or anxiety r
 انس *ans*, sociableness, familiarity, habit A
 انسان *insan*, man A
 الإنسان *al insan*, the man, man A
 آنست *anast*, is that r
 آنسی *anaste*, that would be r [God A
 آن شاء الله *in shā'a 'llah*, if God will, if it please A
 انصاف *insaf*, justice A
 انعام *in'am* benefaction, gift, gratuity, favour A
 انفس *anfās* (pl of نفس *nafas*), breaths, moments A
 انفس *anfus* (pl of نفس *nafs*), souls, selves A
 انفسکم *anfusuikum* (nom), your own souls, yourselves A [yourselves A
 انفسکم *anfusakum* (acc), your own souls, A
 آنکه *annaka*, that thou A
innaka, verily thou (art) A
 آنکه این دلف *innaka ibnu z bin*, verily thou art a wolf's whelp A. [asked A
 آنکه مسؤل *innaka mas'ulun*, verily thou wilt be A
 انکار *inkar*, denial, objection, disapproval, dislike A
 انکار *ankar*, most disagreeable or offensive A
 انکار اصوات *inna ankara 'l aswāt*, verily the most disagreeable of voices A
 آنکس *ankas*, that person r
 آنکه *anki*, he who, him who, that which r
 انگاریدن *angaridan*, to compute, reckon, suppose, deem r
 انگارندن *angashtan* = انگارندن

آنگاه *angah* (pronounced *ungah*), that time, then, there r
 آنگاه که *angah ki*, at the time that, when r
 انگشت *angusht*, finger r
 انگشت بیل کشدن *angusht nil kashidan*, to make a blue finger mark on a thing, as indicative of its loss or abandonment (see بیل *nil*) r
 انگشتری *angushtari*, finger ring r
 آنکه *angah* = آنکه *angah* r
 انگیزان *angekhtan*, to raise, excite, (the perf part is انگیزه *angekhta*) r
 انگیز *angez* (imp of انگیزان *angekhtan*, used as latter part of compounds), exciting, stirring up A
 آن لم *in lam*, if not A
 آنم *anam*, I am he, I am that r
 آنما *innama* only A
 انوار *anwar* (pl of نور *nur*), lights, splendours A
 انواع *anwa'* (pl. of نوع *nau'*), kinds, sorts, various kinds A
 انوری *Anvari*, name of a celebrated Persian poet, who died A D 1200 r
 آنه *innahu*, verily he, or it A
 آنکه *innahu lakum 'aduwwun mubin*, verily he is your open enemy A
 آنها *anha* (pl of آن *an*), those things r
 آنی *ani*, such art thou, of it thou art r
 آنی *inni*, verily I A [(myself) A
 آنی لمسرت *inni lamustatirun*, verily I conceal A
 آنس *anis*, companion, intimate friend. A
 او *au*, or A
 او *ū* or *o*, he, him, she, her, it r [A
 آواز *awaz*, voice, sound, noise, cry, shout, report
 آوازه *awaza*, rumour, report, news r
 آوران *awan* (pl of آن *an*), times, seasons A
 آوباش *aubash* (pl of ویش *wabash*), dissolute fellows, rabble, mob A
 اوج *awj*, top, summit A
 اولیا *auliya* (pl of ولی *waliy*), assistants, princes, ministers, governors A
 اولیاء *auliya'ih* his ministers or nobles A
 اورا *ora*, him or her, to him, or her r
 اوراد *aurad* (pl of ورد *wird*) portions of the Kur-an, recited at different hours, devotions A

اوراق *aurāk* (pl. of ورق *warāk*), leaves, pages. A.
آوردن *āvardan*, to bring, adduce; to relate or report; to bear or endure; to beget. P.

اوست *ūst*, he is; is of him, is his. P.

اوستاد *ūstād* = استاد *ustād*; q. v. P.

اوصاف *auṣāf* (pl. of وصف *wasf*), qualities, praises. A.

اوقات *ūftādan* = افتادن *uftādan*. P.

اوقات *aukāṭ* (pl. of وقت *wakt*), times, hours. A.

اول *awwal*, first, beginning; former, at first. A.

اولی *awlā*, nearer, worthier, fitter. A.

اولی الالباب *ulī 'l albāb*, (gen. and acc. of اولی الالباب *ulu 'l albāb*), the wise or prudent. A.

اولیتر *awlātar*, better, more fit, suitable, proper or convenient. A. P.

اولئک *ulā'ika*, they, those. A. [former. A.

اولین *awwalīn* (gen. pl. of اول *awwal*), first,

آویختن *āwekhtan*, to hang, suspend, catch hold

آوی *āwī*, of it thou art. P. [of, cling to. P.

آه *āh*, oh! ah! alas! a sigh. P.

آهستگی *āhistagī*, slowness, gentleness, lowness,

softness of voice. P.

آهسته *āhista*, slowly, softly, gently. P.

آهک *āhak*, lime, plaster, mortar, cement. P.

آهک تفتہ *āhaki tafta*, quick-lime. P.

آهل *āhl*, people, family; worthy. A. [A.P.

آهل ادب *ahli adab*, the courteous; the learned.

آهل تحقیق *ahli taḥkīq*, philosophers, doctors. A.P.

آهل خرد *ahli khīrad*, wise persons, the wise. A.P.

آهل دل *ahli dil*, the pious, prudent, or wise. A.P.

آهل زمین *ahli zamīn*, the people of, or dwellers

on, the earth. A.P. [discerning. A.P.

آهل شناخت *ahli shinākht*, the intelligent or

آهل صفا *ahli ṣafā*, the pure or devout. A.P.

آهل طریق *ahli tarīq*, devotees. A.P.

آهل طمع *ahli ṭam'*, greedy, avaricious, or

covetous persons. A.P.

آهل فضل *ahli faẓl*, men of learning or excel-

lence; virtuous persons. A.P. [come! A.

آهلاً *āhlan* (acc. of آهل), friendly people; wel-

آهلاً و سہلاً *āhlan wa saḥlan wa marḥaban*,

(thou art come, O guest) to a friendly

people, and to a smooth (comfortable)

place, and to a roomy (convenient) place! A.

آهله *āhluhu*, worthy of it. A.

آهله *bi ahlihi*, deserving of it. A. [city. A.

آهلیتہ *ahlīyat*, worthiness, fitness; ability, capa-

ability *ihmāl*, negligence, carelessness, inatten-
tion, passing unnoticed, overlooking. A.

آهن *āhan*, iron. P.

آهنگ *āhang*, design, intention, preparation,
readiness; note, voice; pitch, tune (of a
musical instrument). P.

آهنی *āhanī*, made of iron, iron. P.

. . . āhane, a piece of iron. P.

آهنین *āhanīn*, made of iron. P. [gripped. P.

آهنین چنگال *āhanīn-changāl*, iron-clawed, strong-
آهنین دوش *āhanīn-dosh*, iron-beamed (balance);
iron-shouldered; strong, sturdy. P.

آهو *āhū*, deer, stag, buck. P. [hawā). A.

آهوی *ahwā*, I love; (imperf. of the verb آهوی

آهواه *ahwāhu*, I love him. A.

آهی *āhe*, one sigh. P.

آی *ai*, O! P. [verses of the Kurān. A.

آیات *āyāt* (pl. of آیه *āyat*), signs, miracles,

آیادی *ayādī* (pl. of آیدی *aidī*, which again is

the pl. of آید *yād*), hands; benefits, favours. A.

آباز *Īyāz*, name of a favourite of Sulṭan Maḥ-

آیام *aiyām* (pl. of آیم *yaum*), day. A. [mūd. A.

آیه *āyat*,

آیت *āyat*,

آیه *āya*,

verse of the Kurān, miracle,
sign. A.

آیتام *aitām* (pl. of آیتیم *yatīm*), orphans. A.

آیشار *iṣār* (for آیشار *i'ṣār*), offering; preference;

bestowing of benefits, charity. A. [tion. A.

آیجاز *ijāz*, abridging, abbreviating; abbrevia-

آید *ayyada*, May (God) aid or strengthen;

(perf. 2nd form of آد *āda*, for آید, used opta-

tively). A. [him. A.

آیدہ المولی *ayyadahu 'l maulā*, May the Lord aid

آیزد *īzid* or *ezid*, God. P.

آیستادن *īstādan*, to stand, to be standing, to

stop, stay, remain. P.

آیستاده *īstāda*, stood, standing. P.

آیشان *eshān*, they, them, these. P.

آیضاً *aiẓan*, also, likewise; the same. A.

آیم *em*, we are, we have. P.

آیمان *īmān* (for ایمان *i'mān*), faith, belief. A.

آئمہ *a'imma* (pl. of امام *imām*), leaders in re-

ligion, exemplars; high-priests. A.

آیمن *aiman*, safe, secure; void of care, un-

concerned, unapprehensive. P.

آین *īn*, this, these. P.

آینان *īmān* (pl. of این *īn*), these. A.

انجا *inja*, this place, here P
 انك *inal*, behold! lo! P
 آنه *ayina*, glass, mirror P
 اوان *auwan* or *uwan*, hall, court, palace, gallery, vestibule, portico P
 ان *an*, law, canon, rule P
 آینه *ā'ina*, mirror, looking glass P
 آینه دار *ā'ina-dar*, mirror holder (an attendant on the great in the East) P
 آینه داری *ā'ina-dari*, the office of mirror holder P

ب

ب *ba*, to, at, with, by, in, for, according to P
 ب *bi* or *bu*, a pleonastic particle prefixed to certain tenses of Persian verbs P
 ب *bi*, by, with, to A
 با *ba*, with, along with, to, possessed of, notwithstanding, in spite of P [that P
 که *ba an ki*, that withal, notwithstanding P
 باب *bab*, door, chapter A [ance A
 باب التوبه *babu 't taubat*, the door of repentance P
 با خبر *ba khabar*, informed, intelligent P A
 باخیز *bakhitan*, to play, sport, trifle, to lose at P
 باخر *ba akhīr*, to an end P A [play P
 با خشونت *ba khushunāt*, with roughness P A
 باد *bad*, wind, breeze, pride, conceit, arrogance, (optative of بودن *budan*) may it be! P
 باد مخالف *bad mukhalif*, adverse wind P A
 بادام *badam*, almond P [stead P
 بادبا *badpa* (lit wind footed), swift or fleet P
 بادبانی *bad pa e*, a fleet horse P
 بادشاه *badshah*, king P
 بادگرد *bad gird*, whirlwind P
 بادی *bade*, a flatus (in the bowels), a fart P
 باده *badīya*, desert A
 بار *bar*, load, fruit, time, admission, access P
 بار خاطر *bari khatir*, load or distress of mind P
 بار آوردن *bar avardan*, to bear fruit P
 بار دیگر *bari digar*, another, or second time P
 باران *baran*, rain, shower P [then P
 باربر *bar bar*, burden bearing, beast of burden P
 باربردار *bar bardar*, bearer of burthens, pregnant or carrying (female) P
 بار خدای *bari khuda*, Great God! P
 باردار *bar dar* = باربردار *bar bardar* P
 بارگاه *bargah*, place of audience, royal court P

بار *bara*, wall, battlements P
 بارها *barha* (pl of بار *bar*), times, many times, often, repeatedly P
 باری *bari*, Creator A
 باریعالی *bari ta'alā*, God the Creator, God A
 باری *bari*, one load or burden, a turn or time, once upon a time, once, at least, at all events, at any rate P
 باری چند *bari chand*, several times P
 باریدن *baridan*, to rain, to fall in showers P
 باریک *barik*, fine, thin P
 باز *baz*, back, back again, on the other hand, afterwards, thrown back, wide open, open, a falcon P
 بازار *bazar*, market, mart, market-place, street of shops only, source of supply P
 بازارها *bazarha* (pl of بازار *bazar*), marts, market-places, whole marts P [market-places P
 بازاری *bazari*, of, pertaining to, or infesting P
 سگ بازاری *sagi bazari*, market or street curs P
 باز آمدن *baz amadan*, to come back, to return, to come in front P [back P
 باز آوردن *baz avardan*, to bring back, to keep P
 باز بودن *baz budan*, to be open P
 باز پاس *baz pas*, restitution P [restore P
 باز پاس دادن *baz pas dadan*, to give back, to P
 باز خریدن *baz kharidan*, to buy back, to redeem or ransom P
 باز دادن *baz dadan*, to give back, restore P
 باز داشتن *baz dashtan*, to keep back, withhold, restrain, detain P
 بازگان *bazargan*, trader, merchant P
 بازگانی *bazargane*, a merchant, or a certain merchant P
 باز زدن *baz zadan*, to strike again, to hold back, to turn away (78) P
 باز است *bazast*, is open P [to draw back P
 باز کردن *baz kardan*, to open, unfold, unravel, P
 باز کشیدن *baz kashidan*, to draw back P
 باز گذاشتن *baz guzashtan*, to quit, to leave behind P [revert P
 باز گردیدن *baz gardidan*, to turn back, return, P
 باز گشتن *baz gashtan*, to go or turn back, to re turn, retire, withdraw, retreat P
 باز گفتن *baz guftan* to reply P
 باز ماندن *baz ماندن*, to remain behind, to lag, flag shirk P [shoulder to the elbow P
 بازو *bazu* (pl بازوان *bazuwan*), the arm from the

بازی *bāzī*, play, sport; pyrotechnics. P.
 بازیچه *bāzīchah* (dim. of بازی *bāzī*), play, sport,
 pastime; trifling, frivolity. P.
 بازییدن *bāzīdan*, to play or sport. P.
 باس *ba's*, power, might; severe punishment. A.
 باسنا *ba'sanā* (acc.), our severe punishment. A.
 باسق *bāsik*, tall or full-grown palm. A.
 باش *bāsh* (imp. of بودن *būdan*), be thou, stay,
 wait, have patience. P.
 باشد *bāshad* (aor. 3 sing. of بودن *būdan*), it may
 be, must be, would be. P. [delusive. A.
 باطل *bāṭil*, vain, futile, absurd, foolish, false,
 طع *bā ṭam'*, covetous, greedy. P.A.
 باطن *bāṭin*, interior, inward, inside, hidden. A.
 باطنی *bāṭinī*, my interior. A.
 باغ *bāgh*, garden. P.
 باغبان *bāghbān*, gardener. P. [is a weaver. P.
 بافندست *bāfindast* (for بافنده است *bāfinda ast*),
 بافنده *bāfinda* or *bāfanda*, weaver. P.
 باقی *bāqī*, remaining, left; enduring, lasting,
 perpetual, permanent. A.
 باک *bāk*, fear, care, solicitude; danger. P.
 بال *bāl*, arm; wing; stature. P.
 بالا *bālā*, above, high; upper hand; top, sum-
 mit; height, stature. P.
 بالا گرفتن *bālā giriftan*, to get the upper hand,
 gain the ascendancy; to break into flame,
 to blaze up (as fire). P.
 بالاثم *bi 'l iṣmi*, to or into sin. A.
 بالبر *bi 'l birri*, to being pious, to piety. A.
 بالبینان *bi 'l banān*, with the tips of the fingers. A.
 بالجملة *bi 'l jumla*, on the whole, to sum up. A.
 بالرحیل *bi 'r rahīli*, with departure. A.
 بالش *bālīsh*, pillow, cushion. P.
 بالشجر الاخضر *bi 'sh shajari 'l akhẓari*, on the
 بالغ *bāligh*, adult. A. [green tree. A.
 باللغو *bi 'l laḡwi*, by impropriety or folly. A.
 بالله *bi 'lāhi*, by or with God. A.
 بالوریل *bi 'l warā*, among men. A.
 بالین *bālīn*, head (of a bed or tomb), pillow. P.
 بام *bām*, terrace or flat roof of a house. P.
 بامداد *bāmdād* } in the morning, at morn.
 بامدادان *bāmdādān* } P.
 بامنش *bā manash*, with me (and) him. P.
 بان *bān*, the ben-tree (a species of moringa). A.

بانگ *bāng*, cry, noise, shout, clamour, roll,
 thunder; call to prayer. P. [P.
 برداشتن بانگ *bāng bardāshṭan*, to call to prayer.
 صبح بانگ *bāngi ṣubḥ*, the morning summons to
 prayer. P.
 بانگ نماز *bāngi namāz*, call to prayer. P.
 بانو *bānū*, bride, wife, lady. P. [play a tune. P.
 باواز آمدن *ba āwāz āmadan*, to sound a note,
 با وجود *bā wujūd*, with the existence, through,
 notwithstanding. P.A.
 باور کردن *bāwar kardan* } to believe, to credit. P.
 باور داشتن *bāwar dsāhtan* }
 باهر *bāhir*, excellent, resplendent, manifest,
 conspicuous. A. [selves. P.
 باهم *bāham*, together, along with, among them-
 باهم آمدن *bāham āmadan*, to fly in a passion,
 to become angry. P.
 باید *bāyad* (aor. of بایستن *bāyistan*), it must be;
 he must, one ought; it is proper, necessary
 or indispensable, it behoveth, is wanted. P.
 بایدت *bāyadat*, is necessary for thee; dost thou
 need? must thou have? P.
 بایستی *bāyisti*, it would be proper or necessary
 it would suit. P. [off. I
 ببر *bībar* (imp. of بردن *burdan*), carry thou, carr-
 بت *but* (pl. بتان *butān*), image, idol. P.
 بتحقیق *ba taḥkīk*, for certain, of a certainty
 certainly. P.A.
 بتتر *battar* (for بدتر *baddar*), worse. P.
 بت تراش *but tarāsh*, carver of images or idols
 sculptor. P. [dread thou. I
 بترس *bitars* (imp. of ترسیدن *tarsīdan*), fear o
 بتزند *battarand*, are worse. P.
 بجای *ba jā*, in place, to place; towards. P.
 بجای که *tā ba jā'e ki*, to the extent or degre
 that. P.
 بجا آوردن *ba jā āvardan*, } to bring int
 بجا آوردن *ba jā'e āvardan*, } place, to carr-
 into effect, to perform, accomplish, dis-
 charge, fulfil, execute. P.
 بجا رسیدن *ba jā rasīdan*, to attain to eminence
 to be successful. P.
 بجان آمدن *ba jān āmadan*, to be in imminen
 peril, to be on the point of dying, to be
 weary of life. P. [life P
 بجان بردن *ba jān parwardan*, to cherish as one's
 بجان رسیدن *ba jān rasīdan*, to be reduced to
 great straits, to be on the verge of starva-
 tion or death. P.

عاج *ba jan ranjidan*, to be cut to the heart, vexed to the soul P [towards PA
 جانب *ba janib*, to the side, in the direction of,
 عجز *ba juz*, besides save, except P
 جماله *bi jamalishi*, by his beauty A
 چه *bacha*, infant, child, young of an animal P
ba chi, by what (means) ? in what (way) ?
 to what (use) ? P
 بحث *bahs* investigation, scrutiny, controversy,
 discussion, dispute A.
 بحث کردن *bahs kardan*, to discuss, dispute A P
 بحر *bahr*, sea A
 حضور *ba hu-ur*, into the presence PA
 حقیقت *ba hakikat*, in truth, in reality, really,
 assuredly PA
 حکم *ba hukmi*, by way of, by reason of, on the
 authority of, in accordance with PA
 حکم آنکه *ba hukmi an ki*, in accordance with
 that which, because that, forasmuch as, for
 the reason that, so that, to a degree that PA
 حکم ضرورت *ba hukmi zarurat*, by force of
 necessity, perforce PA
 حکم عارت *ba hukmi 'ariyat*, by way of loan PA
 حیل کردن *bihil kardan*, to absolve, pardon, for
 give PA
 حور *buhur* (pl of بحر *bahr*), seas, oceans A
 حجب *bakht*, fortune P
 حکت رگشه *bakht bar gashta*, unfortunate P
 حی *bukhti*, a Bactrian camel (which is very
 hairy, and has two bunches) P
 حصار *bakhtyar*, favoured by fortune, fortunate P
 حش *bakhs*, share, portion, lot P
 حشای *bakhsai*, forgive thou P
 حشایش *bakhsayish*, favour, forgiveness, grace,
 merciful kindness P [ness P
 حشاندگی *bakhsayandagi*, liberality, forgive-
 حش *bakhsish*, gift, gratuity P
 حشاندگی *bakhsandagi*, liberality P
 حشده *bakhsinda*, bestower, liberal P
 حشودن *bakhsudan*, to take pity, show kind-
 ness P
 حشیدن *bakhsidan*, to bestow, grant, give, to
 make a present, to waive, to forgive or
 pardon P
 حخل *bukhl*, avarice, stinginess A.
 حو *bakhau* = حو *ba khirab* see حو
 خود بر *ba khud bar*, upon thyself P

حجل *bakhl* stingy, miserly, avaricious, miser A.
 حلی *bakhl*, = حلی *bukhl* A P
 بد *bad*, bad, wicked P
 بدا *bada* (for *bada'a*), it first appeared A
 بدا ادا *iza bada*, when it first appears A
 بد احمر *bad akhtar*, ill starred, hapless P
 بد احری *bad akhtare*, an unfortunate one, an
 unlucky wight P [thou P
 بدان *bidan* (imp of دانستن *danistan*), know
 بدان *badan* (pl of بد *bad*), bad persons P
 (for آن *ba an*), with that, for
 that purpose, to that person P
 بد اندش *bad andesh*, ill wisher, malevolent,
 malignant P [wretched P
 بد محت *bad bakht*, ill fated, unfortunate,
 بد محی *bad bakhti*, thou art unfortunate P
 بد محشان *badakhsan*, a country of Central Asia,
 celebrated for its rubies P [vicious P
 بد حوی *bad kho*, ill natured, bad tempered,
 بدر *badr*, the full moon A
 بدر *ka 'l badr*, like the full moon A
 بدر *ba dar*, out, out of doors, without, forth P
 بدر آمدن *ba dar amadan*, to come out P
 بدر رفتن *ba dar raftan*, to go out P
 بدر رفه *badraka*, guide, escort (through a track-
 less desert) P
 بدر کردن *ba dar kardan*, to expel, banish, to
 dismiss (from the mind), to cast out, to
 take off, (98), to dispense, distribute P
 بد بنا *bi darrina*, with our milk A
 بد روزگار *bad rozgar*, unfortunate, wicked P
 بد زندگی *bad زندگانی*, bad lived P
 بد دست آوردن *ba dast avardan*, to get hold or
 possession (of), procure, secure, gain, to
 look out for P
 بد دستم *ba dastam*, into my hand P
 بد سگال *bad sigal*, ill surmiser, evil thinker,
 malignant P [of compact PA
 بد عهدی *bad 'ahdi*, promise-breaking violation
 بد فرجام *bad farjam*, ending bad, malignant P
 بد کاری *bad kari*, evil doing P
 بد گوهر *bad guhar*, of bad quality, coarse, bad
 by nature, essentially bad P
 بد گوی *bad-go*, evil speaker, calumniator P
 بد گوهر *bad guhar*, bad by nature, essentially
 بد مهر *bad mih*, unkind P [bad P
 بد مهری *bad mihri*, unkindness P

بدن *badan*, body. A.

بدو *badū* (for او به *ba ū*), to him, her, or it. P.

بده *bidih* (imp. of دادن *dādan*), give thou; pay thou. P. [misery:—*bade*, a bad man. P.

بدي *badī*, badness, wickedness, vice, evil, harm,

بديع *badī*, wonderful, marvellous, strange; prompt; original. A. [rare) beauty. A.

بديع الجمال *badī'u 'l jamāl*, of marvellous (or بديع جهان *badī'i jahān*, the wonder of the world. A. P. [this (or these). P.

بدين *badīn* (for اين به *ba īn*), to or in or with بدينها *badīnhā*, in these things. P.

بذر *bazr*, seed. A.

من كرم البذر *min karami 'l bazri*, (is) in consequence of the good seed. A.

بذل *bazl*, gift, liberality, munificence, bestowal, profusion. A.

بذله *buzla* (pl. بذلها *buzlahā*), joke, witticism. P.

بر *bar*, on, upon; up, above, over; before; by; according to; at, against, from. P.

بر *bar*, breast, bosom; side, embrace; fruit. P.

از بر *az bar*, by rote (104). P.

در بر کردن *dar bar kardan*, to clothe, invest. P.

بر *barr*, dry land. A.

برابر *bar-ā-bar* (lit. breast to breast), equal, parallel, on a level, opposite, over against. P.

در برابر *dar barābar*, over against. P.

برادر *birādar*, brother. P.

برادر خواندگی *birādar khwāndagī*, profession of brotherly affection, calling one brother. P.

بر آمدن *bar āmadan*, to come up or out, ascend, arise; to be accomplished; to get on, succeed, or prosper; to prevail against, come off best; to elapse, to pass by or beyond. P.

بر آمیختن *bar āmekhtan*, to mix, mingle, or commingle. P.

بر آن *bar ān*, on that, upon that. P.

بر آن شدن *bar ān shudan*, to agree to, will, wish, or intend. P.

بر انداختن *bar andākhtan*, to throw down, throw away, fling about; to defeat. P.

بر انگیزتن *bar angekhtan*, to raise, stir up, excite or incite. P. [I obey. P.

بر آنم *bar ānam*, I am on that, I agree to that, بر آوردن *bar āvardan*, to bring up, raise; to rear up or out; to give forth; to complete, accomplish, perform, fulfil; to close, or block up (a door with mud or bricks); to repair, help on. P.

بر آوردن *dam bar āvardan*, to fetch a breath; to breathe (or utter) a word. P.

برای *barāyi*, for, because, for the sake of. P.A.

بر بر *bar bar*, on the breast. P.

بر بستن *bar bastan*, to pack up, make compact, to close, to shut. P.

بربط *barbat*, the Persian lute. P. [lutanist. P.

بربط سراي *barbat-sarāi*, performer on the lute,

بر پا *bar pā*, raised, erect. P.

بر پا داشتن *bar pā dāshtan*, to raise, set up, establish, maintain, sustain. P.

بر تافتن *bar tāftan*, to twist, wring off; to turn round; to turn away, avert. P.

بر تر *bar tar*, higher. P.

بر تست *bar tust*, is on thee. P.

برج *burj*, tower, bastion, barbican. A.

بر جا *bar jā*, on the ground, prostrate; quiet, tranquil, steady. P.

بر جستن *bar jastan*, to start or jump up. P.

بر جهد *bar jihad* (or *jahad*), (aor. of بر جستن *bar jastan*), he or it leaps up. P.

برجي *burje*, a certain tower. A.P. [remove. P.

بر چیدن *bar chīdan*, to pick or gather up, to

بر حق *bar haqq*, true, just; in the right. P.A.

برخ *barkh*, portion, part. P.

بر خاست *bar khāst*, a rising up. P.

بر خاستن *bar khāstan*, to rise, rise up, arise; to be born; to break up; disappear, depart; to cease, end. P.

بر خواندن *bar khwāndan*, to recite, to repeat. P.

برخي *barkhīe*, a little, a bit, a short distance; one part or portion. P.

بر خیز *bar khez* (imp. of بر خاستن *bar khāstan*),

برد *bard*, cold. A. [rise, arise; up! P.

برد *burd*, a kind of striped garment. A.

بر داشتن *bar dāshtan*, to pick up, take up, raise, hold up, take off, remove, carry off; to sustain, to bear. P.

بر دریدن *bar darīdan*, to split open, rip up, cleave asunder. P.

بردن *burdan*, to bear, carry; to conduct, lead; to bear or take away, to remove; to carry off, win; to support, suffer, endure; to prefer or lodge (a complaint); to throw away, lose or lower (one's character or dignity). P.

بر رفتن *bar raftan*, to go up, climb. P.

بر سر *bar sar*, on, or at the head, tip or point. P.

درسته *bi rashshatin*, by, or with a slight sprink
 درف *barf*, snow P [ling A
 درف آب *barf ab*, snow water, iced water P
 در فروس *bar furuḥḥtan* (or *furoḥḥtan*), to
 kindle, to light up P
 در فزودن *bar fuzudan*, to increase P
 در فشاندن *bar fishandan*, to press, squeeze, to
 rap, to snap (the fingers) P
 برق *barq*, lightning, flash (of a sword)
 در کار *bar karar*, in (one's) usual habit, or nor-
 mal condition, firm, fixed P
 در کات *barakat* (pl of *barakat*), blessings A
 در کات *barakat*, increase, blessing A. [tern A
 . *birkat* or *birka*, basin, tank, pond, cis
 در کشادن *bar kushadan*, to open, to remove,
 to lighten P
 در کشودن *bar kushudan*, to open, unloose P
 در کشیدن *bar kashidan*, to extract, draw, draw
 forth P [to strip off, pluck out P
 در کندن *bar kandan*, to dig up, tear up, uproot,
 در کتی *baraki*, made of *barak*, a kind of
 flannel or felt, woven of camel's hair, of
 which darveshes make caps and vests, a
 cap so made P
 در کت *barq*, leaf, provisions for a journey P
 در گذش *bar gu-ashtan*, to pass over, to pass
 beyond, to extend 1
 در گردیدن *bar gardidan*, to turn away from, to
 change, (110) P
 در گرفتن *bar giriftan*, to take up or off, pick up,
 to raise, derive, to turn aside or away, to
 remove, take away, carry off, clear, to
 attain P
 در گردیدن *bar guridan*, to choose, select P
 در گسلایدن *bar gusulanidan*, to snatch, wrench
 break P [up P
 در گسلایدن *bar gusulidan*, to snap, break, tear
 در گش *bar gashtan*, to turn, retreat, retire,
 take to flight P [upside down P
 در گشته *bar gashita*, upset, overturned, turned
 در گماش *bar gumashtan*, to depute, appoint P
 در بام *baram*, I might (or would) bear, or bring,
 (aor of *burdan*) P
 در ب *birinj*, rice P
 در ب *birinje*, one grain of rice P
 در نارد *bar nayarad*, it beareth not (aor neg
 of *bar āvardan*) P
 در نارد *bar nayaram*, I will not bring out P

در نامدن *bar nayamadān* (neg of *bar āmadān*), not to happen, to fail P
 در بار *baru* (for *bar u*), on him, her, or it 1
 در بار *barav* (imp of *raftan*), go thou P
 در بار *barū bar*, upon him P
 در بوت *burut*, mustachios, whiskers P
 در بومد *barumand*, fruit-bearing, fruitful P
 در برون *birun*, without, out, outside P
 در بوی خود *baru'e khirud*, of one's self, of one's
 own accord P
 در بار *bara* or *barra*, lamb P
 در بران *burhan*, decisive and manifest evidence,
 conclusive proof A
 در برهم *barham bastan*, to close, to shut to P
 در برهم *barham zadan*, to strike together,
 slam P
 در برهم *dast barham zadan*, to strike the
 hands together, to wring the hands (in
 grief) P
 در برهنگی *barahnagi*, nakedness P
 در بره *barahna*, bare, naked, stripped, void P
 در بری *bari'*, clear, quit, free, innocent, careless A
 در بری *bari dāshtan*, to exempt, to keep
 free from A P
 در بران *biryan*, fried, broiled, parched P
 در بران *biryan sukhtan* (or *kardan*), to
 fry, broil, roast, parch P
 در بریدن *buridan* and *burridan*, to cut, cut out
 (or make up garments), to cut off, to sever,
 to prune P
 در برین *barin* (for *bar in*), on this P
 در باز *baz az*, draper, mercer A
 در بزرگمهر *buzurgmīhr*, name of the prime minister
 of Nūshirawan king of Persia P
 در بزرگ *bu-zurg*, great, venerable, eminent, grand,
 grown up, grown big P
 در بزرگان *buzurgān* (pl of *buzurg*) ancestors,
 great men, superiors, grantees sages P
 در بزرگزاده *buzurg zada*, high born P
 در بزرگوار *buzurgwar*, great, excellent P
 در بزرگواری *buzurgwārī*, greatness, excellence P
 در بزرگواری *buzurgwārī* a great man P
 در بزرگ همت *buzurg himmat*, high minded, high
 spirited, magnanimous, (comp *بزرگ همت*
buzurg himmatlar) P A
 در بزرگی *buzurgī*, greatness, adulthood, maturity,
 superiority in years P

بزرگی *buzurge*, a certain great man. P.
 بزه *baza*, sin, guilt. P. [hold! enough! P.
 بس *bas*, many; many a one or time; enough;
 بس کردن *bas kardan*, to stop, leave off. P.
 بسا *basā*, many, many a one, many a time. P.
 بساط *basāt*, expanded and even land, wide or
 spacious surface of ground. A.
 . . . *bisāt*, carpet, anything that is spread or
 spread out. A.
 بستان *bisitān* or *bistān* (imp. of ستاندن *sitān-*
 بستان *bustān*, garden. P. [*dan*, take thou. P.
 بستان سرا *bustān-sarā*, palace or house in a gar-
 den, summer-palace. P.
 بستر *bistar*, bed, bedding, cushion. P.
 بستن *bastan*, to shut, close; to bind, tie, gird
 on, attach, fix; to form, frame. P.
 بستن نعل *na'l bastan*, to fix a shoe; to shoe. P.
 بستند *bi-sitand* (aor. of ستاندن *sitāndan*), they
 take or accept. P.
 بسته *bastā* (perf. part. of بستن *bastan*), tied,
 bound, girt; shut, closed, fastened, stopped;
 locked; set, fixed, formed; fettered, shackled. P.
 بسر آمدن *ba sar āmadan*, to come to a head, be
 completed, to come to an end; to expire;
 to arrive at perfection, to excel. P.
 بسر شدن *ba sar shudan*, to come to an end, to
 be finished. P.
 بسر آوردن *ba sar āvardan*, to bring to an end. P.
 بسر بردن *ba sar burdan*, to bring to a head,
 carry to an end, finish, to pass away; to
 agree, harmonize. P. [widely. A.
 بسط *basata*, he made abundant, or diffused
 و لو بسط الله الرزق *wa lau basata 'llāhu 'r rizka*,
 and if God made plentiful the means of
 subsistence. A.
 بسم *bismi* (for باسم *bi ismi*), in the name of. A.
 بسوی *ba sūyi*, in the direction of, towards. P.
 بسی *base*, much, many; sufficient; many a
 one; many a time, often, a long while. P.
 بسیار *bisyār*, much, many; often. P.
 بسیار خسب *bisyār-khasp*, very sleepy. P.
 بسیار خوار *bisyār khwār*, (much-eating), great
 eater, glutton. P. [number. P.
 بسیاری *bisyāri*, abundance, large quantity, great
 بسیت *basit*, expanded and even ground, wide or
 spacious surface; simple, uncompounded. A.
 بسیم *basim*, smiling. A.
 بشارت *bishārat*, good news, glad tidings. A.

بشر *bashar*, man, mankind. A.
 بشره *bashara*, skin, outer or surface skin; out-
 side, outward appearance. A.
 بشریة *bashariyat*, human nature, humanity. A.
 بشنون *bishinav* or *bishnav* (imp. of شنودن *shi-*
nūdan), hear, listen. P.
 بشوی *bushuwi* (2 sing. aor. of شستن *shustan*),
 thou mayest wash. P. [washes. P.
 بشوید *bushuyad*, (3 sing. aor. of *shustan*), he
 بشوید *bi Šālihin*, by *Šālih* (the prophet), by a
 just or good man; as virtuous. A.
 بصره *bašra*, Basra, a city on the Persian Gulf,
 usually written Bussorah. A.
 بضاعت *biž'at*, merchandise, or an article of
 merchandise; a portion of one's property
 which one sends for traffic; stock in trade. A.
 بط *bat*, a duck. A.
 بطاهر *bi tāhirin* (= طاهر *tāhirin*), clean, pure. A.
 بطال *baṭāl*, vain, false, worthless. A.
 بطالت *baṭālat*, idleness, vanity, frivolity; idle
 talk, jesting. A.
 بطش *batsh*, might, strength (in fight), valour,
 vehemence in assault. A.
 بطالته *bi ṭal'atīhi*, by his countenance. A.
 بطن *batn*, belly. A.
 بطی *baṭī*, slow, tardy, dilatory, backward. A.
 بطیبا *bi ṭibihā*, on account of their sweet-
 بعد *ba'd* (also P. بعد از *ba'd az*), after. [ness. A.
 بعزت تر *ba 'izzat-tar*, dear, more esteemed, more
 precious. A.P. [small part. A.P.
 بعضی *ba'ze*, some, certain; a part, or portion, a
 بعل *ba'l*, lord, master, husband. A.
 بعلها *ba'lihā*, her husband. A.
 بعلبک *ba'alabakk*, Baalbec in Syria. A.
 بعون *bi 'awni*, by the aid of. A.
 بعید *ba'īd*, far, distant, remote. A.
 بغداد *baghdād* (originally *bāghī dād*, the garden
 of justice), Baghdād, a city on the Tigris. A.
 بغل *baghl*, arm-pit, arm. P.
 بغوا *baghau*, they would be insolent, they had
 rebelled (3 pers. pl. perf. of بغی *baghā*). A.
 لا بغوا فی الارض *la baghau fi 'l arzi*, they would
 assuredly act insolently on the earth. A.
 بغی *baghy*, rebellion. A. [(than). A.
 بغیر *bi ghairi*, without, except, with other
 بغیر وسیلة *bi ghairi wasīlatin* without a me-
 dium. A.

باله *balad*, duration, permanence, continuance A
 بال *ballal*, greengrocer, fruit merchant, grocer A
 باله *balā'e*, a duration, a permanence A P
 باله *bal'ea*, spot, place, plot, region P
 بالي *balī*, in my heart A
 باله *balīyat*, or *balīya*, remainder A
 بالي *balīyat*, a remaining part, some remains, a remnant. A P
 بالكر آمدن *bal kar āmadan* to be of use or service, to serve a purpose, to avail P
 بالكر مدين *bal kar mūdīn*, to turn to use, to use or employ P
 بالکاش *Balkāsh*, name of a certain athlete P
 بالشر *bal shūr* نكبات *ni nakbat* as the worst of hate A
 بالكر *Balkr*, a proper name A [thou P
 بالکش *bal kash* (imp. of *کشدن kashidan*), draw
bulush (imp. of *کشدن kashidan*), kill thou P
 بالکشی *bukushai* or *bukshāi* (imp. of *کشدن kashidan*), open thou P
 بالکم *bal kam* (pl. of *اکم alkam*), dumb A
 بالکماله *bal kamālī*, by his perfection A
 بالکدار *bugu'ar* (imp. of *گذاشتن gu'ashtan*), allow, give leave, suffer, permit P [said P
 بالکفا *bugustā* (= *بگفت buguft*), he (or she)
 بالگو *bugo* (imp. of *گفتن guftan*), say thou P
 بالگیر *bugir* (imp. of *گرفتن girftan*), seize thou catch hold of P
 بال *bal*, but, nay A [affliction, adversity A
 باله *balā*, calamity, misfortune, trouble evil
 بالاد *balad* (pl. of *بلده balād*), provinces, countries, cities, provinces collectively, &c A country A
 بالبع *balagh* arrival, conveyance of a message A
 بالبع *balagh* the messenger has only to deliver his message A
 بالبع *balīghat*, eloquence, rhetoric, puberty A
 بالبي *balī'e*, a calamity, trial or affliction A P
 بالبل *bulbul*, nightingale P
 بالبل *bulbul*, O nightingale! P [tria] P
 بالبخ *Balkh* a city of Khurāsān (ancient Bactria)
 بالبي *balkhī*, a native of Balkh P
 بالده *balad* country, city A

بالده *baladaku* (acc), his country A
 بالدين *ballīn* (pl. of *بلده balād*), districts, quarters, regions, cities towns, villages A
 بالده *balād*, country, region, district, city, town, village A
 بالده *balā'at*, with greater deliciousness, more delicate or luxurious P
 بالبع *balaghā*, he reached or attained A
 بالبع *balaghā 'l'ulā*, he attained to eminence A
 بالبع *ballīgh* cause to reach, convey, (imp. of *ballaghā* 2nd form of *balaghā*) A
 بالبع *ballīgh ri 'alāika* convey (or deliver) what thou art charged with (or what is incumbent on thee) A
 بالکده *balak*, but moreover, nay P
 بالده *balād*, high, lofty, tall P
 بالده *balād āwā*, loud voiced P
 بالده *balād-bā*, tall of stature P
 بالده *balānd-bāng*, loud sounding, noisy P
 بالدي *balāndī*, height, elevation P
 بالدر *ballaur* or *ballur*, crystal A
 بالدر *ballaurīn* or *ballurīn* made of crystal, crystalline, crystal like A P
 بالبع *bulīgh*, puberty, maturity A
 بالبي *balē*, yes, true, certainly, indeed, well, right, but P
 بالده *balīyat*, misfortune, trial, affliction A
 بالبت *bulitū*, I am tried or afflicted, (passive of the verb *بالی balī* for *بتر*) A
 بالبت *bulitū bi nahicīyīn*, I am tried by a grammarian A
 بالبع *balīgh* great, vast, many, much, excessive, full, perfect, forcible, eloquent A
 بالما *bi mā*, with whatever, according to what A
 بالما *ba māsal*, for example P A
 بالبع *bi mīmā's*, by mine ear A
 بالمن *bi man*, with whom? to whom? A
 بالمن *bi manī 'ntasabta*, to whom art thou related? A
 بالمن *ba mānasat*, is to me P [related? A
 بالمن *ba mājus*, in conformity with, according to, for the reason P A
 بالمر *bumīr* (imp. of *مردن mardān*), die thou P
 بالمن *bin* (for *ابن ibn*, when placed between two proper names), son A
 بالمن *bin*, bottom, root, end P [and end P
 بالمن *kar o bun*, head and tail, beginning

بنا *bi nā*, with us. A.
 بناء *binā*, building, structure, edifice, anything built or constructed. A.
 بنا بر *binā bar* (*lit.* what is built upon), because, on account of, by reason of. A.P.
 بنات *banāt* (pl. of بنت *bint*) daughters. A.
 بنات نبات *banāti nabāt* (*lit.* daughters of vegetation), tender herbage. A.P.
 بناگوش *banāgosh* or *bunāgosh* (adjoining the ear), the cheek. P.
 بنام *ba nām*, in the name; by name. P.
 بنان *banān*, fingers, tips of the fingers. A.
 بنحوي *bi nahwīyin*, by a grammarian. A.
 بند *band*, bond, imprisonment, confinement; fetters; trap, snare; trick, artifice; manoeuvre (in wrestling); imagination, idea, thought; anxiety, concern; scheme, hope, expectation. P. [thou. P.
 بند *band* (imp. of بستن *bastan*), fix thou, attach
 بند دست *bandi dast*, hand-cuffs. P.
 بند فرمودن *band farmūdan*, to order into confinement, to imprison. P. [servants. P.
 بندگان *bandagān* (pl. of بنده *banda*), slaves,
 بندگی *bandagī*, service, slavery. P.
 بندن *bandan*, to bind. P.
 بند بردم *band nihādan bar diram*, to keep a tight hand on the silver, to be miserly. P.
 بنده *banda*, servant, slave; your servant, your slave. P. [one's power, prisoners. P.
 بندیان *bandiyān* (pl. of بندی *bandī*), those in
 بنه *binih* (imp. of نهادن *nihādan*), place, or lay thou. P.
 بنی *bunaiyā* (dim. of بني *bani*, for ابن *ibn*, son), dear, or darling son. A.
 بنیاد *bunyād*, foundation. P. [kind. A.
 بني آدم *banī ādam*, sons of Adam, men, man-
 بني عم *banī 'amm*, sons of a paternal uncle, first cousins. A.
 بو *bū*, smell, scent, odour. P.
 بو *bū* = ابو *abū*; [q.v.] A.
 بو العجب *bu 'l'ajab* (*lit.* cause of wonder), wonderful, astonishing. A.
 بواب *bawwāb*, doorkeeper, porter. A.
 بواجبي *ba wājibi*, suitable, merited. P.A.
 بود *buwad* (aor. of بودن *būdan*), it or he may be, shall or will be, or should be. P.
 بودن *būdan*, to be. P.
 بودي *būde*, he was in the habit of being, he used to be; there would be. P.

بوریا *būriyā*, mat made of reeds, coarse matting. P.
 بوریا باف *būriyā-bāf*, mat-weaver, mat-maker. P.
 بوستان *būstān* or *bostān* (*lit.* place of perfume), flower-garden; garden. P.
 بوسه *būsa* or *bosa*, kiss. P.
 بوسه دادن *būsa dādan*, to give a kiss, to kiss. P.
 بوسیدن *būsīdan* or *bosīdan*, to kiss; to rot. P.
 بوتلمون *bū kalamūn*, of various hues (as shot silk or the like); the chameleon; changeable, capricious, inconstant. A.
 بوم *būm*, the owl. A. [soil. P.
 بوم *būm*, uncultivated or waste land; land, بو *bū* = بو; [q.v.] P. [smell. P.
 بوئیدن *bū'idan*, to scent, to diffuse perfume; to به *ba*, *bi* or *bu*: see ب (of which it is the detached form). P.
 به *bih*, quince:—good, excellent; better, best; well, cured, healed. P.
 به *bihī*, by, with or concerning him or it. A.
 بها *bahā*, price, value. P.
 بهار *bahār* (pl. بهاران *bahārān*), spring: (at p. 130, l. 2, بهاران = بهار). P.
 بهاری *bahārī*, vernal. P.
 به از *bih az*, better than. P.
 بهانه *bahāna*, pretext, excuse, subterfuge. P.
 بهانه جو *bahāna-jū*, seeker of pretexts, shuffler, shuffling. P. [brutes. A.
 بهائم *bahā'im* (pl. of بهیمة *bahīmat*), beasts,
 بهتر *bihtar*, better. P.
 بهتری *bihtare*, a better person. P.
 بهجت *bahjat*, beauty, goodness; happiness, joy, gladness. A.
 بهرام *Bahrām*, name of several Persian kings. P.
 بهرام گور *Bahrām Gor*, the sixth Persian king of that name, of the dynasty of the Sassanides. He was surnamed "Gor," from his fondness for chasing the wild ass (*gor*). P.
 بهرام گوري *bahrām gore*, a Bahrām Gor. P.
 بهشت *ba hasht*, in eight. P.
 بهشت *bihisht*, paradise. P.
 بهشت اهل *ahli bihisht*, the dwellers in paradise, the blessed. A.P.
 بهشتي *bihishtī*, of paradise, paradisaical, angelic. P.
 بهشتي رو *bihishtī-rū*, angelic-faced. P.
 بهم *baham*, together. P.
 بهم برآمدن *baham bar āmadan*, to be displeased,

or enraged, to be distressed, or pained, to rise in opposition or rebellion P

بہم برزدن *baham bar zadan*, to convulse P

بہم مرکزدن *baham bar kardan*, to distress, displease, pain, to upset or overthrow P

بہم کشدن *baham kashidan*, to draw together, to knit (the brow) P

بہمد *bahamand* they are together P

بہی *bihī* quince — *chūn bihī*, quince like, as بہن *bihin*, best P [on a quince P

بی *be*, without, (a common prefix) P

بی *bi*, with me, to me A

بیا *biya* (imp of آمدن *amadan*), come thou P

بیابان *biyaban*, desert, wilderness P

بیابان کدو *biyaban kuds* the desert of Jeru salem P A [desert, anchorite P

بیابان نشین *biyaban nishin*, a retirer to the desert, anchorite P [obtain P

بیاباد *biyabad* (aor of یافتن *yafstan*), he may بی آبروئی *be ābru'ī*, dishonour, dishonourable act P

بی اجل *be ajal*, unfated, of which the appointed time of death is not come P A

بی اختیار *be i khtiyar*, without the will, without choice, or self-control, unconscious P A

بی ادب *be adab* (pl بی ادبان *be adabān*), ill-mannered, rude, ignorant, unpolite P A

بیار *biyar* (imp of آوردن *āvardan*), bring thou بیارامد *biyaramid*, it was at rest, it rested, or paused, or ceased (past of آرامیدن) P

بیاراد *biyarayad* he, or it should adorn (aor of آراستن *arastan*) P

بی آزار *be azar*, without pain or trouble, harmless, innoxious P

بی آزارتار *be azartar*, more harmless P

بیازارد *biyazarad*, he torments, molests or vexes (aor of ازاردن) P

بیازاردان *biyazardan* = آزاردن [q v] P

بیازارم *biyazarayam*, thou annoyest, or grievest me P [azmudan) P

بیازمای *biyazmai*, prove or try thou, (imp of بیاسایی *biyasāi*, thou wilt, or wouldst rest (aor of آسودن) P [copy A

بیاص *baya*, blank book, note book, fair بی اعصار *be 'itibar*, of no esteem, disesteemed, distrusted P A [aludan) P

بیالایاد *biyalayad*, it sullies or taints (aor of

بیاور *biyamoṣ* (imp of *amokhtan*) learn thou P بیان *biyan* explanation exposition illustration account A

بی اندازه *be andaza* without measure P

بی انصاف *be insaf* without justice, unjust P A

بی انصافی *be insafi*, injustice P A

بی باک *be bak*, without fear, fearlessly P

بی بار *be bar*, without fruit, fruitless, unfruitful P

بی برگ *be barg*, leafless P [ful P

بی بصیرت *be basar*, without sight, senseless P A

بی بهره *be bahra*, portionless, shareless, un-

participating destitute, unprofitable, vain P

بی پر *be par*, featherless or wingless P

بیت *bait*, distich, couplet, verse, house A.

بیت المال *baitu l mal*, the treasury of the state A [fearlessly P A

بی تحاشا *be tahasha*, regardless of consequences fearlessly P A [prudent P A

بی تدبیر *be tadbir*, without deliberation, im-

prudent *baitam* (= بیت من *baitman*), my distich A P

بی تمیز *be tamiz* (or بی تمیز *be tamiz*), void

of discernment, indiscriminating, dull of comprehension P A

بی توشه *be tosha*, without provisions, provisionless, unprovided P

بی توفیق *be taufik* graceless P A

بیتها *baitha* (Persian pl of بیت *bait*), verses

بی *baite*, one distich or verse A P

بی جان *be jan*, lifeless P

بی جان کردن *be jan kardan*, to deprive of life P

بی جمال *be jamali* uncomeliness plainness P A

بی جواب *be javab*, unanswerable, irrefutable, without reply, having no answer P A

بی حاجی *be claragi*, helplessness, poverty P

بی حاره *be chara* (pl بیچارگان *be charagan*), without resource or remedy, helpless, miserable, in despair P

بی چون *be chun*, without equal, peerless, God P

بی حاصل *be hasil*, unprofitable P A

بی حد *be hadd*, unlimited, beyond bounds or just limits P A

بی حرمت *be hurmat*, disrespectful, uncivil, void of honour or shame P A

بی حرمتی *be hurmati* rudeness discourtesy, dis-

respect, dishonour, absence of ceremony P A

حساب بي *be hisāb*, countless, incalculable. P.A.
 حميت بي *be hamāyat*, careless or indifferent
 with respect to any sacred charge; shame-
 بيخ *be kh*, root. P. [less. P.A.]
 بيخ کردن *be kh kardan*, to take root. P.
 بيخبر *be khabar*, without information, unaware,
 unconscious; lost in amazement; unin-
 formed, ignorant, unmindful. P.A.
 بيخبري *be khabarī*, thou art ignorant. P.A.
 بيخبرانند *be khabarānand*, they are ignorant. P.A.
 بيخوابي *be khwābī*, sleeplessness, loss of sleep,
 want of sleep. P.
 بي خود *be khwud*, beside one's self, elated. P.
 بيد *bed*, willow. P.
 بيد مشك *bedi mushk*, musk-willow. P.
 بيدار *bīdār*, awake, wakeful; sober. P.
 بيداري *bīdārī*, wakefulness, waking, vigilance;
 want or absence of sleep; keeping awake. P.
 بيدانش *be dānish*, ignorant; ignorance. P.
 بيدانسي *be dānīshī*, folly, indiscretion. P.
 بي در *be dar*, doorless. P.
 بي دريغ *be dīregh*, without stint, unsparing,
 ungrudging, liberal. P.
 بي دست *be dast*, handless. P.
 بي دل *be dil*, without heart, out of heart; de-
 votedly attached; ignorant, silly. P.
 بي دين *be dīn*, irreligious, infidel. P.A.
 بي ديني *be dīne*, an infidel; a miscreant. P.A.
 بيدق *baizak*, pawn at chess. P.
 بي رسمي *be rasmī*, irregularity, bad custom or
 precedent. P.
 بي رضا *be riṣā*, without satisfaction. P.A.
 بي روزي *be rozi*, not having sustenance allot-
 ted, luckless, unaided by fortune. P.
 بيرون *birūn*, out, outside, without, beyond. P.
 بي زر *be zar*, without gold, moneyless, poor. P.
 بس *bi'sa*, vile (are), out upon! A.
 بس المطاعم *bi'sa 'l maṭā'imu*, vile are the meats!
 بيست *bīst*, twenty. P. [A.]
 بي سروپا *be sar o pā*, without head or foot,
 destitute of everything, wretched. P.
 بي سروپائي *be sar o pā'ī*, utter destitution,
 wretchedness. P.
 بيش *be sh*, greater, more, exceeding; any longer. P.
 بيشتري *be sh tar*, more, more plentifully; for the
 most part; more intent. P.

بي شرمي *be sharmī*, shamelessness, impudence. P.
 بيش زور *be sh zor*, of great strength, very
 strong. P.
 بي شك *be shak*, without doubt, doubtless. P.A.
 بيشمار *be shumār*, innumerable, incalculable,
 untold. P.
 بيشه *bīsha*, jungle, thicket, dense and tangled
 forest; a bed, or place or growth, of canes
 or reeds. P.
 بيضه *baiṣa*, egg. A. [veterinary art. A.]
 بطار *baiṣār*, farrier, one who practises the
 بي طاقت *be tāqat*, without strength, weak. P.A.
 بي طاقتي *be tāqatī*, weakness, inability, lack of
 power to endure; impatience. P.A.
 بي طمع *be ṭam'*, without longing, undesirous,
 uncovetous. P.A.
 بيع *bai'*, selling, buying. A.
 بي عزتي *be 'izzatī*, dishonour. P.A.
 بي علم *be 'ilm*, without learning, illiterate. P.A.
 بي عمل *be 'amal*, without works, without
 practice; unapplied. P.A. [P.A.]
 بي غم *be gham*, without sorrow, unconcerned.
 بي غمي *be ghamī*, thou art unconcerned. P.
 بي فائده *be fā'ida*, useless, ineffectual, unavail-
 ing, fruitless; uselessly. P.A.
 بيفتاد *biyuftād*, he fell (past of افتادن *uftādan*). P.
 بيفتد *biyuftad*, he falls (nor. of *uftādan*). P.
 بي قدر *be qadr*, without value, of no esteem. P.A.
 بي قرار *be qarār*, restless, disturbed. P.A.
 بي قوت *be kuwat*, powerless; indigent, neces-
 sitous. P.A.
 بي قياس *be qiyās*, without measure or number,
 incalculable, immense, inconceivable. P.A.
 بيكار *ba yakbār*, all at once, in a body. P.
 بي كفش *be kafsh*, shoeless. P.
 بي كفشي *be kafshī*, shoelessness. P.
 بيگانه *begāna*, foreign, strange, alien; (pl.
 بيگانگان *begānagān*). P.
 بي گاه *be gāh*, out of season. P. [sive. P.]
 بيگران *be girān*, inestimable, immense, exces-
 بيگمان *be gumān*, without doubt, assuredly. P.
 بيگناه *be gunāh*, guiltless, innocent. P.
 بيگناهي *be gunāhe*, an innocent person. P.
 بيل *bīl* or *bel*, spade, shovel. P.
 بيلقان *baīlakān*, name of a city in Armenia
 Major, near the ports of the Caspian Sea. P.

بیم *bim*, dread, fear, danger P
 بیمار *bimar*, sick P [lessly PA
 بی محابا *be muhaba*, without concern, merci
 بی مروت *be muruwat*, unmanly, unfeeling,
 inhuman PA
 بی موعول *be mu'awwal*, untrustworthy PA
 بی مغز *be maghz*, without kernel marrowless P
 بن *bin*, behold thou (imp of دیدن *didan*) P
 بن *baina*, between or betwixt, intervening
 space, separation A
 بیا *bina*, seeing, possessed of sight P
 بیند *binad*, he sees or will see (aor of دیدن
didan) P
 بیانداخت *biyandakht*, he overthrow (past of
andakhtan) P [of *andeshidan*] P
 بیاندیش *biyandesh*, reflect thou, consider (imp
 بنشین *binash*, behold him, her or it P.
 بینش *binish*, sight, vision P
 بی نشان *be nishan*, without sign, or mark, or
 trace, inscrutable P
 بی نظیر *be na'ir*, matchless, unequalled, peer
 less, unrivalled PA
 بینک *bainaka*, between thee A [prayer P
 بی نماز *be nama*, prayerless, one who neglects
 نماز *be namaze*, a prayerless fellow P
 بی نوا *be nawa*, without food, indigent P
 بی نوائی *be nawai*, indigency, want of food,
 starvation, destitution P
 بینی *baini*, between me A [thee A
 بینک *baini* یا *bainaka*, betwixt me and
 بینی *binis*, nose — (aor of دیدن *didan*) thou
 seest, shalt see, or may see P
 بی نوا *baina yada* یا *ba'liha*, in front of
 (or before) her husband A [him A
 بی نوا *baina yadahi*, in his presence, before
 بینم *biniyam*, thou seest me A.
 بی وفا *be wafa*, failure in performance, want
 of payment, faithlessness, ingratitude PA
 بی وقت *be wakt*, unseasonable, inopportune
 moment PA
 بیوا *biva* or *beva*, widow P
 بیوا زن *biva zan*, widow woman P
 بی هوش *be hunar*, stupid, unintelligent, un
 skilful, inapt, worthless, graceless (pl بی
 هوشان *be hunaran*) P [tune P
 بی هنگام *be hangam*, unseasonable, inopport-

بیهوده *behuda* (or بیهوده *behuda*), absurd, vain,
 senseless, useless, foolish, conceited, im-
 proper P

ب

پا *pa*, foot, leg, base, foundation, power,
 ability, strength P [reprisal P
 پاداش *padash*, retribution requital retaliation,
 پادشاه *padshah* (or پادشاه *padshah*), king, mo-
 narch P
 پادشاهزاده *padshah zada*, king's son, prince P
 پادشاهی *padshahi*, royalty, sovereignty, kingly
 rank, dominion, rule P
 پادشاهی کردن *padshahi kardan*, to act the king,
 to reign, rule, govern P
 پادشاهی *padshahe*, a king a certain king P
 پار *par*, over, across P
 پارس *Pars*, Persia P
 پارسا *parsa*, abstemious pure, holy, devotee,
 ascetic, (pl پارسایان *parsayan*) P
 پارسا زاده *parsa-zada* saint's son P
 پارسائی *parsā'i*, purity, holiness, asceticism P
 پارسائی *parsā'e*, a certain devotee, a holy man P
 پارسی *Parsi*, Persian P
 پار *para*, torn to pieces, in rags, piece, bit P
 پار *para para*, patch upon patch P
 پار *para doz*, patcher, botcher P
 پارینه *parina*, ancient, elapsed, past P
 پاس *pas*, watch, guard, defence, regard, con
 sideration P
 پاس خاطر *pas khatir* (or پاس خاطر *pas khatir*),
 attention to or consideration for (one's)
 wishes or wants P
 پاسبان *pasban*, watchman, shepherd P
 پاس *pase*, one watch, a single watch P
 پاشیدن *pashidan*, to sprinkle, strew, scatter P
 پاشیده *pashida*, strewed, scattered P
 پاک *pak*, pure, clean, cleansed, bright, free P
 پاک کردن *pak kardan*, to make clean, to
 cleanse, to clear, to free to winnow P
 پاک باز *pak baz*, sporting harmlessly, honourable
 lover P
 پاک بردن *pak burdan*, to carry clean off P
 پاک دامن *pak daman*, pure skirted, one who
 keeps his garments clean and pure P
 پاک رستن *pak rustan*, to make a clean sweep
 to carry off, or make away with entirely P

رو پاک *pāk-rav*, upright in conduct. P.
 پاک سوختن *pāk sokhtan*, to consume utterly, to burn clean up. P.
 پاک نفس *pāk-nafs*, pure-souled. P. [ly. P.
 پاکیزه *pākīza*, pure, chaste; cleanly, neat, comely.
 پاکیزه روئی *pākīza-rūī*, clear-faced, comely, handsome. P.
 پالهنگ *pālhang*, rope, bridle, halter. P.
 پانزده *pānzdah*, fifteen. P. [years. P.
 پانزده سالگی *pānzdah-sālagī*, the age of fifteen
 پای *pāi*, foot, leg; foundation, root, hold; stand, pedestal; basement. P.
 پایت *pāyat*, thy foot. P.
 پایش *pāyash*, his (her or its) foot. P.
 پایم *pāyam*, my foot. P.
 از پای افتادن *az pāi uftādan*, to fall down; to break down on the road. P.
 از پای در آمدن *az pāi dar āmadan*, to slip, trip, tumble, fall. P.
 در پای ما *dar pāyi mā*, in our wake. P.
 پای داشتن *pāi dāshtan*, to hold one's footing. P.
 پای گرفتن *pāi giriftan*, to obtain a footing, to take root. P.
 پایان *pāyān*, end, extremity, close. P.
 پای بند *pāi-band*, foot-bound, tied by the leg. P.
 پای بندیم *pāi-bandem*, we are tied by the leg. P.
 پایپوش *pāi-posh* (lit. foot-cover), shoe. P.
 پایپوشی *pāi-poshī*, covering for the feet. P.
 پایدار *pāi-dār*, firm, fixed, stable, permanent, lasting, enduring. P.
 پایگاه *pāi-gāh*, dignity, rank, position, station; office, post; step. P. [vile. P.
 پایمال *pāi-māl*, trodden under foot; ruined;
 پاینده *pāyanda*, firm, perpetual, permanent, lasting, durable. P.
 پایه *pāya*, rank, grade, dignity; step, degree, promotion. P.
 پائی *pā'e*, a leg. P.
 پائیدن *pā'idan*, to stand still or firm; to halt, hesitate; to last, endure. P.
 پختن *pukhtan*, to cook, boil; to concoct, imagine, entertain an idea, conceit, or notion. P.
 پخته *pukhta*, cooked, boiled; matured, ripe; rich in experience. P.
 پدر *pīdar*, father. P.
 پدرود *padrūd*, farewell, adieu. P. [lic. P.
 پدید *padīd*, clear, evident, plain, manifest, pub-

دید آمدن *padīd āmadan*, to appear, become manifest. P.
 پذیر *paẓīr*, accept thou. P.
 پذیرفتن *paẓīrustan*, to accept, receive, take, submit to, consent; to experience, undergo. P.
 پر *par* or *parr*, feather, wing. P.
 پر *pur*, full, filled, satisfied; much, many, numerous. P.
 پراگنده *parāganda*, scattered; disturbed, restless, uneasy, distressed; ruined. P.
 پراگنده دل *parāganda-dīl* (or پراگنده خاطر *parāganda khā'ir*), heart-wounded, confused in mind, bewildered, distracted. P.
 پراگنده روزی *parāganda-rozī*, disordered in one's circumstances; uncertain of means of support. P.
 پرتو *partav*, ray, light, beam of sun or moon. P.
 پرتوی *partave*, a ray, a single or solitary ray. P.
 پر حذر *pur-hazar*, full of caution, ware, wary, heedful. P.A.
 پرخاش *parkhāsh*, battle, war, strife, brawl. P.
 پرخطر *pur-khatar*, full of peril, dangerous. P.A.
 پرداخت *pardākht*, engagement, business, affair, dealing; attention. P.
 پرداختن *pardākhtan*, to quit, leave, abandon; to execute, finish; to be quit of, to be free from; to arrange, prepare, set in order; to have dealings; to wait upon, attend to, be attentively employed; to be occupied with. P.
 پرداخته *pardākhta*, engaged, employed, occupied; attentive. P. [laden. P.
 پردرد *pur-dard*, full of pain, painful, anguish-
 پرده *parda*, veil, curtain; musical key or mode, or style of music. P.A.
 پرده الحان *parda'i alhān*, musical scale, gamut. P.A.
 پرده بینی *parda'i binī*, the cartilage that separates the nostrils; the septum of the nose. P.
 پرده عشاق *parda'i 'ushshāk* (melody of lovers), name of a certain musical mode. P.A.
 پرده هفت رنگ *parda'i haft rang*, curtain of seven (or many) colours; outward show. P.
 پرده دار *parda-dār*, chamberlain, servant-in-waiting. P.
 پرستار *parastār*, worshipper; servant, waiter. P.
 پرستنده *parastanda*, adoring; worshipper. P.
 پرسش *pursish*, question, inquiry; condolence. P.

پرسیدن *pursidan*, to ask, inquire, interrogate, question r

پربان *parnyan*, a kind of fine painted Chinese silk, a garment made of the same r

پروا *parwa*, care, concern, anxiety, thought, attention, heed r

پرواری *parwari*, stalled, fatted r

پرواری گاو *gavi parwari*, fatted ox. r

پروانه *parwana*, moth r

پرووردگار *parvardagar*, the Deity (as nourisher and supporter of all). r

پروردن *parvardan*, to rear, foster, cherish, nourish, bring up, pamper r

پروردا *parrarda*, brought up, nourished, reared, fostered, educated, foster son r

پرویش *parvarish*, bringing up, rearing, patronage, support, sustentation, sustenance, maintenance r

پروردا *parvarinda*, cherisher, bringer up, fosterer, nourisher r

پروردن *parvaridan*, to bring up, foster, cherish, nourish r

پروین *Parvin*, the Pleiades r

پرو *parra*, side, border r

پرو بینی *parra' bini*, the nostrils, the sides or walls of the nose r

پرهیز *parhezhan*, to be on *ono's* guard, to abstain, refrain, to practise moderation or temperance r

پرهیز *parhez*, abstinent, temperate, chaste, continent; abstinence, continence, control over the passions, sobriety r

پرهیزگار *parhezgar*, sober, abstinent, chaste, temperate, abstemious, cautious, careful, (pl *پرهیزگاران parhezgaran*) r

پرهیزگری *parhezgari*, chastity, temperance, continence, restraint, moderation r

پری *pari*, fairy r

پری *puri*, thou art full, or filled r

پری نکر *pari paikar*, fairy faced, beautiful r

پریدن *paridan*, to fly, to flutter r

پری رخسار *pari rukhsar*, fairy cheeked r

پری روی *pari-ru* (pl *پری رویان pari ruyan*), fairy faced, handsome, comely r

پرشان *pareshan*, dispersed, scattered, discur- sive, roving, confused, incoherent, ram- bling, hair braided, afflicted, sad r

پرشان حال *pareshan hal* distressed, ruined r

پرشان حالی *pareshan hali*, a distressed and ruined state, misery, perplexity, vexation, trouble r

پرشان روزگار *pareshan-rozgar*, distressed in *ono's* circumstances, ruined, broken r

پرشانی *pareshani*, distraction, dispersion, rout, distress, desolation, insaneness, vagary r

پزیردن *pazmurdan*, to fade, wither r

پس *pas*, behind, after, then, and so, hence, therefore, consequently, afterwards, the

پست *past*, low, short r [rear r

pasat, behind thee, after thee r

پسته *pusta*, pistachio nut r

پسر *pisar*, son, lad, boy r

پسری *pisare*, a boy, a lad, a son r

پسند آمدن *pasand amadan* (or *پسندیده آمدن pasandida amadan*), to be pleasing, acceptable, approved, reasonable r

پسند *pasandan* or *پسندن pasandidan*, to approve, applaud, commend r

پسندیده *pasandida*, approved, applauded, com- mended, acceptable, grateful, warranted r

پسندیده *pasandidatar*, more approved r

پسح *pasch* (or *پسح pasij*), march, setting out on a journey, resolve, intention, pre- paration (for a journey) r

پسینان *pasinyan*, followers, those who come after, the moderns r

پشت *pusht*, the back, support, prop, stay r

پشت یا *pushti pa*, instep r [to flee r

پشت دادن *pusht dadan*, to turn the back, to fly,

پشته *pushta*, bundle, pack, load, faggot r

پشتی *pushti*, support, aid, help, succour r

پشتیان *pushtiban*, supporter, prop, buttress r

پشم *pashm*, wool r

پشه *pasha* or *پشه pashsha*, gnat r [change r

پشیر *pashiz*, any little piece of money, small

پشیمان *pashiman*, penitent, repentant r

پشیمانی *pashimani* penitence, repentance r

پشیمانی خوردن *pashimani khurdan*, to repent, to grieve, to feel remorse r

پالاس *palas*, coarse woollen cloth, such as is worn by dervishes, sackcloth r

پالاس پوش *palas posh*, dressed in the garb of a dervish, dervish r

پالاس پوشی *palas poshi*, a being dressed in the garb of a dervish r

پالنگ *palang* leopard tiger r

پالنگ افگن *palang-afgan*, leopard-killer. P.
 پالنگی *palangi*, peculiar, or pertaining to a leopard; the nature or ferocity of a leopard. P.
 پلید *palid*, filthy, impure, defiled. P.
 پلیدتر *palittar*, dirtier, more nasty, filthier. P.
 پناه *panāh*, protection, defence, shelter. P.
 پناهی *panāhe*, a shelter, a refuge. P.
 پنبه *pamba*, cotton. P.
 دوز پنبه *pamba-doz*, carder of cotton. P.
 پنچ *panj*, five. P.
 پنجاه *panjāh*, fifty. P.
 پنجم *panjum*, fifth. P. [expanded. P.
 پنجه *panja*, claw, talon; hand with the fingers
 پنجه کردن *panja dar afgandan* (or *پنجه کردن*
panja kardan), to grapple, contend, strive. P.
 پند *pand*, advice, admonition, counsel. P.
 پندار *pindār*, conceit; esteem, good opinion;
 suppose, imagine; (imp. of *پنداشتن*). P.
 پنداشتن *pindāshtan*, to think, consider, suppose,
 imagine; to esteem. P.
 پندی *pande*, a bit of advice, hint, suggestion. P.
 پنهان *pinhān*, secret, hidden, concealed, sup-
 پنی *panir*, cheese. P. [pressed. P.
 پنیری *panīre*, a cheese. P.
 پوست *post*, skin, rind, coat, peel, shell; slough
 (of a snake). P.
 پوست بر پوست *post bar post*, coat upon coat
 (like an onion). P. [of skins. P.
 پوستین *postin*, fur cloak or garment, dress made
 در پوستین افتادن *postin darīdan* (or *پوستین*
dar postin uftādan, or *رافتن*, *raftan*), to speak
 ill of, to tell the faults, to slander. P.
 پوستین دوزی *postin-dozi*, the business of one who
 makes garments of skins; the trade of a fur-
 rier. P.
 پوستینی *postinī*, made of fur, fur-wrought. P.
 پوشیدن *poshidan*, to cover, hide, mask; to wear,
 put on; to dress, clothe. P.
 پولاد *pulād*, steel. P. [brawny, sinewy. P.
 پولاد بازو *pulād-bāzū*, having an arm of steel,
 پویان *pūyān*, running, running after. P.
 پوئیدن *pū'idan*, to run. P.
 پهلو *pahlū*, the side under the short ribs. P.
 پی *pai*, heel; footstep, track; muscle, nerve. P.
 در پی *dar pai'i*, after, in pursuit of, in atten-
 tion to. P.
 از پی ما *az pai'i mā*, at our heels, after us. P.

پای *pai-ā-pai*, step by step, successively. P.
 پیاده *piyāda* (pl. *پیادگان* *piyādagan*), foot-
 passenger, pedestrian; pawn at chess. P.
 پیاز *piyāz*, onion. P.
 پیام *payām*, news, message, errand. P.
 پیچ *pech*, turn, twist. P. [withdraw. P.
 پیچانیدن *pechānidan*, to twist; to turn away,
 پیچ پیچ *pech pech*, twisting and coiling. P.
 پیچیدن *pechidan*, to coil, wind, twist, turn,
 writhe, bend; avert, turn away; to roll, to
 rumble (as the bowels). P.
 پیدا *paidā*, produced, created; plain, clear,
 obvious, evident, manifest. P. [guide. P.
 پیر *pīr*, old, aged; holy man, saint; spiritual
 پیر طریقت *pīri tariqat*, spiritual guide, superior
 of a religious order or community. P.A.
 پیر مرتبی *pīri murabbi*, spiritual teacher or
 pastor. P.A.
 پیراستن *perāstan*, to adorn, patch up. P.
 پیرامان *pīrāman*, and *پیرامون* *pīrāmūn*, about,
 around, environs, proximity. P.
 پیرانه *pīrāna*, like or befitting an old man. P.
 پیرانه سر *pīrāna sar*, old age. P.
 پیراهن *pīrāhan*, loose vest, tunic, shirt. P.
 پیرایه *perāya*, ornament, decoration. P.
 پیرزن *pīr-zan*, old woman. P.
 پیر زنی *pīr-zane*, a certain old woman. P.
 پیر مرد *pīr-mard*, old man. P.
 پیروز *pīroz*, victorious, prosperous; favoured
 by fortune and opportunity. P.
 پیره زن *pīra zan*, old woman. P.
 پیرهن *pīrahan*, shirt, vest, garment, tunic. P.
 پیری *pīrī*, old age, decrepitude. P.
 پیری *pīre*, an old man. P. [of, to. P.
 پیش *pesh*, before, in front of, in the presence
 پیش *payash*, at the heels of him or her; after
 it. P. [پیش آوردن *pesh āvardan*). P.
 پیش آر *pesh ār*, take; bring forward (imp. of
 پیش ازین *pesh az īn*, before this, heretofore. P.
 پیش آمدن *pesh āmadan*, to come before, meet;
 to occur, to happen. P.
 پیشانی *peshānī*, forehead, skull. P.
 پیشت *peshat*, before thee, in thy presence. P.
 پیشتر *peshdar*, before, foremost. P. [out. P.
 پیش داشتن *pesh dāshtan*, to put forward, hold
 پیش رفتن *pesh raftan*, to go a-head; to succeed. P.
 پیشرو *pesh-rav*, leader, captain. P.

پیشکش *push kishan*, to propose to one's self to adopt, embrace; to bring forward to advance *r*

پیشگی *push gir* (imp of پیشکش *push kishan*) take, select, choose *r*

پیشگی *pusha*, business, trade, labour *r*

پیشکار *pushkar*, artisan, craftsman *r*

پیشگی *pushin*, premature proceed or type *r*

پیشکش *pushin*, those gone before, the ancients *r*

پیشکار *pushkar* (or *pusham*), message *r*

پیشکار *pushkandar*, messenger, prophet *r*

پیشکار *push*, courier, messenger *r*

پیشکار *pushkar*, battle, contest, contest *r*

پیشکار *pushkar jatr*, n, dart, spear *r*

پیشکار *push* elephant *r* (in *rut r*

پیشکار *push* elephant, furious elephant, elephant

پیشکار *pushan*, elephant keeper *r*

پیشکار *pushan* (lit elephant-bodied), لک لکڑی *r*

پیشکار *pushkar*, pedlar, tuckster *r*

پیشکار *pusha* cocoon of the silkworm *r*

پیشکار *pushan*, promise, treaty, covenant *r*

پیشکار *pushara* measure either for wet or dry goods; cup, pocket, bowl *r*

پیشکار *pushan tar*, messenger, reporter *r*

پیشکار *pushan tar* *pushan tar*, birth or descent from a pro, etc. *r*

پیشکار *pushan tar*, to join, unite, mix or associate intimately (with) *r*

پیشکار *pushan tar*, joined, united; constantly, habitually, uninterruptedly *r*

پیشکار *pushan tar*, kindred, relation, connexion, conjunction, joint, articulation *r*

تا *ta*, thee; of thee; to thee, thy *r*

تا *ta*, until, in order that, so that, because, as soon as, as much as, so long as, as long as, ere; even, then, lo! behold! beware!

تا *ta* a care! never (with following negative) *r* [to endure] *r*

تاب *tab*, heat, warmth, lustre, power, ability

تابان *taban* lustrous, bright, shining, dazzling *r*

تابان *taban*, summer *r*

تابان *taban*, bright, shining *r*

تاتار *tatar*, Tartars Tartary *r*

تاتار *tatar*

تاتار *tatar*, influencing, impressing, efficiency, efficacy *r*

تاج *taj*, crown diadem, coronet *r*

تاجدار *taj dar*, wearing a crown, crowned *r*

تاجر *tajir*, merchant, trader *r*

تاجر *tajir*, a merchant *r*

تاجدار *taj dar*, how far? how long? *r*

تاجدار *taj dar*, to attack, rush upon; to gallop, to walk fast; incursion, irruption *r*

تاجدار *taj dar* delay postponement, reservation *r*

تاجدار *taj dar*, correction instruction, chastisement correction, discipline *r*

تاجدار *taj dar*, plunder, devastation, destruction, waste; dissolution *r*

تاجدار *taj dar*, top, summit; crown (of the head), point (of a spear) *r*

تاجدار *taj dar*, date, day of the month *r*

تاجدار *taj dar*, dark, black, dull, cloudy *r*

تاجدار *taj dar*, black hearted, benighted, depraved *r*

تاجدار *taj dar*, darkness *r* [depraved *r*

تاجدار *taj dar* galloping cantering prancing *r*

تاجدار *taj dar*, fresh, bright, verdant, blooming *r*

تاجدار *taj dar*, fresh spring bloom *r*

تاجدار *taj dar*, light faced, of cheerful aspect, smiling *r* [guage *r*

تاجدار *taj dar* Arabi Arabian horse, Arabic language *r*

تاجدار *taj dar*, scourge, lash; whipping, flogging chastisement *r*

تاجدار *taj dar*, to run *r* [regret, pain *r*

تاجدار *taj dar*, grieving regretting, grief, to grieve, to regret *r*

تاجدار *taj dar*, of grief, from vexation, sorrowfully (acc case employed adverbially) *r*

تاجدار *taj dar*, to shine, sparkle, to spin, to twist, swirl, to turn away (the face), to heat (an oven) *r*

تاجدار *taj dar*, vine; clasp *r*

تاجدار *taj dar* how far? to what extent? *r*

تاجدار *taj dar*, of or belonging to the vine *r*

تاجدار *taj dar* how long? till when? *r*

تاجدار *taj dar*, composition, compilation *r*

تاجدار *taj dar*, reflection, meditation, contemplation, thought *r* [redress *r*

تاجدار *taj dar*, offence, crime, fine, retribution, explanation, interpretation, exposition, commentary *r*

تطوع *taṭawwu'*, doing a good action gratis. A.

بتطوع *ba taṭawwu'*, voluntarily. P.A.

تعالى *ta'alā*, he was exalted; he is exalted, or may He be exalted! the Exalted; the Most High (perf. of the 6th form of the verb علا *'alā*). A.

تعبد *ta'abbud*, worship, adoration, devotion. A.

تعبدوا *ta'budū*, ye worship (imperf. subj. of عبد *'abada*). A.

تعبدوا الشيطان ان لا تعبدا *an lā ta'budu 'sh shaitāna*, that ye would not worship (or serve) the devil. A.

تعيبه *ta'biya*, arranging, fixing. A.

تعيبه شدن *ta'biya shudan*, to be fixed. A.P.

تعبير *ta'bīr*, interpretation of dreams. A.

تعجب *ta'ajjub*, astonishment, surprise. A.

تعجيل *ta'jīl*, haste, hurry, precipitation. A.

تعد *ta'uddu*, thou enumeratest (imperf. of the verb عد *'adda*). A.

تعد محاسني يا من تعد *yā man ta'uddu mahāsini*. O thou who recountest my good qualities! A.

تعدي *ta'addī*, assault, hostility; violence, oppression. A. [ment. P.

تعذيب *ta'zīb*, infliction of punishment; tor-

تعرض *ta'arruz*, finding fault, objecting; opposition, aversion, annoyance, exposure; presenting (a petition). A.

تعزيت *ta'ziyat*, condolence. A.

تعصب *ta'aṣṣub*, partiality; tenacity; bigotry; obstinacy. A. [tion, holiday. A.

تعطيل *ta'tīl*, suspension, interruption; vaca-

تعلق *ta'alluq*, attachment, connection, dependence. A.

تعليم *ta'līm*, teaching, instruction. A.

تعنت *ta'annut*, reproach, taunt. A.

تعهد *ta'ahhad*, holding in regard, cherishing, protecting, minding. A.

تغابن *taghābun*, defrauding one another; vexation, disappointment, excessive regret. A.

تغيير *taghayyur*, alteration, change, deterioration. A. [nān), boasting, glorying. A.

تفاخر *tafākhur* (and A.P. تفاخر كان *tafākhur ku-*

تفاريق *tafārīk* (pl. of تفريق *tafrik*), intervals, divisions; instalments. A.

بتفاريق *ba tafārīk*, by instalments; by degrees, gradually. P.A.

تفاوت *tafāwut*, difference, variation. A.

تفاوت کردن *tafāwut kardan*, to make a difference, to move or affect. A.P.

تفتيش *taftīsh*, inquiry, search, diligent investigation. A.

تفتيش *tafaḥḥuṣ*, investigation, search. A.

تفرج *tafarruj* (and A.P. تفرج كان *tafarruj kun-*
ān), becoming free from anxiety, becoming cheerful; recreation, walking for amusement; sight-seeing, strolling. A.

تفرجگاه *tafarruj gāh*, place for recreation. A.P.

تفرقه *tafrikā*, division, distribution; separation, dissension. A. [separate. A.P.

تفرقه کردن *tafrikā kardan*, to distribute, to
تفقد *tafaqqud*, strict search, diligent inquiry; looking into (an affair) with kindness. A.

تفويض *tafwīz*, confiding, making over, consignment, transference. A. [dunning. P.

تقاضي *taqāzā* (for A. تقاضي *taqāzī*), exaction, backwardness, hesitation, hanging back. A.

تقدس *taqaddasa*, he was sanctified; (as an epithet) Most Holy; (perf. 5th form of the verb قدس *'qaddas*). A.

تقدير *taqdir*, decree, appointment, fate. A.

تقرب *taqarrub*, being near, propinquity; association, intimacy. A. [draw near. A.P.

تقرب نمودن *taqarrub namūdan*, to approach,
تقریر *taqrīr*, averring, avowal, recital, statement. A. [coming. A.

تقصیر *taqṣīr*, deficiency, failure, fault, short-

تقول *taqūlu*, she says (imperf. of the verb قال *kāla*, for قول). A.

تقوی *taqwā*, piety. A.

تقویت *taqwīyat*, strengthening, support. A.

تقویم *taqwīm*, straightening, attempting to make straight. A. [gence. A.

تکاسل *takāsul*, indolence, sluggishness, negli-

تکبر *takabbur*, arrogance, pride. A.

تکسب *taksibu*, thou mayest acquire (imperf. of the verb کسب *kasaba*). A.

تکلف *takalluf*, ceremony; dissimulation, insincerity; excess, immoderateness. A.

تکلموا *takallamū*, speak ye (imp. of the 5th form of the verb کلم *kālam*). A. [ence. A.

تکیه *takiya*, pillow; reliance, support, depend-

تکیه زدن *takiya zadan*, to lean or recline. A. P.

تگ *tag*, canter, gallop; course, heat. P.

تلاطم *talaṭama*, (the water) dashed, (perf. 6th form of the verb لطم) A
 تلاطم *talāṭum*, buffeting, dashing A
 تلاطم *talbās*, fraud, deception, disguise A
 تلخ *talkh*, bitter P [address, satirical P
 تلخ گنار *talkh-gustar*, bitter of speech, of harsh
 تلخی *talkhī*, bitterness, bitter disappointment,
 thou art bitter. P.
 تلخی چشیده *talkhī chashīda*, tasted bitterness P
 تلطف *talaṭṭuf*, kindness, courtesy, affability. A
 تلف *talaf*, perishing, ceasing to be; becoming
 lost, bad, or spoiled. A.
 تلف شدن *talaf shudan*, to perish, be lost, con-
 sumed, or spoiled A P.
 تلف کرده *talaf kardā*, wasted, destroyed,
 marred A P [piling A
 تلفیق *talfiq*, bringing together, collecting, com-
 bining A
 تلمیذ *tilmīz*, scholar, student, disciple A
 تلون *talaṭwun*, changeableness, versatility,
 fickleness A [تلا]. A.
 تلی *tulya*, it is read (perf pass of the verb
 تلی ما لی فی القرآن من آياته *li ma tulya fi 'l kur'ani
 min āyatihī*, according to what is read in
 the verses of the Kurān A
 تم *tamma*, it is completed A.
 تم الکتاب *tamma 'l kitābu*, the book is finished A
 تماشا *tamashā* (for A. تماشای *tamashī*), sight, show,
 spectacle P
 تمام *tamām*, complete, perfect; sufficient,
 finished, concluded, end, completion A.
 تمامتر *tamātar*, more complete A. P
 هر چه تمامتر *harchi tamātar*, whatever is best
 or most perfect, the utmost P.
 تمامی *ba tamāmī*, altogether, in toto. P. A
 تماع *tamattu'*, enjoyment. A.
 تمر *tamr*, date (fruit) A
 تمر باع والیا طور عمر باع *attamru yanī'un wa 'n
 naṭūru gharu mani'in*, the date is ripe, and
 the keeper does not prevent. A.
 تمر *tamurru*, thou passest (imperf of the verb
 تمر *marra*). A تسمیت *tasmiyat*
 تمر کر نما *ima la tamurru karīman*, why dost
 thou not pass by charitably? A.
 تمکن *tamkin*, power, authority, dignity A
 تملق *tamalluk*, fawning, flattery, blandishment,
 caressing A [سیر, longing for. P
 تمنّا *tamannā* (for A. تمنّی *tamannī*), wish, de-

تمن *tamnun*, he upbraided (or twitted) with
 benefits conferred (imperf. jussive of the
 verb من *manna*). A.
 تموز *tamūz*, the Syrian month corresponding
 to July, extreme heat. A.
 تمر *tamiz* (for A. تميز *tamyiz*), judgment, dis-
 crimination. P.
 تمل *tamīlu*, it bends (fem imperf of the verb
 مال *mala*, for مل) A.
 تمل عموں الال *tamīlu ghusūnu 'l bani*, the
 branches of the ben tree bend A.
 تن *tan*, body, person, bulk P
 تن دادن *tan dadan*, to engage (in), mix one's
 self (up with), to yield, give in P
 تن آسانی *tan asani*, ease of body, personal com-
 fort or indulgence. P. [drinking. A.
 تناول *tana'ul*, partaking of food, eating and
 تسه *tambih*, warning, caution, admonition A.
 تن پرور *tan parvar*, pamperer of the body, vo-
 luptuous P
 تن پروری *tan-parvarī*, pampering of the body,
 voluptuousness, luxury. P.
 تند *tantahi*, thou desistest (imperf. jussive of
 تنهی *tanhi*). A.
 تند *tund*, violent, impetuous, irascible, stern,
 severe, scowling P
 تندخوی *tund-kho*, violent-tempered. P
 تندخویی *tund-kho'i*, violence of temper. P.
 تندرست *tan-durust*, sound of body, healthy,
 hale, sound, well, robust. P.
 تندی *tundi*, bulkiness, massiveness, height,
 hastiness, irascibility, vehemence, impetuou-
 sness P
 تدریل *tanzil*, revelation, the Kurān A
 تفرس *tansauna*, ye neglect, or overlook (2 m
 pl imperf. of the verb تفرس *nasiya*). A.
 تشار *tansha'u*, it shoots, or will shoot upwards
 (3 f. sing imperf. of the verb تشار *nasha'a*) A.
 تشار لسه هو عرفها *tansha'u linatu huwa 'irkuha*,
 a palm tree will spring up of which he is
 the root A.
 تانم *tana'um*, happiness, luxurious enjoyment A
 تانک *tunuk*, shallow. P.
 تنگ *tang*, strait, narrow, tight, distressed,
 in difficulties, avariciousness, vexation,
 affliction, annoyance P
 تنگ آب *tang ab* shallow. P
 تنگ چشم *tang chashm*, (narrow-eyed) covetous,
 greedy, insatiate P.

دست تنگ *tang-dast* (pl. *tang-dastān*), poor, indigent, distressed. P.

دستی تنگ *tang-dastī*, penury, indigence, poverty. P. [grieved. P.]

دل تنگ *tang-dil*, sad, melancholy, vexed, روزی تنگ *tang-rozī*, pinched for food, straitened for daily bread. P.

تنگی *tangī*, distress, straits. P.

تنور *tannūr*, oven. P. [bodies. P.]

تنها *tanhā*, alone, by one's self; (pl. of تن *tan*)

تنهایی *tanhā'ī*, solitude, retirement, loneliness. P.

چند تنی *tane chand*, several persons, some individuals. P.

توابع *tawābi'* (pl. of تابع *tābi'*), followers, dependents; effects, results, consequences. P.

تواضع *tawāzu'*, humility, self-abasement, submission; politeness, affability. A. [ān]. A.

توأم *tau'am* (vulg. *tawam*), twin (P.pl. توأمان *tau'am-*

tuwān, it is possible; one may or can. P.

توانا *tuwānā*, powerful, strong, able, stalwart. P.

توانایی *tuwānā'ī*, power, ability, strength P

تواناد *tuwānad*, it is possible, one may, one can. P.

توانستان *tuwānistan*, to be strong, powerful; to be able; to obtain the mastery. P.

توانگر *tuwāngar* (pl. *tuwāngarān*), rich, wealthy, opulent, affluent; great. P.

توانگرا *tuwāngarā*, O rich one! P. [in grace. P.A.]

توانگر همت *tuwāngar-himmat*, high-minded; rich

توانگری *tuwāngarī*, opulence, wealth; powerful-

ness, greatness. P. [or rich man. P.]

توانگری *tuwāngare*, a certain great, or powerful,

توانم *tuwānam*, I am able or capable. P.

توانم آن *tuwānam ān*, I am capable of that. P.

توبه *taubat*, repentance, penitence. A.

توبیخ *taubīkh*, reproof, upbraiding, scolding, threatening, terrifying. A.

توجه *tawajjuh*, turning of the face, conversion, attention, favour, countenance. A.

توحید *tauhīd*, a profession of the unity of the Godhead. A.

تودیع *taudī'*, bidding adieu, taking farewell; dismissing; depositing. A.

توریت *tavret*, the Mosaic Law, the Pentateuch. A.

توسط *tawassuṭ*, being in the middle, mediating. A.

توشه *tosha*, provisions. P.

توفیق *taufīk*, divine guidance, favour of God; completion of one's wishes, success. A.

توقع *tawakku'*, hope, expectation, expectancy. A.

توقف *tawakkuf*, delay, hesitation, pause, halt. A.

توقف کردن *tawakkuf kardan*, to delay, to pause, wait, halt. A.P.

توکل *tawakkul*, confiding, trusting in God. A.

توکیل *taukīl*, committal (to prison); being in charge, or custody. A.

توی *tū'ī*, thou art. P.

ته *tih*, empty. P.

تہاؤن *tahāwun*, neglecting, negligence, slight, carelessness, remissness. A.

تہذیب *tahzīb*, adorning, correcting, amending, adjusting. A.

تہمت *tuhmat*, suspicion, evil opinion. A.

تہنیت *tahni'at*, congratulation, felicitation. A.

تہور *tahawwur*, fury, daring, rush, onslaught, violent assault. A.

تہی *tihī*, empty; thou art empty. P.

تہی دست *tihī-dast* (pl. *tihī-dastān*), empty-handed, poor, needy. P.

تہی مغز *tihī-magħz*, empty-brained, addle-pated,

تیر *tīr*, arrow. P. [shallow. P.]

تیر علم *'ilmi tīr*, science of archery. A.P.

تیر انداز *tīr-andāz*, archer. P.

تیرہ *tīra*, muddy, turbid, obscure, dark. P.

تیرہ بخت *tīra-bakht*, unhappy, unfortunate. P.

تیرہ بختی *tīra-bakhtī*, thou art unfortunate, thou art (or wilt be) miserable. P.

تیرہ رای *tīra-rāi*, dark-minded, of beclouded judgment P. A. [ed. P.]

تیرہ راون *tīra-ravān*, dark-souled, black-heart-

تیز *tez*, sharp, keen; fierce, hot. P.

تیز چنگی *tez-changī*, sharpness of claw, rapacity. P.

تیز دندان *tez-dandān*, sharp-toothed. P.

تیز رو *tez-rav*, sharp-going, fleet, swift. P.

تیشہ *tīsha*, axe, adze. P.

تیغ *tegh*, sword. P.

تیمار *tīmār*, care, sorrow; attendance on the sick; grooming and currying a horse. P.

تیمار خوردن *tīmār khurdan*, to receive a rub, to get a brushing. P.

ث

ثابت *sābit*, firm, fixed, stable; established, confirmed. A.

ثابت شدن *sābit shudan*, to be fixed, or established, to be ratified. A.P.

ثابت کردن *sābit kardan*, to make firm, establish, confirm, or ratify. A.P.

ثروت *saricat*, opulence, riches A
 ثرأ *suraiya*, the Pleiades A [accesses A
 نهر *sughur* (pl of نهر *saghr*), passes, frontier
 نهر الإسلام *sughuru 'i islam*, the passes, or
 frontier accesses of the land of the true
 faith A
 ثم *umma* (in A. *thumma*), then, after that A
 نمر *samra* (properly, *samara*), fruit, profit
 result, consequence A
 نعی *amin*, precious, costly A
 نای *ina*, praise, eulogy, panegyric A
 نایز *sana'uhu*, His praise A
 نواب *awab*, reward, recompense A
 نوابی *sawabe*, a reward, a recompense A

ح

جا *ja*, place, room, position, high standing P
 جا همه جا *hama ja*, everywhere P
 جاسوس *jasus*, spy, scout A
 جاسوسی *jasusi*, watching, spying espionage A P
 جالینوس *jalinus* (the Greek *Galen* arabicized),
 Galen, the physician A
 جامع *jami*, a principal mosque, where the
 sermon (*khuṭba*) is delivered on Fridays A
 جامه *jama* (pl *jamahā*), garment, clothes,
 dress, robe, vest, stuff P
 جامه کده *jama'e la'ba*, a covering of black
 cloth embroidered with silver, in which
 the square temple at Mecca is arrayed
 This cloth is renewed annually P A
 جامهای کهن *jamahayī kihan*, old clothes P
 جان *jan*, life, soul P
 جانان *janan* (pl of *jan*), souls, dear ones P
 جانب *janib*, side, direction A
 جان بحق تسلیم کردن *jan ba hakk taslim kardan*,
 to surrender the soul to God, give up the
 ghost P [father's darling! P
 جان پدر *janī pidar*, life of thy father! thy
 جان سنان *jan sitan*, soul seizing, life-taking or
 destroying P
 جان کندن *jan kandan*, to dig out the life P
 جانور *janwar*, animal P
 جانوری *janwari*, thou art a brute beast P
 جانی *jane*, one soul, a soul, or life, any living
 soul. P
 جاودایی *jawidani*, eternity, eternal P
 جاوید *jawid*, immortal, eternal, enduring, ever
 lasting P

جاه *jah*, exaltation, rank, dignity, high posi-
 tion, pomp P
 جاهدان *jahadani*, the two (or, they both)
 strive hard, or exert themselves vigorously
 (dual, perf 3rd form of the verb جهد) A
 جان حادک علی ان شرک بی *ja in jahadaka*
 'ala an tushrika bi, even if they both (i.e.
 the parents) strive hard to make thee asso-
 ciate with me A.
 جاهل *jahil* (P pl *jahilan*), ignorant A
 جاهل و العرو *ja 'i mar'u jahilun*, and man is
 ignorant A
 جاهی = جاها; (the pl is *jahā*) P
 جاهی زان *ba jayī zanan*, to woman's estate, to
 womanhood P
 جاگه *jai jah*, place, spot, point P
 جای نفس *jayī nafas*, room for breathing P A
 جائی *ja'e*, one place, a particular place, point,
 or degree, a new place, respect, regard,
 reference P
 جاگه *ja eghā*, place, locality P
 جبال *jibal* (pl of جبل *jabal*) mountains A
 جبال الارض *akallu jibali 'i arzi turun*,
 the least of the mountains of the earth is
 Sinai A
 جبر *jabr*, restoring to sound condition, setting
 a bone, repairing (the broken fortunes of
 any one), binding up (a broken or wounded
 heart) A.
 جبرئیل *jabril* (also جبرائیل *jabra'il*, or جبرائیل
jabra'il), Gabriel, the archangel A.
 جبل *jabal*, mountain A
 جیب *jibillat*, nature, constitution A
 جیبی *jibiliy*, natural, original, innate A
 جیب *jabin*, temple, side of the forehead, fore
 head A
 جود *jud*, bestow thou, give bountifully (imp
 of the verb جاد *jada*, for جود) A
 جد *jidd*, earnestness, seriousness, effort, la-
 bour, toil, exertion A
 جدال *jidal*, strife, contention, fighting A
 جدائی *juda'i*, separation P
 جذب *jazb*, drawing, attraction A
 جَر *jarr*, drawing attracting, dragging, trail-
 ing, deriving, the vowel mark *kasra* under
 the last letter of a word A
 جَر دَل *'ala jarri zailun*, upon the trailing
 of the skirt A

- عامل الجِرّ *‘āmīlu ‘l jarri* (gen. *āmīli ‘l jarri*), one who (or that which) drags or draws, or attracts; (in grammar) a particle which requires to be followed by the genitive. A.
- جراح *jarrah*, a surgeon who dresses wounds. A.
- جراحت *jarāhat*, wound. A.
- جرائم *jarāim* (pl. of جرمة *jarīmat*), crimes, offences, sins. A.
- جرم *jurm*, fault, offence, crime, sin. A.
- جريان *jarayān*, flowing, running. A.
- جز *juz*, except, save, besides, all but. P.
- جزاء *jazā’*, recompense, retribution. A.
- جزم *jazm*, amputation, cutting, breaking off; decision, determination; decided, positive, جزيره *jazīra*, island; peninsula. A. [firm. A.
- جس *jassa*, he touched, felt. A.
- جس المثاني *جس الذي جس المثاني* *mā za ‘Uzāi jassa ‘l ma-ṣānī*, who is that who touches the chords of the lute? A. [ness. A.
- جسارت *jasārat*, daring, presumption, bold-جستن *jastan*, to spring, leap, bound, jump. P.
- جستن *justan*, to search, seek, aim at, strive to win; to hunt after, pry into. P.
- جسد *jasad*, the body (of man, genie, or angel); the calf of the children of Israel (spoken of in the Kurān); red, intensely yellow, saffron-coloured. جسدًا *jasadan* (acc.). A.
- جسر *jisr*, bridge. A.
- جسم *jism*, the body. A.
- جسيم *jasīm*, big-bodied, portly. A.
- جعبه *ja’ba*, quiver, case for arrows. A.
- جعفري *ja’farī*, the finest kind of gold. A.
- جعل *ja’ala*, he placed, made, appointed, or constituted (used optatively). A.
- جعلها *wa ja’ala ilā kulli khair-in ma’alahuma*, and make the final lot of both to be every good. A.
- جفا *jafā*, tyranny, ill usage, oppression, cruelty, severity, violence; insolence; coarseness. A.
- جفائي *jafā’i*, an insult, an outrage. A.P.
- جفت *juft*, pair, couple; partner, mate. P.
- جفت گرفتن *juft giristan*, to take a partner, to marry. P.
- جگر بند *jigar-band*, the heart, lungs, liver, and spleen collectively; the vitals. P.
- جل *jalla*, he shone in glory; (as an epithet of God) the Glorified. A. [alted. A.
- جل و علا *jalla wa ‘alā*, the glorified and ex-
- جُلّ *jull*, housing, horse-cloth. A.
- جلاد *jallād*, executioner, headsman. A.
- جلال *jalāl*, majesty, glory. A.
- جلالاش *jalālash*, his glory. A.P.
- جلالي *jalālī*, the new Persian era, so called from Jalālu’d dīn Malik Shāh, under whose reign, which commenced A.H. 465, the Persian calendar was reformed. P.
- جلساء *julasā* (pl. of جلس *jalīs*), companions. A.
- جلنار *julnār* (for P. گُلنار *gulnār*), pomegranate-flowers. A.
- جلس *jalīs*, companion with whom one sits, associate, fellow-inmate. A.
- جماد *jamād*, not growing, inanimate, inorganic (as a mineral). A.
- جماعت *jamā’at*, meeting, society, congregation, multitude. A.
- جماعتي *jamā’ate*, a body. A.P.
- جمال *jamāl*, beauty, comeliness. A.
- جمال الانام *jamālu ‘l anāmi*, the beauty (or ornament) of mankind. A.
- بجمال *bijamālihi*, by his beauty. A.
- جمشيد *Jamshed*, an ancient king of Persia, being the fourth monarch of the first or Peshdāryan dynasty. He built Istakhar or Persepolis, and was dethroned by Zahbāk. P.
- جمع *jam’*, company, assembly; conjunction; the plural number; collected, composed, tranquil; united. A. [assemble. A.P.
- جمع آمدن *jam’ āmadan*, to flock together, to جمع شدن *jam’ shudan*, to be or become collected, to congregate, unite; to have carnal intercourse. A.P.
- جمعي *jam’e*, a company. A.P.
- جمعيت *jam’iyat*, collection; reflection; tranquillity, quiet, calm, composure. A.
- جملي *jumlagī*, totality, completeness. P.
- بجملي *ba jumlagī*, in the mass, altogether. P.
- جملة *jumla*, sum, whole, all, total, company, band. A. [all, in short. A.
- جملة في الجملة *fi’l jumla*, on the whole, to sum up جميع *jamī’*, all, the whole. A.
- جميل *jamīl*, good, beautiful, comely, pleasing (in person, actions, or moral character.) A.
- جن *jinn*, genius, genii. A.
- جنبايدن *jumbānīdan*, to cause to be shaken, to make to move, put in action, to wag, wave, or nod. P.

جسند *jumbidan*, to agitate, shake, stir, bo-
stir, to become roused or excited P
جس *jambaini* (obl of *جسان jambani*), both
جسک *jambaila*, thy two sides A [sides A
جنت *jannat* (pl *جانات jannat*), garden A
جس *jins*, genus, kind, stock, sort A
جنگ *jang*, war, battle, fight, strife, conflict P
جنگ آوردن *jang avardan*, to wage war, to fight P
جنگ آزموده *jang azmuda*, tried in war, expe-
rienced in battle, veteran. P
جنگ آوار *jang avar* (pl *جنگ آوران jang avaran*),
warrior P
جنگ آوری *jang avari*, aggression, strife P
جنگ جو *jang ju* (pl *جنگ جوانان jang juyanan*),
war seeking, pugnacious, warrior P
جنگی *jangi*, warlike, martial P
جون *junun*, insanity, madness, frenzy A
جوانی *jani* = جوانی *jواني* — *jani muk*
na = *jucani muknad*, sets up for being a
youth, plays the part of a young man P
جوانی *jinni*, of or belonging to the *jinn* or
جو *jav*, barley, grain P [grain A P
جو جو *jav jav*, a grain at a time, grain by
جو *ju*, river, stream P [grain P
جواب *jawab*, answer, reply A
جوابی *jawabi*, an answer, a reply A P
جوار *javar*, living in the neighbourhood of,
neighbourhood A
جوار من لا یحب *jawari man la yuhibbu*, (from)
the neighbourhood of one who loveth not A
جوال *juwal*, sack, bag sticking P
جوال دور *juwal doz*, large packing needle P
جوان *jawan* (pl *جوانان jawananan*), youth, young
man P
جوان مرد *jawan mard*, brave, honest fellow,
brave lad, liberal, generous P
جوانمندی *jawan mard*, manliness, courage
liberality — *Jawan mard*, a certain brave
man P
جوانی *juwani*, season of youth, youth, juve-
nility, adolescence — *Juwane*, a youth, one
young man, a certain youth, a lovely
جود *jud*, liberality, bounty A. [youth P
جور *jaur*, violence, oppression, insult, injustice,
tyranny, brutality, churlishness, boorish-
ness A
جور شکم *jauri shikam* press of hunger A P

جور *jaur pesha*, the business of tyranny,
tyrannical, tyrant A P
جوز *jauz*, nut, walnut A
جوزی *jauziy*, vendor of nuts A
جوزی ابو الفرج *abu 'l faraj bin jauzi*, name
of a celebrated preacher at Baghdad A
جوس *jausak* (P *کوشک kushk*, arabicized), lofty
edifice, palace, belvedere, kiosk A
جوش *josh*, ebullition, ferment, excitement,
raging (of the sea), clamour, swarm P
جوشانیدن *joshanidan*, to cause to boil P
جوشان *jaushan*, coat of mail A
جوشان حای *jaushan khai*, piercing (or piercer
of) the coat of mail A P
جوشیدن *joshidan*, to boil, effervesce, to fume,
fret, become excited, to hum, buzz, to be
all in a bustle, to spirt out, to beat, palpi-
tate, throb P
جوهر *jauhar*, jewel, essence, nature, root,
origin, element A
جوهر فروش *jauhar firosh*, seller of jewels,
jeweller A P [jewellers A P
جوهریان *jauhariyan* (pl of *جوهری jauhari*),
جوهری *jave*, a single barley corn, a grain of
barley P [dust P
جوهری *jave sim*, a grain of silver, silver
جوهری *juy*, river, stream, (imp of *جس*) seek
جوهریان *juyan*, seeking P [thou P
جوهری *javin* or *جوهری javin*, of barley, barley-
made P
جوهری نان *nani javin* barley bread P
جوهریدن *ju idan*, to seek P [bride A
جهاز *jahaz* or *jihaz*, ship, paraphernalia of a
جهال *jukhal* (pl of *جاهل jahil*) ignorant A
جهان *jahan* world, (part of *جهانان jahidan*)
darting quivering, flashing P
جهان آفرین *jahan afirin*, world creator, God. P
جهان پناه *jahan panah*, asylum of the world P
جهان داری *jahan dari*, possession of the world,
empire P
جهانیدن *jahandan*, to leap, dart P
جهان دیده *jahan dida*, one who has seen the
world, travelled, experienced P
جهانی *jahane*, a world, a crowd or host P
جهانیدن *jahanidan*, to impel, urge, to cause to
leap, force to gallop P [lary A
جهت *jihat*, mode, reason, cause, wages, sa-
جهتی *jihate*, a salary, wages A P

جهد *jahd*, labour, study, endeavour, care, pains, diligence. A.

جهل *jahl*, ignorance, stupidity. A.

جهود *juhūd* (pl. جهودان *juhūdān*), Jew. P.

جهول *jahūl*, extremely ignorant. A.

جهیدن *jahīdan*, to gallop off. P.

جیب *jaib*, bosom; breast of a garment; pocket. A.

جاءت *ji'ta*, thou camest (perf. of the verb جاء *jā'a*, for جيا). A.

جئتني في رفقة *izā ji'tanī fī rufqatin*, when thou comest to me in company with others. A.

جيران *jirān* (pl. of جار *jār*), neighbours. A.

جیرانی *jirānī*, my neighbours. A.

جیش *jaiśh* army; retinue. A.

جیفة *jīfat*, carcase; an animal that has died a natural death, or been killed otherwise than in the manner prescribed by the law; (hence) unclean, unlawful. A.

ع

چابک *chābuk*, active, smart, expert, alert. P.

چار *chādar*, sheet; veil reaching from head to

چار *chār*, four. P. [foot. P.

چار پا *chār-pā*, four-footed, quadruped. P.

چار پایه *chār-pāya*, (four-footed) bedstead, char-

چاری *chār-pā'e*, a quadruped. P. [poy. P.

چاره *chāra*, remedy, resource, help. P.

چالاک *chālāk*, vigilant, alert, smart, active. P.

چاه *chāh*, well; pit; dungeon. P.

زندان چاه *chāhi zindān*, dungeon, prison-hole. P.

چاهت *chāhat*, thee in the well; thy well. P.

چپ *chap*, left side, left hand. P.

چرا *chirā*, why? wherefore? for what? what? P.

چراغ *chirāgh*, lamp. P.

چراغی *chirāghe*, a lamp. P. [pasture. P.

چراگاه *charā-gāh*, grazing-place; meadow, mead,

چرخ انداز *charkh-andāz*, cross-bowman. P.

چست *chust*, quick, brisk, smart, sprightly. P.

چش *chash* = چشم *chashm*. P.

چشم *chashm* (pl. چشمان *chashmān*), eye, sight, view; hope, expectation. P.

چشمخانه *chashm-khāna*, socket of the eye. P.

چشم درد *chashm-dard*, pain in the eye, ophthalmia. P.

چشمه *chashma*, fountain, spring. P.

چشمه حیوان *chashma'i haiwān*, the fountain of life or immortality. P.A.

چشمه حور *chashma'i hor*, fountain of light. P.

چشیدن *chashīdan*, to taste. P.

چشیده *chashīda*, tasted; proved, experienced. P.

چکیدن *chakīdan*, to drop, drip, trickle, distil. P.

چگونگی *chigūnagī*, state, particulars, the why and wherefore. P.

چگونه *chigūna*, how? in what way? P.

چگونه *chigūna'e*, how art thou? P.

چل *chil* (for چهل *chihal*), forty. P.

چل ساله *chil sāla*, forty years old. P.

چمچه *chumcha*, spoon. P.

چنان *chunān*, like that, such as, such as that, in that manner, just the same, in such a manner, as, so, to such a degree or extent. P.

چنانکه *chunānki*, as that which, such as, just as, exactly as, in the same manner as, according as, to such a degree as; so that. P.

چنانکه دانی *chunānki dānī*, as thou knowest. P.

چند *chand*, so as, such, some; a few, sundry, several, much; how much? how many? how oft? how long? P.

چند تنی *tane chand*, some persons. P.

چند روزی *roze chand*, a few days. P.

چندان *chandān*, much, all that, so much, so little. P.

چندانکه *chandān ki*, as long as, as soon as, whilst, to the extent that, so much that, so much as that; ere, or ever; how much soever, however much, although, notwithstanding. P.

چندانی *chandāne*, a good deal, more than enough, much, very much. P.

چند روز *chand roz*, some days, a few days. P.

چندین *chandīn*, some, certain, much, ever so much, such, such as this or these, such and such, so much as this, so many, so long, all this, all these. P.

چنگ *chang*, crook, claw, grasp, clutch; lute. P.

چنگال *changāl*, claw, talon, gripe. P.

چنین *chunīn*, thus, like this, such as this or these, all this, so much, thus much, in this way. P.

چو *chū* (for چون *chūn*), like; when, whilst, since, whereas, if, if so be. P.

چوب *chob*, wood, stick, bludgeon. P.

چوپان *chūpān* (or چوپان *chūban*), shepherd. P.

چوپانی *chūpānī*, pastoral office, duty or business of a shepherd. P.

چوگان *chaugān*, game of horse-shinty; the bat used in the said game, curved at one end. P.

سوار چاگان *chaugani abnūs*, an ebony bat
(used in the game of *chauhan*) P
حون *chun* how? when whenever, whilst as,
like such as so much as, whereas, since,
because how P
حونی *chuni*, how art thou? how farest thou? P
حه *chi*, what? why? how? what matters it?
or, how! how many! what! P
حی *chi bude*, how would it be? would it
not be excellent? how fine it would be!
حہار *chahar*, four P [would that! P
چارہ *chahār pa* (pl *چارہ ہارن چاہار payan*),
four-footed, quadruped P
چارم *chaharum*, fourth P
چاہی *chi pa'i*, why dost thou stand still? why
dost thou hesitate? (from *پائیدن pa idan*) P
گفت خوش *chi khush gūft*, how well spake! P
در رفا *chi dar ru wa chi dar*
kafū, whatever before one's face, the same
behind one's back P
شد *chi shud*, what has happened? P
گوند *chi gunā'e*, how art thou? P
چہل *chihal*, forty P
حی *chi* (for *حی* *chi*), thing, any thing P
چندن *chidan* to pluck, gather, pick, peck,
glean, collect P
حیرہ *chira* rude, uncivil, bold, impudent P
حیر *chi*, thing P [trifle P
حیری *chize*, something, a little, any thing, a
حسب *chist*, what it is, what is it? what is? P
حسب حال *hal chist*, what s the matter? P
حس *chin*, China, (imp of *چندن chidan*),
gather, pick, collect P
حسہ *china*, grain, pickings for birds P
حینی *chini*, of China, Chinese P

ح

حاتم طائی *Hatim Ta i*, name of an illustrious
Arab of the tribe of طائی *ṭayī*, celebrated
among Eastern nations for his liberality A
حاج *hajj*, pilgrim to Mecca A
حاجات *hajāt* (pl of *حاجہ hajāt*), wants, necessi-
ties necessary matters A
حاجب *hajāt*, want, need, necessity, occasion,
urgent, pressing case A
حاجب حواس *hajāt khwastan*, to pray, state
one s wants in prayer A P [need of A.P
حاجمند *hajatmand*, necessitous, in want, in

حاجی *hajate*, a private business, a want A P
حاجتی *hajiy*, a pilgrim to Mecca A
حادث *hadis* occurring A
حادث شدن *hadis shudan*, to occur A P
حادی *ha ik*, skilful, clever A
حاسد *hasid* (P pl *حاسدان hasidan*) envious A
حاصل *hasil* gain acquisition, result, manifest A
حاصل شدن *hasil shudan*, to be gained, acquired,
or procured, to happen, befall, arise, oc-
cur A.P [earn A P
حاصل کردن *hasil kardan*, to get, acquire, gain,
حاصل گردیدن *hasil gardidan* = حاصل شدن *hasil*
shudan, [q v] A P
حاضر *ha ir* (P pl *حاضران ha iran*), present,
ready, prepared, prompt, in attendance,
waiting A
حاکم *hakim* (P pl *حاکمان hakimān*), governor,
ruler, magistrate, judge A
حال *hal*, state, condition, predicament, state of
feeling, extraordinary state, ecstasy, rap-
ture, instant, moment A
حال حسرت *hal chist*, what is the matter? A P
حالت *halat* = حال *hal* [q v] A
حالت *halat*, thy state A.P
حالت حسرت *chi halat ast*, what is the matter?
what has happened? how do you feel? P
حالی *halate*, a state, a condition A P
حالی *hale*, at the time, at the instant, one
state, a state, whilst A P
حالی کہ *hale ki*, the instant that A P
حامل *hamil*, carrying, carrier, bearer A
حامل العوایش *hamila 'l ghawash*, (as) carrier of
the saddle-coverings (the acc used adver-
bially) A [porter thereof A
حاملہ *fa anta hamuluhu*, thou art the sup-
حاملہ *hamila*, pregnant (female) A
حامی *hami*, defender, protector, guardian A
حبا *hubban* affection, in point of affection (acc
used adverbially) A
حبه *habba*, grain, seed, berry A
حس *habs*, confinement, imprisonment A
حل *habl* rope, cord, bond link of connexion A.
حل الرود *min habli 'l wardi*, than the
jugular vein A
حبيب *habib*, beloved, sweetheart, friend A
حتی *hatta*, until so that A
حج *hajj*, pilgrimage (to Mecca) A

حجاج *ḥajjāj* (pl. of *ḥājj*), pilgrims (to Mecca). A.

حجاج من يوسف *Ḥajjāj bin Yūsuf*, name of a Governor of Arabian Irāk under the Khalifa Abdulmalik, A.H. 65. A.

حجاز *ḥijāz*, a province of Arabia wherein Mecca is situated, Arabia Petrea. A.

حجازي *ḥijāziy*, native of, or belonging to Hijāz. A.

حجّت *ḥujjat*, argument, reason; dispute, altercation; plea, allegation. A.

حجر *ḥajar*, stone. A.

الحجر الصلد *al ḥajaru 'ṣ ṣāladu*, the firm rock. A.

حجرة *ḥujra*, closet, chamber, cabin, cell; nuptial chamber. A. [gree; just limits. A.]

حدّ *ḥadd*, bound, boundary, limit; extent, de-

حدّ شرع *ḥaddi shar'*, legal punishment, the punishment ordained by the Muhammadan code (*shar'*). A.P. [A.P.]

بحدّي *ba ḥadde*, to a limit or extent or degree.

حدت *ḥiddat*, sharpness, or hastiness of temper; irascibility. A. [young man, youth. A.]

حدث *ḥadaṣ*, novelty, new thing, recent event:—

حدثي *ḥadaṣe*, a certain youth. A.P.

حديث *ḥadīṣ*, discourse, saying, history, story, legend, tradition (especially relating to Muhammad). A.

حديقة *ḥadiqat*, enclosed garden; palm-grove. A.

حذر *ḥazar*, caution, warning; guard, care. A.

حذر كردن *ḥazar kardan*, to beware, to be on one's guard, to exercise caution. A.P.

حرّ *ḥarr*, heat, warmth. A.

حراث *ḥurrās* (pl. of *ḥārīṣ*), farmers, agriculturists, cultivators. A.

حرارت *ḥarārat*, heat, warmth. A.

حراست *ḥirāsat*, custody, guardianship, care, defence. A. [sacrilege. A.]

حرام *ḥarām*, unlawful, forbidden, prohibited;

حرامزده *ḥarām-zāda*, bastard, villain, rascal; villainous, rascally. A.P.

حرامي *ḥarāmīy* (P. pl. *ḥarāmīyān*), robber, outlaw, brigand, bandit. A.

حرس *ḥarasa*, he protected. A.

حرسها الله *ḥarasaḥa 'Ulāhu*, May God protect her! (the perf. used optatively). A.

حرف *ḥarf*, letter, word, particle. A.

حرف گیر *ḥarf-gīr*, captious; censorer, critic, caviller. A.P.

حرفي *ḥarfe*, one letter, a single letter. A.P.

حركات *ḥarakat*, motion, act, movement; conduct, behaviour; improper or unbecoming act. A.

حركاتي *ḥarakate* (usually *ḥarkate*), an action. A.P.

حرم *ḥaram*, sacred; the sacred enclosure at Mecca; female apartments, harem. A.

حرومان *ḥirmān*, rendering unprosperous, privation of prosperity, ill-fatedness. A.

حرمات *ḥurmat*, honour, respect, reverence. A.

حرور *ḥarūr*, hot, nocturnal wind; heat. A.

حروف *ḥurūf* (pl. of *ḥarf*), letters, characters. A.

حریر *ḥarīr*, silk. A.

حریص *ḥarīṣ*, greedy, eager, sensual. A.

حریف *ḥarīf* (P. pl. *ḥarīfūn*), companion, fellow, associate; impudent, loose, or audacious fellow; rival. A.

حزین *ḥazīn*, sad, mournful. A.

حس *ḥiss*, feeling, sensation. A.

حساب *ḥisāb*, account, reckoning, calculation. A.

حسب *ḥasb*, reckoning, computing; sufficiency, sufficing; (hence, P.) suitable (to), according. A. [him. A.]

حسبه *ḥasbuhu*, his sufficiency, sufficing for
حسب واقعه *ḥasbi wāqī'a*, according to circumstances, suitably to the case. A.P.

بر حسب *bar ḥasbi*, according to, in conformity

حسد *ḥasad*, envy. A. [with. A.P.]

حسد بردن *ḥasad burdan*, to bear envy, to envy. A.P.

حسرت *ḥasrat*, grief, regret, sorrow, vexation. A.

حسرت خوردن *ḥasrat khwurdan*, to grieve or regret, to sigh for. A.P.

حسرتي *ḥasrate*, an intense grief. A.P.

حسن *ḥasuna* (fem. *ḥasunat*), he (or it) was fair, beautiful, or good. A.

حسنت جميع خصاله *ḥasunat jamī'u kḥiṣālihi*, good are all his qualities. A.

حسن *ḥusn*, beauty; goodness, excellence. A.

حسن *ḥasan*, beautiful; excellent. A.

حسن تدبیر *ḥusni tadbīr*, excellent management, wholesome discipline. A.P.

حسن خطاب *ḥusni khitāb*, elegance of address, polite conversation. A.P.

حسن رای *ḥusni rāi*, just observation. A.P.

حسن ظن *ḥusni ḡann*, good opinion. A.P.

حسن نبات الارض *ḥusnu nabāti 'l arṣi*, the excellence of a plant of the earth. A.

حسنات *ḥasanāt* (pl. of *ḥasana*), good deeds or works. A.

حسنی *Hasani Maimandi*, the name of the minister of Sultan Mahmūd A P
 حسى *hasani*, beauty, comeliness A P
 حسود *hasud* (P pl حسودان *hasudan*), envious, envious A [followers, retinue A
 حشم *hasham*, pomp, magnificence, dependents
 حصار *hisar*, fortified town, castle, fortress, siege A
 حصارى *hisare*, a fort or fortress A P
 حصاء *hasba*, gravel, pebbles A
 حصه *his'a*, lot, share, portion A
 حصل *hushul*, acquisition, gain A
 حصی *hasa*, or حما *hasa*, pebbles, small stones A
 حصر *ha-rat*, presence, majesty, His (or Your) Grace, Reverence, Lordship, Worship A
 حصر *hu'ur*, presence, court A
 حطام *hufam*, anything dry and brittle, frail and perishing goods (of the present world) A
 حظ *ha*, delight, pleasure, enjoyment, gratification, flavour, taste, part, portion, stock A
 حظي *ha 'e*, one joy, a joy or pleasure A P
 حنّ *ha-ni nafs*, a sensual joy A P
 حمه *Hasfa*, the name of one of the wives of Muhammad She was the daughter of Omar A [mory A
 حفظ *hif*, guarding, protecting, custody, me
 حق *hakk*, justice, justness, propriety, rightness, truth, just, proper, right, true, existing as an established fact or truth, necessarily existing by his own essence (applied to God), right or due of any kind, just claim A
 حق عبادك *hakka 'ibadatika* (acc) the duo of Thy worship, or as Thou oughtest to be worshipped A
 حق معرفك *hakka ma'rifatika* (acc), the right of the knowledge of Thee, or as Thou oughtest to be known A [of P A
 حق در حق *dar hakk*, with regard to, in respect
 حقا *hakkan*, really, truly, verily, in sooth (acc used adverbially) A
 حرات *hakarat*, contempt A
 حق شناس *hakk-shinas*, grateful, just A P
 حق شناسی *hakk shinas*, gratitude, justice A P
 حقوق *hukuk* (pl of حق *hakk*), rights, dues, just claims, duties A
 حصر *hakir*, small, feeble, insignificant, base, contemptible, mean, despicable, a wretch A
 حقیقت *hakikat*, truth, reality, fact, true or real nature or state A

حقیقی *hakikiy*, essential, true, real A
 حکایت *hikayat* (pl حکایات *hikayat*), story, tale, narrative, anecdote, relation A
 حکم *hukm*, order, command, decision, judgment, rule, dominion, check, restraint A
 حکم کردن *hukm kardan*, to order, command, to rule, to pronounce judgment, to take as a rule or authority A P
 حکم انداز *hukm andaz*, skilful archer, (syn *kādir andaz*) A P
 حکمت *hikmat*, philosophy, wisdom, knowledge, science, wise saying, maxim A
 حکمت در حق *dar in chi hikmatast*, what wisdom is there in this? what is the policy of this? P
 حکومت *hukumat* judicial authority, sentence of a judge, decision decree, law suit A
 حکیم *hakim* (P pl حکیمان *hakiman*), philosopher, wise man, sage, physician A
 حکیمی *hakime*, a certain wise man A P
 حلال *halal*, lawful, permitted, allowable, pure,
 حلاوت *halawat*, sweetness A [clean A
 حلب *halab*, Aleppo A
 حلبی *halabi*, of Aleppo, Aleppine A
 حلق *halk*, throat A
 حلقه *halka*, ring, circle, assembly A
 حلقه گوش *halka ba gosh* (lit 'ring in the ear,' as a badge of servitude), obedient, devoted servant A P
 حلقی *halke*, a *χρηστή*, a *ψαυδρῖνος*, (*hears*) a musical and melodious voice A P
 حلم *hilm*, mildness, meekness, forbearance, gentleness A
 حلوا *halwa*, a sweet cake or pudding made of butter, flour, and milk, sweetmeat A
 حله *hilyat*, splendour, external appearance A
 حلم *halim*, mild, gentle, forbearing A
 حلمًا *haliman* (acc used adverbially), meekly, mildly A
 حمار *himar*, mule, ass, jackass, stupid fellow A
 حمال *hammal*, carrier of burdens, porter, bearer, laden, loaded A
 حمام *hammam*, bath, hot bath A
 حمايت *himayat*, protection, defence, safeguard A
 حمائد *hama'id* (pl of حمدة *hamadat*), laudable acts, praiseworthy deeds A
 حمد *hamd*, praise A [longs) to God A
 الحمد لله *al hamdu li 'llahi*, praise be (or be

حمل *haml*, load, burden, pregnancy. A.
 حمل کردن *haml kardān*, to charge, impute, ascribe. A.P.
 حملة *hamla*, assault, onset, attack, charge. A.
 حملي *hamā* (properly حما *hamām*), pigeons, doves. A.
 حملي ورق *wurku 'l hamā*, the brown (or slate-coloured) pigeons. A.
 حملي *himā*, a place of herbage or pasture, prohibited to the public; a thing prohibited or interdicted: (hence, poetically) the abode of one's beloved. A.
 حملي من ذكر الحمي *min zikri 'l himā*, as to the mention of my love's abode. A.
 حميت *hamiyat*, warmth, zeal; vehemence, scorn, disdain, anger; jealous care of what one is bound to respect or honour, and to defend. A.
 حميد *hamid* (fem. حميدة *hamīdat*), praised; laudable, praiseworthy. A.
 حمير *hamir* (pl. of حمار *himār*), asses. A.
 حنجرة *hanjara*, windpipe, gullet, throat, A.
 حنظل *hanḡal*, colocynth gourd. A.
 حواشي *hawāshī* (pl. of حاشية *hāshiyat*), followers, attendants, domestics. A.
 حوالت *hawālat* or حوالا *hawāla*, making over, or entrusting to one's care; transference. A.
 حوت *hūt*, fish, large fish. A.
 حور *hūr* (pl. of حوراء *hawrā*), gazelle-eyed maidens, celestial brides, houries; (used by the Persians in the singular) celestial bride, &c. A.
 حوران *hūrān*, the P. pl. of حور *hūr*. A.P.
 حوض *hawz*, reservoir, cistern, pond, tank. A.
 حوله *haulahu*, round about him. A.
 حبي *haiy*, a tribe (of the Arabs). A.
 حيات *hayāt*, life. A. [founded, harassed. A.
 حيران *hairān*, perplexed, bewildered, confounded.
 حيف *haif*, oppression, violence; a pity, a sad thing. A.
 حيل *hiyal* (pl. of حيلة *hīlat*), tricks, devices, stratagems. A.
 حيلة *hīla*, artifice, stratagem, device, trick; change of state. A.
 حيلها *higalkhā*, the P. pl. of حيل *hiyal*, [q.v.].
 حين *hina*, time, period of time; at the time when. A.
 حين الدل يكسبها *hina 'z zullu yaksibuhā*, at the time when abjectness acquires them. A.

حيوان *haiwān* (pl. حيوانات *haiwānāt*), animal, brute, beast. A. [ignorant animal. A.P.
 حيوان لا يعلم *haiwāni lā ya'lam*, senseless, or
 حيوة *hayāt*, life. A.

خ

خاتم *khātim*, seal; ring, signet-ring. A.
 خاتمة *khātimat*, end, conclusion; seal. A.
 خاتون *khātūn*, lady, matron, dame. P.
 خار *khār*, thorn; stick. P.
 خارت *khārat*, thy thorn. P.
 هر خاري *har khāre*, every thorn, each thorn. P.
 خارا *khārā*, hard stone, flint. P.
 خارين *khār-bun* (pl. خارينان *khār-bunān*), root of thorn or bramble; prickly shrub. P.
 خارکش *khār-kash*, carrier of thorn-fagots; a wood-gatherer. P.
 خارکن *khār-kan*, one who roots up thorns. P.
 خاستن *khāstan*, to rise, to get up, grow or spring up, arise; to bring forward; to occur, happen. P.
 خاص *khāṣṣ* (P. pl. خاصان *khāṣṣān*), special, particular, private, peculiar; intimate, select, choice; special favourite; confiscated, confiscated, forfeit. A.
 خاصة *khāṣṣa*, especially, particularly. A.P.
 خاصيت *khāṣṣiyat*, peculiarity, property, speciality. A.
 خاطر *khāṭir*, heart, mind, thought, idea; will, choice; spirits, feeling; account, sake. A.
 خاک *khāk*, dirt, clay, earth, soil, ground, land, dust; grave (113); humble, lowly, mean. P.
 خاک در *khāki dar*, earth of a door (or visitation), where one's wishes are obtained. P.
 خاک مرده *khāki murda*, ashes of the dead. P.
 خاک آلود *khāk-ālūd*, begrimed with dirt. P.
 خاک پا *khāk-pā*, dust of the feet. P.
 خاک زاد *khāk-zād*, sprung from earth, earth-born, earthy. P.
 خاکسار *khāksār*, mixed with earth, earth-like; humble; abject, base, grovelling; sordid wretch. P.
 خاکستر *khākistar*, ashes. P.
 خاکم *khākam*, I am earth. P. [earth. P.
 خاکی *khākī*, earthy; humble, abased; thou art
 از خاکی *az khākī*, thou art (composed) of earth. P.
 خالی *khālī*, empty, void, free from; destitute, deserted. A.

حام *khām* (pl *حامان khāman*), raw, crude, vain, foolish, inexperienced, simpleton P
 حاموش *khāmosh*, silent, taciturn, silence! be silent! P
 خاموشی *khāmoshi*, silence, taciturnity P
 خاندان *khāndan*, family, race, house, household, court, king's household P
 خانقاه *khānakah* (P *خانقاه khānagah*, arabicized), convent or religious house for darweshes, and *sūfis* A
 خان و مان *khān o man*, house, family, riches and especially hereditary possessions, movable and real P
 خانه *khāna*, house, abode, home, nest P
 خانه برداری *khāna pardazi*, domestic economy P
 خانه خدا *khāna khuda*, master of the house, major-domo P
 خانمان *khānman*, house, family P
 حاوی *khāwi*, empty, void A
 حاوی البطن *khāwi 'l bāṭni*, the empty-bellied A
 خانه *khāya*, testicles P
 خاندن *khā'idan*, to bite, know, chew P
 خابات *khābasat*, wickedness, malignity, malice, malevolence A
 خاست *khābs*, malignity, malice, malevolence, impurity, obscenity, abominable act A
 خراب *khābar*, information, intelligence, knowledge, acquaintance, report, news, tradition A
 خراب *khābrat*, experience, trial, proof, test A
 خست *khābis*, impure, bad, corrupt, base, wicked A
 خسته *khābisat* (pl *خستات khābisat*), impure thing, (fem of *خست khābis*) A
 الخبثات اللحنه *al khābisātu li 'l khābisīna*, impure things (are) for the impure A
 خستین *khābisīna* (obl pl of *خست khābis*), impure persons A
 ختم *khātm*, seal, completion conclusion, end A
 ختم قرآن *khātmī kur'an*, perusal of the Kuran from the beginning to the end A P
 ختمی *khātmī*, a complete perusal of the Kuran from beginning to end A P
 خشی *khāshī*, Chinese, of Chinese Tartary P
 خجالت *khājālat*, shame, blush, bashfulness, confusion A
 خوشه *khujasta* happy, auspicious P
 خجل *khajil*, blushing, ashamed A

خجل کردن *khajil kardān*, to shame, to put to the blush A P [fusion A
 خجالت *khājālat*, bashfulness, blush, shame, con- [fusion A
 خدا *khuda*, God P [vout P
 خدا پرست *khuda parast*, God worshipper, de-
 خدام *khuddam* (pl of *خادم khādim*), domestics, servants A
 خداوند *khudawand* (pl *خداوندان khudawāndan*), lord, master, owner, possessor P
 خداوند حقیقی *khudawandī hakīki*, the real master, i.e. God P A
 خداوند زاده *khudawand zada* (pl *خداوند زادگان khudawand zadagan*), nobleman's son P
 خداوندگار *khudawandagar*, Creator of the world P
 خداوندی *khudawandī*, lordship, sovereignty, divinity, providence, Your Majesty, Highness, Lordship, etc P
 خدای *khudai*, God P
 خدانا *khudaya*, O God! P
 خدایا *khudayā*, to God, for God P
 خدائی *khudai*, divinity, deity, godhead P
 خدام *khadam* (pl of *خادم khādim*), servants, slaves A [tendance, homage A
 خدمت *khidmat*, service, ministry, tendance, at-
 خدمتگار *khidmatgar*, servant, waiting or serving man, personal attendant A P
 خدمتی *khidmate*, a particular or special service, the particular service A P
 خرد *khār*, ass, donkey, blockhead, fool P
 خردگال *khārī dajjal*, the ass of Antichrist P A
 خراب *khārab*, destroyed, ruined A
 خرابان *khārabat* (pl of *خراب khārabat*), ruins, devastations, liquor shop (such being generally, in Muhammadan countries, kept in a ruin) A
 خرابه *khārabat*, devastation, ruin A *
 خرابه *khārabā*, ruin, a ruin A
 خرابی *khārabī*, ruin A
 خراج *khāraj*, tribute, tax, revenue, rent A
 خراجی *khārajī*, revenue collector A P
 خراسان *khurasan*, the province of Persia bordering on Herat, Khorassan P
 خراسانی *khurasani*, of Khorassan P
 خراشیدن *khārashidan* to scratch, scrape lacerate, wound, grate, irritate P [jaunty P
 خرامان *khāraman* strutting swaggering waving,
 خرامیدن *khāramidan*, to walk proudly jauntily, gracefully, to strut, wave to and fro P

خرزۀ *khārbuza*, marsh-melon. P.
 خرزۀ زار *khārbuza-zār*, melon-bed or field. P.
 خرج *khārij*, expenditure, expense, outgoing. A.
 خرج *khārch*, expense, outgoings. P.
 خرج نمودن *khārch namūdan*, to spend, expend. P.
 خرد *khurd*, little, small. *Khīrad*, wisdom, good sense, sound judgment. P.
 خردمند *khīradmand* (pl. خردمندان *khīradmand-ān*), wise, intelligent, judicious. P.
 خردۀ *khurda*, fragment, particle, scrap, crumb. P.
 خردی *khurdī*, infancy, childhood, first part of life. P. [ass. P.
 خرست *khārast* (for خر است *khār ast*), is an خرسک *khīrsak* (originally خرسک, from خرس *khīrs*, bear, and سگ *sag*, dog), the game of bear and dogs, or bear-baiting. P.
 خرطوم *khārtūm*, proboscis; prow (of a vessel). A.
 خرف *khārif*, dotting old man, dotard. A.
 خرقة *khīrka*, religious mendicant's garment made of shreds or patches; garb, habit; patch. A.
 خرقة پوش *khīrka-posh* (pl. خرقه پوشان *khīrka-poshān*), clad in shreds and patches, dervish, religious mendicant. A. P.
 خرگاه *khīrgāh*, royal tent or pavilion. P.
 خرم *khurram*, pleasant, delightful. P.
 خرما *khurmā*, date (a fruit). P.
 خرمن *khīrman*, harvest, corn reaped and stacked, but not yet threshed out. P.
 خر مہرہ *khār-muhra*, a small shell (the *Cypraea moneta*), used for money in Africa and the East; (Hind. کوری *kaurī*). P.
 خرمی *khurramī*, delight, joy, glee, happiness. P.
 خردند *khārand*, they purchase (inf. خریدن *khārīdan*); are asses (for خرانند *khār and*). P.
 خروار *khārwār*, ass-load; a large load. P.
 خروج *khurūj*, egress, going forth. A.
 الخروج قبل الولوج *al khurūja kabla 'l wulūji*, (provide for) egress before entering, (look before you leap). A.
 خروس *khurūs*, cock, chanticleer. P.
 خروش *khurosh*, loud noise or cry, clamour, shouting. P.
 در خروش *dar khurosh*, loud, vocal, resonant. P.
 خروشدن *khuroshīdan*, to make a loud noise or outcry, to shout, clamour, cry aloud. P.
 خری *khare*, an ass. P.
 خریدار *khārīdār*, purchaser. P.

خریدن *khārīdan*, to purchase, buy. P.
 خریدی *khārīde*, he used to purchase, he would buy. P.
 خریف *khārif*, autumn. A. [buy. P.
 خز *khazz*, silk stuff, raw silk. A.
 خزان *khizān*, autumn. P.
 خزانه *khizāna*, treasury, exchequer; store. A.
 خزانه غیب *khizāna'i ghāib*, hidden stores. A. P.
 خزائن *khazā'in* (pl. of خزانه *khizānat*), treasuries, treasures. A. [herd. A.
 خزف *khazaf*, pottery, jar, earthen vessel, pots-
 خزینہ *khazīna*, treasure; treasury, exchequer, storehouse. A.
 خس *khās*, thistle; weed. P.
 خسارت *khāsārat*, loss, damage. A.
 خسپیدن *khūspīdan*, to lie down, sleep, slumber; to lodge. P. [ness; avarice. A.
 خست *khissat*, vileness, baseness, contemptible-
 خستہ *khasta*, wounded, hurt, sick; sad, dispirited. P.
 خستہ دلہای *dilhāyi khasta*, broken hearts. P.
 خستہ *khasta'e*, thou art sad. P.
 خستہ خاطر *khasta-khātīr* (or P. دل خستہ *khastadil*), pained at heart, annoyed, vexed. P. A.
 خسیس *khāsīs*, sordid, vile, base, worthless. A.
 خشب *khāshab*, dry wood, timber. A.
 خشت *khisht*, brick, tile. P. [bricks. P.
 خشت فیروزہ *khishti firoza*, turquoise-coloured
 خشت زن *khist-zan*, brickmaker. P.
 خشتی *khishte*, a brick, a tile. P.
 خشتی دو *khishte dū*, a couple of bricks. P.
 خشک *khushk*, dry, scree, arid, barren. P.
 خشک رودی *khushk-rūde*, a dried-up stream. P.
 خشک سال *khushk-sāl*, dry year, barren year, year of drought and dearth. P. [drought. P.
 خشک سالی *khushk-sālī*, scarcity, dearth,
 خشک مغز *khushk-maghz*, dry-brain, noodle. P.
 خشکی *khushkī*, dryness, dry-land; drought. P.
 خشم *khishm* (for A. *khāsham*), anger, rage, fury. P.
 خشم شدن *dar khishm shudan* (or خشم گرفتن *khishm giriftan*), to fly in a rage. P.
 خشم راندن *khishm rāndan*, to work one's self into a rage, to display anger. P.
 خشم آلودہ *khishm-ālūda*, overflowing with rage, sullied with anger. P.
 خشمناک *khishmnāk*, angry, raging, furious. P.
 خشن *khāshuna*, he was rough; he is rough; (in the assertion of a general proposition, the perfect is often employed for the imperf.) A.

حشود *khushnud*, pleased, contented P
 حشوت *khushnat*, roughness, ruggedness, harshness, severity A [properties A
 حصال *khisal* (pl of حمله *khahlat*), qualities, *khisalihi*, (of) his endowments A [A
 حصلت *khasslat*, quality, disposition, habit, nature
 حشم *khasm*, enemy, antagonist, opponent A
 حسمى *khasm*, enmity, contention^o A P
 حصوص *khusus*, particular A
 حصوص على الحصوص 'ala 'l *khusus*, in particular, particularly, especially A [disputation A
 حصوت *khusimat*, enmity, contention, strife,
 حصب *khasiib*, palm tree *Khusaib*, name of a man A.
 حط *khaff*, line, boundary, character, hand writing, letter, moustache, beard A
 حط رش *khaffi rish*, a vile scrawl A P
 حط سر *khaffi sabz*, down upon the face (like that upon a peach), incipient beard A P
 حطأ *khafa*, fault, error, sin, offence, mistake A
 حطأ *khafa*, Cathay P
 حطاست *khafast*, is a mistake A P
 حطأ كردن *khafa kardan*, to commit a fault, to sin, fail, miss A P.
 حطأى مكر *khafay munkar*, atrocious sin A P
 حطأب *khafab*, address, harangue, sermon, homily, discussion, charge, accusation, reproof, censure, displeasure A
 حطأى *khafa'e*, a sin, a fault, any particular offence, a single slip or failure A P
 حطأب *khufaba* (pl of حطأب *khafib*), preachers A
 حطأب *khufba*, an oration, or sermon, delivered every Friday, after the forenoon service, in the principal Muhammadan mosques, in which the preacher praises God, blesses Muhammad and his descendants, and prays for the sovereign A
 حطأ *khiffa*, land, country, district, city A
 حطأر *khafar*, danger, peril, risk, jeopardy A
 حطأرناك *khafarnak*, dangerous, hazardous, perilous
 حطأب *khafib*, preacher, orator A [ous A P
 حطأر *khafir*, of high account or estimation, important, hazardous, perilous A
 حطأب *khafaya*, name of a certain band of plundering Arabs P
 حطأ *khiffat*, lightness, frivolity, weakness A
 حطأى راي *khiffati ray* (or حطأ عمل *khiffati 'akl*), weakness of intellect A P

حمت *khufi*, sleeping, nap P
 حمت *khufan*, to sleep, to lie down P
 حمت *khufia*, slept, sleeping, asleep, lying down, sleeper P
 حمت *khufya*, concealment, secrecy A
 حمت در *dar khufya*, in secret, privately P A
 حمت *khafiyat* (fem of حمتى *khafiy*), secret, hidden, latent A.
 حلاب *khilab*, clay, dirt, mud, mire P
 حلاب *khalas*, liberation, release, escape, deliverance A
 حلاب *khilaf*, difference, opposition, contradiction, dispute, contention, enmity, opposing, contrary A
 حلاب كردن *khilaf kardan*, to oppose, act contrary to, contradict, violate, break A P
 حلابه *khilafat*, vicegerency, caliphate, sovereignty, monarchy A [friends A
 حلابن *khullan* (pl of حلال *khali*), intimate
 حلابى *khala'ik* (pl of حلاب *khalikat*), peoples, creatures, nations A
 حلاب *khallada* (3 per sin pret 2nd form of the rt حلاب used optatively), may (God) prolong or perpetuate A
 حلاب الله ملكه *khallada 'l lahu mullahu*, may God prolong his rule A
 حلابت *khil'at*, robe of honour A
 حلابى *khalk*, creatures, created things, people, folk, men, mankind — *Khulk*, nature, habit, disposition A
 حلاب آزار *khalk azar*, man tormentor A P
 حلابن *khulkan* (pl of حلابى *khalak*), old and worn out garments A
 حلابى *khalka*, a host of people, a multitude, any created being, a form or figure A P
 حلاب *khala*, fault, defect, injury, damage, detriment, something wrong, disturbance A
 حلابت *khaleat*, retirement, privacy, seclusion; private meeting A
 حلاب نشن *khawat-nishin*, sitting in retirement, recluse A P [cluse A P
 حلابت نشنى *khawat nishini*, thou art a re-
 حلابه *khalfat*, vicegerent, the title of the successors of Muhammad, first assumed by, or given to, Abubakr A
 حلاب *khamm*, curl, coil, noose P
 حلابر *khumar*, effects of intoxication, crop-sickness or headache after drinking A

خمر *khamr*, wine, or intoxicating expressed juice of anything. A.
 خم کمند *kham-kamand*, noose. P.
 خموش *khamosh*, silent. P.
 خمیر *khamir*, dough, leaven. A.
 خمیر کردن *khamir kardan*, to knead. A.P.
 خندان *khandān*, laughing, smiling. P.
 خندق *khandaq* (the P. کنده *kanda* arabicized), ditch, moat, fosse. A.
 خنده *khandā*, laughter, laughing. P.
 خندیدن *khandidan*, to laugh, titter, smile. P.
 خنک *khunuk*, happy, fortunate; cool, temperate. P.
 خو *khū* or *kho*, nature, habit, disposition. P.
 خوی بد *khoyi bad*, bad temper. P.
 خواب *khwāb*, sleep, slumber, dream. P.
 خوابگاه *khwāb-gāh*, place of sleep, dormitory. P.
 خواجه *khwāja* (pl. خواجگان *khwājagān*), man of distinction, lord, subordinate ruler or minister; master; gentleman; Mister; teacher; merchant; owner; eunuch. P.
 خواجه عالم *khwāja'ī 'ālam*, Lord of the world (Muhammad). P.A.
 خواجه تاش *khwāja-tāsh* (pl. خواجه تاشان *khwāja-tāshān*), having a common master; (for the pl.) slaves or servants of one master. P.
 خوار *khwār*, contemptible, mean despised, abject. P.
 خوار مردم *mardum-khwār*, man-eater. P.
 خوار *khwārun*, lowing, crying like a calf. A.
 خوار داشتن *khwār dāshtan*, to hold in contempt, to despise; (when it is used as the latter part of a compound, it is the root of خوردن *khurdan*, to eat, and signifies) eater, eating, devouring, drinker. P.
 خوارزم *khwārazm*, the ancient Chorasmia, lying along the banks of the river Oxus or Jaihūn, and extending to the Caspian sea. P.
 خوارزم شاه *khwārazm-shāh*, title of the Sultān علاء الدین محمد *'alā'u 'd dīn Muhammad*, who reigned in Khārazm from 1200 to 1220 of our era. P.
 خواست *khwāst*, solicitation, begging request. P.
 خواستن *khwāstan*, to want, desire, wish, will, ask, beg, require; to design, intend; to seek, covet; to be willing; to call down; to wed; to arise, spring up. P.
 خواص *khawāṣṣ* (pl. of خاصة *khāṣṣat*), nobles, grandees. A.

خواص و عوام *khawāṣṣ o 'awāmm*, nobles and plebeians, gentle and simple. A.
 خوان *khwān*, furnished board or cloth, tray, dish. P.
 خواندن *khwāndan*, to read, recite, repeat, chaunt, intone; to call upon, invoke; to summon, challenge, proclaim; to lay claim; to crow. P.
 خوانده *khwānda'e*, thou hast read. P.
 خواه *khwāh*, wishing, desiring; wanting, requiring; whether, either, or. P.
 خواهر *khwāhar*, sister. P.
 خواهند *khwāhanda*, he who asks or wishes; beggar, mendicant, suppliant. P.
 خواهی *khwāhī*, thou wishest; dost thou wish? P.
 خوب *khūb* (pl. خوبان *khūbān*), good, beautiful, fair, well. P.
 خوب رو *khūb-rū* (or خوب روی, but pronounced *khūb-rū*), fair-faced, handsome, comely. P.
 خوب روی *khūb-rū'i*, thou art fair-faced. *Khūb-rū'e*, a handsome-faced person. P.
 خوب صورت *khūb-ṣurat*, comely, handsome. P.A.
 خوب منظر *khūb-manẓar*, fair to behold, comely in appearance. P.A.
 خوبی *khūbī*, beauty, comeliness. P.
 خود *khud*, self, himself, herself, itself; one's own. P.
 خود رای *khud-rāi*, self-opinioned, headstrong, opinionative, conceited. P.A.
 خودی *khudī*, one's own; pride, vanity, conceit; egotism, selfishness. P.
 خوردن *khurdan*, to eat; to drink; to swallow, devour, consume, corrode; to gnaw; to experience, suffer; to fret; eating. P.
 خورده *khurda*, eaten. P. [wallet. P.
 خورده انبان *khurda'i ambān*, crumbs in a wallet. P.
 خوردی *khurdī*, infancy, childhood. *Khurde*, he was accustomed to eat, he used to eat. P.
 خورش *khurish*, food, aliment. P.
 خورشید *khurshed*, the sun. P.
 خورم *khurram*, joyful, pleasant. P.
 خورنده *khuranda*, eater; fed, maintained, victualled; household. P.
 خوش *khush*, pleasant, agreeable, delightful, blooming, nice, palatable, grateful, happy, good, well. P.
 خوشانیدن *khoshānīdan*, to cause to dry up, to render parched. P.
 خوش آواز *khush-āwāz*, pleasant-voiced, sweet-voiced, having a melodious voice. P.

خوش آواری *khush awaze*, one with a sweet voice P [odoriferous P
 خوشی *khush bū*, sweetly scented, fragrant,
 خوشتر *khush tar*, pleasanter, more agreeable P
 خوشتر *khush kho*, of pleasing manners or disposition, good tempered, affable P
 خوش سخن *khush sukhan*, well spoken P
 خوش طبع *khush tab'*, good natured, cheerful P A [dantly P
 خوش گریس *khush giristan*, to weep abundantly
 خوش گف *khush guff*, well spake he P
 خوشود *khushnud*, content, satisfied well pleased P
 خوشه *khusha* or *khosha*, ear of corn P
 خوشی *khushhi*, gladness, mirth, gaiety, cheerfulness, pleasantness, agreeableness, delight, enjoyment, diversion, fun P
 خوشیدن *khoshidan*, to wither, dry, parch P
 حوص *khau*-, saying what is false, conspiring against A.
 حوکده *khū larda*, habituated P
 خون *khūn*, blood, killing, murder P
 خونخوار *khūn-khwar*, blood-devouring, sanguinary, blood thirsty P
 خونخواری *khūn khwaragi*, blood thirstiness, ferocity P [per, disposition P
 حوی *khuy* (the same as *خو khū*), habit, temper
 حورد *khawid*, green corn, wheat or barley not yet in ear P
 خوش *khwesh*, self, one's own, (my, thy, his, hers, its, ours your, their) own, kinsman, relative, relation P
 خوشاوند *khweshavand*, kinsman P
 خوشش *khwesh tan*, own person, self, own P
 خوشش *bar khwesh tan*, of himself, voluntarily P [mious, self restraining P
 خوشش دار *khwesh tan dar*, temperate, abstemious
 خوششد *khwesh tane'd*, of your own ye are P
 حصار *khuyar*, cucumber A
 حال *khayal*, imagination, fancy, thought, notion, idea, conceit, whim, caprice, phantom, spectre, apparition A
 حالاً *khayalan*, (acc) as an image, or apparition in sleep A
 حال اندش *khayal andesh*, fantastic chimerical, conceited, whimsical, vain A P
 حالاً مراهمی *khayalan yurafikuni*, as an apparition to accompany me on a journey A

حال بس *khayal bastan*, to suppose, imagine form a notion, entertain an idea dream of A P
 حاب *khayanat*, perfidy, treachery, treason, disloyalty A
 حاب *khyanate*, an act of disloyalty, a case of treason, an instance of treachery A P
 حیر *khair*, well, good, virtuous, fair, well doing, goodness kindness liberality, charity, goods, riches, good things A
 حیر است *khair ast*, it is well, is it well? A P
 حیره *khira*, malignant, malevolent, emboldened (to attack), indolent, torpid, stupid, grovelling, angry, moody, impudent, shameless, perverse, obstinate, ravenous, insatiate P
 حیره رای *khira rai*, of dark or mean understanding, grovelling P
 حیره رو *khira ru*, shameless, impudent, of malignant aspect P
 حیره سر *khira-sar*, headstrong, wayward, silly, stupid, blundering P
 حیران *khazan*, rising P
 حیران *ufstan* o *khazan*, (now) falling and (now) rising : e staggering along, (moving) with difficulty P
 حیردن *khazidan*, to rise, spring P
 حیرش *khazash*, rise (and slay) him P
 حیل *khail*, troop body of horsemen, tribe, mass
 حیل *khailtash*, fellow soldier, comrade, commander, general, name of an athlete P
 حیل خانه *khail khana*, royal household P
 حیمه *khaima*, tent, tabernacle A
 حیمه ردن *khaima zadan* to pitch a tent A P

د

داد *dad*, he gave, gift, giving, justice, measure, redress, cry-for redress or justice P
 داد *tuwan dad* one can give P
 داد *dadan*, to give, assign, surrender, resign, yield, to give leave, allow, suffer, permit, to place (in school) P
 دادی *dade*, justice judgment (emphatically) — he used to give P
 دار *dar*, keep (imp of *داشتن dashtan*) P
 دارو *darū*, medicine, drug physic remedy P
 داروی *daruyi talkh*, bitter medicine P
 دار و گور *dar o gur*, pomp, bustle, consequence P
 دارویی *daru e*, a certain medicine, a drug P
 داری *dari* thou holdest, supportest keepest, or maintainest (aor of *داشتن dashtan*) P

دارین *dāraini* (obl. of داران *dārāni*, dual of دار *dār*), two worlds, both worlds. A.
 داشتن *dāshtan*, to have, hold, possess, keep; to keep up, maintain; to place, deposit; to withhold, withdraw; to consider; to wear. P.
 داشتن دست *dast dāshtan*, to hand over, to restore. P. (or cause of anything). A.
 داعی *dā'ī*, inviting, stimulating; the author
 داعیه *dā'īya*, cause, source; claim, pretension, call. A.
 دام *dām*, snare, net. P.
 دام *dāma*, may he (or it) be perpetual, or continue (3 per. perf. of دوم, used optatively). A.
 دام ملکه *dāma mulkuku*, may his kingdom endure. A. [dure. A.
 دام سعده *dāma sa'duhu*, may his happiness endure
 داماد *dāmād*, son-in-law. P.
 دامن *dāman*, skirt of a garment; base of a hill. P.
 دامنی *dāmane*, a skirt, a whole skirt. P.
 دامی *dāmī*, thou art the snare. P.
 دان *dān*, know, consider (imp. of دانستن). P.
 دانا *dānā* (pl. دانایان *dānāyān*), wise, knower, wise man. P.
 دانائی *dānā'ī*, knowledge, science:—*dānā'e*, a man of wisdom. P. [regard. P.
 دانستن *dānistan*, to know, consider, esteem,
 دانستی *dāniste*, he might know; he used to know. P.
 دانش *dānish*, knowledge, science, learning. P.
 دانشمند *dānishmand*, wise, intelligent, knowing, learned. P.
 دانشمندی *dānishmande*, a certain learned man. P.
 دانگ *dāng*, a weight, the fourth part of a dram; the sixth part of a dīnār. P.
 دانه *dāna*, grain, corn, seed; bait; bead. P.
 دانی *dānī*, thou knowest (2 per. sing. aor. of دانستن *dānistan*). P.
 داؤد *Dā'ud*, David, king of Israel. A.
 داؤدی *Dā'udī*, David-like, resembling David the sweet singer of Israel. P.A.
 داور *dāwar*, judge, ruler; God. P.
 دایره *dā'ira*, circle, circumference, orbit. A.
 دائم *dā'im*, lasting, unintermitting, ceaseless; always, perpetually. A.
 دایه *dāya*, nurse, foster-mother. P.
 دبیقی *dabīkī*, fine stuff of gold tissue (so named from *Dabik*, a small town in Egypt, where it is manufactured). A.

دجال *dajjāl*, Antichrist. A.
 دجله *dijla*, the river Tigris; (in India it is pronounced *dajla*). A.
 دجلی *dujā*, darkness. A.
 الدجلی *ad dujā*, the darkness. A.
 دختر *dukhtar*, daughter; damsel, girl. P.
 دختر خواستن *dukhtar khwāstan*, to ask a girl in marriage. P. [maiden. P.
 دخترک *dukhtarak*, little girl or daughter,
 دخل *dakhl*, entering; income, receipt, revenue; a source of income (136). A.
 دخول *dukhūl*, entering, ingress, access, arrival. A. [prey. P.
 دد *dad* (pl. ددان *dadān*), wild beast, beast of
 در *dar*, in, into, within, among; concerning, about, as regards, respecting, on, upon, at; under. P.
 در دریا *ba daryā dar*, in the sea. P.
 در *dar* (pl. درها *darhā*), door, gate, avenue; topic, subject. P.
 در از *az dar*, by the door. P.
 در *darr*, milk, especially such as flows spontaneously from the udder in a copious stream. A.
 در *durr*, pearl. P.
 در یتیم *durri yatīm*, rare, incomparable pearl. P.
 دراز *darāz*, long; outstretched, extended. P.
 دراز کردن *darāz kardan*, to stretch forth, or hold out; to let loose (the tongue). P.
 درازی *darāzī*, length. P.
 دراست *dirāsat*, study, reading, repeated study, or reading. A. [thunderstruck. P.
 در آشفتن *dar āshuftan*, to be disturbed; to be
 دراعه *durrā'a*, tunic; wide vest, or shirt of wool. A.
 در افتادن *dar uftādan*, to fall on, to attack, to engage in controversy with; (frequently, however, the prep. *dar* is pleonastic). P.
 در آمدن *dar āmadan*, to come in, enter; to come forward, or on; to meet; to break into. P.
 در آموختن *dar āmokhtan*, to teach. P.
 در انداختن *dar andākhtan*, to hurl, cast. P.
 در آیدن *dar ānīdan*, to tear, to cause to burst. P.
 در آوردن *dar āvardan*, to bring in; to bring down; to stay, or check. P.
 در آویختن *dar āwekhtan*, to fasten on, to lay hold of, to cling to, or hang on by. P.
 در آی *dar āi*, enter thou, come in (imp. of در آمدن *dar āmadan*). P.
 درایت *dirāyat*, knowledge, skill, acuteness. A.

در	away, to	دُرست ناکردن <i>durust nā kard</i> , unfinished, not done correctly P
دار <i>dar</i> بختان, to play, gamble lo e P	arms P	دُرستیدن <i>dar sitezidan</i> , to strive obstinately and pertinaciously P
دربان <i>darbān</i> porter doorkeeper در بار <i>dar bar</i> on or in the breast, in the دربار <i>dar bar</i> <i>kar lan</i> , to put on to wear assume P	(clothes), (wear P , assume, shut in P ed P	دُرشت <i>durushē</i> , hard, harsh, rugged, rough, thick, firm, big, stout, bulky, stern, surly P دُرشت <i>durushē k̄ho</i> , surly-tempered, severe P دُرشت <i>durushē rū</i> , crabbed faced P دُرشتی <i>durushēti</i> , roughness, harshness, severity, bulkiness, bigness, fatness P
در درگوش <i>dar dar giristan</i> to put on در بند <i>dar bānd</i> with the door shut در بند <i>dar bānd</i> in the bond enslav در پس <i>dar pas</i> in the rear P در پی <i>dar pī</i> at the heels behind P در پیش <i>dar pīsh</i> before, ahead in prospect P	owing P front, in et, to be reserving, t A (f), steps, posed to nity A	در فساد <i>dar futadan</i> , to fall, to fall in P در قفا <i>dar kafā</i> , behind P A درکات <i>darakāt</i> (pl of <i>darak</i>), lowest depths, stages downwards (of Hell) A در کار اند <i>dar kar and</i> , are at work, are busy P در کشاده <i>dar-kushada</i> , open-doored, with the door open P در کشیدن <i>dar kashidan</i> , to draw in, contract, to suppress, restrain, refrain, to withdraw, to shut, to drag P در کشیدن زبان <i>zaban dar kashidan</i> , to be silent P درگاه <i>dargah</i> , court, gate, threshold, shrine, palace, king's court P در گذاش <i>dar gu-ashtan</i> , to pass by, to pass over P در گذراندن <i>dar gu-ranidan</i> , to cause to pass P در گذش <i>dar gu-ashtan</i> , to elapse, to pass on, to pass over, pass by, pass away, die P در گرس <i>dar giristan</i> , to take effect, to impress P در گرویدن <i>dar girav budan</i> , to be in deposit, pledge, or pawn P در گس <i>dar gusistan</i> , to be broken or twisted, to break down, fail P در گسلاندن <i>dar guslanidan</i> , to snatch, twitch, wrest, wrench P درم <i>daram</i> (for درمن <i>dari man</i>), my gate P درم <i>daram</i> (pl درمها <i>daramha</i>), money, a silver coin, worth about twopence, a drachm (which is the weight of the coin) P در ماندگی <i>dar mandagi</i> , distress, sorrow, sad- ness, want, inability P در ماندن <i>dar mandan</i> , to be in want, to be at a loss, to be at a standstill, to stick, sink, flounder, to be distressed P در ماندگی <i>dar manda</i> (pl در ماندگان <i>dar manda- gan</i>), distressed, unfortunate P درم دار <i>daram dar</i> (pl داران <i>daram daran</i>), possessed of wealth, monied, rich P درمی <i>dirame</i> , a single dirhem P
در بوسن <i>d r pauastan</i> to join to m engage in to rise up to P درج <i>larj</i> unfolding e lecting P compr ing holding — <i>larj</i> creek درجات <i>larjyat</i> (pl of درجه <i>laraj</i> stages upwards (f Paradise of درگاه <i>darakāt</i>) A درجه <i>larajat</i> st p degree rank dig درجه <i>larajatihi</i> his dignity A درجی <i>larje</i> a caket A P {st در حل <i>lar h l</i> at the pre ent time در حق <i>dar hakk</i> in reference resp gard A {shur درجه <i>dirakht</i> (pl درختان <i>dirakht</i> درجه <i>dir k̄hifga</i> in secret secret در خواب <i>dar khawab</i> in sleep asleep در خوابی <i>dar khawabi</i> th u art asleep در حد <i>dar khawar</i> worthy suited درد <i>larl</i> pain ache anguish P دردا <i>larli</i> of the pain' als' P در دادن <i>dar d lan</i> to submit yield give out proclum P {pain دردمد <i>dar liand</i> afflict d aching دردمدم <i>dar liandem</i> we are paine در رویدن <i>dar rudi lan</i> to sweep away to snatch carry off to swie steal upon P در رساندن <i>dar rasanidan</i> to bring در رانیدن <i>darranji lan</i> to be annoyed درس <i>dars</i> study reading lesson در ساجن <i>dar s khtan</i> , to do with with to be satisfied or content درس <i>darast</i> (for در است <i>lar ast</i> comprised — <i>Durust</i> , comple sound, just, right, true, vali,	et, to be reserving, t A (f), steps, posed to nity A ntly P A now, in- et, or re- bush P (n), tree, P A P P P surrender, pained P suffering P tear away, rescue, to n P tr vexed P ecture A to agree P is in, is entire, ealed P	

چند *dirame chand*, a few dirhems, a little money. P.

در میان *dar miyān*, in the midst, among. P.

در میان شان *dar miyāni shān* (for *dar miyāni eshān*), among them. P.

در میان نهادن *dar miyān nihādan*, to lay before; to entrust; to expose; to speak of. P.

درند *darrinda*, that which rends or tears; rapacious, ravenous. P.

درنگ *dirang*, delay, hesitation. P.

درنگی *dirangi*, tardiness, lingering, delay. P.

در نوردن *dar navardan*, to travel. P.

در نوردیدن *dar navardidan*, to wrap up, to fold together; to obliterate. P.

درو *dar ū*, in him, in it, thereon:—*dirav*, reaping, harvest. P.

دروازه *darwāza*, door. P.

دروغ *durogh*, lie, falsehood. P.

دروغ زن *durogh-zan*, false, liar. P.

دروغی *durogh-e*, a lie, a falsehood. P.

دروغی که *durogh-e ki*, the lie that. P.

درون *darūn*, within, in; inside, heart. P.

درویدن *diravidan*, to mow, reap. P.

درویش *darwesh*, poor, needy, indigent; religious mendicant, dervish. P.

درویش سیرت *darwesh-sirat*, poor in spirit, of a humble disposition, having the manners or temper of a dervish. P.A.

درویش صفت *darwesh-sifat*, dervish-like, endued with the qualities of a dervish. P.A.

درویشی *darweshi*, the condition of a dervish, poverty:—*darwesh-e*, a dervish, a certain dervish. P.

درها *darhā* (pl. of *dar*), doors; gates. P.

درهای آسمان *darhāyi āsmān*, windows of heaven. P.

در هم *dar ham*, together; perplexed, confused, intertwined; pell-mell; vexed, annoyed. P.

درهم *dirham* = درم *diram* (of which it is the arabicized form). A.

درهم افتاده *darham uftāda*, fallen into chaos and confusion, embroiled, entangled. P.

درهم کشیدن *darham kashidan*, to draw together, to contract. P.

دري *dare*, a door. P.

دریا *daryā*, sea, ocean; any large river. P.

دریای مغرب *daryāyi maghrib*, Western Sea, Mediterranean. P.A.

هفتگانه دریای *daryāyi haftgāna*, the seven seas. P.

دریا در *ba daryā dar*, in the sea, in the midst of the sea. P.

در یاب *dar yāb*, know thou, take cognizance of, consider, be wise (imp. of *dar yāftan*). P. [stand, comprehend. P.

در یافتن *dar yāftan*, to discover, find out, under-

دریچه *darīcha* (dim. of *dar*), small door, win-

دردن *darīdan*, to rend or tear. P. [dow. P.

دریغ *dirigh* or *duregh*, alas! what a pity! pity, harm; denial, refusal; repugnance, reluctance, unwillingness; sorrow, vexation, grief, remorse. P. [vexed. P.

دردیغ خوردن *dirigh khurdan*, to grieve, to be

دردیغ داشتن *dirigh dāshtan*, to deny, grudge, refuse, withhold, keep back. P.

دریغ *dirighā*, alas! ah! well-a-day! P.

در این *dar īn*, in this; in these (same as *dar īn*). P.

دروژه *daryūza*, mendicancy, mendicity. P.

دزد *duzd* (pl. *duzdān*), thief, robber. P.

دزدی *duzdi*, theft, robbery:—*duzde*, a certain thief, a robber. P.

دزدیدن *duzdidan*, to steal, rob, thieve. P.

دست *dast* (pl. *dasthā*), hand; paw; pre-eminence, superiority, victory. P.

دست آوردن *ba dast āvardan*, to gain, get possession of, secure. P.

دستار *dastār*, turband; napkin, handkerchief; handkerchief-full. P.

دست بدست *dast ba dast*, (from) hand to hand. P.

دست بردن *dast bar dast zadan*, to wring the hands. P.

دست برداشتن *dast bar dāshtan*, to withdraw the hand; to leave, let alone. P.

دست بردل بودن *dast bar dil būdan*, to be anxious, uneasy, unhappy, or pained. P.

دست بر فشاندن *dast bar fishāndan*, to rub the hands together (for joy). P.

دست تنگ *dasti tang*, lack of means, straitened circumstances, indigence. P.

دست تنگی *dast-tangi*, straits, indigence penury. P.

دست دادن *dast dādan*, to give a hand; to help, aid, favour, promote. P.

دست رس *dast-ras*, come to hand, clutched, obtained, within one's power; means of subsistence, livelihood; friendly. P.

دستگاه *dast-gāh*, help, relief; power, strength, means, ability; wealth. P.

- دستگیری *dast girī*, taking by the hand, aid, help, assistance, possession P
 دستگیری کردن *dast girī kardan*, to hand over, put in possession P
 دست و پا *dast o pa*, hand and foot P
 دست و پا بریده *dast o pa burīda*, amputated in hands and feet P
 دستور *dastur*, custom, habit, prime minister P
 دسته *dasta*, handful, bundle, handle P
 دست نام *dast yaftan*, to get the (upper) hand, to triumph P [water P
 دشت *dash*t, desert, wilderness, plain without دشمن *dushman* (pl دشمنان *dushmanan*), foe, enemy P
 دشمن گام *dushman gam*, (lit foe's wish) death P
 دشمنی *dushmani*, enmity, hostility. P
 دشنام *dushnam*, abuse P
 دشنامی *dushname*, an abusive word, abuse, incivility, rudeness P
 دشوار *dushvar*, not easy, difficult, harsh, hard to bear, unbecoming, painful, distressing P
 دعا *du'a*, prayer, invocation, intreaty, supplication, benediction A.
 دعای حر *du'ayī khair*, prayer for welfare A P
 دعائی *du'a'e*, a prayer, an imprecation A P
 دعوا *da'au*, they pray to, supplicate (perf of the verb دعا *du'au*) A
 دعوی *da'wa*, prayer, suit petition, invitation, feast, banquet, entertainment A.
 دعوی *da'wa*, claim, demand, plea, excuse, plaint, petition, suit at law, prosecution, assumption, pretension A
 دعا *dagha*, imposture, cheat, fraud P
 دعائی *dagha'i*, impostor, hypocrite P
 دغل *daghal*, corrupt, base, counterfeit, vice, fraud A [drum, tambourine P
 دغ *daf* (for the A دغ *duff* or *daff*), kettle-drum *daftar* (probably the Greek διφθερα arabized), book, register, journal, record, volume A [off A
 دغ *daf*, repelling, parrying averting, warding
 دفع انداختن *daf' andakhtan*, to put off (with excuses) defer, postpone A P
 دفن *dafn*, hiding, concealing, burial, interment A. [to inter or bury A P
 دفن کردن *dafn kardan*, to hide in the ground, دفن *dakk* vice, evil condition A
 دمعه *dakika*, particle, nice point A
- دکان *dukan*, shop P
 دیگر *digar* (pl دیگران *digaran*), other, different, any more, again P
 دیگر بار *digar bar*, another time, again P
 دیگر باره *digar bara*, again, once more P
 دیگر راه *digar rah*, another road, another time P
 دیگری *digare*, another P
 دل *dil*, heart P
 دل آرام *dil aram*, heart pleasing, heart refreshing, solacing, delightful, lover P
 دل از دست رفته *dil az dast rafte*, one who has lost his heart, love-lorn P
 دل آزرده *dil azarda*, displeased, irritated, provoked, pained, aggrieved P
 دل آشفته *dil ashvsta*, distressed in mind, distracted P
 دل افروز *dil afroz*, heart inflaming P
 دلالت *dalalat*, indication, proof, evidence A
 دل در دل آمان *dar dil amadan*, to find place in the heart, to please the heart P
 دل آوار *dil āvar* stout-hearted, brave, valiant, warrior P [test P
 دل آوری *dil avari*, intrepidity, boldness, confidence
 دل آویخته *dil avekhta* enamoured, loved P
 دل آویز *dil avez*, heart-attracting, alluring charming ravishing P [ing P
 دلبر *dil bar*, heart-ravisher, charmer, charmer
 دلبری *dil bari*, captivation of the heart — *dil-bare*, a captivator of the heart, a charmer P
 دلگیری *dil bastagi*, attachment, heart union P
 دل بسته *dil-basta*, united in heart, attached P
 دلداد *dil band*, heart binding, agreeable, charming, fascinating P
 دلنگ *dil tang*, heart sick, disheartened, sad, vexed, distressed, out of spirits P
 دلنگی *dil tangi*, distress depression of spirits, sadness, heart-burning, oppression P
 دلخوش *dil-khush*, pleased satisfied, contented, cheerful, glad, reconciled P
 دلدار *dil dar*, possessing or holding the heart, charming P
 دل در جان بار داشتن *dil dar jan bar dashtan*, to give up hope of life P
 دلستان *dil-sitan*, heart ravisher, charmer, fascinating P
 دلبرور *dil-firo*, enlivening, glad, joyous P
 دلبرب *dil fireb*, heart stealing, beguiling, bewitching deceitful P

دلق *dalk*, a kind of garment formerly worn by *kāzīs*, *ulamā*, and the *khaṭīb*s of mosques, and by other persons of religious orders; a kind of patched garment worn by devotees, reputed saints, and *darweshes*; patches, rags. A.

دلکش *dīl-kash*, heart-attracting, alluring. P.

دلکشیا *dīl-kushā*, heart-expanding, exhilarating. P.

دل مرده *dīl-murda*, dead at heart, cold-hearted. P.

دل نهادن *dīl nihādan*, to set the heart, acquiesce, or be satisfied. P.

دلی *dīle*, a heart, a single heart. P.

دلیر *dīler*, bold, brave, audacious, courageous. P.

دلیری *dīlerī*, courage, boldness, audacity. P.

دلیل *dalīl*, right director, guide; proof; argument, demonstration. A.

دم *dam*, respiration, breath, speech, words; moment; gulp, draught. P.

دم *dum*, tail. P.

دم بر آوردن *dam bar āvardan*, to draw a breath. P.

دم زدن *dam zadan*, to breathe (a word), utter (a syllable); to proceed. P.

دمار *dimār* (for A. *damār*), ruin, destruction; revenge, vengeance; cry of anguish. P.

دماغ *dimāgh*, brain; conceit, fancy, notion, pride, consequential airs. A.

دمان *damān*, swift; powerful; terrible, furious, unruly. P. [moment. P.]

دمدم *dam ba dam*, moment to moment, each

دم در کشیدن *dam dar kashīdan*, to cease to breathe, to be silent, hold one's breath. P.

دمر *dammīr*, destroy utterly (imp. of 2nd form of the verb *دمر*). A.

دَمَرِ عَلٰی اَعْدَائِهِ و شَتَائِهِ *wa dammīr 'alā ā'dā'ihī wa shunā'ihī*, and utterly destroy his enemies and haters. A.

دمشق *Dimashk* or *Dimishk*, Damascus, the capital of Syria. A.

دَمِي *damī*, inflated, puffy, tumid, windy:—*dame*, an instant, one moment, at a breath. P.

دَمِي چَند *dame chand*, a few moments. P.

دمياط *dimyāt*, Damietta, in Egypt. A.

دمياطی *dimyāṭī*, a species of fine cotton cloth or stuff made at Damietta, dimity. A.

دمیدن *damīdan*, to blow, bloom, bud, expand; to sprout (as an incipient beard); to appear, to burst forth (as the dawn). P.

دنبال *dumbāl*, tail, stern; rudder. P.

دندان *dandān*, tooth. P.

دندان *dandāne*, one tooth, a single tooth. P.

دنیا *dunyā*, world, earthly possession. A.

دنیا حیات *hayāti dunyā*, the present life. A.P.

الدنيا و الدين *ad dunyā wa 'd dīn*, the world and religion, (church and state). A.

دن دنیا *dunyāyi dūn*, base world. A.P.

دنیا دار *dunyā-dār*, (clinger to the world), man of the world, wealthy person; worldling. A.P.

دنیاوی *dunyawīy*, worldly, secular. A.

دو *dū*, two; both. P.

دوا *dawā*, medicine, remedy. A.

دوا کردن *dawā kardān*, to apply remedies, to treat medically. A.P.

دواب *dawābb* (pl. of دَابَّة *dābbat*), cattle, beasts (especially such as are ridden). (*Dawābb* is often employed in the sense of the singular.)

دوام *dawām*, perpetuity, duration. A. [lar.] A.

علي الدوام *'ala 'd dawāmi*, perpetually, uninterruptedly. A.

دوان *dawān*, running; runner. P. [run. P.]

دوانیدن *dawānīdan*, to cause, suffer, or allow to

دوائی *dawā'e*, a remedy, a medicine. A.P.

دو بار *dū bār*, twice. P.

دو باره *dū bāra*, a second time, twice. P.

دو تا *dū tā*, double, twofold; convex or concave, bent, curved. P.

دوچه *dauḥat*, a great tree with spreading branches. A.

دوچه سبج طیرها موزون *dauḥatun sajj'u ṭairihā mauzūn*, great trees, the notes of whose birds are in sweet harmony. A.

دوختن *dokhtan*, to sew, or sew up; to close up; to broider; to transfix, or pierce. P.

دود *dūd*, smoke, exhalation. P.

دود دل *dūdi dil*, smoke of the heart, sigh, groan. P.

دودمان *dūdman*, great family, tribe. P.

دور *daur*, revolution, cycle; time; the world; fortune; circulation of the wine-cup. A.

دور *dūr* (pl. دوران *dūrān*), far, distant, remote; avaunt! P.

دور افتاده *dūr uftādā*, strayed away, wandered far off, gone to a distance. P.

دوران *daurān*, revolution, circle, cycle. A.

دوزخ *dozakh*, hell. P.

دوزخی *dozakhī* (pl. دوزخیان *dozakhīyān*), dweller in hell; damned; infernal. P.

دوست *dost* (pl. دوستان *dostān*), friend, lover. P.

دوست *dost dashan*, to love, to hold or esteem as a friend, P [friendly P
 دوستدار *dostdar*, one accepted as a friend, friend
 دوست رو *dost ru*, having the face of a friend, amiable, beloved, esteemed P
 دوستی *dosti*, friendship, love P
 . دوسته, a friend, a certain friend P
 با دوستی *ba doste*, by that friend (I swear) P
 دوش *dosh*, shoulder, last night P
 دوشرد *doshī a*, virgin P
 دوج *doph* sour curds, buttermilk P
 دویان *dukan*, shop P
 دوگانہ *dugana*, twofold, a prayer in which two inclinations of the body are made P
 دوگانہ *dug inā'e*, a single one of such prayers P
 دولت *daulat*, wealth, treasure, fortune, prosperity, happiness, power, reign, empire, dynasty A
 دولتہ *daulate*, a fortune A P
 دوم *duicum* (or دوسم *duicumīn*), second P
 دون *dun* (pl دونان *dunan*), low, base, vile, mean, contemptible A
 دون *duna*, beside, short of, exclusive of A
 دون العذاب الاکبر *dūna 'l'a abī 'l'akbarī*, besides the greater punishment (of the world to
 دوسم *du nim*, two halves, in two P [come) A.
 دوندن *daridan*, to run P
 ده *dah*, ten P
 . دہ, village, hamlet, town, (imp of دادن *dadān*) give thou, (as latter part of a compound) giver P
 دہان *dahan*, mouth, orifice P
 دہانی *dahane*, a mouth, the mouth P
 دہا *dih khuda* (or دہای *dih khudai*), head man of a village P
 دہد *dihad*, he (she or it) gives or may give (nor of دادن *dadān*) P
 دہر *dahr*, time, age eternity, world, fortune. A
 دہشت *dahshat*, fear, awe, dismay A
 دہقان *dihkan* (from دہ *dih* and خان *khān* prince or lord of a town or village), the head man, or chief, of a village or town, rustic, husbandman peasant A
 دہقان سر *dihkan pisar*, peasant's boy A P
 دھل *duhul*, drum, tabour P
 دھلڑی *dihli*, entrance hall vestibule portico, antechamber P
 دھمت *dihamat*, I should bestow on thee P

دہن *dahan*, mouth P
 دہنی *dahane* a mouth, some mouth P
 دہار *diyar* (pl of دار *dar*), houses, countries, provinces, districts A
 دہار نکر *diyar bakr*, name of the country anciently called Mesopotamia A.
 دیانات *diyana*t, being religious adherence to religion, conscientiousness, honesty, probity A
 دبا *diba*, silk brocade, variegated with colours P
 دباح *dibaja* (from the دباح *dibaj*, for the P دباہ *dibah* = دبا *diba*), proem, introduction or preface to a poem or a book, and especially one that is embellished, or composed in an ornate style A
 دباہ *dibak* (from the دباہ *dibah*, for دباہ *dibah*) = دبا *diba*, [q v] A
 دیدار *didar*, sight, look, view, interview P
 دیدن *didan*, to see, perceive, behold, witness, observe, regard, consider, to meet with, suffer, experience P
 دیدہ *dida* seen, having seen, eye sight P
 در *der*, late, long, slow, old, antique P
 در در *der der*, after a long time, at long intervals, very late, very seldom P
 دریمہ *derina*, old, long lived, of long standing, a long while P
 دریمہ روز *derina roz*, old, aged, ancient P
 دگ *deg*, pot, cauldron P
 دیگر *digar*, other, another, on the other hand, besides, moreover, further, again, any more, any longer P
 دیگران *digaran* (pl of دیگر *digar*), others, other persons P
 دیگر بار *digar bar*, another time, again P
 دیگر دم *digar-dam*, another moment P
 دیگر روز *digar roz*, next day P
 دیگر وقت *digar waqt* another time P A
 دیگری *digare*, one another, the other P
 دین *din*, religion faith creed A
 دینار *dinar* (originally دین آر *din ar*, 'brought into existence, or circulation, by the law') a gold coin weighing a drachm and three-sevenths A P
 دینا فروش *din ba dunya firosh*, a seller or barterer of religion for the world P
 دیو *dev* devil demon, evil spirit P
 دیوار *divar*, wall P

ديوان *dīwān*, finance department ; tribunal of justice or revenue ; a complete series of odes running through the whole alphabet, the verses of the first class terminating in ا, of the second in ب, and so on. P.

ديوان صاحب *ṣāhibi dīwān*, comptroller of the finances, chancellor of the exchequer. A.P.

ديوانه *dīwāna*, mad, crazy, deranged. P.

ديواني *dīwānī*, belonging to a court of law or exchequer ; a financier, financial. P.

ديو صفت *dev-ṣifat*, devil-like, endued with the nature of devils. P.A.

ديه *dih*, village. P.

ذ

ذا *zā*, he ; this. A.

الذي *zā 'llazī*, he who. A.

ذات *zāt*, person, body ; nature, essence, soul, self ; genus, species, race, breed. A.

ذخر *zukhr*, treasure ; provision, store, hoard. A.

ذخيره *zakhīra*, store, hoarded supply. A.

ذرة *zurra*, atom, particle, little. A.

ذكر *zīkr*, memory, mention, memorial, remembrance, recital ; repeating of the names, attributes, or praises of God. P.

بذكرش *ba zīkrash*, in His praise, in the mention of Him. P.A.

ذلل *zull*, baseness, abjectness, meanness, disgrace, humiliation. A. [ness, vileness. A.]

ذلت *zillat*, error, blunder ; disgrace ; base-

ذلتني *zillate*, a base passion, a vile propensity, any thing shameful, scandalous, disgraceful, and dishonourable. A.P.

ذلك *zālika*, that, this. A.

ذلكن or ذالكن *zālikunna*, that, this. A.

ذليل *zālīl*, low, brought low, humbled ; abject, mean, despicable. A.

ذم *zamm*, blame, detraction. A.

ذمائم *zamā'im* (pl. of ذميمة *zamīmat*, crimes, misdeeds, malpractises, reprehensible quali-

ذنب *zanāb*, tail. A. [ties. A.]

ذو *zū*, having, possessing, possessed of, endowed with (always used as a prefixed noun). A.

ذو القربى *zu 'l kurbā*, possessed of relationship, kinsman. A.

ذو الفقار *zu 'l fakār*, name of the celebrated sword which was captured at the battle of Badr. It became the property of Muhammad, and afterwards fell into the possession of his son-in-law and successor, the caliph Aliy. A.

ذو النون *zu'n nūn*, a name of Abū Fazl Subhan bin Ibrāhīm, a celebrated Muhammadan saint, chief of the Sūfīs, who died in Egypt, A.H. 245. A.

ذوق *zawuk*, taste, relish, gust, delight. A.

ذوي *zawī* (obl. of ذو *zawū*, pl. of ذو *zū*), possessed of, endued with. A.

ذوي القربى *zawī 'l kurbā*, possessed of affinity, relatives, relations, kinsmen. A.

ذئب *zūb*, wolf. A.

ذيل *zail*, skirt, or lower extremity of a garment, that is dragged on the ground when allowed to hang down. A.

را *rā*, sign of the dat. and acc. cases in Persian. P.

رأت *ra'at*, she saw (3 p. sing. fem. of the verb رأي *ra'a*, he saw). A. [enjoyment. A.]

راحت *rāhat*, quiet, rest, repose, ease ; pleasure,

راز *rāz*, secret, mystery. P.

راس *rās* (for رأس *ra's*), head. A.

رأسه *rāsahu*, his head (acc. with affixed pro noun *hu*). A.

راست *rāst*, straight, direct, exact, correct, right, true ; the right hand ; immediately, directly ; a note in music. P.

راست خواهي *rāst khwāhī*, thou desirest the truth ? asked thou the truth ? P.

راست سخن *rāst-sukhun*, true in speech, truthful. P.

راستي *rāstī*, truth, veracity, truthfulness ; rectitude, straightforwardness. P.

راسخ *rāsikh*, firm, solid, sound ; profoundly learned. A. [contented. A.]

راضي *rāzin* (for راضي *rāziyun*), pleased, satisfied,

راضي *rāzī*, content, satisfied, pleased, willing, agreeable. A.

راضي *rāziyam*, I am content. A.P.

راعي *rā'ī*, shepherd, pastor. A.

راكب *rākīb*, rider, riding. A.

راكب المواشي *rākība 'l mawāshī*, as a rider of the beasts ; (acc. governed by the preceding verb اكن *akun*). A.

راكبات *rākībāt* (pl. of راکبت *rākībāt*, fem. of راکب *rākīb*), female riders, women riding. A.

راندن *rāndan*, to drive, goad, spur, impel, propel, push forward, travel hard, urge onward, drive away, expel ; to attack, fall foul of ; to carry on. P.

رأوا *ra'au*, they saw (3 pl masc perf of the verb رأى *ra'a*) A
 راه *rah*, way, road, path, voyage, journey P
 راهزن *rah-zan*, robber, highwayman P
 راه نبرده *rah na burda*, untravelled P
 رأي *ra'y*, view, opinion, judgment, sentiment A
 رأي دهن *rai zadan*, to give an opinion, to think of AP
 رايه *ra'ayat*, standard, flag, banner, ensign A
 رايته *ra'aita*, thou sawest (2 p sing masc of رأى *ra'a*) A [a sinner A
 رايته انما *ra'aita anman*, when thou seest
 رأيي *ra'e*, an opinion, a new opinion AP
 رب *rabb*, lord, Creator, God, O Lord! A
 رب الارض *rabbu 'l arzi 'anhu ra-in*, the Lord of the earth be pleased with him! A
 رب *rubba*, many, many A A
 رب صدق لامي *rubba sadikin lamani*, many a true friend hath blamed me A
 رباب *ribat*, a public building for the accommodation of travellers and their beasts, caravansary, a religious house, monastery, a dwelling for Sufis A
 رباعي *ruba'iy*, a verse of four hemistichs, tetrastich, quatrain A
 ربان *ruba'idan*, to seize, rob P
 ربنا *rabbana*, O our Lord! (acc used for the vocative) A. [draw one's self P
 روبه *rubudan*, to snatch, steal, ravish, to with
 ربيع *rabi'*, the spring A
 ربيعي *rabi'z*, vernal A
 رحم *rajm*, pelting with stones A
 رحم العاصد *rajmi 'l 'anakidi* (gen), pelting the cluster or bunch (on the tree) A
 رحلت *rihlat*, march, departure, death A
 رحمان *rahman*, merciful A
 الرحيم *ar rahmanu 'r rahim*, the merciful, the compassionate, the most merciful A
 رحمه *rahmat* (or *rahamat*), pity, mercy, blessing, a mercy, a gift of the Divine mercy A
 رحمه الله عليه *rahmatu 'llahi 'alaih*, The mercy of God be upon him! A
 رحمه آوردن *rahmat avaradan* (or رحمه آوردن *rahm avaradan*), to shew pity, to exercise mercy AP
 رحل *rahi*, journey, departure, getting away A
 رحمه *rahim*, merciful, compassionate A

رحام *rukham*, marble, alabaster A
 رحمت *rakht*, furniture, goods, stuff, apparatus, baggage P
 رخسار *rukhsar*, cheek P [effulgent P
 رخنده *rakhsanda*, shining, bright, dazzling, P
 رخشن *rakhsidan*, to shine, flash, glitter P
 رد *radd*, return, restitution, restoration, refutation A [joinder AP
 رد جواب *raddi javab*, answering properly, P
 راز *raz*, vine, grape P
 رز *ruzz*, rice A
 رزق *rizk*, means of subsistence, support, sustenance, victuals, food, provisions daily allowance appointed by Providence A
 رزق معلوم *rizkun ma'lumun*, an appointed or assured sustenance A
 رساله *risala*, letter, epistle, treatise A
 رساندن *rasanidan*, to cause to arrive, send, bring, carry, to inflict P
 رسگاری *rastagari*, escape, deliverance P
 رستم *Rustam* (son of Zal), the most renowned of the heroes of ancient Persia P
 رستن *rastan*, to be liberated, to get free, to escape P
 رستن *rustan*, to grow, sprout P
 رسده *rasta*, escaped, saved P [tice A
 رسم *rasm*, law, rule, canon, custom, usage, practice
 رسي *rasm*, a custom, customary. A
 رسوا *ruswa*, disgrace P
 رسول *rasul* (P pl رسولان *rasulan*), messenger, apostle A [or it has arrived P
 رسيدست *rasidast* (= رسیده است *rasida ast*), he
 رسدن *rasidan*, to arrive, reach, touch, attain P
 رشه *rashshat*, sprinkling A
 رشف *rashf*, drinking to the last drop A
 رشف الزلال *rashfu 'z zualat*, a copious draught of cool, limpid water A
 رشك *rashk*, emulation, zeal, jealousy, envy P
 رشوت *rishwat*, bribe A
 رشوت خوردن *rishuat khurdan*, take bribes AP
 رضاه *ri-za*, contentment, satisfaction, willingness, goodwill consent, favour, content, satisfied A
 رضى *ra-yya*, he was pleased or satisfied, (optatively) may he be pleased or gracious A
 رضى الله عنه *ra-yya 'llahu 'anhu*, May God be gracious to him! A
 رضيا *razina*, we are satisfied A

بالرحيل *razīnā min nawālīka bi 'r rahīli*, we are content with getting away as (or for) thy gift. A.

رطب *rutab*, fresh ripe dates; (see اشتهي). A.

رعايا *ra'āyā* (pl. of رعية *ra'iyat*), subjects. A.

رعايت *ri'āyat*, care, attention; respect, regard. A.

رعايت خاطر کردن *ri'āyati khātir kardan*, to regard or attend to the wishes (of a person). A. P.

رعد *ra'd*, thunder; roll (of a drum). A.

رعا *ra'nā* (fem. of ارعن *ar'an*), delicate, tender; adorned, beautiful. A.

رعيّت *ra'iyat*, subject, cultivator, peasant, ryot. A.

رغبت *raḡbat*, strong desire, wish, inclination, eagerness, avidity. A.

رفتار *raftār*, going, travelling; travel. P.

رفتن *raftan*, to go, depart, make off; to escape; to attain; to descend. P.

رفتن *ruftan*, to sweep. P.

رفته *rafta* (pl. رفتگان *raftagān*), gone, set off, passed, departed, travelled; dead, deceased. P.

رفع *raf'*, lifting, raising, elevation; promotion; removal (from office); (in Arabic grammar) the vowel *ḡamma* at the end of a word. A.

رفق *rifk*, gentleness, tenderness, civility. A.

رقعة *rufkat*, *rifkat*, or *rafkat*, a company of fellow-travellers; company, society. A.

رقعة *rufkatin*, in company, accompanied by others. A.

رفيع *rafī'*, raised, high, exalted. A.

رفيق *rafīk* (P. pl. رفيقان *rafīkan*), companion, associate, friend. A.

رقاب *rikāb* (pl. of رقية *rakabat*), necks. A.

رقص *raks*, dancing, capering; ambling, prancing. A.

رقعة *ruk'a*, patch; letter, short note, scrap of paper, piece of cloth; petition. A.

رقعة بر رقعة *ruk'a bar ruk'a*, patch upon patch. A. P.

رقم *rakm*, writing, inscription, stamp, mark. A.

.. راکم *rakam*, calamity, misfortune. A.

رقيب *rakīb*, waiter in expectation (of a person or thing), watcher, observer; guardian, keeper; successor; rival, competitor. A.

رقية *ruk'yat*, charm, magic, spell. A.

ركاب *rikāb*, stirrup. A.

ركبة *rukbat*, the knee. A.

ركبتي *rukbatī*, my knee. A.

ركبا *rakībū*, they embark (perf. of the verb ركب *rakiba*). A.

ركعة or ركعت *rak'at*, an inclination of the body during prayer, so that the hands rest upon the knees. A.

ركيك *rakīk*, thin, slender; feeble; small; mean, contemptible. A.

رگ *rag*, vein. P.

رگ جان *ragi jān*, heart-strings. P.

رگ زن *rag-zan*, bleeder, phlebotomist. P.

رماية *rimāyat*, shooting arrows, archery. A.

رمضان *ramazān*, the ninth of the Arabian months; the month during which a strict fast was enjoined by Muhammad upon all his followers, from sunrise to sunset, daily. A.

رماک *ramak*, the remains of life, the last breath. A.

رمي *ramā*, he shot. A.

رماني *ramānī*, he shot me. A.

رمیدن *ramīdan*, to flee in terror, to be scared. P.

رنج *ranj*, trouble, labour; toil, fatigue, trial; anguish, grief, pain, annoyance. P.

رنجانیدن *ranjānīdan*, to displease, annoy, vex, put to grief, affect with disgust. P.

رنجش *ranjish*, pettishness, indignation. P.

رنجش آمیز *ranjish-āmez*, mixed with displeasure; angry, testy. P.

رنجور *ranjūr*, sick, afflicted, ill, ailing. P.

رنجوري *ranjūrī*, sickness, disorder, distemper. P.

رنجه *ranja*, pain, grief. P.

رنجي *ranje*, a grief, a vexation, annoyance. P.

رنجیدن *ranjīdan*, to be displeased, offended, vexed, put out of humour, annoyed, made sad. P. [debauchee, rake. P.

رند *rind* (pl. رندان *rindān*), dissolute fellow,

رنگ *rang*, colour, hue, dye, tint. P.

رنگارنگ *rang-ā-rang*, many-coloured, of various hues, colours or kinds. P.

رنگین *rangīn*, coloured; eloquent, flowery (language), florid (style). P.

رو *rau*, go thou (imp. of رفتن *raftan*). P.

رو *rū*, face, surface; consideration, sake, cause, reason. P.

بر روی خاک *bar rūyi khāk*, on the face of the earth, on the bare ground. P.

روا *rawā*, lawful, allowable, passable, right, fit, proper. P.

روا داشتن *rawā dāshtan*, to allow, permit, sanction; to deem right. P.

روان *ravān*, life, soul, spirit; (part. of رفتن *raftan*) going, moving, shifting, running. P.

روان شدن *rauan shudan*, to depart, set out P
 روان کردن *rauan kardan*, to send away, to de-
 spatch, dismiss P [ing P
 آسان *asan asa*, soul refreshing spirit sooth
 روب *rob* (imp of *روبیدن*, *robidan*), wipe P
 روباه *rubah*, fox P [clean P
 روبیدن *robidan*, to wipe, sweep, dust, to
 روح *ruh*, spirit, soul A
 روح کوی *kuti ruh* food of the soul P A
 رود *rud*, river, stream P [of *رود* *raftan*) P
ravad, he goes, he may or might go (aor
 رود *ruda*, intestines, entrails, guts, viscera P
 رود نگی *ruda i tang*, narrow guts P
 روز *roz* (pl *روزها* *rozha*), day P
 روز داد *rozi dad*, day of retribution P
 روز شمار *rozi shumar*, day of reckoning P
 روز میدان *rozi maidan*, day of battle P
 روزک *rozak*, a short day P
 روزکی حد *rozake chand*, a few short days P
 روزگار *rozgar* (pl *روزگار* *rozgaran*), time, for-
 tune, state, condition, living, livelihood,
 means of subsistence, time, life P
 روزگار بردن *rozgar burdan*, to live, to associate P
 روزگار نا مساعد *rozgar na musaid*, unpropitious
 fortune, hard times P A
 روزگاری *rozgare*, a time, some time, a length
 of time, a while, a long period P
 روزی *rau-an*, window, chimney, aperture for
 the escape of smoke P
 روزی *roza*, fasting, fast P [fast P
 روزی داشت *roza dashtan*, to keep a fast, to
 روزی *rozi*, fortune, luck, daily bread or food
 subsistence P [in a day (74) P
 . *roze*, one day, a single day, some day,
 روزی حوار *rozi khwar* (pl *روزی حواران* *rozi
 khwaran*), eater of daily bread, a living
 creature P
 روزی ده *rozi dih*, giver of daily bread, bestower
 of subsistence P
 رؤساء *ru'asa* (pl of *رئیس* *ra'is*), chiefs A
 روسی *ruspi*, harlot, whore, courtesan P
 روسا *rusta*, village, market town P
 روساراده *rusta-zada* (pl *روسارادگان* *rusta-zada
 gan*), village-born, rustic, villager P
 روسای *rustai* (pl *روسایان* *rustayan*), peasant,
 villager, rustic P
 روسانی *rustaye* (or *روسائی* *rusta e*), a villager P

روش *ru'ash* = روش *roshan* [q v] P
 روش *ravish*, gait, walk, carriage, procedure,
 custom, conduct, behaviour P
 روش *roshan*, bright, shining clear, light, en-
 lightened, limpid P
 روشائی *roshna'i*, light, brightness P
 روش رای *roshan rai*, of enlightened judgment,
 clear minded P A
 روش کردن *roshan kardan*, to illumine, brighten,
 to give sight to. P
 روش گردیدن *roshan gardidan* = روش کردن *ro-
 shan kardan* P
 روش گهر *roshan guhar*, bright-souled, lumi-
 nous, sparkling as a gem P
 روصه *rau at*, flowery mead, beautiful garden A
 روصه ماء بهرها سلسال *rau atun ma'u nahriha
 salsal*, a garden, the water of whose streams
 is cool and sweet A
 روغن *raughan*, grease, oil, butter P
 روم *Rum*, the Turkish Empire A
 رومی *rumi*, Turkish, produced in Turkey A P
 روند *rawanda* or *rawinda* (pl *روندگان* *rawan-
 dagan*), one that goes, traveller, passenger,
 devotee P [lustre, glory. A
 روین *raunak*, ornament, beauty, freshness, bloom,
 روی *ruy* (pronounced *ru*), face, countenance,
 aspect P
 روی دردم کشدن *ru darham kashidan*, to frown P
 روی کردن *ru kardan*, to turn the face P
 روی *ravi*, thou goest, mayest go (aor of *رو
 raftan*) P
 روی *ruyat*, thy face, thy countenance P
 روندن *ru idan* or *ro idan*, to grow, vegetate,
 to make grow, cause to vegetate P
 روئین *ru in*, brazen, consisting of brass P
 روئین حگ *ru in chang*, brazen clawed P
 راه *rah*, road, time, turn P
 رها *raha*, leave P
 رها کردن *raha kardan*, to leave, quit, abandon,
 put off lay aside, to give leave P
 رهاندن *rahamandan* to cause or allow to escape,
 to save free, deliver, rescue, release P
 رهایی *raha i*, escape, deliverance, release, eman-
 cipation P.
 رهائی *rahbaniyat*, monasticism, monkery A
 لا رهائنه فی الاسلام *la rahbaniyata fi 'l islami*,
 there is no monachism in Islam A
 رهبر *rah bar*, guide, road guide P

راہ بردن *rah-burdan*, to obtain the road, to get access to. P.
 راہبری *rah-barī*, guidance, direction. P.
 زن *rah-zan*, robber, highwayman. P.
 راہگذر *rah-guzar*, passage, thoroughfare, street. P.
 راہیدن *rahīdan*, to rid one's self, escape, get free or clear of. P.
 ریاء *riyā*, hypocrisy. A. [clerkship. A.
 ریاست *ri'āsāt*, dominion, authority, headship;
 ریحان *raiḥān*, an odoriferous herb. A.
 ریختن *rekhtan*, to pour out, spill, scatter, shed, crumble; to spend (money), to squander. P.
 ریخته *rekhta*, poured out, spilt, shed, crumbled; torn to shreds, ruined, lost, mingled, dis-
 ریزه *reza*, crumb, scrap, shed. P. [solved. P.
 ریسمان *resmān*, rope, string; cable, hawser. P.
 ریش *resh*, wound, sore, blain, ulcer; bleeding, wounded, sore.—*Rīsh*, beard; dress, suit of clothes for festive occasions. P.
 ریشان *reshān*, wounded, bleeding. P.
 رایان *rai'ān*, best of anything, prime or vigour
 ریگ *reg*, sand. P. [(of youth). A.
 روان *regi ravān*, shifting sand, quick-
 ریو *rev*, fraud, deccit. P. [sands. P.

ز

ز *zi* = از *az* [q.v.]. P.
 زاد *zād*, provisions for a journey:—he was born (past of *zādan*). P.
 زاد راه *zādi rāh*, provisions for a journey. P.
 زاد *zāda* (for *زید*), he or it increased, it was over and above, exceeded. A.
 ذلك ما زاد علي ذلك *mā zāda 'alā zālīka*, whatever is in excess of this. A.
 زاد بوم *zād-būm*, father-land, place of one's birth, native country. P.
 زادگان *zādagān* (pl. of *زاده*, *zāda*), born; children, young ones. P.
 زادگی *zādagī*, birth, parentage. P.
 زادن *zādan*, to be born, arise, spring; to give birth to, to bring forth. P.
 زاده *zāda*, born; son. P.
 زاده *zāda'e*, a son. P.
 زار *zār*, groan, lamentation; groaning, afflicted; weak, contemptible; wretch; (as latter part of compounds) place, bed, field. P.
 زاری *zārī*, lamentation, cry, wailing. P.
 زاغ *zāgh*, a crow. P.

زال *Zāl*, the father of Rustam. P.
 زالی *zāle*, a certain old woman. P.
 زان *zān* (for *زان*; *zi ān*, *از آن* *az ān*), from that; than that. P.
 زانکه *zānki* (for *زانکه* *az ān ki*), because that. P.
 زانگه *zān gah* (for *زانگه* *az ān gah*), from that time. P.
 زانم *zānam* (for *از آنم* *az ānam*), than that I am. P.
 زانو *zānū*, knee. P.
 زاهد *zāhid* (P. pl. *زاهدان* *zāhidān*), devout, abstinent; recluse, anchorite. A. [like. A.P.
 زاهدتر *zāhittar*, more of a recluse, more hermit-
 زاهدی *zāhidī*, devotion, religion, piety. A.P.
 zāhide, a recluse, an anchorite. A.P.
 زائد *zā'id*, increasing, exceeding. A.
 زائد الوصف *zā'idu'l waṣf*, indescribable, beyond description. A.
 زائر *zā'ir* (P. pl. *زائران* *zā'irān*), visitor, pilgrim. A.
 زائل *zā'il*, waning, declining, decaying; impaired. A.
 زاینده *zāyinda* or *zāyanda*, bringing forth; productive; a mother; springing, flowing, running (fountain or well); unfailing, perennial. P.
 زائیدن *zā'idan*, to bring forth; to procreate. P.
 زبان *zabān* (pl. *زبانها* *zabānhā*), tongue; language, speech, dialect. P.
 زبان آوار *zabān-āvar* (pl. *زبان آوران* *zabān-āvarān*), eloquent, fluent; orator, poet. P.
 زبان آوری *zabān-āvarī*, eloquence, flow of language, fluency of tongue, readiness. P.
 زبان بریده *zabān-burīda*, tongue-cut, tongue-tied, silent. P.
 زبان دراز *zabān-darāz*, long-tongued; rude, insolent, violent in speech; scold. P.
 زبان درازی *zabān-darāzī*, lengthening of the tongue, giving loose to the tongue. P.
 زبان درکشیدن *zabān dar kashīdan*, to be silent, to restrain the tongue. P.
 زبانه *zabāna*, flame. P.
 زبانی *zabāne*, a tongue, a language. P.
 زبانی که داشت *zabāne ki dāsht*, the language that he possessed, *i.e.* his own language, or dialect. P.
 زبردست *zabar-dast* (pl. *زبردستان* *zabar-dastān*), having the upper hand; oppressive, violent; oppressor. P.
 زبرین *zabarīn*, upper, superior. P.

زبونی *zabūni*, meanness, baseness, vice, villainess, faultiness, wickedness, depravity F
 زبهر *zabari*, for the sake of F
 زبید *zabīd*, dried date, رزید A
 زبایدن *zabādan*, to trip up, to throw down, to prostrate F
 زب پس *zab pas*, after, behind F
 زجر *zajr*, cluding, recoding, reproof, rebuke, impediment, opposition, violence A.
 زحمت *zahmat*, pressure, trouble, inconvenience, annoyance, affliction, disquietude A
 زخم *zakhm*, wound F [wounded F
 زخم خورد *zakhm khūrdā*, received a wound, زخم
 زخمه *zakhma*, bow or plectrum of a violin or other musical instrument F
 زخود *zakhūd*, of himself, herself or itself F
 زدن *zadan*, to strike, beat, hit, shoot, whip, slog, to dash, sling cast, to rap, to attack, to sting, to strike up, to pitch (a tent) F
 زر *zar*, gold, money F
 زرز *zarr*, gold F
 زری زرین *zariya fari*, the purest kind of gold F
 زر اندود *zar-andūd*, overlaid with gold, gilded, زر
 زرد *zard*, yellow F [gilt F
 زرع *zar'*, sowing, sown field, corn field A.
 زرع و تجارت *zar' o tijarat*, farm and merchandise 1 A
 زری *zark*, (used by the Persians in the sense of) hypocrisy, fraud, imposture A
 زری *zurni*, visit me (from زر *zur*, imp of زار *zara*, for زور, with the affix زی *ni*, me) A
 زری عا *zurni ghūbban*, visit me every other
 زرین *zarīn* or *zarrīn*, golden A [day A
 زشت *zishṭ*, ugly, plain, ill favoured, deformed, odious, offensive, disgusting F
 زشت خو *zishṭ kḥo*, of an odious temper F
 زشت حی *zishṭ kḥo'e*, a certain ill tempered
 زشت رو *zishṭ ru*, ugly faced F [fellow F
 زشت روی *zishṭ rū'i*, ugliness of face F
 زشت نامی *zishṭ nami*, infamy F
 زشتی *zishṭi*, ugliness, foulness, opprobrium, reproach, vilifying F
 زکوة *zakat*, alms, almsgiving A
 زلال *zulal*, cool, cold, limpid (water) A
 زلل *zallat*, slip, fault, wrong action, blunder, mistake A.
 زلف *zulf*, curling lock of hair, ringlet F

زمام *zumma*, (the camel) was bridled, or haltered (pas) A
 زما *zama* (for ارما *az mā*), from us, our F
 زمام *zīmam*, leading string rein, bridle, halter A
 زمان *zaman*, time, season, age A
 زمان الوصل *zamana 'l iwaṣṭi*, time of visiting (nec) A
 زمانه *zamana*, time, world A F
 زمانه *zamane*, a while, a little while A F
 زمانی *zamaḥshari*, (Abu 'l Kāsim Maḥmūd) a native of Zamakhshar, in Khwarazm, an eminent Arabic grammarian and commentator, born A H 167 F
 زمره *zumra*, circle, assembly, crowd A
 زمردین *zumrurdīn*, of emerald hue F
 زمزمه *zamzama*, confused sound, murmuring, humming, a musical manner of reading, chant, concert A
 زمستان *zamīstan*, winter F
 زمان *zaman*, time, season A
 ز من *zaman* (for ار من *az man*), from me F
 زمی *zami* = زمس *zamin* F
 زمی *zamin*, earth, ground, landed property, estate, land, territory, country F
 زن *zan* (pl زنان *zanan*), woman, wife F
 زن حواس *zan khawastan*, to seek a woman in marriage F
 زن کردن *zan kardān*, to take a wife, marry, wed F
 زن و فرزند *zan o farzand*, wife and child (or children) F
 زن باردار *zani bir-dar*, pregnant woman F
 زنبور *zambur*, wasp, hornet A
 زنبور *zamburam*, I am a hornet A F
 زنجیر *zanjir*, chain, fetter F
 زنجیرهای *zanjira hai*, fetters F
 زندان *zandān*, chin, lower jaw F
 زن حواسته *zan khawasta*, married a wife F
 زندان *zندان*, prison jail F
 زندست *zindast*, is living, survives (equivalent to زند است *zinda ast*) F
 زندگانی *zindagani* (or زندگی *zindagi*), life, living F
 زنده *zinda*, living alive F [alive F
 زنده کردن *zinda kardān*, to animate, to make
 زندی *zindik* (the Persian زند or زندک arabicized), infidel, hypocrite, fire-worshipper A
 زنگ *zang*, rust F
 زنگار *zangār*, verdigris, rust F

- خوردہ زنگ *zang-khwurda*, eaten up with rust, corroded, rusty. P.
- زنگی *Zangi*, Æthiopian, Ethiop. The surname of the family of Sanjar, who established a dynasty under the title of *Atābak* [q.v.]. P.
- زینہار *zinhār* = زینہار *zīnhār* [q.v.]. P.
- زنی *zanī*, womanhood. P.
- . . *zane*, a woman, a wife. P. [fall. A.
- زوال *zawāl*, decline, wane, setting, departure, Zood *zūd*, swift, quick; swiftly, soon, readily, quickly, speedily. P.
- زودتر *zūttar*, quicker, sooner, more speedy. P.
- زودی *zūdi*, speed, swiftness, quickness, suddenness. P.
- بزودی *ba zūdi*, with quickness, quickly. P.
- زور *zor*, strength, power, force, violence. P.
- زور آوردن *zor āvardan*, to bring violence, to press heavily. P. [athlete. P.
- زور آزما *zor āzmā*, strong, powerful, athletic; زور آزمائی *zor-āzmā'e*, an athlete; a certain wrestler. P.
- زور آور *zor-āvar* (pl. زور آوران *zor āvarān*) possessing or bringing strength; vigorous, powerful; athlete. P.
- زور آوری *zor-āvari*, vigour; combat, fight. P.
- زورق *zaurak*, small boat, skiff. A.
- زورمند *zormand*, robust, powerful, strong. P.
- زورمندی *zormandī*, strength, force, violence. P.
- *zormande*, a strong, powerful fellow. P.
- زوزن *Zauzan*, name of a city lying between Herat and Nishapur; also of an extensive district dependant of Nishapur. P.
- زہ *zih*, bowstring. P. [a bow. P.
- زہ کردن *zih kardan*, to fix a bowstring, string زہاد *zuhhād* (pl. of زہاد *zāhid*), religious men, recluses, ascetics, devotees. A.
- زہار *zihār*, the private parts. P.
- زہد *zuhd*, abstinence, devotion; religious mortification. A.
- زہر *zahr*, poison, venom, bane. P.
- زہر قاتل *zahri kātīl*, deadly poison. P.A.
- زہرہ *zahra*, gall-bladder; boldness, spirit. P.
- زیادت *ziyādat* (and زیادہ *ziyāda*) augmentation, increase; (used adjectively) additional, excessive, much, more. A.
- زیادت کردن *ziyādat kardan* (or زیادہ کردن *ziyāda kardan*), to increase, augment, raise, enhance. A.P.
- زیادہ گردیدن *ziyāda gardīdan* (شدن *shudan* or گشتن *gashtan*), to become greater, to increase, grow, wax stronger. A.P.
- زیادہ حسنی *ziyāda-ḥasanī*, extreme comeliness, exceeding beauty. A.P.
- زیارت *ziyārat*, visit; visitation; pilgrimage. A.
- زیارتگاہ *ziyārat-gāh*, place to which pilgrimage is made; shrine. A.P.
- زیان *ziyān*, loss; detriment, injury, harm, hurt, mischief; decline, decay. P.
- زیب *zīb* or *zeb*, ornament, beauty. P.
- زیبا *zībā*, beautiful, fair, comely, graceful. P.
- زیبق *zībāq*, quicksilver, mercury. P.
- زیبیدن *zebīdan*, to adorn; to become, besem, suit; to please, to be agreeable. P.
- زید *Zaid*, a proper name. A.
- زیدی *zaidī*, thou art (of) Zaid. P.A.
- زید تا عمر و بکر و زیدی *tā 'amr o bakr o zaidī*, as long as thou art (a follower) of Amr, Bakr, and Zaid (names expressive of worldliness and secularity). P.
- زیر *zer*, under, beneath, below, down. P.
- زیر بار شدن *zeri bār shudan*, to be under a load, to be burdened, to be in difficulty. P.
- زیرا کہ *zīrā ki*, because that. P.
- زبردست *zer-dast* (pl. زبردستان *zer-dastān*), powerless; under authority; inferior; oppressed. P.
- زبردست آزار *zerdast-āzār*, oppressor of the weak. P. [gent, witty. P.
- زیرک *zīrak*, quick, sagacious, shrewd, intelligence, wit, spirit, genius. P.
- زیرکی *zīrakī*, quickness, intelligence, sprightliness, wit, spirit, genius. P.
- زیرین *zerīn*, lower, inferior, nether. P.
- زیستن *zīstan*, to live; to survive; living. P.
- زیک *zi yak* (for از یک *az yak*), of one. P.
- زین *zīn* (for زی *zī*), than this. P.
- زینب *Zainab*, name of one of the numerous wives of Muhammad. A.
- زینت *zīnat*, ornament, decoration, gear; attractiveness, grace. A.
- زینہار *zīnhār*, defence, protection; care, caution; beware! have a care! never (with neg.) P.
- زینہار کردن *zīnhār kardan*, to be upon one's guard, to protect one's self. P.
- زبور *zewar*, ornament. P.
- ژ
- ژالہ *zhāla*, hail. P.
- ژندہ *zhanda*, old and patched (garment). P.

ذیان *zhīyān*, formidable, terrible, fierce, ram pant. P.

س

سابق *sābīk*, past, preceding, prior, former, antecedent, bygone A.

سابق الاعام *sābīku 'l in'ām*, of former favours or bounties. A.

سابقه *sābīkat* and *sabīka* (fem), former, past A

ساتر *sātīr*, veiling, concealing, hiding, concealer, (acc ساترا *sātran*). A.

ساترا *lun sātīran*, be (or become) thou a concealer (of his fault) A.

ساختن *sākhtan*, to do, form, make, construct, contrive, perform, arrange; to prepare, make ready; to do with, manage, make shift, to be content; to agree, harmonize, to coun-

ساز *sāz*, musical instrument P. [terfeit. P

ساز کردن *sāz kardan* = ساحن *sākhtan*. P

ساعت *sā'at*, hour, moment. A.

ساعتي *sā'ate*, an hour, a while A P.

ساعد *sā'id*, the arm from the wrist to the elbow, fore-arm. A

ساعده *sā'idu'hu*, his arm. A.

ساق *sāk*, the leg A.

ساقی *sakīn* (for ساقی *sākīyun*), a cup-bearer. A.

و هو ساقی *wa huwa sakīn*, and he is a cup-

ساقی *sakī*, cup-bearer. A. [bearer. A.

سال *sal*, year P.

سالار *sālār*, general, chief, leader, commander P

سالك *sālīk* (P. pl. سالكان *sālīkān*), traveller. A

سالكان طرقت *sālīkani tarīkat*, travellers. A.P.

سالگی *salagi*, (in comp) age. P.

ساله *sāla* (pl. سالها *salaha*), age; years. P.

پنج ساله *panj sāla*, five years old. P.

سالها *sālha* (pl of سال *sal*), years, for years. P.

سالی *sāle*, one year; a whole year; a certain year. P

سالی چند *sāle chand*, several years. P.

سالی دو *sāle dū*, a couple of years. P.

سالان *sālīyān*, years. P.

ساتر *sā'ir*, remainder, rest, all, except, the other, the whole A. [suppliant A

سائل *sā'il*, asking, beggar, petitioner, suitor,

ساده *sāya*, shade, shadow. P.

ساده برورده *sāya-parvarda*, brought up in the shade, delicately brought up, raw, inexperienced P.

سائدن *sā'idan*, to grind, crush, rub, triturate. P.

سبب *sabab*, cause, reason, motive. A

سبحان الله *subhana 'llah*, O Holy God! Most Holy God! A.

سبحانه و تعالی *hakk subhanahu wa ta'alā*, God the most Holy and the most High A.

سبز *sabz*, green, verdant, fresh P.

سبز *sabza*, verdure, herb, green herb, pot-herb, sprouting or incipient beard. P.

سبع *sub'*, (fem) seven. The seven long chapters of the Kuran, from بقره *bakrat* to توبه *taubat* A.

سبع هفت *haft sub'*, the seven of (or seven times) these seven chapters P A.

سبک *sabuk*, light, not heavy. P.

سبک *sabuk-bār*, light in weight, lightly loaded, ready to rise and travel. P.

سبکی *sabuk pā*, light-footed, light of foot, restless, unsettled P.

سبکگن *Sabuktagīn*, the father of Sultan Mahmūd, founder of the dynasty of the Ghaznavids, who flourished in the beginning of the eleventh century P

سبک *sabuk-sar*, light-headed, addle-pated, of weak intellect; contemptible. P.

سبکی *sabuk-sārī*, lightness. P.

سبیل *sabil*, road, path, way, religious bequest. A

سبیل بر سبیل *bar sabili*, by way of P A.

سپاس *sipās*, thanks, thanksgiving. P.

سپاه *sipāh*, soldiery, army P.

سپاهی *sipahī*, military, of the military order. P.

سپهر *sipar*, shield P

سپهر انداختن *sipar anda'khtan*, to throw away the shield, to give up the contest, to yield P

سپهر باز *sipar-bāz*, (player with the shield), skilful warrior P

سپردن *sipurdan*, to entrust, consign, give up, surrender, resign, submit P

سپری شدن *sipari shudan*, to be full or complete, to come to an end P

سپید *sipand*, wild rue (the seed of which is used by fumigation to counteract the evil eye). P.

است *ast*, is, (he, she, it) is P

ستاره *sitāra*, star P

ستاندن *sitandan*, to take, receive, accept; to seize, catch, snatch, to exact, levy P

ستایش *stayish*, praise, laud, encomium, compliment, flattery. P

ستدان *sitadan*, to take, accept; to take away. P.
 ستردان *siturdan*, to shave. P.
 ستم *sitam*, tyranny, oppression, outrage, injustice; deliberately, designedly, purposely. P.
 ستم‌دیده *sitam-dīda* (pl. ستم دیدگان *sitam-dīda-gān*), one who has seen or experienced oppression. P.
 ستمگار *sitamgār* (or ستمگر *sitamgar*), tyrannical; tyrant, oppressor. P.
 ستمگاری *sitamgārī* (or ستمگری *sitamgarī*), tyranny, oppression, cruelty. P.
 ستمی *sitame*, an act of oppression. P.
 ستودن *sitūdan*, to praise, laud. P.
 ستور *sutūr*, animal, beast of burden (as a horse, mule, or the like). P.
 ستون *sutūn*, pillar, column. P.
 ستوه *sutūh*, tired, jaded, knocked up; afflicted; fear, dread. P.
 ستیز *sitez*, contention, strife, emulation; obstinate, contentious, quarrelsome; (imp. of ستیزیدن *sitezīdan*) contend thou, persist. P.
 ستیز روی *sitez-rū*, quarrelsome-looking; quarrelsome, contentious. P.
 ستیزه *siteza*, strife, contention. P.
 ستیزیدن *sitezīdan*, to contend, strive, quarrel. P.
 سجع *saj*, singing of birds, cooing of doves; rhyme, metre, cadence. A.
 سجع گوی *saj-go*, a speaker in rhythmical sentences, or highly polished and ornamental speech. A.P.
 سجود *sujūd*, prostration, adoration, worship. A.
 سحیان وائل *Sahbān Wā'il*, name of an Arabian poet, reputed to have been the most eloquent man that ever lived in Arabia. A.
 سحر *saḥar*, twilight, dawn of day, morning. A.
 مرغ سحر *murghī saḥar* (lit. bird of the morning), the nightingale. P.A. [morn-tide. A.P.
 سحرگاه *saḥar-gah* (or سحرگاهان *saḥargāhān*), morn,
 سحری *saḥarī*, morning; of or pertaining to the morning. A.P. [ing. A.P.
 saḥare, one morning, on a certain morn-
 سخا *sakhā* (and سخاوت *sakhāwat*), liberality, generosity. A.
 سخت *sakht*, hard, strong; painful, severe. P.
 سخت پی *sakht-pai*, of strong muscle, muscular. P.
 سختی *sakhtī*, hardness, hardship, adversity, distress; vehemence, severity; stinginess. P.

کشیدن سختی *sakhtī kashīdan*, to endure hardship. P.
 سخره *sukhra*, one who is compelled to labour. A.
 بسخره گرفتن *ba sukhra giriftan*, to seize by force, employ enforced labour, to press or impress. P.A.
 سخن *sukhun* or *sukhan* (pl. سخنها *sukhunhā* or سخنان *sukhunān*), word, speech, discourse; affair, matter; poem, poetry. P.
 سخن پیوستن *sukhun paivastan*, to connect or draw out a discourse. P.
 سخن چین *sukhun-chīn*, tale-bearer. P.
 سخندان *sukhun-dān* (and سخن گوی *sukhun-go*) speaker, orator, poet. P.
 سخنی *sukhune* or *sukhane*, a word. P.
 چند سخنی *sukhune chand*, a few words. P.
 سد *sadd*, obstructing, staying, arresting; obstruction (such as a mound, dike, rampart, &c.). A.
 سد رمق *saddi ramak*, staying or arresting the remains of life, preserving the strength, keeping body and soul together. A.P.
 سر *sar*, head, top, summit, tip, end, point; cover, lid; intention, design; wish, desire, inclination; thought, fancy, idea; spring, source; chief, choicest. P. [de novo. P.
 از سر *az sar*, from the beginning, over again,
 سر *sirr* (pl. اسرار *asrār*), secret, mystery. A.
 سراء *sarrā*, an easy, happy condition (opposed to خراء *zarrā*). A.
 سراج *sirāj*, lamp. A.
 سراج الملة الباهرة *sirāju 'l millati 'l bahirati*, the lamp of the surpassingly bright religion. A.
 سراجہ *sarācha*, inner apartment, closet; palace, pavilion. P. [the heart. P.
 دل سراجہ *sarācha'i dil*, the inmost recesses of
 سرانجام *sar'anjām*, conclusion, termination, end; accomplishment; issue; materials, requisites, stores, provisions; anything essential to an undertaking. P.
 سرانذیب or سرندیب *sarandīb* (the Sanskrit स्वर्ण द्वीप *svarna dvīpa*, 'gold island,' arabicized), Ceylon. A.
 سر انگشت *sar-angusht* (pl. سر انگشتها *sar-angushtā*), tip of the finger. P.
 سرائی *sarāi*, palace, house, abode, mansion, inn; (imp. of سرائیدن *sarāīdan*, used as latter part of compound) playing, player on a musical instrument. P.

- در سرای *dar sarai*, in the house, at home F
 سرای دیگر *sarayi digar*, the next mansion, & c
 the other world F
 سرایی *sara'e*, a mansion, a house, a home F
 سرآیدان *sara'idan*, to sing, warble, to play on
 an instrument F
 سر بردن *ba sar burdan*, to carry to an end, to
 bring to completion, to finish F
 سر پنجگی *sar panjagi*, strength of fist, grip F
 سر پنجه *sar panja*, nails, claws, open hand, ex-
 panded fingers F [strong F
 سر تیز *sartez*, hot-headed, vehement, head-
 strong *sarkh*, red, crimson, blooming, blushing F
 سر حوش *sari khakesh*, one's own way or will F
 سر حوش گزین *sari khakesh giristan*, to follow
 one's own course, attend to one's own bu-
 siness, to be off F
 سرد *sard*, cold, cool, extinct F
 سرد و گرم روزگار *sard o گرمi rozgar*, the ups and
 downs of life, the vicissitudes of fortune F
 سر دست *sari dast* (and *sar-dast*), the extremity
 of the hand, tips of the fingers F
 سر زنی *sarzanish*, rebuke, chiding, reproach,
 chastisement F
 سرشت *sirizht*, nature, temperament, physique,
 physics. F
 سرعت *sur'at*, speed, swiftness, activity A
 سر کردن *sar kardan*, to break out, to become
 manifest, to burst (as a boil), to come to
 a head F [rebellious F
 سرکش *sar kash*, heady, headstrong, refractory,
 سرکشاده *sar kushada*, having the table-cloth
 spread, spread out F
 سرکشی *sar kashi*, disobedience, refractoriness F
 سرکشیدن *sar kashidan*, to draw back the head,
 to disobey, to become rebellious or refrac-
 tory, to end F
 سر کوفته *sar kofla*, head crushed F
 سر کوفته مارم *sar kofla muram*, I am a head
 crushed snake F
 سرکه *sirka*, vinegar. F
 سرگردان *sar gardan*, bewildered, giddy, dizzy F
 سرگشته *sar gashla*, whirling round, dizzy, asto-
 nished, afflicted F
 سرگین *sargin*, dung F
 سرما *sarma*, winter, cold F
 سرمانه *sar maya*, source of wealth, fund, capi-
 tal, stock in trade F
- سر مست *sir-mast*, intoxicated to the last de-
 gree, dead drunk I
 سر ندیب *sarandip* = سراندیب *sarandib*, [q v] F
 سر سوز *sari*, cypress F
 سر سوز حرامان *sari kharaman*, waving cypress F.
 سر سوز پا *sar o pa*, head and foot, from head to
 سرود *surod*, song F [foot F.
 سرودن *surodan*, to sing, warble F
 سرور *sarvar*, head, chief, principal F
 سروری *sarviri*, chiefship, command, captaincy,
 sovereignty, empire, rule, sway F
 سر و کار *sar o kar*, business, service F
 سره *sara*, current (as coin), of full metal,
 (hence, anything) good, worthy, faultless F
 سرهنگ *sarhang*, officer, captain, chief, head
 man F
 سرهنگی *sarhangi*, of or pertaining to a chief
 officer or head, official. F [night A.
 سر ای *sara*, he travelled, visited, or came by
 سر ای طبع *sara faifu*, an apparition came by
 night A
 سری *sari*, desire, longing, wish F
 . ساره *sare*, one head, a head, a fancy, an
 affection F
 ساری داشن *sare dashan*, to have a fancy, en-
 tertain an affection F
 سرور *sarir*, throne A.
 سرا *sazu*, punishment F. (ساز) F
 سراوار *sazaur*, deserving, meriting, worthy,
 suitable F.
 سست *sust*, weak, languid, wearied, dead-beat F
 سست بازو *sust bazu*, weak in the arm F
 سست رعیت *sust raghat*, of sluggish passions,
 cold, palled F A.
 سستی *susti*, sloth, laxness, negligence, remis-
 sion, gentleness F.
 سطوت *saficat*, dominion, majesty, force, domi-
 nation, bluster. A.
 سعادت *sa'adat*, happiness, felicity A
 سعیت *sa'at* or *si'at*, liberality, facility, wide-
 ness, spaciousness, amplitude A
 سعد *sa'd*, happiness, a proper name A
 سعد *sa'ida*, it prospers A
 لا کاد سعد الدنیا *la kad sa'ida 'd dunya bihi*, the
 world assuredly prospers through him A
 سعد بن اناک الاعظم *sa'du bin atabak 'l a'zami*,
 Sa'd, the son of the greatest Atābak A.
 سعد *sa'duhu*, his happiness A.

سعدی *Sa'dī*, one of the most celebrated of Persian writers. He was born at Shirūz, A.H. 571, A.D. 1175. P. [Sa'dī]. P.

سعدیا *Sa'diyā*, O Sadī! (voc. case of سعدی *sa'y*, effort, exertion, endeavour, pains, labour, trouble; purpose, study. A.

سعی کردن *sa'y kardan*, to endeavour, to strive, to attempt. A.P.

سفاہت *safāhat*, folly, stupidity; boorishness, uncouthness, rudeness, coarseness. A.

سفت *suft*, boring, piercing, perforating; (3 P. sing. imperf. of *suftan*) he bored. P.

سفتن *suftan*, to bore, pierce, perforate. P.

سفر *safar*, journey, travel, voyage. A.

سفر دریا *safari daryā*, sea-voyage. A.P.

سفر کرده *safar karda*, having made a journey; travelled; fatigued. A.P.

سفرة *sufra*, a carpet or cloth on which the dishes are placed at meal-times; the carpet or cloth with the dishes laid out. (The *sufra* used in travelling is usually made of leather). P.

سفرة نهادن *sufra nihādan*, to spread a carpet or cloth for a meal. P.

سفلہ *sifla*, of low origin, low, mean, base. A.

سفلی *sufli* (fem. of اسفل *asfal*), lower, inferior. A.

سفلید *yadi sufli*, the lower (i.e. receiving)

سفید *safed*, white, fair. P. [hand. A.P.]

سفیہ *safih*, stupid, ignorant, insane, silly, foolish. A.

سقط *sakaṭ*, anything of a base nature; improper speech, coarse abuse. A.

سقیم *sakīm*, sick, infirm, ill; invalid. A.

سگان *sukkān*, helm or rudder of a ship. A.

سکت *sakatta*, thou art (or wert) silent (2 m. sing. perf. of the verb سکت *sakata*). A.

ان سکت *in sakatta*, if thou art silent. A.

سکونج *sukunj* or *sakunj*, one who has fetid breath; fetid breath. P.

سکندر *sikandar*, Alexander. A.

سکون *sukūn*, tranquillity, rest, repose. A.

سگ *sag* (pl. سگان *sagān*), dog. P. [mise. P.]

سگال *sigāl*, thought, conjecture, suspicion, sur-
سگ بازار *sagi bāzārī*, dog of the bāzār, a street cur. P.

سگ شکاری *sagi shikārī*, hunting-dog. P.

سگی *sage*, a dog, one dog. P.

سل *sal*, ask thou (irregular imp. for اسأل *is'al*, of the verb سأل *sa'ala*, he asked). A.

سلاح *silāh*, arms, accoutrements. A.

سلاطین *salāṭīn* (pl. of سلطان *sulṭān*), sultans, emperors. A.

سلام *salām*, salutation, peace. A.

سلامة and سلامت *salāmat*, safety, peace, welfare, well-being; harmlessness; sincerity, integrity. A. [(is) in solitude. A.]

السلامة في الوحدة *as salāmatu fi 'l waḥdati*, safety

سلامی *salāme*, a salutation, a salaam. A.P.

سلاحشور *salaḥshor*, skilled in arms, trained to arms; fully armed and ready for battle; champion, warrior. P.

سلسال *salsāl*, limpid water wavering like a chain, cool and sweet water. A.

سلسله *silsila*, chain, series. A.

سلطان *sulṭān*, king, emperor, monarch. A.

سلطان البر والبحر *sulṭānu 'l barri' wa 'l baḥri*, ruler over land and sea. A.

سلطانی *sulṭānī*, rule, sovereignty, royalty. A.P.

. . . . Sulṭāne, an emperor, a monarch. A.P.

سلطنت *salṭanat*, power, rule, dominion, royalty. A.

سلطنتی *salṭanatī*, of the kingdom thou art. A.P.

سلك *silk*, thread, string, series, order, train, connexion. A.

سلم *salima*, he was (or is) safe. A.

وان سلم الانسان *wa in salima 'l insānu*, even if the man were safe. A.

سله *sala* = ساله *sāla*, [q. v.]. P.

سليم *salīm*, sound, perfect, healthy; mild, gentle; simple. A.

سليمان *Sulaimān*, Solomon. A.

سما *samā*, heaven, sky. A.

سماحت *samāḥat*, beneficence, liberality. A.

سما *samāṭ* or *simāṭ*, carpet or cloth covered with food. A.

سماع *samā'* (or سماعت *samā'at*), hearing; song or dance, especially the circular dance of

سمع *sama'*, the ear. A. [dervishes. A.]

سمعي الى حسن الاغاني *sam'i ilā ḥusnī 'l aghānī*, my ear (is inclined) to the beauty of the songs. A. [heard. A.]

سمعت *sami'at*, she (or they, irrational fem.)

لو سمعت ورق الحمام *lau sami'at wurku 'l ḥamā*, if the dusky pigeons had heard. A.

سمند *samand*, a horse of a noble breed, a bay horse with black legs and tail. P.

سخت, Hot, braud.

سوموم *samum*, sultry suffocating blast, destructive to travellers, simoom of the desert A

سمن *samin*, fat, sleek, plump A

سان *sanan*, point of a javelin, spear head A

سبل *sumbul*, hyacinth, spikenard, any odoriferous flower P

سنت *sunnat*, rule, law, canon, the traditions of Muhammad, considered by the orthodox Muslims as a supplement to the Kuran, and of equal authority They are rejected, however, by the Shuya or sect of Ali A

سمنجان *Sanjar*, name of a city in Mesopotamia P

سنجیدن *sanjidan*, to weigh, to ponder P

سنگ *sang* stone, rock, weight P

سنگ زدن *sang zadan*, to pelt, to throw a stone P

سنگ خرد *sang khurda*, a bit or small piece of stone P [cruel, unfeeling P

سنگدل *sang dil*, (lit stone heart), hard hearted

سنگاری *sangsari*, stoning P

سنگی *sangi*, heaviness, weight P

sange, a rock, a single stone P

سنگین *sangin*, of stone, heavy P

سینور *sinnaur*, cat A [matched cat A

سینور معلوب *la sinnauri maghlubin*, as an over

سو *su*, side, quarter, direction, towards P

سوی آسمان *ba suya asman*, in the direction of heaven, towards heaven P

سوء *su*, evil, badness, wickedness A

سوء طین المدعی *fa min su'i zanni 'i mudda'i* yet from the evil thinking of the adversary A

سوء نفس *min su'i nafsihi*, from the wickedness of his own nature A

سوان *sawabik* (pl of سابه *sabikat*), past events, things gone before A

سوان نعمت *sawabiki ni' mat*, former favours A P

سواد *sawad*, blackness A

سواد الوجه *sawadu 'i wajhi*, blackness of face A

سوار *suwar* (pl سواران *suwaran*), horseman, rider, mounted P

سوارم *suwaram*, I am mounted P

سواری *suwari*, thou art mounted P

suware, a mounted horseman, a sowar P

سؤال *su'at*, question, inquiry, begging, mendicity A

سوحس *sohhtan*, to burn, consume P

سود *sud*, gain, profit, interest, use P

سود داش *sud dashtan*, to afford profit, to avail P

سودا *sauda*, melancholy, insanity, vain or insane idea or act, trade, traffic P

سودمند *sudmand*, profitable, salutary, useful P

سودن *sudan*, to wear, rub, bray, deface, efface P

سودی *sude*, a profit, any profit P

سوراج *surakh*, hole, crevice P

سورت *saurat*, power (of kings or tyrants), despotism, despotic power A

سوره *sura* chapter of the Kuran A

سوز *soz*, burning heat, flame P

سوزان *sozan*, burning, flaming blazing P

سوزن *sozan*, needle P [trans) P

سوزندن *sozidan*, to burn, (trans and in

سوزگند *saugand*, oath, swearing P

سوزگند خوردن *saugand khurdan*, to take oath, to swear P

سوال *sawcalat*, she (or it) suggested the concocting or fabricating (3 per sing fem

perf of the verb سوال, 2nd form of the root سوال, for سوال) A

سوالت لكم انفسكم امرا *sawcalat lakum anfusukum amran*, your own natures suggested the fabrication of this saying to you A

سوم *suwum*, third P

سوهان *suhan* (or سوهن *suhan*), file, rasp (for iron or wood) P

سوائ *suwā*, save, besides except A

سوی *su*, side, quarter, towards P

سه *sih*, three P [thrice P

سه بار *sih bar* (not بارها *barha*), three times,

سه شش *sih shash*, three sixes, sizes (at dice) P

سهل *sahl*, easy, not difficult, simple, trifling A

سهلا *sahlan*, easily, softly, (see اهلا *ahlan*) A

سهل تر *sahl-tar*, more easy, easier A P

سهل جو *sahl ju*, seeking to be smooth or easy, peacefully disposed, pacific, gentle A P

سهل گوئی *sahl go*, soft or fluent speaking A P

سهلی *sahli*, ease, gentleness, meekness A P

سهمگس *sahmgin*, fearful, formidable awful A P

سهی *sihi* straight, erect, upright P

سه يك *sih yak*, three aces (at dice) P

سهیل *suhail*, the star Canopus A

سی *si*, thirty P [nator A

سایح *saiyah*, traveller, pilgrim, great peregrin

سایح *siyahat*, journey, travel, pilgrimage A

سايحى *saiyāhe*, a traveller, a certain traveller. A.P.
 سياست *siyāsāt*, chastisement; discretionary punishment such as the law has not provided, but as may be inflicted by the judge; administration of justice, government. A.
 سياقت *siyākat*, pushing on, urging; carrying on. A.
 سياقت سخن *siyākatī sukhun*, carrying on discourse, to go on talking. A.P.
 سياه *siyāh*, black, sable, dark; negro, Ethiop. P.
 فام سياه *siyāh-fām*, black-coloured, swarthy. P.
 گوش سياه *siyāh-gosh*, (*lit.* black-ear), lynx; the animal called the lion's provider. P.
 سياهي *siyāhī*, black-servant, negro; blackness, darkness, swarthy. P.
 سياهي *siyāhe*, a black, a negro. P.
 سيب *sīb* or *seb*, apple. P.
 سيبى *sebe*, one apple, an apple. P.
 سينخ *sīkh*, roasting-spit. P.
 سيد *saiyid*, lord. A. [Muhammad. A.
 سيد الانبياء *saiyidu 'l ambiyā*, lord of the prophets,
 سيد عالم *saiyidi 'ālam*, lord of the world. A.P.
 سير *sair*, walking (for amusement), promenading; journeying; perusal of a book. A.
 سير *siyar* (pl. of سيرة *sīrat*), morals, virtues, habits, qualities. A.
 سير *ser*, full, satiate, satisfied, sated, glutted;
 سير *sīr*, garlic. P. [tired, wearied. P.
 سير نگاه *ser-nigāh*, a satisfactory look, a good look; gazing one's fill. P.
 سيرت *sīrat*, virtue, moral quality, character, disposition; way of life, mode, habit; history, memoir. A.
 سيرى *serī*, fulness, satiety, repletion. P.
 سيصد *sīṣad*, three hundred. P.
 سيف *saiḥ*, sword, sabre. A.
 سيل *sail*, torrent, flood. A.
 سيلاب *sailāb*, flood, torrent, inundation. A.P.
 سيلي *saile*, a torrent, a flood, an inundation. A.P.
 سيلي *sīlī*, blow with the open hand edgewise on the back of the neck, cuff, slap. P.
 سيم *sīm*, silver. P.
 سيما *sīmā*, face, forehead, countenance; signs or tokens (on the forehead). P.
 سيمين *sīmīn*, of silver, silvery; delicate. P.
 سينه *sīna*, breast, bosom, chest. P.
 سيزم *sīzum*, third. P.

سيه *siyāh*, black, sable; gloomy, sad. P.

سياه دل *siyah-dīl*, black-hearted. P.

ش

ش *ash*, him, to or of him, her, it, or them. P.

شابه *shābaha*, he resembled (3rd form of the verb شبه). A.

شابه بالوري حمار عجلًا جسدًا *shābaha bi 'l warā hī-maru 'ijlan jasadān*, an ass among men is like unto a red golden calf. A.

شاة *shāt*, sheep, goat. A.

الشاة نظيفة *ash shātu nazīfatun*, the sheep (or goat) is clean. A.

شاخ *shākh*, branch, bough. P.

شادمان *shādmān*, joyful, glad, joyous. P.

شادمانى *shādmānī*, joyfulness, joy, rejoicing, exultation. P.

شادي *shādī*, joy, gladness, rejoicing, glee. P.

شادي كنان *shādī kunān*, rejoicing. P.

شاشيدن *shāshīdan*, to stale, squirt urine. P.

شاطر *shāṭir*, bold, courageous, active, brisk,

شاعر *shā'ir*, poet. A. [lively. A.

شافى *shāfī*, healing, salutary, sanatory. A.

شاكر *shākir*, thanking, praising; grateful. A.

شاگرد *shāgird* (pl. شاگردان *shāgirdān*), student, scholar, pupil; apprentice; servant, groom. P.

شام *Shām*, Syria, and its capital, Damascus. A.

شاميان *shāmiyān*, the inhabitants of Shām, the Syrians or Damascenes. A.P. [dition. A.

شان *sha'n*, thing, affair, business; state, con-

شان *shān*, nature, state, condition; regard, respect; pomp, splendour; (for ایشان *eshān*)

they, them. P. [to. P.

در شان *dar shāni*, in respect of, with regard

شاه *shāh*, king; saying *shāh* or 'check' at chess. P.

شاهد *shāhid*, mistress; lover; a beautiful or beloved object; a witness. A.

شاهد پسر *shāhid-pisar*, lovely boy. A.P.

شاهدي *shāhidī*, airs; insolence, indignation. A.P.

شاهنامه *Shāh-nāma*, (*lit.* book of the kings), the celebrated poem of Firdausī. P.

شاه شاهان *shāhanshāh* (by inversion, for شاهان *shāhī shāhān*), king of kings. P.

شاهنشاه المعظم *shāhanshāhu 'l muazzam*, the most puissant king of kings. A.

شاهي *shāhī*, royalty, sovereignty; royal. P.

شاد *shayad*, is fit, suited, or allowable, suits, is becoming, proper or worthy, behoveth, it is possible, may be, perhaps perchance P
 شاس *shajistan*, to suit, to be fit right or proper P [nusing P
 شاسه *shayista*, worthy, suitable, proper, pro
 شاییدن *shayidan*, to be worthy P
 شب *shab* (pl *shabha*), night, to night P
 شب قدر *shabi kadr*, night of power, the 27th of Ramazan, when the Kuran is said to have been sent down from heaven P A
 شاب *shabab*, youth, prime of life A
 شان *shabān* or *shuban*, shepherd P
 شبانروز *shabanroz*, a night and a day P
 شبانگاه *shabangah* (or *shabangah*), night-time, evening, even tide, nightfall P
 شب پرواز *shab para*, (lit night flyer), bat P
 شب بیدار *shab khe*, rising at night, keeping (or keeper of) vigils P
 شبع *shab'* or *shiba'*, satiety, full A
 شبع *shabi'a*, he was satiated, sated, glutted, he was satisfied A.
 شبع الکبى *shabi'a 'l kamyu*, when the warrior has his belly full A.
 شبگاه *shab-gah*, even tide, evening, night-time P
 شبنم *shab nam*, night moisture, dew P
 شبه *shabah*, glass bead A. [night P
 شبی *shabe*, one night, a single night, a whole
 شب پرواز *shapara* or *shappara*, bat P
 شب چشم *shappara chashm*, bat-eyed, purblind P
 شاد *shita*, winter A
 شتاب *shitab*, haste, hurry, speed, quickness P
 شتابان *shitaban*, one who makes haste P
 شتابان *shitaban*, to make haste, (imp *shitab*) P
 شتر *shutur*, camel P
 شتر صالح *shuturi salih*, the camel which the prophet Salih is said to have brought out of a block of stone as a sign to the tribe of Thamud (Kuran, ch vii) P A
 شتر بار *shutur bar*, a camel's load, camels of burthen P
 شتربان *shuturban*, camel man, camel driver, one who attends to a camel P
 شتر بچه *shutur bacha*, camel colt P
 شجاع *shaj'at*, valour, courage, bravery A
 شجر *shajar*, tree A
 شهید *shahna*, superintendent of police A

شخص *shakhis* person, individual, form, figure A
 شخصم *shakhisam*, my person A P
 شخصی *shakhse*, a person, a single person, one person, an individual, a certain person A P
 شداد *shidad* (pl of *shadid*), vehement, violent, hard, severe, inexorable A
 شدت *shiddat*, hardships, sufferings, violence, excessiveness A.
 شدن *shudan*, to be, become, happen, befall, to go, depart, pass away, to enter P
 شده *shuda'e*, one that hath become, turned into P
 شدی *chi shude*, what would have happened? what harm would there have been? P
 شر *sharr*, evil, malignity, depravity, wicked
 شراب *sharab*, wine A [ness A
 شرب *sharbat*, one drink, one sip, a single draught, beverage, syrup, sherbet A.
 شربت *sharibtu*, I drank (I p sing perf of the verb شرب) A
 شربت ابی *sharbatu abe*, a draught of water A P
 شرب بحورا *wa lau sharibtu buhura*, even though I drank oceans, (*buhura* for *buhu ran*, in verse) A
 شربی *sharbate*, a draught A P
 شرح *sharaha* (God) opened the heart, or disposed the mind (towards religion,—used optatively) A
 شرح صدر *sharaha sadrahu*, may (He) expand his breast (with joy) A
 شره *sharza*, fierce, enraged, terrible P
 شرط *sharṭ* condition, requirement, rule, regulation A [(breeze) A
 شرطه *shurṭa* propitious, gentle and favourable
 شرع *shar*, law, equity, the Muhammadan code
 شرعی *shar*, legal, lawful A [of law A
 شرف *sharaf*, excellence, nobility, eminence,
 شرم *sharm*, shame P [dignity, honour A
 شرم زده *sharm zada*, struck with shame shame stricken abashed P [downcast P
 شرمسار *sharmsar*, filled with shame, ashamed
 شرمساری *sharmsari* shame confusion of face, being downcast or abashed P
 شه *sharah*, avidity, appetite, greed, covetousness, cupidity A
 شریف *sharif*, noble illustrious A
 شریک *sharik*, partner, sharer A
 شستن *shustan*, to wash P

شش *shash*, six. P.
سه شش *sih shash*, three sixes, sizes (at dice). P.
ششم *shashum*, sixth. P.
شصت *shasht*, sixty. P.
شطرنج *shatranj*, chess. A.P.
شعب *shi'b*, valley, ravine, defile. A.
شعر *shi'r*, poetry, poesy, song. A.
شعراء *shu'arā* (pl. of شاعر *shā'ir*), poets. A.
شفاء *shifā*, convalescence, recovery. A.
شفاعت *shafā'at*, intercession. A.
شفا یافتن *shifā yāftan*, to obtain a cure. A.P.
شفة *shafat*, lip. A.
شفة الصائم *shafati's sāmī*, of the lips of one keeping a fast (apt to be flabby and withered). A.
شفقت *shafakat*, pity, clemency, compassion, sympathy. A.
شفیع *shafī'*, advocate, intercessor. A.
شفیع آوردن *shafī' āvardan*, to bring (or invoke as) an intercessor. A.P.
شقوق *shukūk* (pl. of شق *shakk*), chinks, cracks. A.
شك *shakk*, doubt, scepticism. A.
شکارگاه *shikār-gāh*, hunting-ground, game-preserve. P. [prey. P.]
شکاری *shikārī*, suited to the chase; game,
سگ شکاری *sagi shikārī*, hunting-dog, hound. P.
شکایت *shikāyat*, complaint, grievance. A.
شکایت کردن *shikāyat kardan* (or آوردن *āvardan*), to complain, to lodge a complaint. A.P.
شکر *shakar*, sugar; sweet words; sweet lips. P.
. . . *shukr*, thanks, gratitude, returning thanks, thanksgiving. A.
شکراً *shukran* (acc. of *shukr*), thanks, thanksgiving; thankfully. A.
شکر خنده *shakar-khanda*, sweetly-smiling. P.
شکر گذاردن *shukr guzārdan* (and شکر گذاشتن *shukr guzāshstan*), to return thanks. A.P.
شکر نعمت *shukri ni'mat*, thanks for favours and benefits received. A.P. [thanks. A.P.]
شکری *shukre*, one act of praise, a giving of
شکست *shikast*, breaking, fracture, breakage; (3 p. sing. of the verb *shikastan*) he broke. P.
شکستن *shikastan*, to break or fracture. P.
شکسته *shikasta* (pl. شکستگان *shikastagān*), broken, shattered; sprained, dislocated; impaired, enfeebled, weakened. P.
شکل *shakl*, figure, form. A.
شکمه *shikam*, stomach, belly, bowels; womb. P.

شکم بنده *shikam-banda*, one who is burdened with the thought of providing himself with sustenance, slave to appetite. P.
شکم درد *shikam-dard*, belly-ache, gripes. P.
شکنجه *shikanja*, stocks, rack. P. *شکوه. دیگ. دیگ. دیگ. دیگ.*
شکور *shakūr*, thankful, grateful. A.
الشکور *ash shakūr*, the thankful. A.
شکيبی *shikībi*, a particle or atom of patience. P.
شکيبیدن *shikībīdan*, to be patient; to do without, to dispense with. P.
شکافتن *shigūftan*, to split. P. [prise. P.]
شگفت *shigift*, astonishment, amazement, sur-
شگفت آمدن *shigift āmadan*, to be astonished. P.
شگفتست *shiguftast* (= شگفته است *shigufta ast*), hath blossomed. P.
شگفتن *shiguftan*, to bloom, blossom. P.
شگوفه *shigūfa*, blossom, bud. P.
شلغم *shalgham*, turnip. P.
شما *shumā*, (pron. 2 per. pl.), ye, you. P.
شمامت *shamātat*, delight at another's woe, joy at the misfortunes of an enemy. A.
شمار *shumār*, account, calculation, reckoning; (imp. of *shumurdan*) count, reckon, or esteem thou. P.
روز شمار *rozi shumār*, day of reckoning. P.
شماریدن *shumārīdan*, to count, esteem, reckon. P.
شمائل *shamā'il* (pl. of شمال *shimāl*), virtues, talents, good qualities. A.
شمائلی *shamā'ilī*, natural, physical. A.
شمه *shamma*, atom, particle, whiff. A.
شمردن *shumurdan*, to count, reckon, enumerate.
شمس *shams*, (fem.) sun. A. [rate. P.]
شمس الدین *shamsu 'd dīn*, (lit. the sun of religion), a proper name. A.
شمشیر *shamsher*, sword, scimeter. P.
شمع *sham'*, waxlight, candle, taper. A.
شمیدن *shamīdan*, to scent, to smell. P.
شناة *shunāt* (pl. of شانی *shānī*), haters. A.
شناة *shunātihi*, those who wish him evil, his enemies. A.
شناخت *shinākht*, knowledge. P.
شناختن *shinākhtan*, to know; to recognise, acknowledge, consider, regard. P.
شناس *shinās* (imp. of *shinākhtan*, used as latter part of compounds), knower, perceiver, recogniser; knowing, recognising. P.

شعت *shun'at*, turpitude, brutality, evil speaking, foul abuse A.

شگوب *shangarf*, ciunabar, vermilion r

شو *shinav* (imp of شنود *shinudan*), hear r

شودن *shinudan*, to hear, to understand, to [obey. r

شوم *shinavam*, I may hear r

شند *shand*, he heard, hearing r

شندستی *shandasti*, thou heardest r

شنیدن *shandidan*, to hear, to hearken, listen, to hear of, about, or concerning, to perceive, smell, scent r

شندۀ *shandida'e*, thou hast heard r.

شع *shani'*, base, odious, disgusting A.

شو *shar*, be, or become thou (imp of شنیدن *shudan*) r

شو or شوی *shu*, husband, (imp of شنیدن *shudan*) r

شوح *shokh*, saucy, insolent, playful, arch r

شوح *shokh-chashm*, saucy-eyed, shameless, impudent, wanton r

شوح چشمی *shokh chashmi*, sauciness, petulance, insolence r

شوح دیده *shokh dida*, wanton-eyed, saucy, husiness, sauciness r

شویی *shokhi*, petulance, presumption, pertness, sauciness r

شود *sharad*, would be or become (aor of شنیدن) r

شور *shor*, noise, perturbation, disquiet, commotion, disturbance, emotion, salt, saline, brackish, bad luck r

شورخت *shor-bekht*, ill fated, unfortunate r.

شورش *shorish*, distraction, confusion of mind, insinuity, tumult r

شوره *shora* nitre, saltpetre, salsuginous r

شوره بوم *shora bum*, salt, brackish ground r

شوری *shore*, a crazy passion, insane delusion r

شوریدن *shoridan*, to be confounded, distracted r

شورده *shorida*, distracted, disturbed, disquieted, mad, crazy. r

شوکت *shaulat*, pomp, splendour, grandeur, magnificence, majesty, dignity, awe A

شوهر *shauhar*, husband r

شوی *shavi*, thou becomest r

... شو *shu*, husband r

شویم *shuyam*, I would wash r

شوید *shuyad*, he washes (aor of شستن *shustan*) r

شاه *shah*, king r

شاهد *shahd*, honey A

شهر *shahr*, city, town r

شهرآ *Shah-rava*, name of a certain despotic monarch, who forced leathern money to be received as coin of the realm in his kingdom, (hence), leathern money r

شهری *shahre*, a certain city r

شهریار *shahr yar*, (lit friend of the city), king r

شهباز *shahbar*, worthy of a king, royal r

شهویت *shahvat*, lust, indulgence of the appetite A

شما or شما *shai'an* (acc of شای *shai*), thung A

شاید *shaiyad*, impostor A [demons A

شایط *shaya'isn* (pl of شیطان *shai'isan*), devils, شایب *shai'b*, hoariness, old age A

شع *shai'kh*, venerable or learned man, doctor, preceptor A

شع ابو الفرح شمس الدین بن جوزی *shai'kh abu 'l faraj shamsu 'd din bin jauzi*, name of a celebrated preacher of the sect of Hanbal, and Sadi's master. He was born A H 510, and died A H 597. A

شاید *shaid*, deceit, fraud, trick, hypocrisy r

شایدی *shaidi*, thou art (a mass of) hypocrisy r

شایدنا *shaidna*, distractedly in love, insane r.

شیر *shir*, milk r

شیر *sher*, lion r

شیراز *Shiruz*, name of the city of Fars, or [Persia Proper r

شیرازی *shirazi*, native or inhabitant of Shiraz r

شیر مرد *sher-mard* (pl شیر مردان *sher-mardan*), (lit lion man), bold, brave r

شیر مردی *sher mard*, thou art a brave lad r

شیری *sheri*, lionine, lion like r

شیرین *shirin*, sweet r

شیرین زبان *shirin zaban*, sweet-tongued, pleasant of speech, gentle of speech r

شیرین لب *shirin lab*, sweetness of speech r

شیرینی *shirini*, sweetness, a sweetmeat

شیشه *shisha*, glass r

شیشه گر *shishagar*, glass blower r

شیطان *shai'tan*, evil spirit, devil A

الشیطان *ash shai'tan* the devil, Satan A

شعوه *shera*, elegance, grace, blandishment

شعوه *shera*, elegance, grace, blandishment

شعوه *shera*, elegance, grace, blandishment

شعوه *shera*, elegance, grace, blandishment

شعوه *shera*, elegance, grace, blandishment

شعوه *shera*, elegance, grace, blandishment

شعوه *shera*, elegance, grace, blandishment

شعوه *shera*, elegance, grace, blandishment

شعوه *shera*, elegance, grace, blandishment

شعوه *shera*, elegance, grace, blandishment

شعوه *shera*, elegance, grace, blandishment

شعوه *shera*, elegance, grace, blandishment

شعوه *shera*, elegance, grace, blandishment

شعوه *shera*, elegance, grace, blandishment

شعوه *shera*, elegance, grace, blandishment

صابر *sabir*, patient A.
صاحب *sahib*, master, owner, proprietor, patron possessor, possessed of A

صاحب تمیز *ṣāhib-tamīz*, man of discernment; discerning, discerner. A.P. [cernment. A.P.
 صاحب تمیزی *ṣāhib-tamīzī*, thou art a man of discernment. A.P.
 صاحب جمال *ṣāhib-jamāl* (P. pl. صاحبجمالان *ṣāhib-jamālān*), beautiful, comely. A.P.
 صاحب دل *ṣāhib-dil*, spiritual, pious; man of piety; a Sūfī. A.P.
 صاحب دلی *ṣāhib-dīle*, a pious man; a Sūfī. A.P.
 صاحب دنیا *ṣāhib-dunyā*, wealthy. A.P.
 صاحب دولت *ṣāhib-dawlat*, wealthy. A.P.
 صاحب دیوان *ṣāhibi dīwān*, superintendent of finance. A.P. [gent. A.P.
 صاحب فراست *ṣāhib-firāsāt*, shrewd, intelligent.
 صاحب هنر *ṣāhib-hunar*, skilful. A.P.
 صاحب *ṣāhat*, she (or it) cried out; she would have wailed (115); (3 p. fem. sing. perf. of the verb *صاح ṣāha*, for *صیح*). A.
 صادر *ṣādir*, issuing, proceeding, going forth; issued, passed, emanated. A.
 صادر شدن *ṣādir shudan*, to originate, proceed from; to go out; to escape. A.P.
 صادق *ṣādīk*, true, just, sincere. A.
 صافی *ṣāfi*, pure, sincere; candid. A.
 صالح *ṣāliḥ* (P. pl. صالحان *ṣāliḥān*), good, just, pious, virtuous; name of a prophet who was sent on a mission to the people of the tribe of *ثمود thamūd*. (See the Kurān, ch. vii.). A.
 صالحاً *ṣāliḥān*, a good action; virtuously. A.
 صالحی *ṣāliḥe*, a certain pious man. A.P.
 صائم *ṣā'im*, fasting; one who fasts, faster. A.
 صبا *ṣabā*, zephyr, gentle breeze. A.
 ... *ṣībā*, boyishness. A.
 صباح *ṣabāh*, morning. A.
 صباح علی الصباح *'ala 'ṣ ṣabāh*, in the morning. A.
 صباحت *ṣabāhat*, beauty, elegance. A.
 صبح *ṣubḥ*, morning. A.
 صبر *ṣabr*, patience. A.
 ... *ṣabir*, aloes. A.
 صبر کردن *ṣabr kardan*, to have patience, to wait; to abstain. A.P.
 صبر جمیل *fa ṣabrun jamīlun*, and therefore (my duty) is (to show) becoming patience. A.
 صبح *ṣabūḥ*, dawn; a morning bowl. A.
 صبور *ṣabūr*, patient. A.
 صبوری *ṣabūrī*, patience. A.
 صحبت *ṣuḥbat*, society, company, companionship, fellowship, friendship, intimacy. A.

صحیح *ṣiḥḥat*, good health, soundness, right performance, correctness. A. *Convalescence*.
 صحرا *ṣahrā*, desert, wilderness. A.
 صحن *ṣaḥn*, courtyard, enclosure, area, quadrangle. A. *صحیفه page*.
 صخره *ṣakhra*, name of an evil genius (of hideous aspect) who attempted to steal the ring of Solomon. A.
 صد *ṣad*, a hundred. P.
 صدای *ṣadūk*, marriage-settlement made by a husband on the wife. A.
 صد باب *ṣad bāb*, a hundred chapters. P.
 صد چندان *ṣad chandān*, a hundred times as much. P. [seat of honour. A.
 صدر *ṣadr*, breast, chest; highest seat, chief seat,
 صد سال *ṣad sāl*, a hundred years, a century. P.
 صدف *ṣadaf*, shell; oyster-shell; mother-of-pearl. P.
 صدق *ṣidq*, truth, veracity; sincerity. A.
 صدق الله العظيم *ṣadaqa 'llāhu 'l 'aẓīmu*, the great God spoke true. A.
 صدق مودت *ṣidqi mawaddat*, sincere attachment. A.P. [fice. A.
 صدقه *ṣadqa*, alms; propitiatory offering, sacrifice.
 صدمه *ṣadma*, charge, attack, rush, force, shock. A.
 صدیق *ṣadīk*, sincere, true, just; a true friend. A.
 صدیق *ṣiddīk* (P. pl. صدیقان *ṣiddīkān*), faithful witness to the truth (epithet of Joseph, Abūbākr and Abraham). A.
 صرف *ṣarf*, changed; expenditure. A.
 صرف شدن *ṣarf shudan*, to be spent. A.P.
 صرف کردن *ṣarf kardan*, to spend, expend. A.P.
 صرة *ṣurra*, a purse. A.
 صعب *ṣa'b*, hard, rough, difficult, troublesome. A.
 صف *ṣaff*, rank, file, row, line, series. A.
 صف در اول *dar avval ṣaff*, in the first form, class, rank, or row. P.A.
 صفاء *ṣafā*, purity. A.
 اخوان الصفا *ikhwānu 'ṣ ṣafā*, brethren of purity, name of a society of learned men, founded at Bassora towards the close of the fourth century of the Hijra. A.
 صفاهان *Ṣifāhān* (for *اصفاهان Isfāhān*), the capital of Persian Irāk (the ancient Parthia). P.
 صفائی *ṣafā'i*, purity; exhilaration, recreation. A.P.
 صفت *ṣifat* (P. pl. صفتها *ṣifathā*), quality, property, attribute; form, mode, manner; (in comp.) like. A.

صفت *har sifat*, any how A P
 صفت *saficat*, choice, best part A
 صا *šala*, inviting the poor by proclamation to
 assemble for the purpose of receiving food I
 صلات *šalabat*, hardness, firmness, severity,
 violence, majesty, awe, dignity A
 صلاح *šalah*, goodness, rectitude, probity,
 honesty, virtue, well being, welfare, pros-
 perity, peace, advices. A
 صلاحات *šalahiyat*, integrity, honesty, probity,
 devotion, piety A
 صلح *sulh*, peace, reconciliation, pacification, har-
 mony, compact, truce — *šulhin*, in peace A
 صلحا *šulaha* (pl of صلح *šalik*), just, pious A
 صلد *šald*, hard, solid, strong, (the verse reads
šalad) A
 صلوة *šal'at*, a contraction of the phrase صلّى
 الله عليه وسلم *šalla 'llahu 'alaih wa sallama*,
 [q r] A
 صلوات *šallu* (2 per pl imp of صلّى *šalla*), pray
 ye, invoke ye blessings A
 صلوات *šalawat* (pl of صلوة *šalat*), benedictions A
 صلواته وآله *šallu 'alaih wa alihi*, invoke ye
 blessings on him and his family A
 صلوة *šalat* (pl صلوات *šalawat*), compassion,
 mercy from God, the divine benediction
 and blessing A
 صلّى الله عليه وسلم *šalla 'llahu 'alaih wa sallama*,
 May God be gracious unto him, and pro-
 ceed to him (the perfects *šalla* and *sallama*
 are the second forms of the verbs صلا and
 سلم, and are used optatively) A
 صمم *šumm* (pl of صمم *šamm*), deaf persons A
 صممكم *šummun bukmun*, deaf (and) dumb A
 صميم *šamim*, sincere, pure, genuine A
 صندل *šandal*, sandal wood or ointment, san-
 dal-powder mixed with rose-water (used as
 a liniment for the head and feet in cases of
 violent head ache and fever) A
 صندوق *šandūk*, chest, coffin, ark A
 صندوق *šanduki gor*, vorcophagus A P
 صنع *šan' or sun'*, make, creation, work A
 صنع *šan'al*, profession, craft, trade, art A
 صنم *šanam*, image, idol, lovely mistress, beauty,
 beloved one A
 صواب *šawab*, rectitude, reason, propriety, good
 sense, soundness, meritorious action, what-
 ever is right A

صوت *šaut*, sound, voice, noise A [asses A
 صوت الحمر *la šautu 'l hamiri*, (is) the voice of
 صوت *šurat*, shape, form, figure, appearance,
 aspect, likeness, effigy A
 بصورت *ba šurat*, to outward appearance, appa-
 rently, ostensibly P A
 عالم صوت *'alami šurat*, the visible or external
 world A P
 صورت نشت *šurat bastan*, to assume a form, to
 be supposed, imagined, conceived, conceiv-
 able or practicable A P
 صورت حال *šurati hal*, state of the case, state-
 ment of circumstances A P
 صورت و معي *šurat o ma'na*, body and spirit,
 matter and mind, semblance and reality A P
 صوفى *šufi* (pl صوفيان *šufiyan*), wise, pious, a
 religious order among the Persians, who
 led a more regular and contemplative life
 than the common dervishes P

صوفى *šufiye*, a certain Sūfi P
 صولة *šulat*, fury, impetuosity, fierceness, ve-
 hementness, severity, violence A
 صياد *šayad*, huntsman, hunter, fowler, fisher-
 man *šit*, fame, renown A [man A
 صد *šaid*, game, prey, chase A
 صد کردن *šaid kardān*, to hunt, to take cap-
 tive A P [head of game A P
 صدی *šaide*, some game, a piece of game, a
 صيف *šayf*, summer, May and June, the hotter
 months being called صيف *kaiz* A
 صقل *šakal*, polishing, furbishing, furbishing
 instrument (and in Persian), furbisher A

ص

صاعف *za'afu* (perf of the 3rd form of the
 verb صاعف, used optatively), may He double
 or multiply twofold. A
 و صاعف *wa za'afu ašrahu*, and may (He)
 increase his recompense twofold A
 و صاعف أحلالها *wa za'afu ašlahuma*, and may
 (God) increase twofold the honour of both
 of them A
 و صاعف ثواب حسنة و حسنة *za'afu thawaba jamilihi
 wa hasanatihi*, double (or increase) the
 reward of his comely behaviour and his
 good actions A [erred, strayed A
 صاعف *za'if*, wasting, wasted, wandering, lost,
 صبط *zabt*, holding fast, securing, containing,
 retaining, confiscation A

ضجور *zajūr*, peevish, impatient, fretful, re-
pining. A.

ضحاک *Zahhāk*, name of a prince of Arabian
origin, who seized the sceptre of Persia
from Jamshed the fourth king of the first
or Peshdadian dynasty. He was overthrown
by Farīdūn. A.

ضدّ *zidd*, contrary, opposite; enemy, rival. A.

ضراء *zarrā*, adversity, misfortune, affliction
(opposed to سراء *sarrā*). A.

ضرب *zarb*, blow. A.

ضرب *zaraba*, he struck. A.

ضرب الحبيب زيب *zabū'l ḥabībi zabībun*, a lover's
blow is a raisin. A.

ضربت *zarbat*, a blow, one blow. A.

ضربت لذب *zarbati lāzib*, a good hard stroke,
a telling blow (which leaves a lasting
scar). A.P. [Amr. A.]

ضرب زيد عمرًا *zaraba zaidun 'amran*, Zaid struck
Zaid's head. A.

ضرورة *zarūrat*, need, force, necessity. A.

باضرة *ba zarūrat*, perforce. P.A.

ضرورة *zarūrate*, an urgent need, a pressing
necessity. A.P. [necessity. A.P.]

ضرب *zarīr*, blind. A.

ضرب *zarīre*, a blind man. A.P.

ضعف *zu'f*, feebleness, weakness, debility. A.

ضعيف *za'if* (P. pl. ضعيفان *za'ifān*), weak, feeble;
infirm; impaired; thin, spare, slender. A.

ضعيف اندام *za'if-andām*, slender-bodied. A.P.

ضعيف حال *za'if ḥāl*, in a weakly state; in
slender circumstances. A.P.

ضعيفي *za'ife*, a weak man. A.P.

ضلال *zālāt*, going astray, error, erroneou-
ness, ruin, perdition. A.

ضمير *zamma* (°), the vowel mark for "u;"
whiskers. A. [the mind. A.]

ضمير *zamīr*, mind, thought; what is hidden in
the mind. A.

ضمين *zamīn*, surety, sponsor, security, bail. A.

ضيم *zaiḡham*, lion. A.

ضيمران *zaimurān*, a species of fragrant herb. A.

ط

طارم *tāram*, dome, vault. P. [ven. P.A.]

اطارم اعلي *tārami ā'lā*, the highest vault, hea-
ven. A.

طاعة or طاعت *tā'at*, obedience, service of God,
worship or devotion. A.

طاعتش *tā'atash*, his worship; devotion to
Him. A.P.

طاعن *tā'in* (P. pl. طاعنان *tā'inān*), reviling; re-
viler, gainsayer. A. [man; tyrant. A.]

طاغي *tāghī*, leader of rebels, violent refractory

طاق *tāk*, portico, cupola, dome. A.

طاقات *tākat*, strength, power, ability; strength
to bear, power of endurance. A.

طال *tāla*, he (or it) was (or is, or becomes)
long (3 per. perf. of طول). A.

طال لسانه *tāla lisānuhu*, his tongue grows long. A.

طالب *tālib*, asking, seeking, desirous, urgent,
eager, pressing, anxious to obtain, craving;
candidate; lover. A.

طالع *tālī'*, arising; fortune; the star of one's
nativity. A. [nativity. A.]

طاوس *tā'us*, peacock. A. [nativity. A.]

طاوس زيب *tā'us-zabe*, peacock-decorator. A.P.

طاوسي *tā'usī*, belonging to a peacock; made of
peacock's feathers. A.P.

طاهر *tāhir*, pure. A.

طائر *tā'ir*, flying; flier. A.

طائري *tā'ire*, a bird, any thing that flies. A.P.

طاقفة *tā'ifa*, company, party; band, train, troop;
gang; sect; class. A.

طابع *tibā'*, nature, temperament, disposition. A.

طابحة *ṭabāncha* (or طابحة *ṭabānja*), slap, blow,
buffet, cuff. P.

طبايع *ṭabā'i'* (pl. of طبيعة *ṭabī'at*), natures,
tempers, constitutions, capacities. A.

طبع *ṭab'*, nature, temperament. A.

طبع چار *chār ṭab'*, four humours, elementary
qualities or complexions (which are found
in man). P.A. [platform. A.]

طبق *ṭabak*, dish, tray; storey of a house, flat;
طباقي *ṭabāke*, an entire tray, a whole salver. A.P.

طبل *ṭabl*, drum. A.

طبله *ṭabla*, large wooden dish in which fruits
or perfumes are exposed, tray. A.

طبيب *ṭabīb*, physician, doctor. A.

طبيعت *ṭabī'at*, natural habit, disposition, state
of body or mind. A.

طبيعت شناس *ṭabī'at-shinās*, knowing the tem-
perament; skilful physician. A.P.

طرابلس *ṭarābulūs* (or طرابلس *ṭarābulus*), the
city of Tripoli. A.

طرابلس شام *ṭarābulūsi shām*, Tripoli in Syria,
to distinguish it from طرابلس غرب *ṭarābulūsi
gharb*, Tripoli in Barbary. A.P.

طرار *tarrār* (P. pl. طراران *tarrārān*), cutpurse. A.

طرب *ṭarāb*, mirth, hilarity; excitement. A.

ترب انگیز *tarab angez*, mirth exciting, moving, affecting A P
 طرح *tarh*, manner, mode, position, establishment, fixing or laying the foundation of an edifice A
 طرح دادن *ba tarh dadan*, to give (that is, compel to purchase) at a high price P A
 طرح مگندن *tarh figandan*, to lay a foundation, to practise A P
 طرف *taraf*, direction, part, side, quarter A
 طرفی *tarafe*, a portion, a part A P
 طریق *tarik*, way, course, road, rite, profession, sect, creed A
 طریقاً *ba tariki* (or طریق *bar tariki*), by way of P A [used adverbially] A
 طریقاً *tarikān*, as to the road (acc of *tarik*, طریقت *tarikāt*, mode of living, way of life, religious order A
 مرتباً *piri tarikāt*, superior of an order or sect, prior, abbot P A.
 طریقی *tarike*, a way, one way, some way A P
 طعام *ta'am* (P pl طعامها *ta'amhā*), meat, food, meal, viands, victuals A
 طعمه *tu'ma*, meat, food, dinner, meal A
 طعن *ta'n* (or طعمه *ta'na*), blame, reproach, jeer, gibe, banter, taunt, sarcasm, censure A.
 طعن زدن *ta'na zadan*, to cast reflections, to revile, to jeer, to sneer at A P
 طعن زدن *ta'na zanan*, jeering, sneering A P
 طفل *tsfi*, child, infant A
 طفلی *tsfi*, childhood A
 طفله *tsfe*, a child, a boy, a lad A P
 طفولت *tufūlyat*, childhood, infancy A
 طلا *tīla*, gold, gilding, pure gold, gold fringe or wire P
 طلاق *talak*, divorce A
 طلب *talab*, inquiry, requisition, claim, demand, pursuit, search, quest, invitation A
 طلب کردن *talab kardān*, and طلب نمودن *talab namudan*, to demand, require, to seek, summon, call for, to expect, look for A P
 طلبگار *talabgar*, one who requires, suitor A P
 طلبیدن *talbidān*, to seek, (a Persian verb coined from the Arabic) P [ance A
 طلعت *tal'at*, aspect, countenance, sight, appearance *bi tal'atihī*, by his countenance A
 طمع *tama'*, covetousness, desire, greediness, cupidity A

طمع کردن *tama' dashtān*, and طمع داشتن *tama' kardān*, to covet, to expect A P
 طسر *tanz*, sneer, sarcasm, ridicule A
 طور *tur*, mountain, especially Mount Sinai A
 طوطی *tūfi*, parrot P
 طوع *tau'*, obeying, cheerfully submitting to A
 طوعاً و کرهاً *tau'an wa karhan*, nolens volens willing or unwilling, willing or not A
 طوفان *tūfān*, flood, deluge A
 طول *tul*, length A
 طولیه *taucila*, a long rope by which a number of horses, asses, goats, &c are fastened together in a row, a row of horses, &c so fastened, gang, stable A
 طهارت *taharat*, ablution, cleanness, purification, sanctity A [ness A
 طب *tib*, good, excellence, sweetness, delicious
 طبا *tibu l* (properly طیب *taiyibu* 'I) *ada*, melodious, musical A
 طیب آمیز *tib amez*, blended with sweetness A P
 طیب است *tibat*, being good or sweet, sweetness A
 طیب آمیز *tibat amez*, imbued with goodness, mingled with sweetness A P
 طیب لاهیجی *tib lahyate* a sweetness of intonation, melodiousness of voice A P
 طیب نفس *ba tibi nafs*, with a willing or cheerful mind P A
 طیر *tari*, bird A
 طیران *tayaran*, flying, flight A
 طیره *taira*, levity of mind, frivolity, rage, wrath A
 طیره *tira* regret, sorrow, shame P
 طش *tash*, inconstancy, levity, folly A
 طع *taif*, form, spectre, apparition, vision A

ط

ظالم *zalim* (P pl ظالمان *-aliman*) cruel, unjust, iniquitous, oppressive, oppressor, tyrant A
 ظالمی *zalime*, a tyrant, a certain tyrant A P
 ظاهر *zahir*, outward, exterior, clear, evident, plain, obvious, apparent, manifest A
 ظاهر از روی *az ruyi zahir*, from outward appearance P A
 ظرافت *zarafat*, ingenuity, dexterity, address, wit, facetiousness, pleasantry, jocularly A
 ظریف *zarif* (P pl ظریفان *-arifān*), ingenious, clever, skilful, witty, man of wit and genius, wit A

ظفر *zafar*, conquest, victory, triumph. A.

ظل *ẓill*, shadow. A.

الله ظل *ẓillu 'llāhi*, the shadow of God. A.

ظلم *ẓulm*, tyranny, oppression; injustice, wrong, iniquity. A.

ظلمات *ẓulmāt*, *ẓulamāt*, or *ẓulumāt* (pl. of *ظلمة* *ẓulmat* or *ẓulumat*), darknesses. A.

ظلمت *ẓulmat*, darkness, obscurity; a dark region at the world's end, where the fountain of life is supposed to be. A.

ظلم *ẓalūm*, most tyrannical, unjust, or oppressive; a great tyrant. A.

ظم *ẓim'*, thirst. A.

ظماً *ẓama'*, thirst, thirstiness. A.

ظمياً *ẓama'un bi ḵalbi*, there is a thirst in my heart. A.

ظن *ẓann*, opinion, thought, idea; suspicion. A.

ظن حسن *ḵusni ẓann*, good opinion. A.P.

ظنني حسن *ḵusni ẓanne*, the good opinion. A.P.

ظهر *ẓahr*, back, outside. A.

ظهير *ẓaḵīr*, backer, supporter; protector. A.

ع

عابد *'ābid* (P. pl. *'ābidān*) worshipper (of God or idols); religious recluse, devotee. A.

عابد فریبی *'ābid-ḵrebe*, a hermit-seducer. A.P.

عاج *'āj*, ivory. A.

عاجز *'ājiz*, weak, impotent, feeble, unable, incapable, hard pressed, wretched, at bay. A.

عاجز آمدن *'ājiz āmadan*, to prove feeble, unable, or incompetent, to fail. A.P.

عاجل *'ājil*, transitory, fragile, fleeting (hence, the present life). A.

عادت *'ādat* (pl. *'ādāt*), custom, habit, wont, usage, use. A.

عادل *'ādil*, just, equitable. A.

عار *'ār*, shame, reproach, disgrace. A.

عارض *'ariz*, cheek; accident, misfortune. A.

عارف *'arif* (P. pl. *'arifān*), wise, skilful, knowing, intelligent; knower (of God), holy; holy man. A.

عاریت *'ariyat*, anything borrowed or lent; loan. A.

عاشق *'ashik* (P. pl. *'ashikān*), lover. A.

عاشقی *'ashikī*, the relation of lover. A.P.

عامی *'aṣi* (P. pl. *'aṣiyān*), disobedient, mutinous; sinner, rebel, transgressor. A.

عافیت *'afiyat*, health, safety. A.

عافین *'āfīn* (acc. pl. of *عافی 'afi*), forgiving; forgivers. A.

عافیین عن الناس *wa 'l 'āfīna 'ani 'n nāsi*, and those who forgive men. A.

عاقبت *'ākibat*, end; in the end, at length, at last, after all, in the long run. A.

عاقبة الامر *'ākibatu 'l amr*, at the end of the affair, finally. A. [wise. A.]

عاقِل *'āqil* (P. pl. *'āqilān*), intelligent,

عاکف *'ākif* (P. pl. *'ākifān*), assiduous, attentive. A.

عاکفان کعبه *'ākifāni ka'ba*, those who constantly remain in religious attendance at the Kaabah, or cubical temple at Mecca. A.P.

عالم *'ālam*, the world. A.

... *'ālim* (P. pl. *'ālimān*), learned, wise; learned man, doctor. A.

عالم الغیب *'ālimu 'l ḡhaib*, knower of secret things; omniscient. A.

عالم آرای *'ālam-ārāi*, world adorning, adorning, or regulator of the universe. A.P.

عالم صورت *'ālamī ṣūrat*, visible or external world. A.P. [world. A.P.]

عالم معنی *'ālamī ma'nā*, invisible or spiritual

عالمی *'ālamī* (pl. *'ālamīyān*), a man, an inhabitant of the world; worldly-minded, worldly. A.P.

عالمی *'ālame*, a world, a whole world. A.P.

... *'ālime*, a learned man. A.P.

عالی *'ālī*, high, exalted. A.

عام *'amm*, common, vulgar, public, general, common people. A.

عامل *'āmīl*, maker, doer, performer; practical, active; collector of revenue; (in grammar) governing (particle). A.

عامل الجبر *'āmīlu 'l jarrī*, one who draws or drags; (a particle) requiring the noun following to be marked with *kasra*, or sign of the genitive case. A.

عامی *'ammī*, untaught, illiterate; common, plebeian; (pl. *'ammīyān*) people, subjects. A.P.

عائِدَة *'ā'idat*, (is or will be) returning (pres. part. fem. of the verb *عاد 'āda*: see *لَان لَان لَان* *anna*). A.

عباء *'abā*, cloak open in front, without sleeves (worn by dervishes), a dervish's blanket or garment. A.

عباد *'ibād* (pl. of *عبد 'abd*), servants. A.

عادي 'il hi, my servants A
 عاده 'il hi, for his servants A
 عاده 'al ad, (F pl عادتها 'il : i : i : i),
 worship, devotion, act of devotion, adoration A
 عادتك 'il adatik, of Thy worship A
 عارت 'al ar, phrase, expression, [etymology,
 mode of speech, or style in writing A
 عد 'abd, servant, slave A
 عدى 'al i, my servant. A
 عدل 'al d, a doctor of eminent sanctity, born in the Persian
 province of Gilan, and died at Bagdad,
 A n 561, A n 1166 A.
 عدنا 'o'adna, we have worshipped (perfect of
 the verb عد 'al ad) A.
 عدونا 'o'adnala, we have worshipped (or
 served) Thee A.
 عرت 'al rat, warning; subject for serious re-
 flection. A
 عرتك 'il rat giristan, to take warning A F.
 عبور 'ubur, crossing (a river), transit, passage A
 عبور كردن 'ubur kardan, to pass clear of, to
 clear A F
 عر 'al ir, ambergris, a perfume composed of
 musk, sandal wood, and rose-water A.
 عري 'al iri, art thou ambergris? A F
 عتاب 'it il, reproach, chiding, reproof, reprimand,
 censure, displeasure A.
 عتبات 'ajab 'ib (pl of عجة 'ajibat), wonders,
 marvels, miracles A.
 عجب 'ajab, pride, conceit, self-complacency, A
 . 'ajab, wonder, astonishment, surprise, the
 wonder (what) I strange, marvellous A
 عجب كاری bu 'l 'ajab kare, a strange piece
 of business! A F
 عجب چه chi 'ajab, what wonder? F A.
 عجمت 'ajaltar, stranger, more marvellous A F
 عجز 'aj, weakness, impotence, incapacity A
 عجل 'aj, calf A
 عجلان 'ajlan jaza lan, (acc) a calf of red
 gold, the golden calf of the children of
 عجم 'ajari, Persian A [Israel A
 عجمی 'ajamiy, foreign, Persian A
 عجوز 'ajuz, five, (or according to so no) seven,
 days at the winter solstice, the last few
 days of winter A
 عجن 'ajin, plaster, mortar, cement, dough A

عجن الكلس 'ajinu 'l kilas, mortar (made of)
 lime A [like A
 عدوان أو عداوت 'al awat, hostility, enmity, dis-
 cord A
 عدت 'id lat, the time of probation which must
 expire before a divorced woman can be re-
 married A
 عدل 'al il justice, equity A [married A
 عدم 'adim, 'ulra or 'uduri, deficiency, privation,
 loss, absence, non-existence, anni-
 hilation A
 عدو 'adwic, enemy, foe A [hilation A
 عدوك 'o'adurika, of thine enemy A
 عدول 'ulul (pl. of عدل 'al il), just men A
 عدل 'adil, equal in weight or in quantity,
 equiponderant, (hence) a travelling com-
 panion seated in a litter on the opposite
 side of a camel A
 عذاب 'azab, punishment, torment, torture A
 عذاب النار 'azaba 'n nari, (from) the torments
 of the fire (accusative) A
 عذار 'i-ar, face, cheek. A [ment A.
 عذر 'uzr, excuse, plea, apology, acknowledg-
 ment A
 عذر خواس 'uzr khawastan, to beg pardon or
 excuse, to apologize A F
 عذر بمان 'uzr nihadan, to excuse, pardon A F
 عذري 'uzri, my apology, my excuse A
 عراق 'arak, the ancient Chaldæa, Irak, name
 of a mode in music A
 عرب 'arab, Arabi, Arab, Arabs A.
 عرصة 'arala, conflict, scuffle, disturbance,
 quarrel, drunken riot A
 عربي 'arabi, Arabian, the Arabic language A
 عرصه 'arza, area, space, extent, court, board
 (for chess or draughts) A
 عرض 'arj, representation, statement, petition A
 . 'arj, reputation, fame, character A
 عرفنا 'arafa n, we have known (perf of the verb
 عرف 'arafa) A
 عرفناك 'arafnala, we have known Thee A
 عرق 'irk, root, stock A [spirit, rack A
 . 'arak, perspiration, sweat, blush, juice,
 عرقله 'irkuhu, its root, or stock A
 عروس 'arūs, bride, spouse A
 عروسی 'arūsi, nuptials, wedding A F
 عريان 'uryin, naked, nude, stripped, robbed,
 despoiled A
 عز 'azza, he was great or glorious, hence, incom-
 parable, glorious (epithet of the Deity) A.
 عز نصره 'azza nashruhu, May his victory be
 glorious! A

عند هبوب النّاشرات *wa 'inda hubūbi 'n nāshirātī*, and at the time of the blowing of the cloud-scattering winds. A.

عندليب *'andalīb*, nightingale. A.

عنفوان *'unfuwān*, the best part (of a thing); the vigour, beauty, freshness, flower or prime (of youth). A.

عنكبوت *'ankabūt*, spider. A.

عنه *'anhu*, of him, with him. A. [him. A.

عنده راضٍ *'anhu rāẓin*, satisfied, or pleased with
عواقب *'awākīb* (pl. of عاقبة *'ākibat*), ends, issues, consequences. A. [his last end. A.

عواقبه *'awākībahu* (acc.), his future destinies,
عوام *'awāmm* (pl. of عامّة *'āmmat*), common people, commonalty. A.

عوام الناس *'awāmmu 'n nās*, the common people, the multitude. A. [blemishes. A.

عوائب *awā'ib* (pl. of عيب *'aib*), defects, faults,
عوائد *awā'id* (pl. of عائدة *'ā'idat*), returns; profits, gains, advantages. A.

عود *'ūd*, aloe-wood. A.

عوض *'iwaz*, equivalent, substitute, anything given or received in exchange; lieu, stead. A.

عون *'aun*, aid, help, assistance. A.

عهد *'ahd*, time, reign; agreement, compact, covenant, engagement; vow, promise, rule. A.

عهده *'uhda*, office, appointment, trust; obligation; charge, accusation. A.

عهد بدر آمدن *az 'uhda ba dar āmadan*, to quit one's self of an obligation or charge or allegation; to pay off, become quits. P.

عيار *'ayyār*, deceit, cunning, trick, stratagem. A.P.

عيال *'iyāl* (pl. of عيل *'ayyil*), family, children, household, domestics. A.

عيب *'aib* (P. pl. عيبها *'aibhā*), fault, defect, failing, vice, blemish, disgrace. A.

عيب کردن *'aib kardan* (or گرفتن *giriftan*), to accuse, reproach, censure, criticise, blame, find fault with, slander, vilify, take notice of (or carp at) faults and failings. A.P.

عيب جو *'aib-jū* (P. pl. عيب جوان *'aib-jūyān*), fault-finder, censorious, carper, caviller. A.P.

عيبه *'aibe*, a blemish, a fault, a defect. A.P.

عيد *'īd*, festival, fête, holiday. A.

عيد اضحیٰ *'īdi azhā*, the festival of sacrifices celebrated at Mecca, on the 10th of ذوالحجّة *zu 'l hijja*, the last month of the Arabian year, in honour of Abraham's offering up (as the Muhammadans say) Ishmael. A.P.

عيس *'īs* (pl. of اعيس *ā'yas*), (camels) of a whitish yellow colour. A.

عيسی *'īsā*, Jesus. A.

عیش *'aish*, life; pleasure, enjoyment. A.

عين *'ain*, eye; fountain, source; the very essence, individual, thing itself; certainty, accuracy, veriest. A.

عين جیرانی *min 'aini jirānī*, from the eyes of my neighbours. A. [pitch. A.

عين القطر *'ainu 'l kīṭr*, the very essence of
عيوب *'ayūb* (pl. of عيب *'aib*), vices, faults, defects, blemishes. A.

غ

غار *ghār*, cave, cavern, den. A.

غارت *ghārat*, hostile incursion, foray, raid for predatory purposes; robbery; plunder, booty. A.

غازي *ghāzī*, warrior, conqueror; one who wages war against infidels; a rope-dancer, tumbler, juggler. A.

غاص *ghāṣa*, he has sunk or plunged (3 per. sing. perf. of غوص). A.

غاص في الكتب *ghāṣa fi 'l kuṣubi*, (him who) has sunk into the sand-heaps. A.

غافل *ghāfil*, forgetful, negligent, remiss, inattentive, off one's guard. A.

غالب *ghālib*, overcoming, superior, prevailing, paramount, predominant, overpowering, strong, triumphant, victorious; chief, most. A.

غالب آمدن *ghālib āmadan*, to overcome, prevail against, get the better of. A.P.

غالب اوقات *ghālib auqāt*, on most occasions. A.P.

غائب *ghā'ib*, absent, invisible, out of sight; departed, disappeared. A.

غایت *ghāyat*, end, point, extremity, limit, extreme, excess, intensity. A.

بغایت *ba ghāyat*, in the extreme. P.A.

غيبًا *ghibban*, every second day. A.

غبار *ghubār*, dust. A. [traitor. A.

غدار *ghaddār*, faithless, perfidious, treacherous;

غدر *ghadr*, perfidy, treachery, treason. A.

غذيت *ghuzīta*, thou hast been nourished (pass. of the verb غدي *ghazā*, he nourished). A.

غراب *ghurāb*, crow, raven. A.

يا غراب البين *yā ghurāba 'l baini*, O raven (whose appearance or croak is ominous) of separation! A.

غرامت *gharāmat*, mulct, fine; tribute; a debt which must be paid; injury, damage. A.

عرب *ghara'ib* (pl of *عربة ghariyat*), extraordinary and strange things, rarities A
 عرب *ghuraba* (pl of *عرب ghariyb*), strangers, friendless, poor A
 عرب *ghurdal*, large sieve A
 عرب *ghurbat*, foreign travel, exile, expatriation, emigration A
 عرص *ghara'*, intention, design, selfish purpose, aim or interest, spite, rancour, grudge, (adv) in short A
 عصى *ghara e*, a spite, a grudge, an ill turn A P
 عود *ghurfa*, upper chamber, balcony on the top of a house A
 عرق *ghark*, immersion, sinking, drowning A
 عرق شدن *ghark shudan*, to be swamped, to founder, to be plunged or drowned A P
 عرور *ghurur*, deception, delusion, pride, haughtiness, vain glory, vanity, insolence, flattery, adulation A
 عرّ *ghirra* (for A. *gharra*), deceived, deluded, imposed upon, haughty, proud P
 عرب *gharib* (P pl *عربان ghariiban*), uncommon, strange, foreign, wondrous, poor, stranger A
 عربى *gharibi*, peregrination, foreign travel, foreignness, poverty, indigence A
 عربى *gharibe*, a stranger, a foreigner A P
 عربى *gharik*, immersed, sunk, sinking, drowning, drowned عرباً *gharikan* (acc) A
 عربى *ghuriv*, clamour, outcry, shout, roll (of a drum) P
 عربى *glazzali*, name of a celebrated philosopher and controversialist, who died A H 506 A
 عربى *ghazal*, anacreontic poem, ode A
 عمة *ghusa*, choking sensation, suffocation, anguish, distress, pain, sorrow, displeasure, wrath A [branches, boughs A
 عموں *glu'un*, (pl of *عمس glu'n*), young
 عصان *ghazban*, angry, chiding A
 عمران *glufrān*, remission of sins, pardon, forgiveness, absolution عفراناً *ghufrānān*, (acc) A
 عرفت له *glafartu lahu*, I have pardoned him A
 علت *glafal*, neglect, negligence, thoughtlessness carelessness forgetfulness, remissness A
 عفو *ghafūr*, forgiving, pardoning (by God) A
 علام *ghulam* (P pl *علامان glulamān*), slave, servant, lad, page A

علاء *ghalaba*, thickly planted (orchard) A
 عله *ghalabat* or *ghalaba*, victory, predominance, overpowering A [overcome A P
 عله کردن *ghalaba kardān*, to prevail against, to
 عله *ghalla*, corn, grain A
 عله *ghalat*, fault, error, blunder, mistake A
 عله *ghalidan*, to roll, wallow, welter P
 عله *ghaliz* (P pl *علطان ghali'an*), gross, filthy, coarse, rough, hard hearted, brutal A
 عم *ghamm*, grief, sorrow, sadness, regret, care, concern, solicitude, anxiety, harm, loss A
 عم خوردن *ghamm khurdān*, to grieve, sorrow, to devour sorrow, to sympathize with A I
 عم داشن *ghamm dashtān*, to care, have A P
 عم فردا *ghamm farda*, cares of the morrow A P
 عمار *ghammaz*, informer, accuser, detractor A
 عمت *ghammāt*, care to thee, care of thee A P
 عمو *ghama'a*, glance, amorous glance, ogling, wink, nod A
 عى *ghamme*, a grief, a sorrow A P
 عائم *ghana'im* (pl of *غنيمة ghanimat*), spoils A
 عى *ghaniy*, rich, independent A
 عى *ghanitar*, richer, wealthier A P
 عمت *ghanimat*, fortunate hit, prize, gain, booty, blessing, precious privilege A
 عمت شردن *ghanimat shumurdān*, to count as a precious opportunity, to esteem as a privilege A P
 عراشى *ghawashi* (pl of *عاشة ghashiyat*), coverings for saddles, (such as grooms in Persia and India to this day carry on their shoulders, with which they cover the saddle every time their master alights from his horse) A
 عراشى حامل *hamila 'l ghawashi*, (as) carrier of the saddle coverings (acc used adverbially) A
 عراسى *ghawas*, diver for pearls, pearl fisher A
 عور *glaur*, deep reflection, profound meditation, mature consideration A
 عوطه *glota*, dive, dip, bousing, ducking A
 عوطه خوردن *ghota khurdān*, to get a ducking A P
 عرك *ghul* (pl *عوكان ghulan*), frog P
 عات *ghiyas*, succour, redress, aid, help A
 عات الاسلام *ghiyasu 'l Islami*, defender of the true faith A

غيب *ghaib*, concealment, invisibility; concealed, secret, hidden, invisible; supernatural riches. A.

غيب دان *ghaib-dān*, seer, one who knows future events or secrets; omniscient. A.P.

غيبت *ghaibat*, absence, separation, losing sight

. . . . *ghibat*, slander, back-biting. A. [of. A.

غير *ghair*, other, other than, different. A.

غير *ghaiyara*, he altered, made a change (2nd form of the verb غار *ghāra*, for غير). A.

والشيب غير بي *wa 'sh shaibu ghaiyara bī*, and hoariness has wrought a change in me. A.

غيرت *ghairat*, zeal, jealousy. A.

غير مانع *ghairu mānī'in*, (is) not preventing, does not prevent. A.

غيري *ghairī*, beside me, other than me. A.

غيظ *ghaiẓ*, rage, ire, fury, wrath, anger. A.

ف

ف *fa* (particle of gradation), and so, and consequently, and thereupon, for, then, therefore. A. [woman. A.

فاجرة *fājira* (fem. of فاجر *fājir*), an unchaste
فاحش *fāhish* (fem. فاحشه *fāhisha*), shameful, impudent, indecent, outrageous. A.

زن فاحشه *zani fāhisha*, whorish woman. P.A.

فاخر *fākhir*, splendid, glorious, brave, showy; distinguished, honourable, precious; important. A.

فاذا *fa izā*, then, in that case, therefore. A.

فارس *fārs*, Persia proper. P.

فارس *fāris*, rider (of a mule or ass), cavalier. A.

فارسي *fārsī*, Persian. P. [empty. A.

فارغ *fāriḡh*, free, at leisure, free of care; void,
فاسد *fāsid*, bad, vicious, vitiated, perverse, perverted, immoral. A. [terer. A.

فاسق *fāsik*, worthless, impudent; sinner, adul-
فاضل *fāzil*, eminent, excellent, highly gifted or otherwise distinguished; learned, pious. A.

فاضلتر *fāziltar*, better, more excellent, more learned. A.P.

فاظّل *fa azallu*, then would I be the whole day (imperf. of the verb ظّل *zalla*, with ف). A.

فاقة *fāqa*, fast, starvation, extreme hunger; want, poverty, destitution. A.

فام *fām*, colour, hue (in comp.), as فام سياه *siyāh-fām*, dark-coloured, black, swarthy. P.

فان *fa in*, and if. A.

فانت *fa anta*, then thou. A.

فانت محارب *fa anta muhāribu*, then thou (art) a bringer of war. A.

فائدة *fū'idat* and *fū'ida*, advantage, benefit, use. A.

فائدة فانّ *fa inna 'l fū'idata*, for of a truth the advantage. A.

فائق *fū'ik*, superior, surpassing, transcendent. A.

فنادان *futādan*, to fall. P.

فناده *futāda*, fallen, dropped; gotten. P.

فتح *fath*, victory. A.

فتحه *fatha*, the vowel mark (´ a); the beard. A.

فتحي *fathc*, a victory, a conquest. A.P.

فتد *futad*, he falls or should fall (aor. 3 p. sing. of *futādan*). P.

فتنه *fitna*, insurrection, stir, disturbance, mischief, strife, tumult, sedition, political revolution, riot, uproar, row; scourge, evil, pest; trial. A.

فتنه انگيز *fitna-angez*, strife-exciting, disturbance-creating. A.P. [ness. A.

فتوت *futuwat*, generosity, liberality; manli-

فتوي *fatwā*, judicial decree given by the mufti. A.

فجور *fujūr*, wickedness, debauchery. A.

فخر *fakhr*, glory, ornament. A.

فخر الدين *fakhru 'd dīn*, (*lit.* the glory of religion), a proper name. A.

فخري *fakhrī*, my glory, my boast. A.

فداء *fidā*, sacrifice, ransom, redemption, offering, devotion for another. A.

فر *farr*, splendour, pomp. P.

فرا *farā*, towards, in front. P.

فرات *furāt*, the river Euphrates. A.

فرا چنگ آوردن *farā chang āvardan*, to get into one's grasp, to clutch; to acquire. P.

فراخ *farākh*, large, broad, wide, capacious; plentiful. P.

فراخ روي *farākh-rū*, of an open, pleasant, countenance:—*farākh-ravī*, width of step, going fast; extravagance, profusion, excess. P.

فراخ سخن *farākh-sukhun*, great talker, loquacious or garrulous (person). P.

فراخي *farākhī*, amplitude, abundance. P.

فرار *firār*, fleeing away, flight. A.

فرا رسيدن *farā rasīdan*, to arrive; to come forward; to encounter, meet; to surround, comprehend, overtake. P.

فرا رفتن *fara raftan*, to go out, go forward, advance P
 فراز *faraz*, above, upon, on, before, in presence, entrance, ingress, interior, shut, closed P [come in at P
 فراز آمدن *faraz amadan*, to come up to, to
 از در فراز آمدن *az dar faraz amadan*, to come in by the door P
 فراست *firasat*, intelligence, sagacity, ingenuity, shrewdness, acuteness, physiognomy. A
 فراستی *firasate*, a shrewdness A P
 فراش *farrash*, one who spreads the carpets or cushions in the palaces of kings or great men, a chamberlain (these persons often officiate as executioners) A
 فراغ *firagh*, cessation, rest from toil, tranquillity, peace of mind, leisure. A
 فراغت *faraghat*, leisure, freedom from business, care, and trouble, retirement, disengagement, independence, forgetfulness A
 فراق *firak*, separation, absence, loss, departure, death A.
 فرا گیران *fara giriftan*, to envelop P
 فراموش *faramush*, forgotten, forgetfulness P
 فراموشی *faramushat*, forgetfulness of thee, thee forgotten P
 فراموش *faramūsh*, forgotten P
 فراموش کردن *faramūsh kardan*, to forget P
 فراوان *farawan*, large, excessive, abundant, numerous, ample, full, copious, plenteous, complete, overflowing P
 فراهم *faraham*, together P
 فراهم آوردن *faraham avardan*, to collect, gather, scrape together (as a faggot or bundle), to shut, close P
 فراهم شدن *faraham shudan*, to come together, to be closed P
 فراب *farbih*, fat P
 فریبی *farbiki*, fatness P
 فریبی *farbihe*, a fat man, a fat person P
 فرود *fartut*, decrepit old dotard A
 فرج *farj*, privities (of male or female) A
 فرجام *farjam*, end, conclusion, issue P
 فرح *farah*, joy, gladness, glee A
 فرح *farrukh* happy, fortunate P
 فرخنده *farkhunda*, prosperous, happy P
 فرخنده طالع *farkhunda tali'*, of happy destiny P A.

فردا *farḍā*, to-morrow, the next life P
 فرزند *farzand* (pl فرزندان *farzandan*), son, child P
 فرزند بر حاشیه *farzand bar khasta*, with children grown up, having grown up children P
 فرین *farzin*, the queen (at chess) P
 فرستادن *firistadan*, to send, despatch, commit P.
 فرسنگ *farsang*, parasang, league P
 فرسوده *farsūda*, fatigued, wearied, damped, discouraged, dispirited P
 فرش *farsh*, carpet, rug, or anything similar spread on the ground, pavement, flooring A
 فرشته *firishṭa*, angel P
 فرشته *firishṭa'e*, an angel P
 فرشته حوی *firishṭa kho*, angel tempered, of angelic disposition P
 فرصت *fursat*, opportunity, occasion, convenience, advantage, boon A
 فرض *farz*, divine or positive command, injunction, obligation A.
 فرط *fart*, excess, committing excess A
 فرعون *Fir'aun*, Pharaoh (a title common to the ancient kings of Egypt, as that of Ptolemy to the later sovereigns) A
 فرعون *fir'auni*, Pharaoh like, proud, arrogant, haughty. A.
 فرق *fark*, separation, distinction, difference A.
 فرمان *farman*, command, order, mandate P
 فرمان بردن *farman burdan*, to obey orders P
 فرمان دادن *farman dadan*, to issue an order P
 فرمان بردار *farman bardar*, submissive, obedient to command P
 فرمان بردارم *farman bardaram*, I am obedient, I obey orders P [ruler, lord, king P.
 فرمانده *farman dih*, ruling, issuing mandates, assign, (when used in reference to any one in an exalted station, it simply means 'to say') P
 فرمانده *farmūdan*, to order, command, prescribe, assign, (when used in reference to any one in an exalted station, it simply means 'to say') P
 فرمانده *farmuda*, commanded, having commanded, hath commanded P
 فرنگ *farang*, Frank or European P
 فرو *faro*, *firo* or *furo*, down, downward, below, under, beneath P
 فرو بردن *faro burdan*, to carry down, to lower, to swallow, to dip, plunge P
 فرو بستن *faro bastan*, to bind, tie down to stop, shut close, to obstruct, let, to fail P

- فرو پوشیدن *faro پوشیدن*, to put on, to clothe. P.
 فروتار *farotar*, lower. P.
 فروختن *firokhtan*, to sell, to barter away; to inflame, kindle, light. P. [utter. P.
 فرو خواندن *faro khwāndan*, to hold forth, to فرود *firod* or *farod*, down. P.
 فرود آمدن *firod āmadan*, to come down, descend. P.
 فرود آوردن *firod āvardan*, to bring down, to lower. P.
 فرو رفتن *faro raftan*, to go down (as breath into the lungs by inspiration); to sink. P.
 فروش *firosh*, selling; seller, vendor. P.
 فرو غلطیدن *firo ghalṭidan*, to roll down. P.
 فرو کوفتن *faro koftan*, to knock down. P.
 فرو گذاشتن *faro guzāshṭan*, to pass over, pass by, leave out, omit, spare, overlook. P.
 فرو گفتن *faro guftan*, to talk over, of, or about. P.
 فرو ماندن *faro māndan*, to lag, remain behind, be exhausted, fail, to break down, sink, flag. P. [scoundrel. P.
 فرومایه *faro-māya*, low, mean, baseborn, ignoble, فرو نشانیدن *faro nishāndan*, to allay, quell, quench, extinguish. P.
 فرو نشستن *faro nishastan*, to subside: go out. P.
 فرو هشتن *faro hishtan*, to hang down. P.
 فرو هشته *firo hishta*, hanging down, pendulous. P.
 فرو هیلیدن *firo hīlidan*, to force or drive down, to expel. P.
 فرهنگ *farhang*, wisdom, intelligence, understanding, science; dictionary, lexicon. P.
 فریاد *firyād*, cry for help or redress, complaint. P.
 فریاد رس *firyād-ras*, redresser of grievances, helper, succourer. P.
 فریاد رسی *firyād-rasī*, assistance, redress. P.
 فریب *fireb* or *fareb*, deception, fraud, duplicity, trick; (imp. of *fireftan*, used as latter part of compounds) deceiving; ravishing. P.
 فریبیدن *farebīdan*, or *firebīdan*, to deceive, seduce, beguile. P.
 فریدون *Farīdūn* or *Hīrīdūn*, seventh king of Persia of the first or Peshdadian dynasty. He delivered Persia from the tyranny of the usurper Zahhāk. P. [ravish. P.
 فریفتن *fireftan*, to deceive, beguile; to steal, فریک *farīk*, troop, squadron, party; division, class; section. A.
- فزون *fuzūdan*, to increase, multiply. P.
 فزون *fuzūn*, increased, augmented. P.
 فزونی *fuzūnī*, increase. P.
 فساد *fasād*, depravity, vice, vicious conduct, corruption, perverseness, mischief, villainy, iniquity; violence, war, detriment. A.
 فسحت *fushat*, expanse, space, room; rejoicing, joy, cheerfulness. A.
 فسق *fisk*, adultery, fornication, iniquity, sin. A.
 فسوس *fisos* (for افسوس *afsos*), vexation, sorrow, grief, regret. P. [soul abuse. A.
 فسوق *fusūk*, impudence, villainy, immorality; فسون *fusūn* (for افسون *afsūn*), incantation, fascination, deceit, snare, delusion. P.
 فشانیدن *fishāndan*, to strew, scatter, shed. P.
 فصاحت *faṣāḥat*, eloquence, rhetoric; gabble. A.
 فصل *faṣl*, time, season; section, chapter. A.
 فصلی *faṣle*, a chapter. A.P.
 فصیح *faṣīḥ*, eloquent, fluent, rhetorical. A.
 فضائل *faṣā'il*, (pl. of فضيلة *faṣīlat*), virtues, attainments, excellent qualities, excellences. A.
 فضل *faṣl*, excellence, virtue, merit, worth, bounty, goodness, loving kindness; science, learning. A. [literati. A.
 فضلاء *fuzalā* (pl. of فاضل *fāzil*), learned men, فضله *faṣla*, remainder, redundancy, leavings, remains, dregs, superfluity, overgrowth. A.
 رز *faṣla'e raz*, the overgrown (or superfluous) tendrils and leaves of the vine. A.P.
 فضول *faṣūl*, redundant, excessive. A.
 . . . *fuzūl*, impertinence, intrusion, meddling; doing anything wrong, transgressing. A.
 فضیحت *faṣīḥat*, disgrace, ignominy. A.
 فضیلت *faṣīlat*, excellence, superiority, eminence, virtue, accomplishments. A.
 فطرة *fītrat* or *fītra* (in the text, p. 17, by mistake, فتره), creation; the faith or religion of Islām; alms given at the festival held on breaking the fast of Ramazān. A.
 فطنت *fīṭnat*, understanding, intelligence, acuteness, sagacity. A.
 فعل *fi'l*, act, action, operation; a verb. A.
 فعلیها *fa'alaiḥā*, then (it is) against him. A.
 فغان *fighān*, complaint, lamentation, moan. P.
 با فغان *ba fighān*, in despair. P.
 با فغان آمدن *ba fighān āmadan*, to break into wailing, to lament, wail, complain; to utter plaintive notes or cries. P.

- قد *fa kad*, therefore, verily Δ
 فقدت *fakattu*, I missed (1 p sing of the perf)
 فقدت *fakada* Δ
 فقدت *fakattu zamāna* 'i *wasli*, and
 so lost I the time of union Δ
 فقر *fakr*, poverty Δ
 فقراء *fakara* (pl of فقر *fakir*), poor Δ
 الفقر المك *al-fakr* 'i *m. libbi*, (from) the depres
 sing poverty Δ
 الفقر سواد الوجه في الدار *al-fakru sawadu* 'i
wayhi fi 'u daraini, poverty (is) blackness
 of the face (i e a disgrace) in both worlds Δ
 فقرش *fakraash*, his poverty. Δ P
 فقرش *al-fakru fakhr*: poverty (is) my glory Δ
 فقير *fa kultu*, and so I said, then said I Δ
 فقير *fakir*, poor, puper, religious order of
 فقيرة *fakira*, poor woman Δ [mendicants Δ
 فقير *fakih*, a Muhammadan lawyer, jurist, or
 theologian, a great scholar Δ
 فقير *fikir*, thought, care, reflection, imagination Δ
 فقير *fikrat*, thought, that which is
 the subject of reflection Δ
 فقير *fa kair*, why then? how then? how
 much more? how much less then? Δ
 فقير *afgandan* = افكند *afgandan* [q v] P
 فقير *fa la tufi* huma, then obey them not
 (imperf jussive of طاع *tuli*'u, 4th form of
 the verb طاع *sa'a*, for طاع) Δ
 فلاح *salah*, prosperity, safety, happiness, well
 فلاح *fallah*, husbandman Δ
 فلاح *fulan*, such and such, so and so, such an
 فلاح *fulanam*, I am such an one Δ P [one Δ
 فلاح *full*, ship Δ
 فلاح *falak*, sky, firmament, heaven Δ
 فلاح *fa li 'r rahman*, for unto the Merciful
 فلاح *fa lamma*, and when Δ
 فلاح *fa li nafsihi*, then (it is) for his own self
 (i e for his personal advantage) Δ
 فلاح *fa laita*, Oh! would that! Δ
 فلاح *fa laisa* see لس *laisa*, and ناع *nafi* Δ
 فلاح *fa ma 'alal a*, then there is nought
 against thee, it is no fault of thine Δ
 فلاح *fa man*, who then? Δ
 فلاح *fa min*, then from Δ
 فلاح *funun* (pl of فن *fann*), sciences, accom-
 plishments, modes, ways, sorts Δ
 فلاح *fawaris* (pl of فارس *fāris*), cavaliers Δ
- ابو العوارس *abu 'l-fawaris*, see under ابو *abu* Δ
 فواكه *fawakih* (pl of فاكهة *fākihāt*), fruits Δ
 فوائد *fawa'id* (pl of فائدة *fā'idat*), benefits, ad-
 vantages, privileges, lessons, morals Δ
 فوت *faut*, passing away, departure, loss, death Δ
 فوت شدن *faut shudan*, to be lost Δ P.
 فولاد *fūlad*, steel P
 فهم *fahm*, understanding, comprehension Δ
 فهمد *fahmidan*, to understand (a Persian
 verb coued from the Arabic) P
 فهم *fahuca* and *fahuca*, and so he Δ
 فهم *fa huca hasbuhu*, then He will suffice
 for him Δ
 فهمي *in*, among, concerning, for Δ
 فهمي *rumla*, upon the whole, in short Δ
 فهمي *hal*, now, presently, at present Δ
 فهمي *firoza*, fortunate, a turquoise (which is
 thought to bring good luck to the wearer) P
 فهمي *elephant* Δ
 فهمي *wa 'l-fil* *fifatan*, and the elephant
 is unclean (or unlawful) Δ
 فهمي *fa ilasuf* (the Greek φιλοσοφος arabi-
 cized), philosopher Δ
 فهمي *na*, in us, among us Δ
 فهمي *hi*, in him, in that, in it, therein Δ
 فهمي *him*, in them, among them Δ
- قابل *kabil*, capable able, skilful, susceptible Δ
 قابله *kabila*, midwife, nurse Δ
 قاتل *katil*, deadly, mortal, fatal Δ
 قادر *kadir*, predestinating, powerful, able Δ
 قارون *Karun*, Korah the cousin of Moses, who
 is said by the Muhammadans to have been
 very rich and avaricious Δ
 قاصد *kasid*, messenger, courier Δ
 قاصر *kasir*, short, defective, deficient, insuffi-
 cient Δ
 قاضي *ka i*, judge (civil, criminal, and eccle-
 siastical) Δ
 قاع *ka*, plain, level ground, flat country Δ
 قاع *ka*'s *basuf*, widely extended plain or
 desert Δ P
 قاع *ka ida*, rule, canon, style, mode, man-
 ner, footing Δ
 قافلة *kafila*, body of travellers, caravan Δ
 قال *kala*, he said (from قال) Δ
 قال الله تعالى *kala 'llahu ta 'ala*, God the Most
 High has sud (in the Kurān) Δ

كاتب *kātib*, form, model, mould; body, bust, shape, figure. A. [of قال]. A.
 قالوا *kālū*, they said or have said (3 pl. perfect)
 قامت *kāmat*, stature, figure, height of the human figure; six feet, fathom. A.
 قانع *kānī*, being content, one who is contented. A.
 قاهر *kāhīr* (fem. قاهرة *kāhīrat*), victorious. A.
 القاهرة *al kāhira*, Al Cairo (victrix). A.
 قائم مقام *kā'im-makām*, locum tenens, deputy, viceroy, viceregent; successor. A.
 قبا *kabā*, a kind of light cloak with long sleeves, generally made of wool; tunic quite open in front. A.
 قباي پوستين *kabāyi postīn*, a fur cloak. A.P.
 قبالة *kabāla*, bond, deed, written agreement; title-deeds, conveyance. A.
 قبح *kubh*, deformity, ugliness; shamefulness. A.
 قبضة *kabẓa*, grasp, gripe, grip, clutch. A.
 قبل *kabl*, fore part, face, front; before. A.
 . . . *kibal*, part, side, quarter. A.
 قبل المصائب *kabla 'l maṣā'ibi*, before troubles (arrive). A. [of the East. P.A.
 قبل مشرق *az kibali mashrik*, from the quarter
 قبله *kibla*, the place to which men turn in prayer, (this among Jews and Christians is the temple of Jerusalem, and among Muhammadans the temple of Mecca); any point or centre of attraction; (in ch. ii., story 17), God. A.
 قبول *kabūl*, acceptance, favourable reception; good opinion, esteem; accepted; accept-
 قبولي *kabūlī*, acceptable. A.P. [able. A.
 قبيح *kabīh*, disgusting; abominable, disgraceful; distasteful. A.
 قبيلة *kabīla*, tribe, family; wife. A.
 قتال *katāl*, soul; remains of life; strength; body:—*kitāl*, carnage, slaughter; fighting. A.
 قتل *katl*, slaying, slaughter. A.
 قحبه *kahba*, or *kahba*, whore, prostitute; female pander. A.
 قد *kad* (a particle used before verbs, signifying) already, now, really, assuredly, perhaps, sometimes. A.
 قدّ *kadd*, stature. A.
 قدح *qadah*, cup, bowl, goblet. A.
 قدر *qadr*, power; rank, dignity, esteem, reputation; value, worth; quantity, measure, capacity, due measure; fate, destiny. A.

قدر *qadr*, pot, cauldron. A.
 . . . *qadar*, quantity; price, value, worth. A.
 ليلة القدر *lailatu 'l qadr* (and P.A. شب قدر *shabi qadr*), the night of power. (This is one of the last ten nights of Ramazān. Gabriel is said to have begun to reveal the Kurān to Muhammad on this night). A.
 قدرأ *qadran* (acc. of *qadr*), as to value, rank, dignity, or importance. A.
 قدرت *qudrat*, power, ability. A.
 بقدرت *ba qadrat*, by thy power. P.A.
 القدر مخفوض *al qadru makhfūzu*, (but) the dignity is lowered. A. [set up. A.
 القدر منتصب *al qidru muntaṣibun*, the pot is
 قدري *qadre*, a little, a small quantity. A.P.
 قدس *quds*, Jerusalem (the holy city). A.
 قدم *qadam*, foot; step, pace, walk. A.
 قدم بر دأشتن *qadam bar dāshtan*, to lift the foot, to stir a step. A.P.
 قدم رنجہ شدن *qadam-ranja shudan*, to take the trouble of stepping. A.P.
 قدم *qaddim*, send before (imp. of the 2nd form of the verb قدم). A.
 قدم الخروج قبل الولوج *qaddimi 'l khurūja kabla 'l wulūji*, arrange first for the exit before entering; look before you leap. A.
 قدمي *qadame*, a single step. A.P.
 قدمي چند *qadame chand*, a few steps or paces. A.P.
 قدم *qudūm*, approach, arrival, advent. A.
 قديم *qadīm*, ancient, antique, old, former. A.
 قرار *qarār*, stability, firmness, quiet, rest, calm, composure, equanimity, agreement, promise. A.
 قرار بر *bar qarār*, firm, fixed, on a steady footing or foundation; unchanged, unmoved, self-possessed. P.A.
 قراضه *qurāza*, bit or particle of gold, a small particle of any metal. A.
 قرآن *qur'ān*, the sacred book of the Muhammadans, written by their prophet, and feigned to have been revealed from heaven. A.
 قرائن *qarā'in* (pl. of قرينة *qarīnat*), signs, indications, conjectures. A.
 قربان *qurbān*, sacrifice. A.
 قرباني *qurbānī*, destined for sacrifice. A.
 قرينة *qirbat*, leathern water-bag. A.
 . . . *qurbat*, nearness, proximity, vicinity; affinity, kindred. A.

کرباتی *kirbati*, my water bag A
 کربا *kurba*, relationship kin, consanguinity A
 کرس *kurs*, disk A
 کرس حورشده *kurs: khurshed*, the orb (or disk) of the sun A P
 کارز *karz*, debt, loan A
 کارین *karin*, connected, linked, contiguous, friend, yokefellow, mate A
 کاریا *karya*, village A
 کازز *kazz* raw silk A
 کا ز آگند *ka z agand*, a quilted vest or garment, of silk and cotton, worn in battle, a coat of mail A P
 کاسیم *kasim*, beautiful, handsome, well made A
 کاساب *kassab* (P pl *کاسابان kassaban*), butcher A
 کاساس *kissas*, retaliation, retribution A
 کاساب *kasab*, reed, pen, quill, muslin A
 کاسابو الحسب *kasabu l habib*, the friendly pen A
 کاسابی مصری *kasabi misri*, fine linen ornamented with flowers, made in Egypt A P
 کاسا *kassa*, history, story, case A
 کاسد *kasd*, intention, preparation, design aim A
 کاسد کردن *kasd kardan*, to form (or entertain) a design, to intend, to attempt (life) A P
 کاسر *kasr*, citadel, castle, palace A
 کاسیدا *kasida*, poem, kasida or elegy, being a kind of longer *عمل qLazal* or ode A
 کاسا *ka a*, fate, destiny, predestination, death, sentence, judgment, decree, payment, set thing discharging, setting free, concluding finishing A
 کاسا کردن *ka a kardan*, to make up for a former omission to fast and pray A P
 کاسای نشد *ka'ayi nabishta*, destiny written, written by destiny A P
 کاسارا *ka ara*, providentially, by chance A P
 کاسبان *ku-ban* (pl of *کاسب ka ib*), long and slender branches, twigs A
 کاسب *kuṭb*, Polar Star, North Pole A
 کاسر *kaṣr*, drop A
 کاسر (for *قطران kaṣran*) liquid pitch A
 کاسر علی *kaṣrun 'ala kaṣrin*, drop upon drop A
 کاسره *kaṣra* drop A
 کاسره *kaṣra e chand*, a few drops A P
 کاس *kaṣ*, amputation, cutting maiming abran donment A
 کاس رحیم *kaṣ i rahim*, renunciation of kin, sever in the ties of kindred A P

قطع کردن *kaṣ' kardan*, to cross, traverse to cut off, to conclude A P
 قطع *kaṣ a*, strophe, section, part, portion A
 کاسر *ka r*, abyss, gulf, A
 کاسا *kafā*, back or nape of the neck back, reverse, behind one's back, secretly A
 کاسا در مفاوی *dar kafāyi u*, at his heels, in track
 کاسا *kafas*, bird cage A [of him P A
 کاسا *kafas* = *مفسس* A
 کاسا *kila* (pl of *کاسه kal a*), forts A
 کاسب *kaṭb*, heart A [the afflicted A
 کاسب *bi kaṭbi 'l muja'a*, in the heart of
 کاسب *kultu*, I said, (I p sing perf of *قال* for
 for *قول*) A
 کاسب *fakultu lahu*, then I said to him A
 کاسه *ka l a* (in India pronounced *kila*), fort, castle, fortalice A
 کاسم *kalam*, reed, reed pen, pen A
 کاسمون *kalamun*, chameleon, (see under *بو bu*) A
 کاسنا *kulnā* we said (I p pl of perf *قال kala*,
 for *قول*) A
 کالندر *kalandar* (pl *کالندران kalandaran*), a wandering Mubammadan monk, with shaven head and beard, who abandons family and goods (so called from the name of the founder of this sect, which appears to be somewhat lax) P
 کاسله *kulla*, top, summit A
 کاسل *kaṭil*, small, little, few A
 کاسل *wa kalilun min abadiya'sh shakur* but few of my servants are grateful A
 کاسنا *ka na* preserve us (imp of *کی* of the verb
وکل waka he preserved and *نا na*, us) A
 کاسنا *ka na 'araba 'n nari*, save us from the torment of the fire A
 کاسنا *kanu at*, contentment A
 کاسوت *kuwwat* strength, power, force, ability, faculty A
 کاسوت *kuṭ*, food, alimant, sustenance A
 کاسوتی *kuwwate*, a power A P
 کاسوت *kuṣ* ram P
 کاسول *kaul*, word, saying, agreement A
 کاسول *kaul o fi l*, saying and doing word and deed A
 کاسول *kauluhu ta'ala*, the saying of Him Most High A
 کاسول *kaulu*, say ye (imp of the verb *قال kala*,
 for *قول*) A

قولوا للمعافى *kūlū li 'l mu'āfā*, say to him who is free from the pain (of love). A.

قوم *qawm*, race, folk, tribe; band of people. A.

قومت *qawwamta*, thou hast straightened (perf.

of قوم *qawwama*, 2nd form of the verb قام *qāma*, for قوم). A. [it, or) them. A.

قومتها *qawwamtahā*, thou straightenedst (her,

قومي *qawme*, a class, a people, a tribe, a community, a sect or denomination; a crowd. A.P.

قوي *qawwīy*, strong, hale, robust, powerful. A.

قوي بال *qawī bāl*, strong in the arm. A.P.

قهر *qahr*, anger, wrath; force, violence; severity, sharpness. A.

قهر خطاب *qhīṭābi qahr*, wrathful address, violent harangue. A.P.

قهر گوي *qahr go'ī*, harsh or severe speaking, severity. A.P.

قياس *qiyās*, conjecture, guess, imagination, supposition, judgment. A.

قيامت *qiyāmat*, the resurrection. A.

قيد *qaid*, bondage, imprisonment, bond, fetters, shackles. A.

قيمت *qimat*, price, value. A.

ك

ك *kā* (prefixed prep. governing the genitive case), as, like; (also an affixed pron. of the 2nd pers. sing. masc.) thee; of thee, thy, thine. A.

كابين *kābīn*, the portion a husband must pay to a wife if he divorces her on insufficient grounds; dowry, marriage settlement. P.

كاتب *kātib*, writer, scribe. A.

كاخ *kākh*, apartment at the top of a house open to the front; gallery; balcony; palace. P.

كاد *kāda*, it or he wants but little, it or he was little short of, it was nearly (happening). A.

كاد الفقران يكون كفرة *kāda 'l fakru an yakūna kufran*, poverty is little short of becoming blasphemy. A.

كاد يموت *kāda yamūtu*, he nearly died. A.

كار *kār* (pl. كارها *kārḥā*), thing, business, matter, affair; act, action, service, toil, work; use, good purpose; office, post. P.

كار آمدن *ba kār āmadan*, to come of use, to serve, be of service. P.

كار بستن *kār bastan*, to apply, act upon, adopt, use, employ, put in practice. P.

كارخي *ka arkhā*, like the flabbiest. A.

كارد *kārd*, knife. P. [ledge. P.

كارداني *kār-dānī*, experience, practical know-

كار ديد *kār-dīda*, experienced; veteran. P.

كارزار *kārzār*, battle, battle-field, action. P.

كار فرمودن *kār farmūdan*, to act upon, apply, put in practice. P. [act thou, do. P.

كاركن *kār kun* (imp. of كار کردن *kār kardan*),

كارگاه *kār-gāh*, workshop, manufactory. P.

كاروان *kārwān*, caravan, body of travellers or pilgrims. P.

كارواني *kārwānī* (pl. كاروانيان *kārwāniyān*), connected with a caravan, member of, or traveller with, a caravan. *Kārwāne*, a caravan. P.

كارها *kārḥā* (pl. of كار *kār*), affairs; difficulties, disagreeable things. P.

كاري *kārī*, efficient; experienced in war, warrior, champion. *Kāre*, a business, an affair, work, employ; an act, a deed. P.

كاستن *kāstan*, to lessen, damage; to diminish, grow less. P.

كاسد *kāsīd*, worthless, deficient in quantity or quality; dull, flat (market). A.

كاسه *kāsa*, cup, vase, plate, saucer. P.

كاسه چيني *kāsa'ī chīnī*, china vase; porcelain. P.

كاش *kāsh*, would that! would to heaven! P.

كاشتن *kāshṭan*, to sow, set, plant, cultivate. P.

كاشغر *Kāshghar*, name of a city of Chinese Tartary. P.

كازمين *kāzīmīna* (acc. of كازمون *kāzīmūna* pl. of كازم *kāzīm*), restrainers; they who check, curb, or repress. A.

والكازمين الغيظ *wa 'l kāzīmīna 'l ghaiẓa*, and (God loves) those who subdue their wrath. A.

كاغذ *kāghaz*, paper. P.

كاغذ زر *kāghazi zar*, paper powdered with gold dust, or gold leaf. P.

كافه *kāffa*, bulk, body, whole. A.

كافه انام *kāffa'ī anām*, all mankind. A.P.

كافر *kāfir*, denying God; ungrateful, unthankful; infidel, caffre. A.

كافور *kāfur*, camphor. A. [phor. A.P.

كافوري *kāfurī*, camphorated, made of cam-

كافوري شمع *sham'ī kāfurī*, a camphor candle or light. P. A.

كافي *kāfī*, sufficient, competent, enough. A.

كالبدر *ka 'l badrī*, like the full moon. A.

- کام *lam*, palate, jaw, mouth, desire, wish, satisfaction, delight r
 کامران *lam ran*, fortunate, successful, prosperous r
 کامرانی *lam-rani*, voluptuousness, gratification of the appetites r
 کامل *lamul*, perfect, complete, excellent A
 کامی *lame*, a particular desire or wish r
 کان *lan*, mine, quarry r
 کان (for *ان* که *ان* *an*), for that, that it, he [who r
 کان *zari lan* gold from the mine r
 کان *lana*, he was, is, became A. [tion r
 کان *lantikam* (for *کی انتیکام*), than retribu [lest within r
 کان *lanchi* (for *کی ان چی*), for within, which r
 کاندر *landar* (for *کی اندر*), for within, to him who r.
 کانکه *lan ki* (for *کی ان کی* *an ki*), who [that r
 کانگی *lahil*, indolence, laziness, sloth, languor A.
 کاهدن *lahidan*, to abate, diminish, suffer loss, to waste, to wax dull r
 کای *lai* (for *کی ای* *ai*), saying oh! r
 کائنات *la'inat* (pl of *کای انات*), beings, existences, creatures A.
 کباب *labab* meat cut into small pieces, and roasted on skewers with onions and eggs A
 کبر *kibr*, pride, arrogance A.
 کبک *labak* (pl *کابلان*), partridge A
 کبوتر *labutar*, pigeon, dove r.
 کبر *labur*, great, large A.
 کت *kat* or *kit* (= *کی تورا*), that thee r
 کتاب *kitab*, book A [the Kuran A r
 کتاب *kitab majid*, the glorious book, &c
 کتاب *kuttab*, writing school A
 کتاب *kitab*, inscription, title-page of a book A
 کتاب *kuttabe*, a certain writing school A r
 کتاب *kitab-e chand*, sundry books, several volumes A r
 کتوب *kutub* (pl of *کتاب* *kitab*), books A
 کتول *kat khuda*, master of a family, household r
 کتول *kat khuda'e*, a single household r
 کتف *kuf*, *latif*, or *lataf*, shoulder, shoulder-blade A
 کتف *latif basta*, pumion [ed r
 کتف *kusub* (pl of *کسب* *kasib*), sand hillocks, sand heaps A
- کج *lay*, crooked, wry, a kind of common silk r
 کجا *kyja*, where? whence? whither? how? r
 کجا *ay agand*, a garment of coarse silk worn under a cuirass r
 کجاو *jayava*, dorser, pannier or litter slung on each side of a camel, in which travellers and pilgrims are carried r
 کجاو نش *jayava nashin*, one seated in a camel-litter r
 کجائی *kyja i*, whence art thou? where art or [wast thou? r
 کجائی *az kyja i*, from whence art thou? r
 کج طبع *lay taba'*, perverse dogged r A
 کدام *ladam*, which? of what kind? r
 کددا *lad khuda* (pl *کد دادان* *lad-khudayan*), householder, housekeeper, master of the house r
 کدورت *ladurat*, turbidness, gloom A
 کد کباب *la-ad*, arrant liar, great liar. A.
 کد کت *la-ahla*, thus, so, in like manner A
 کد کرا *kyra*, whom? whom, to whom? to whom r
 کرام *kiram* (pl of *کرام* *karim*), generous, liberal, beneficent, benign A.
 کرامی *kiraman* kindly, pityingly, considerately, generously (accusative used adverbially) A
 کرامت *karamat* (pl *کرامات* *karamat*), generosity, excellence, magnificence splendour miracle, power of working miracles A
 کران *karan*, shore, coast, margin, bank. r
 کرانه *karana*, margin, edge, side, quarter, corner r
 کراهت *karahat*, aversion, detestation, disgust, [dislike A
 کراهت *karahiyat*, abhorrence, aversion, disgust A
 گشت *kurbat*, affliction, hardship, grief, distress A
 کرد *kard* = کردن (p 156, l 7 from bottom) r
 کردار *kirdar*, action, deed, employment, practice, conduct r
 کرداری *kirdare*, a conduct, a practice, a deed [or act r
 کردست *kardast* (= کرده است *karda ast*), he hath done or committed r
 کردگار *kirdigar*, God the Omnipotent r
 کردن *kardan*, to do, make, form, act, commit, perform, practise, discharge, execute r
 کرده *karda*, made, done, accomplished r
 کردی *karde*, was wont to make, would make r
 کردمشه *kirishma*, wink, nod, languishing look, glance r

کرم *kirm*, worm. P. [silk-worm. P.]
 کرم بیلہ *kirmi pīla* (and *kirm-pīla*), yellow worm,
 کرم *karam*, generosity, bounty, liberality, kind-
 ness, goodness, excellence. A.
 کرمی *karamē*, an act of liberality. A.P.
 کروی *karrūbīy*, cherub. A.
 کریم *karīm* (P. pl. کریمان *karīmān*), liberal,
 munificent, bountiful, generous; benign,
 merciful; a name of God. A.
 کریم النفس *karīmu 'n nafs*, of benevolent dis-
 position, of a generous soul. A.
 کریمًا *karīman*, kindly, mercifully, generously,
 charitably, (accusative used adverbially). A.
 کریمی *karīme*, most exceeding generous. A.P.
 کریه *karīh*, detestable, filthy, odious, hideous,
 hateful, disgusting. A.
 کریه الصوت *karīhu 'ṣ saut*, harsh-voiced, having
 an execrable voice. A.
 کز *kaz* (for ک از *ki az*), that from, that of. P.
 کز عقیبش *kaz 'akabash*, because after him. P.A.
 کزو *ki zū* (for ک از او *ki az ū*), that of him. P.
 کزید *ka zaidin*, like Zaid. A.
 کژدم *kazh-dum* (lit. crook-tail), scorpion. P.
 کس *kas*, any one, somebody, a person. P.
 کسان *kasān* (pl. of کس *kas*), persons, people. P.
 کسر *kasr*, fracture; broken state or fortune,
 affliction. A. [kings of Persia. A.]
 کسری *Kisrā*, Chosroes, a name of several
 کسنور *ka sinnauri*, like a cat. A.
 کسوت *kiswat* (P. pl. کسوتها *kiswathā*), robe,
 raiment, dress; mode of dress; the cover-
 ing in which the Kaaba is draped, made of
 black cloth embroidered with silver. A.
 کسی *kase*, any one, any person; a certain per-
 son; a person of consequence. P.
 کسی که *kase ki*, the person that. P.
 کش *kash* (imp. of کشیدن *kashīdan*), draw thou. P.
 . . . *kash* (for ک اش *ki ash*), that to him. P.
 کشادن *kushādan*, to open, loose, let loose, un-
 loose, unbar, unbolt, untie; to take, cap-
 ture, subdue, conquer. P.
 کشاده پیشانی *kushāda-peshānī*, of open, or un-
 clouded brow. P.
 کشاده روی *kushāda-rū*, of an open countenance. P.
 کشان *kashān* (part. of کشیدن *kashīdan*), drawing. P.
 کشای *kushāi* (imp. of کشودن *kushūdan*), open. P.
 کشگان *kushtagān* (pl. of کشته *kushta*), slain. P.

کشتن *kishtan*, to sow, till. P.
 . . . *kushtan*, to slay, kill, slaughter, murder,
 put to death; to put out or extinguish (a
 lamp). P.
 کشته *kushta*, slain, killed; extinguished; hath
 slain, having slain. P.
 کشته باشی *kushta bāshī*, thou shalt have slain. P.
 کشتی *kashtī*, vessel, boat, ship. P.
 . . . *kushtī*, wrestling. P.
 کشتیبان *kashtībān*, boatman, pilot, helmsman. P.
 کشتی شکسته *kashtī-shikasta*, shipwrecked. P.
 کشتی گرفتن *kushtī giriftan*, to grapple, seize or
 close in wrestling. P.
 کشف *kashaf*, opening, manifesting, revealing;
 dispelling; discovery; investigation. A.
 کشف *kashafa*, he uncovered or unveiled, he
 dispelled. A.
 کشف الدجیال *kashafa 'd dujā*, he dispelled the
 darkness (of unbelief and sin). A.
 کشنده *kushanda*, deadly (poison). P.
 کشودن *kushūdan*, to open. P.
 کشور *kishwar*, climate, clime, quarter, region
 of the world. P.
 کشور کشا *kishwar-kushā*, conqueror of king-
 doms. P. [kingdoms. P.]
 کشور کشائی *kishwar-kushā'e*, a conqueror of
 کشتی *kushī*, thou slayest, thou shouldst kill. P.
 کشیدن *kashīdan*, to draw, draw out, stretch,
 drag, pull, trail, strip; to draw upon one's
 self, bear, submit to, undergo, endure; to
 extend, prolong; to spread. P.
 کشیده *kashīda*, drawn, spread; experienced;
 suffered, endured. P.
 کعب *ka'b* (P. pl. کعبها *ka'bhā*), the heel. A.
 کعبه *ka'ba*, the Kaaba, or cube-shaped temple
 of Mecca. It is termed بیت الله *baitu 'Ulāh*,
 the house of God, and الحرم *al haram*, the
 sacred. A. [hand; foam. A.]
 کف *kaff*, palm of the hand; sole of the foot;
 کف دست *kaffi dast*, palm of the hand. A.P.
 کف آوردن *ba kaff āvardan*, to procure, to se-
 cure in the hand. P.A.
 کفارت *kaffārat*, atonement, expiation (for vio-
 lating an oath). A.
 کفاف *kafāf*, sufficiency, competency, pittance;
 livelihood, means of support. A.
 کفاف اندک *kafāfi andak*, slender means, small
 competency. A.P.

- kaṣṣīf*, a pittance; a sufficiency, com-
 petency. A.P. [formance (p. 25) A.
kaṣṣīyat, sufficiency; ability; acting, per-
 formance. A.P. *kaṣṣīyat lardān*, to suffice, per-
 form. A.P.
kaṣṣāh, infidelity, impiety, blasphemy. A.
kaṣṣāh, shoe, sandal, slipper. P.
kaṣṣāh-doz, shoemaker, cobbler. P.
kaṣṣān, shroud, winding-sheet. A.
kaṣṣūr, impious, infidel, ungrateful. A.
kaṣṣū, it is enough, it suffices; (see *naẓīr*). A.
kaṣṣīta (perf. passive of the verb *kaṣṣū*),
 thou hast been made sufficient. A.
kaṣṣīta aẓān, thou hast had power
 enough given thee for harm. A.
kull, all, every, universal, whole. A.
kālāta, wells where travellers (especially
 pilgrims to Mecca) drink. P.
kālām, word, saying, discourse, speech,
 conversation. A.
kullu inā'in, every vessel. A.
kulāh, cap, hat, Tartar cap. P.
kulāh-gōsha (by inversion, for *gōshā'i kulāh*)
gōshā'i kulāh, peak of a high cap. P.
kālā, dog. A.
ala 'l kālā, against the dog. A.
kulba, shop, warehouse. P.
kālā, quick lime (for making mortar). A.
kallim, speak to, address (imp. of 2nd form
 of the verb *kālam*). A.
kallirī 'n nāsa, speak to people. A.
kālīmā, word, saying. A.
kālīmā'i chand, a few words, a brief
 discourse. A.P.
kālīmā'i ḥakk, the word of truth. A.P.
kulūḥ, cat ye (2 per. pl. imp. of the verb *kāla*)
kulūḥ, clod, brickbat. P.
kulūḥ-andāz, sling. P.
kulūḥ-kob, mallet for breaking clods,
 clod-crusher. P.
kulli, wholly, entirely, whole, entire, ab-
 solute, conclusive. A.
kūlid, key. P.
kulla yaumin (acc.), every day. A.
kaṣṣ, few, little; less, small; abated, di-
 minished, decreased. P.
kum (pronom. suffix), you. A.

کعب

[as. A.

- kumm*, sleeve. A.
kaṣṣā, (*lit.* like that which), as, according
 [as. A. *ka mā aḥsana 'lūhu ilāika*, as
 God hath done good to thee. A.
kaṣṣā aẓār, a rare whipper, scold using
 the cane for punishing idle boys. P.
kaṣṣā, perfection, excellence; utmost;
 consummate. A.
bi kaṣṣā, by his perfection. A.
kaṣṣā-bahjal, perfect in beauty. A.P.
kaṣṣā-bahjal, a perfection of
 [beauty. A.P.
kaṣṣān, bow. P.
kaṣṣānī kayānī, the Kayānīan bow
 (a strong bow is so called because archery
 was brought to perfection among the Per-
 sians under the Kayānīan, or second dynasty
 of kings) P.
kaṣṣān-dār, archer, bowman. P.
kaṣṣān, less, very little. P.
kaṣṣān, we are less. P.
kaṣṣān, least, smallest, lowest. P.
kaṣṣān, waist; girdle, belt. P.
kaṣṣān-band, waistband, girdle (in which
 the Orientals carry their money) P.
kaṣṣān-īyār, below standard, base (coin).
 [P.A.
kaṣṣān, armed, mailed; bold, brave, strong. A.
kaṣṣān, defective, mean. P.
kaṣṣān, ambush, ambuscade. A.
kaṣṣān-gāh, place of ambush, ambus-
 cade. A.P.
kaṣṣān, I am mean. P.
kaṣṣān, base, low, humble, mean; least;
 lowest. P.
kaṣṣān, be or become thou (imp. of the ver
 governing the acc.). A.
kaṣṣān, shore, margin, side, bank. P.
kaṣṣān, embracing, embrace, lap, bosom. P.
kaṣṣān dar lardān, to fill the lap. P.
kaṣṣān, side, edge. P.
kaṣṣān girifān, to retire, withdraw,
 to step aside, avoid. P.
kaṣṣān, making, doing (part. pres. of the
 verb *kaṣṣān*). P.
kaṣṣān, corner, nook. P.
kaṣṣān, sparrow, any small bird. P.
kaṣṣān, a corner, a nook. P.

کند *kund*, dull, blunt. P.
 . . *kunad* (aor. of *kardan*), he makes or does. P.
 کندر *kandar* (for اندر *ki andar*), that in. P.
 کندن *kandan*, to dig, raze, extirpate, overthrow, ruin; to clip or shave (the beard or whiskers). P.
 کنشت *kunisht*, fire-temple; Jews' synagogue; Christian church; profession, occupation. P.
 کنعان *kan'an*, Canaan, grandson of Noah. A.
 کنعان در کنعان *shāhidam man, wale na dar kan'an*, I am a beauty, but not in Canaan, *i.e.* I make no pretension to superior excellence; (Joseph is here alluded to. His beauty was considered so eminent, that he was called ماه کنعان *māhi kan'an*, the moon of Canaan). P.
 کنمت *kunamat*, I should make thee (aor. of *kardan*, with affixed pronoun *at*). P.
 کنون *kunūn* (for اکنون *aknūn*), now. P.
 کنونت *kunūnat*, now to thee. P.
 کنی *kunī*, thou makest, or canst or wilt make (aor. of کردن *kardan*). P.
 کنیز *kanīz*, maid, virgin, girl; female servant. P.
 کنیزک *kanīzak* (pl. کنیزکان *kanīzakān*), handmaid, damsel, female servant or slave. P.
 کو *kū*, street, lane; where:—(for که *ki ū*), for he, that he:—(for کجاست *kujāst*), where is? where is he? P. [*koftan*]. P.
 کوب *kob*, strike, thump, knock, (imp. of کوفتن *koftan*). P.
 کوتاه *kotāh*, short, small, little, dwarfish, contracted. P. [*ish*. P.A.]
 کوتاه قد *kotāh-kadd*, short of stature, dwarf.
 کوته *kotah*, short; contracted; withdrawn. P.
 کوته دست *kotah-dast*, short-handed, feeble, powerless. P.
 کوته نظر *kotah-nazar* (pl. کوته نظران *kotah-nazar-ān*), short-sighted. P.A.
 کوچک *kūchak*, little, small. P.
 کودک *kūdak* (pl. کودکان *kūdakān*), boy, youth, child, lad, brat, urchin. P.
 کودکی *kūdakī*, childishness, boyishness. P.
 kūdake, a child, a boy. P.
 کودن *kaudan*, dull, lazy, slow, stupid; obese. P.
 کور *kūr* (pl. کوران *kūrān*), blind, sightless. P.
 کور بخت *kūr-bakht* (*lit.* blind-fortune), unfortunate. P.
 کور دل *kūr-dil*, blind-hearted; stupid. P.

کوز *kūz*, curved, bent down. P.
 کوز پشت *pushti kūz*, curved back, humpback. P.
 کوزه *kūza*, gugglet, jug, jar. P.
 کوس *kos*, drum. P.
 کوس زدن *kos zadan*, to beat a drum. P.
 کوشش *koshish*, effort, endeavour, exertion, labour. P.
 کوشیدن *koshīdan*, to strive, struggle, labour, endeavour, take pains, make effort, strenuously engage. P.
 کوفه *Kūfa*, a city on the Euphrates, four days' journey from Baghdād, and so near Basrah that the two towns are called the two Basrahs or the two Kufahs. In Basrah and Kufah were rival schools of learning. The oldest Arabic characters extant are called Kufic, from the city of Kufah. A.P.
 کوفتن *koftan*, to pound, beat, knock, thump, strike, crush, smash. P.
 کوفته *kofta*, beaten, pounded; wearied, knocked up, tired, dead beat; hashed or pounded
 کون *kūn*, fundament. P. [meat. P.]
 کون خر *kūni khar* (*lit.* fundament of an ass), a great fool, an arrant blockhead; most contemptible. P.
 کوه *koh*, mountain. P. [contemptible. P.]
 کوهسار *kohsār*, mountainous. P.
 کوهستان *kohistān*, mountainous tract, hill-country. P.
 کوهی *kohe*, a mountain, a certain mountain. P.
 کوی *kū*, street, lane, alley. P.
 کوئی *kū'e*, a street or lane. P.
 که *ki*, that; for, because; than; but; lest; as; when; while; where; saying; who, what, which (interrogative and relative). P.
 که از دست و زبان *az dast o zabāni ki* from the hand and tongue of whom? from whose hand and tongue? P.
 که *kīh*, little, small, mean, inferior. P.
 کهتر *kihtar* (pl. کهتران *kihtarān*), smaller, lesser, meaner, inferior. P.
 کهف *kahf*, cave, cavern; asylum, refuge. A.
 کهف اصحاب *aṣḥābi kahf*, the companions of the cave, *i.e.* the seven sleepers in the cave of Ephesus. A.P.
 کهف الفقراء *kahfu 'l fūkarā'i*, the asylum of the poor. A.
 کهن *kuhan*, old. P. [poor. A.]
 کهن پیری *kuhan-pīre*, an old or aged man. P.
 کهنه *kuhna*, old. P.

کای *kai*, when? how? r
 کای *kai* (pl کان *kayan*), a great king r
 کایاست *kayasat*, sagacity, acuteness, wisdom r
 کایاست *kayasate*, a sagacity r
 کایان *kayan* (pl of کای *kai*), kings, the surname of the second dynasty of Persian kings r
 کایانی *kayani*, Kayanian, used in the time of the Kayāns r
 کایسر *Kai Khurrau*, Cyrus, the third king of the Kayanian or second dynasty of Persia (Rustam was one of his generals, and his war with Afrasiyab, king of Turkistān, is celebrated in the *Shah nāma*) r
 کایر *kayr*, penis r
 کایست *kayst*, who is he? who is? who he is r
 کایستی *kaysti* (for کایستی *kay hasti*), who art thou? who thou art. r
 کایسه *kayse*, purse, scrip, money-bag r
 کایش *kaysh*, name of an island at the entrance to the Persian Gulf r
 کایش *kayash*, how of him? r
 کایفت *kayfiyat*, character, account, state, circumstances r
 کایمر *kaymy gar*, alchemist r
 کاین *kayn* (for کاین *kay in*), that this, for this, whether this, thinking or fancying this, saying this — (for کاین *kayna*), hatred, discour r

گ

گادر *ga-ur*, washerman, bleacher, fuller r
 گام *gam*, palate r
 گاو *gav* (pl گاو *gavan*), bull, ox r
 گاواران *gav rāndan*, to drive oxen, to plough r
 گاوسر *gav 'ambar*, the cow which produces ambergris, i.e. the sea-cow (the dung of which the Persians suppose ambergris to be), (figuratively) pretentious r
 گاوی *gave*, an ox, one ox r
 گاه *gah*, time, place, at times, at one time r
 گاه و بگاه *gah o begah*, in season and out of season, at all hours r
 گاهی *gahe*, at times, one while r
 گابری *gabr*, fire worshipper, infidel, guebri r
 گادا *gada* (or گادی *gadi*, pl گادان *gadiyan*), beggar, mendicant r [rious 1 A
 گادایط *gadu tab'*, of a beggarly nature, penu

گادایی *gadā'i*, beggary, mendicancy, begging, condition of a beggar — *Gadā'e*, a beggar r
 گادار *gu-ar*, leave, let alone, give up, relinquish, resign (imp of گدایش *gu ashtan*) r
 گاداردن *gu-ardan*, to perform, discharge, pay satisf, to pass one's time, to allow r
 گدایش *gu-ashtan*, to quit, give up, leave let go, abandon, pass by, omit, to allow, suffer, to discharge, pay, perform r
 گرد *gu-ar*, passage, pass, place of transit r
 گرد کردن *gu-ar kardan*, to cross over, to pass, pass on, pass by, away or off, to die r
 گرداندن *gu-rāndan*, to cause to pass, to send, to carry, to waft r
 گدشت *gu-ashtast* (= of گدشته *gu-ashta ast*), hath passed r
 گدش *gu ashtan*, to pass, elapse, to pass away, to die, to cross over, to happen, to befall r
 گدشته *gu-ashta*, passed, by gone, slipped away r
 گرد *gar*, if, although, what though, whether r
 گرامی *girami*, precious, beloved, revered, highly esteemed r
 گران *girān*, dear, precious, heavy, weighty, important, dull, sore r
 گرامانه *giran-maya*, of great worth, precious, valuable r
 گرامی *girane*, a heavy, dull, lumpish fellow, a foolish and disagreeable person, a bore r
 گرداندن *girā'ndan*, to have an affection towards, to be inclined to, to explore, examine, note, pry into, mind, look to r
 گرد *gurbā*, cat r
 گرد *garpuz* (or گرد *gurbuz*), artful, deceitful, seductive, treacherous r
 گردت *garat*, if to thee r [though r
 گرد *garchi* (for گرد *agarchi*), although, what
 گرد *gard*, dust, fine dust that flies in the air r
 گرد *gird*, round, around, the circular motion of the dancing dervishes r
 گرد *gurd* (pl گردان *gurdan*), strong, valiant, گرداب *gird ab*, whirlpool r [hero r
 گرد آمدن *gird amadan* to flock or gather round, to assemble, meet together, to convene, to accumulate, to be due or owing (p 76) r
 گردان *gardan*, revolving r
 گرداندن *gardanidan* to cause to become, turn into, convert, to render, to constitute, to make to roll or revolve to turn round, to allow, to avert, to alter, to turn away r

گرد آوردن *gird āvardan*, to collect, store, gather, accumulate. P.
 بگردش *ba girdash*, around or about him. P.
 گردش *gardish*, revolution, vicissitude, change, turn, motion. P.
 گرد کردن *gird kardan*, to collect, gather, amass,
 گردگان *girdgān*, walnut. P. [accumulate. P.
 گردن *gardan*, the neck. P.
 گردن کشیدن *gardan kashīdan*, to withdraw the neck; to mutiny, rebel, disobey; to stretch the neck. P.
 گردن کشی *gardan-kashī*, outstretching of the neck; pride, arrogance; refractoriness. P.
 گردون *gardūn*, windlass, wheel; heaven, the celestial sphere. P.
 گرده *girda*, round cake (but not thin). P.
 گردی *garde*, a dust; a down. P.
 گردیدن *gardīdan*, to become; to change; to revolve, roll; to walk around, wander about; to hover or hang about. P.
 گردیدی *gardīde*, he (or it) would have become. P.
 گرز *gurze*, a penis. P.
 گریستن *giristan*, to weep, shed tears; to cry. P.
 گرسنگی *gurusnagī* or *gursnagī*, hunger. P.
 گرسنه *gurusna* (pl. گرسنگان *gurusnagān*), hungry, starving, famishing. P.
 گرفتار *giriftār*, taken, seized, captivated; prisoner, captive. P.
 گرفتار آمدن *giriftār āmadan*, to be taken prisoner, to fall into (the hands). P.
 گرفتار گشت *giriftast*, has taken (for گرفته است). P.
 گرفتن *giriftan*, to take, get; to capture, catch, seize, hold, apprehend; to have effect; to subjugate; to receive, adopt; to derive; to carp at; to begin; to stop, close up; (intransitive) to be stopped (120). P.
 گرفتاری *girifte*, he would have taken. P.
 گرگ *gurg* (pl. گرگان *gurgān*), wolf. P. [whelp. P.
 زاده گرگ *gurg-zāda*, born of a wolf; wolf's
 گرم *garm*, hot, warm; zealous, earnest; thronged, busy, brisk, active (market). P.
 گرمی *garmī*, heat, warmth, fever. P.
 گرمیدار *garmī-dār*, feverish, fevered, febrile. P.
 گرو *girav*, wager, pledge, deposit, pawn; contract, engagement. P.
 گروه *guroh*, troop, band, gang, bevy, crowd. P.
 گروهی *gurohe*, a certain sect or class. P.

گرویدن *girawīdan*, to follow, admire, believe, imitate; to be attached, to stick close, to be tied down. P.
 گریان *giryān*, weeping, shedding tears, crying. P.
 گریبان *girebān*, collar-opening, or breast of a garment. P. [abscond, escape. P.
 گریختن *gurekhtan*, to fly, flee, run away; to
 گریز *gurez*, flight. P.
 گریزان *gurezān*, taking flight, fleeing. P.
 گریستن *girīstan*, to weep, shed tears, bemoan, bewail. P.
 گریوه *garīwa* or *girīwa*, high ground, table-land, steep bank, acclivity, ravine. P.
 گریه *giryā*, crying, weeping; tears. P.
 گزاردن *guzārdan*, to pay, discharge (a debt). P.
 گزارف *guzāf*, vain or rash act or word. P.
 بگزارف *ba guzāf*, with impunity. P.
 گزارند *gazand*, damage, hurt, harm, detriment. P.
 گزارندی *gazande*, an injury, a harm. P.
 گزاریدن *gazīdan*, to bite. P.
 . . . گزاریدن *guzīdan*, to choose. P.
 گزار *guzār*, aid, help, remedy. P. گستاخ *gustākh*, *gustākh*
 گزارانیدن *gustarānīdan*, to spread, to gather, to become cognizant of. P.
 گزاراد *gustarād*, he should spread. P.
 گزاردن *gustardan* = گزارانیدن *gustarānīdan*. P.
 گزارستن *gusistan*, to break; to break down. P.
 گزارانیدن *gusilānīdan*, to break, snap asunder. P.
 گزاریدن *gusilīdan*, to break, snap asunder, uproot. P. [hath passed. P.
 گزارشت *gashtast* (= گزارشته است *gashta ast*),
 گزارشتن *gashtan*, to become; to be changed or turned into; to pass, depart. P.
 گزارفت *guft*, he spoke; speech, speaking; preaching, preachment. P.
 گزارفتا *guftā* (for گزارفت *guft*), he said. P.
 گزارفتار *guftār*, discourse, speech, saying, tradition, argument, conversation; talk or profession (as opposed to کردار *kirdār*, action or practice). P. [to action). P.
 گزارفتاری *guftāre*, a saying, mere talk (as opposed
 گزارفتست *guftast* (= گزارفته است *gufta ast*), hath spoken. P.
 گزارفتمش *guftamash*, I said to him. P.
 گزارفتمی *guftame*, I would say. P.
 گزارفتن *guftan*, to speak, say, tell, talk; to call; to recite; to compose (poetry). P.

است *tanam uftada ast*, abstaining from speaking has fallen to me, *ie* has been chosen by me *r*

و شود *gust o shunud*, conversation, discourse, dialogue, debate, altercation, controversy. *r*

گفت *gusta*, said, spoken, saying, utterance, — hath said or spoken, having spoken *r*

گفتا *gustaha* (pl of *gusta*), things spoken, sayings *r*

گل *gil*, clay, mire, earth, a kind of argil with which women in the East cleanse

گل *gul*, rose, flower *r* [their hair *r*

گل آب *gul ab*, rose water *r*

گول *gulat*, thy rose *r*

گلستان *gulistan*, rose-garden, flower-garden *r*

گلشاکر *gul-shakar*, conserve of roses *r*

گلم *gilam*, I am clay *r*

گله *gala* or *galla*, flock, herd, drove, troop *r*

.. *gila*, complaint, lamentation, blame, accusation, remonstrance *r*

گله *gile*, a lump of clay *r*

.. *gule*, a rose, a flower. *r* [hair *r*

گلم *gilam*, blanket, mantle, garment of goat's

گلم *gilam*, a blanket, a single blanket, one blanket *r*

گم *gum*, lost, dwindled, reduced *r*

گماشتن *gumashtan*, to appoint, depute, commission, entrust, set over *r*

گمان *guman*, doubt, suspicion, fancy, supposition *r*. [suspect *r*

گمان بردن *guman burdan*, to think, suppose,

گم شدن *gum shudan*, to be lost *r*

گم کردن *gum kardan*, to lose *r*

گم کرده مرید *gum karda farzand*, who had lost his son, bereaved parent, *ie* the patriarch Jacob, father of Joseph *r*

گناه *gunah* (pl گناهان *gunahan*), sin, fault, error, crime *r*

گناهی *gunah*, a crime *r*

گنبد *gumba*, dome, cupola, vaulted building *r*

گنبد عمده *gumba-i 'azad*, name of a celebrated mosque *r*

گنج *ganj*, treasure, hoard, store *r*

گنجی *ganje*, a treasure. *r*

گنجدن *gunjidan*, to be held, contained, stowed *r*

گند *gandum*, wheat, corn *r*

گند بران *gandum biryan*, parched wheat,

گند *gandana*, leek *r*. [toasted corn *r*

گندبار *gandanazar*, bed of leeks *r*

گند *ganda*, fetid, foul, offensive, stinking *r*

گندیدن *gandidan*, to have a foul smell, emit a stench, stink, putrefy. *r*

گندیده *gandida*, fetid, stinking, offensive *r*

گنگ *gung*, dumb, mute *r*

گناه *gunah*, crime, sin, harm *r*

گناهگار *gunahgar*, criminal, sinful *r*

گو *go* or گوی *goy* (imp of گفتن *gustan*), speak, say — *gu*, a ball *r*

گواهی *gawah*, evidence, testimony, witness *r*

گور *gor*, grave, tomb, wild ass *r*

گوری *gore*, an onager entire *r*

گوسفند *gosfand* (pl گوسفندان *gosfandan*), sheep, گوشت *gosh*, ear *r* [goat *r*

گوشت *gosh*, meat, flesh *r*

.. *goshat*, thino ear *r*

گوشمال *gosh mal* (*lit* rubbing the ears), chastisement, punishment *r*

گوشمال خوردن *goshmal khurdan*, to receive chastisement *r*

گوشمالی *gosh mali* (*lit* rubbing of the ear) chastisement, reproof, reprimand *r*

گوشوار *gosh war* or گوشواره *gosh wara*, ear ring *r*

گوش *gasha* corner, nook, privacy, retirement, peak (of a cap) *r*

گوشه نشین *gosh* *nashin* (pl گوشه نشینان *gosh-nashinan*), sitting or lurking in a corner, recluse, solitary, retired, hermit *r*

گورگرد *gugird*, brimstone, sulphur *r*

گون *gun* *ā gun*, of various hues or kinds *r*

گونا *guna*, manner, mode, way, sort, fashion *r*

چون *chi gunā'e*, how farest thou? *r*

گوهر *gauhar*, jewel, gem, essence, substance *r*

گوبی *gū*, ball, hockey ball — *go*, speech, saying *r*

گویان *goyan*, speaking, saying, talking *r*

گویاد *goyad*, says, speaks (aor of گفتن *gustan*) *r*

گویاده *goyanda*, talker, speaker, warbler *r*

گویی *guyi* *neshi burdan*, to carry off the ball of merit, to surpass or excel *r*

گویی *go'i*, thou speakest, thou wouldst say *r*

گاه *gah*, time, at one time, sometimes, now, then *r*

گهر *guh*, gem, race, family, essence, origin *r*

گد *gah gah*, time to time, occasionally. P.
 گهي *gahc*, at one time, one while. P.
 گیاه *giyāh* (pl. گیاهان *giyāhān*), grass. P.
 گیتی *geti*, world; fate, destiny. P.
 آرا *geti-ārā*, world-adorning. P.
 فروز *geti-furoz*, world-illuminating. P.
 گیر *gīr*, granted; take, hold, keep (imp. of the verb گرفتن *giriftan*). P.
 گیرد *gīrad*, takes or will take; seizes or will seize (aor. of گرفتن *giriftan*). P.
 گیرم *gīram*, I admit, grant, allow (aor. of گرفتن *giriftan*). P.
 گیر و دار *gīr o dār*, seize and hold; dominion. P.
 گیسو *gisū* (pl. گیسوان *gisuwān*), ringlet. P.

ل

ل *la* (adverbial prefix), certainly, surely, assuredly; (prep. for *li* before pronom. suffixes) to, for. A.
 ل *li*, (prep.) to, for; (conj. joined to the imperf. subjunctive of a verb) that, in order that. A.
 لا *lā*, not (used, firstly, as a simple negative; secondly, as a prohibitive particle joined to the imperf. jussive). A.
 لا *lā tahzananna*, grieve thou not (imperf. energetic neg. of the verb حزن). A.
 لا *lā tahsibūnī*, think ye me not. A.
 لا *lā tusrifū*, waste not, commit not excess (imperf. jussive neg. of اسرف *asrafa*, 4th form of the verb سرف). A.
 لا *lā taf'al*, do not (imperf. jussive neg. of the verb فعل *fa'ala*). A.
 لا *lā taf'al bi nā mā nahnu bi ahlīhi*, do not unto (me or) us that of which we are deserving. A.
 لا *lā tamurru*, thou passest not by (imperf. neg. of the verb مر *marra*). A.
 لا *lā tamnun*, upbraid not with favours conferred (imperf. jussive neg. of من *manna*). A.
 لا *lā jaram*, of necessity, perforce; indubitably, certainly, as a matter of course. A.
 لا *lājaward*, lapis lazuli. A.
 لا *lā haula*, or in full لا قوة الا بالله *lā haula wa lā kuwwata illā bi 'llāhi*, there is no strength nor power save in God (a phrase employed by the Muhammadans in times of difficulty and calamity to recom-

mend and enjoin submission, patience and acquiescence). A.
 لا *lā khair*, (is) not good. A.
 لا *la arjumannaka*, I will assuredly stone thee (energetic imperf. of the verb رجم). A.
 لا *lā rahbānīyata fi 'l islāmi*, there is no monachism in Islām. A.
 لا *lāzib*, firm; solid. A.
 لا *zarbatī lāzib*, a good hard blow (which leaves a lasting scar). A.P.
 لا *lāzim*, necessary, obligatory, suitable. A.
 لا *lāsha*, corpse, carcase. P.
 لا *la ā'zam*, assuredly the greatest. A.
 لا *lāghar*, thin, lean, lank, slim, meagre. P.
 لا *lāghar-miyān*, slender-waisted. P.
 لا *lāghare*, a lean man or person. P.
 لا *lāf*, boast, vain-glory, brag. P.
 لا *lāf zadan*, to boast, to brag, to bluster. P.
 لا *lāla*, tulip. P.
 لا *la'ālī* (pl. of لؤلؤ *lu'lu'*), pearls. A.
 لا *lāma*, he blamed. A.
 لا *lāmanī*, he hath blamed me. A.
 لا *li anna*, because. A.
 لا *li anna 'l fā'idata ilaika 'ā'idatun*, for the benefit will revert to thee. A.
 لا *lā wa 'llāhi*, no, by God! A.
 لا *lāyad*, howls, growls, (aor. of لا *lāyidan*). P.
 لا *lā yasa 'unī*, he doth not obtain access to me (imperf. of the verb وسع). A.
 لا *lā yasa 'unī fihi*, during which there doth not obtain access to me. A.
 لا *lā yaskī*, he giveth not to drink (imperf. of the verb سقي *sakā*). A.
 لا *lā ya'kil*, he understands not; (hence) stupid, stolid, dull (imperf. of the verb عقل). A.
 لا *lā ya'lam*, he knows not; (hence) ignorant, stupid (imperf. of the verb علم). A.
 لا *lā yughlaku*, it is not shut, it shall not be closed (imperf. passive of the verb غلق *ghalaka*). A.
 لا *lā'ik*, fit, suitable, becoming, befitting. A.
 لا *lā yūkālu*, it will not be said (imperf. passive of the verb قال *kāla*, for قول). A.
 لا *lā yukādu*, it doth not come nigh to (accomplishing a thing;—imperf. of the verb كاد). A.

لا يكاد يسعد *la yukadu yusighu*, it is not near to allaying, it doth nearly slake or quench it A
 لا يم *la im*, blamer, accuser, slanderer, censurer A
 لا يمر *la yamurru*, he doth not pass by (imperf of the verb *marra*) A
 لا يملك *la yumlaku*, it is not possessed, it has no owner (imperf passive of the verb *ملك*) A
 لا ب *lab*, lip, margin, brink, rim P
 لا ب *libas*, dress, garment, clothing, apparel, attire A
 لا يهول *la baghaw*, verily they would have rebelled (pl pret of the rt *تعى*) A
 لا بسان *Lubnan*, mount Lebanon (so called from the milkywhiteness of its perpetual snow) A
 لا يزورني *li tazurani*, that thou mayest visit me, to visit me (imperf of the verb *زار*, *zara*, for *زور*) A
 لا يحطه *lah'a*, look, glance, moment A
 لا يح *lakht*, somewhat, some, a little, a piece or part P
 لا يحى *lakhte*, an instant, a little while P
 لا يدعه *ladgha*, stinging (as of a scorpion), sting A
 لا لذت *lazzat*, delight, flavour, delicious taste A
 لا يذب *ba la'at*, with flavour P A
 لا يذبت *ba lazzattar*, more savoury, or delicious P A
 لا ذلك *li zalika*, for this or that reason, on that account, therefore, hence (it is) A
 لا لذد *laziz*, delicious, savoury, delightful, luxurious A [ing P
 لا لرر *larza*, shiver, tremor, trepidation, quak
 لا لرر *larzidan*, to tremble, shake, quake, shiver P
 لا لسان *lisan*, tongue, language A
 لا لسانه *lisanuhu*, his tongue, his language A
 لا لشكر *lashkar*, army, host P
 لا لشكري *lashkari* (pl لشكران *lashkariyan*), military, soldier, guard, attendant, military man, officer, soldiery *Lashkare*, an army, a whole host of soldiers P
 لا لصاحبه *lshahibihi*, for its owner A
 لا لطافت *latafat*, grace, elegance, gentleness, softness, graciousness, genialness, gentle means A
 لا لطيف *lutf*, gentleness, graciousness, amenity, amiableness, kindness, lenity, grace, favour, elegance A [words A P
 لا لطيف *lutf go'i*, gentle speaking, kind

لا طيف *latif* (P pl لطيفان *latifan*), elegant, graceful, witty, fine, light delicate A
 لا طيفا *latifan*, delicate (acc of طيف *latif*) A
 لا طيفه *latifaha* (P pl لطيفها *latifaha*), pleasantry, bon mot, witty or facetious saying A
 لا طيف حوى *latif kho*, of a mild gentle, affable
 لا لعب *la'eb*, play, sport A [disposition A P
 لا لعاده *li 'ibadihi*, for (or to) his servants A
 لا لعل *la l*, ruby A
 لا لعل *la'alla*, perhaps A
 لا لعلهم *la'allahum*, haply they A
 لا لعل يارة *la'l para*, piece of ruby A P
 لا لعنه *la'nat*, curse, imprecation, malediction A
 لا لعنه الله على حده *la'natu 'Ullah 'ala hidah*, God's curse on each and every one of them' A
 لا لعندين *laghzidan*, to slip, slide, stumble P
 لا لعو *laghu*, inconsiderate act or speech, impropriety, folly, slip, fall A
 لا لعوى *laghwi* my indiscretion A
 لا لعوى *laghwe*, a lapsus linguæ A P
 لا لعف *laf*, word, expression, vocable A
 لا لقاء *lika*, meeting, encounter, aspect, face, visage, countenance A [ready A
 لا لقاك *lakad* of a truth, assuredly, verily, al-
 لا لقاك *Lukman*, name of a certain wise man (by some said to have been a son of Job's sister or aunt, by others to have been a disciple of David, by others, a judge in Israel, whilst others declare him to have been an emancipated Ethiopian slave. He is the author of some Arabian fables, and is supposed by many to be the same as Æsop) A
 لا لعمه *lukma* morsel, mouthful, scrap, a pittance A
 لا لعمه *lukma 'i chand*, several mouthfuls A P
 لا لك *lala* for thee, to thee A
 لا لكاتبه *li katibihi* for the writer of it A
 لا لكم *la lum*, for you, to you A
 لا للجنس *li 'l khabisina*, for the impure A
 لا للرحمن *li 'r rahmani*, to the Merciful A
 لا للرحمن الطاف حقه *fa li 'r rahmani altafun khafiyatun*, for the Merciful One has secret favours (or blessings) A
 لا للعريب *li 'l gharibi*, to the stranger A
 لا لنايم *li n na imi*, for the sleeper A
 لا لم *lam* not (negative of the *Perfect* but always joined to the *Jussive* in the sense of the perfect) A

لم *lima* (for لما *li mā*), for what? why? wherefore? A. [fect). A.

لما *lammā*, after, when (used with the *Per-* ان لم اكن *in lam akun*, if I may not be. A.

لم تطر *lam taṭir*, it had not flown, had not assayed to fly (imperf. jussive of the verb طار *ṭāra*, for طير). A.

لمتن *lumtunna*, ye blamed (2 fem. pl. perf. of لام *lāma*, for لوم). A.

فيہ *fa zālikunna 'l lazī lum-tunnānī fīhi*, this then is he for whom ye blamed me! (These words having been addressed to a company of women, the fem. *zālikunna* is used). A.

لمعان *lam'ān*, brilliance, sparkle, glitter, splendour. A.

لم يراها *lam yarahā*, he hath not seen her (imperf. jussive of the verb رأي). A.

لم يقبلوا *lam yaqbalū*, (if) they accept not (imperf. of the verb قبل). A.

لم يلتفتن *lam yaltaftna*, they do not give attention (to), or look (at); (imperf. pl. fem. 8th form of verb لفت). A.

لم نذيقنهم *la nuzīkannahum*, assuredly we will make them taste (imperf. energetic of اذاق *azāka*, 4th form of the rt. ذاق *zāka*, for ذوق). A.

ولنذيقنهم من العذاب الادني *wa la nuzīkannahum mina 'l 'azābi 'l adnā*, and we will assuredly make them taste of the smaller punishment (*i.e.* the punishment which is inflicted in the present world). A.

لم نفسك *li nafsika*, for thyself. A.

لنگ *lang*, lame, limping, halting. P.

لنگر *langar*, anchor. P.

لنگر نہادن *langar nihādan*, to cast anchor. P.

لو *lau*, if, unless. A.

لوازم *lawāzim* (pl. of لازمة *lāzimat*), necessary things, requisites. A.

لوج *lūj*, squint-eyed. P.

[on. A.

لوح *lauḥ*, tablet, board used as a slate to write

لوط *Lūt*, Lot, nephew of Abraham. A.

لوم *laum*, blame, reproach, censure. A.

له *lahu*, to him, for him, he has; to it, for it, it has. A.

لمہجت *lahjat*, voice, sound, tone; accent; accentuation; speech, talk. A. [cry. A.

له خوار *lahu khuwāru*, (which) has a lowing

صوت *lahu ṣautun*, to him (*i.e.* he has) a voice. A.

لہم *lahum*, to them, for them, they have. A.

لہو *lahw*, play. A. [game, fun. A.P.

لہو و لعب *lahw o la'b*, playing and toying, sport,

لي لي *lī*, for me; to me; *i.e.* I have. A.

ليت *laita* (particle of exclamation), would that! O that! A.

ليث *lais*, lion. A.

ليث عمرو *'amr lais*, name of the second sovereign of the dynasty of the Saffārides (copersmiths), who reigned in Persia from 870 to 901). A.

ليس *laisa* (neg. substantive verb), he was not, is not; there is not; (also used as an indecl. neg. particle, stronger than لا *lā*) not. A.

ليس بطاهر *laisa bi tāhirin*, is not pure. A.

ليس له غيري *wa laisa lahu ghairī*, and he hath no other (God) beside me. A.

ليس يرفع *laisa yarfa'u*, he raises not (imperf. of the verb رفع). A.

ليس يسلم *laisa yaslamu*, he will not be safe (imperf. of the verb سلم). A.

ليك *lek*, or ليكن *lekin*, but. A.

ليل *lail*, night. A.

الليل *al lail*, the night. A.

علي الليل *'ala 'l laili*, in the night, at night. A.

ليلي *Laili*, name of the mistress of Majnūn. (The loves of this celebrated pair form the subject of one of Nazāmī's poems.) A.

لي مع الله وقت *lī ma'a 'llāhu waktun*, I have a time (or season) with God. A.

لئن *la in*, verily if. A.

لئن لم تنته لارجمك *la in lam tantahi la arjumannaka*, verily if thou desistest not I will assuredly stone thee; (*tantahi* is the jussive of the verb انتهي *intahā*, 8th form of the verb نهى; and *arjumannaka* is the energetic imperf. of the verb رجم). A.

لينة *līnat*, excellence, mildness, softness; humanity; a kind of palm-tree; a tall palm. A.

لئيم *la'im*, mean, base, vile, sordid, grovelling. A.

لئيم الطبع *la'imu 'ṭ ṭab'*, the sordid of nature; the churlish soul. A.

ام *am* (pronoun suffix), me; of me, my; I

ما *mā*, we; us; of us; our. P. [(am). P.

ما *ma* (negative), not, (pronoun) what, what ever, whatsoever, that which, (interrog) what? (اىء) as long as A

ماء *ma* water A [streams A

ماء بهرها *ma u nahriha*, the water of its

قلب *ma bi kalbi*, what (is) in the heart A

ما تقول *mā takulu*, that which thou sayest, what sayest thou? (imperf of the verb قال *kala* for قول) A

مام *matam*, grief, mourning P

ما جرى *mā jara*, what occurred, accident, incident, event, occurrence A

ما حاضر *ma ha ara*, that which is ready A

ما حصرى *ma ha-are*, the fruit, milk, and cheese which constitute a Persian breakfast A P

ما دام *ma dama*, as long as it continues, during, as long as A

مادر *madar*, mother P

مادر مادر *madari madar*, an old woman, grand mother, grannam P

ما ذا *ma za*, what? what is this? A

ما اكدست *ma za 'ktasabta*, what hast thou gained (or earned)? A

مار *mar*, snake, serpent (According to Oriental legends, every subterranean treasure is placed under the guardianship of a ser

مارا *mara*, to us, for us, us P [pent) P

مار گزیدنا *mar guzida*, bitten by a serpent P

ماری *marī*, thou art a serpent P

ماست *mast*, sour milk, buttermilk, whey P

ماى *ma i* (fem مامسه *ma-iyat*) past, bygone A

ما عبدناك *ma 'abadnaka*, we have not worshipped Thee A

ما عرفناك *ma 'arafnaka*, we have not known Thee (1 p pl perf of عرف *'arafa*) A

مال *ma'al*, end, goal, termination, issue A

مال *mal*, money, wealth, property, substance, prosperity A

مال دار *mal dar*, wealthy, opulent, monied man A P

مالك *malik*, master, owner, possessor, controller A

مالک الامم *maliku rikabi 'i umami*, lord of the necks of peoples A

مالکى *maliki*, relation of master, ownership A

اس من العربى *ma li 'i gharibi siwa 'i gharibi anisu*, the stranger hath no friend but the stranger A

مألوف *maluf* (for *ma luf*), familiar, ordinary, accustomed, customary A

مالهما *ma'alahauma*, final portion of both A
ماله جولا *malikhuliya* (the Greek μελαγχολία arabicized), melancholy, idle fancy A

مالدن *malidan*, to rub, amount, to press, crush P

ما لست لك به علم *ma laisa laka bihi 'ilmun* that of which thou hast no knowledge A

ما مر *ma marra*, what (or that which) passed A

ما مضى *ma mara*, that which is passed, what has passed A

مامك *mamak*, little mother, goody P

مامن *maman* (for *ma'man*), place of security A

مامن رضا *maman riza*, a satisfactory (or pleasing) place of security A P

ما من مولود *ma min mauludin*, there is not (one) of those who are born, there is no one born A

ما مولى *manul* (for *ma'mul*), hoped for, expected A

مانا *mana*, alike, equal, similar, certainly, you would say or think, as though, forthwith, quickly, immediately P

ماند *mand*, hath remained P

manad, he or it remains, or remaineth, or will remain (aor of ماندن *mandan*), he or it resembles (aor of مانس *manistan*) P

ماندن *mandan*, to remain, continue, last, endure, to be fatigued, spent, tired, exhausted, to break down P

ماندن در گل *dar gil mandan*, to sink in a quagmire, to hesitate, to boggle P

مانده شدن *manda shudan*, to be weary, tired, knocked up P

مانس *manistan*, to resemble P

مانع *mani'* refuser, forbiddor, hinderer, pre

مانند *manand*, like P [venter A

مانى *mani*, name of a celebrated painter, the founder of the sect of the Manichæans P

ماوا *ma wa* (for *ma wa*), haunt, retreat, place of resort, abode A

ماه *mah*, the moon, month P

ماه روى *mah ru* (pl ماه رويان *mah ruyan*) moon faced, fair and lovely as the moon P

ماه روى *mah ru e*, one fair as the moon P

ماهى *mahi*, fish P

ماهى *mahiye*, a fish one fish, a certain fish P

ماند *maya*, amount, sum, quantity, wealth, capital, stock in trade, store, main stay, source, origin P

مباح *mubāḥ*, lawful, allowable; allowed to be taken or suffered to be shed with impunity. A.

مباد *ma bād*, may there not be! P.

مبادا *mabādā*, let it not be! by no means! away! lest. P.

مبارز *mubāriz* (P. pl. مبارزان *mubārizān*), warrior, champion. A. [fight. A.]

مبارزت *mubārazat*, coming out, or forth, to مبارک *mubārak*, blessed, blest; happy, fortunate; auspicious. A. [perhaps. P.]

مباش *mā bāsh*, be it not! stay not! lest, مبالغه *mubālagha*, exaggeration, extravagance, hyperbole, stress, emphasis. A.

مبالغه نمودن *mubālagha namūdan* (or مبالغه کردن *mubālagha kardan*), to exaggerate, be extravagant. A.P. [unfortunate. A.]

مبتلا *mubtalā*, afflicted, plagued, tried, tempted;

مبدل *mubaddal*, changed, converted, altered. A.

مبذّر *mubazzir*, prodigal, lavish, spendthrift. A.

مبذّري *mubazzirī*, prodigality, extravagance, profusion, profuseness. A.

ممر *ma bar*, do not lower (imp. of بردن *burdan*). P.

ممرز *mabraz*, privy. A.

مبلغ *mablagh*, sum, amount (of money). A.

مبلغتي *mablaghe*, a sum, a certain amount; a good bit, a long stretch. A.P. [bastan]. P.

مبند *ma band*, indulge not (imp. of بستن *bastan*).

مبیت *mabit*, passing the night (in a place). A.

مبین *mubīn*, manifest, evident, clear, distinct. A.

مپندار *ma pindār*, think not, do not suppose or imagine (imp. of پنداشتن *pindāshstan*). P.

متاب *ma tāb*, turn not away (imp. of تافتن *tāftan*). P. [pliance. A.]

متابعت *mutāba'at*, following; obedience, compliance. A.

متألف *muta'allif*, cultivating an acquaintance, conciliating. A.

متبحر *mutabahḥir*, like an ocean in depth and extent of learning, deep, profound. A.

متبدل *mutabaddal*, changed, altered; metamorphosed. A.

متجلی *mutajalli*, resplendent, brilliant. A.

متحرک *mutaharrik*, moving, moveable; motive. A.

متحلی *mutahalli*, adorned with jewels. A.

متحمل *mutahammil*, suffering patiently, enduring; bearer. A.

متحیر *mutahaiyir*, perplexed, astonished, astounded, bewildered, amazed. A.

متردد *mutaraddid*, hesitating, wavering, vacillating, irresolute, unsettled, uncertain, doubtful, perplexed. A.

مترسل *mutarassil* (P. pl. مترسلان *mutarissilān*), letter-writer, correspondent; corresponding secretary of a prince. A.

مترصد *mutarassid*, contemplating, watching, waiting for, watchful, observant. A.

مترقب *mutarakkib*, one who expects, waits, or hopes; hoping, expecting. A.

متسع *muttasi'*, large, spacious, extensive. A.

متصور *mutashawwar*, pictured, imagined, supposed, considered. A.

متضعف *mutaza'if*, weak, weakened, enfeebled, powerless. A.

متع *matti'*, cause thou to enjoy, render happy (imp. of 2nd form of the verb متع). A.

متع حیاته *matti' i 'l muslimīna bi ṭūli hayātihī*, make happy the true believer by the length of his life. A.

متعبّد *muta'abbid* (P. pl. متعبّدان *muta'abbidān*), worshipper, extremely devout, rigorous and strict in the exercises of devotion, religionist. A.

متعدّي *muta'addi*, aggressor; transgressor; (in grammar) transitive, causal (verb). A.

متعدّياً *muta'addiyan*, acc. of متعدّي. A.

متعلق *muta'allik*, (P. pl. متعلّقان *muta'allikān*), related to, connected, dependent, attendant, adherent; domestic, kinsman. A.

متعلّم *muta'allim* (P. pl. متعلّمان *muta'allimān*), learner, student, pupil, disciple. A.

متعنّد *muta'annid* (P. pl. متعنّدان *muta'annidān*), seeker of another's ruin; inimical. A.

متغیّر *mutaghayyir*, changed, altered; disturbed, perplexed. A.

متفق *muttafik*, consenting, agreeing, agreed. A.

متقدّم *mutakaddim* (P. pl. متقدّمان *mutakaddimān*), predecessor, one gone before, ancient. A.

متکبر *mutakabbir*, proud, haughty, arrogant. A.

متکلم *mutakallim* (P. pl. متکلمان *mutakallimān*), speaker, orator. A. [pining for. A.]

متلهف *mutalahhif*, agitated, distressed, grieved, enjoying, enjoyer, benefitter; one who takes his fill. A.

متمکن *mutamakkin*, placed, established, permanently located, firmly fixed or rooted; inhabiting. A.

متمم *mutana'im*, soft, delicate, affluent in the enjoyment of the conveniences, comforts and luxuries of life A

موقع *mutawakki* (P pl موقعان *mutawakki'an*), waiting expecting, expectant A

مهاون *mutahawin*, negligent, indolent, heedless, inattentive, idler A [cused A

متهمم *muttahim*, suspected, accused, falsely accused

مناات *masabat*, step, degree, point A

مناات *masabate*, a degree A P

مثال *misal*, like, resembling, history, fable, example, model, similitude, likeness A

مثال *bar misali*, after the similitude of P A

ما مثال *ba misali ma*, with the like of us, with such as we P

مناات *masani* (pl of مثنى *masna*), the chords of the lute (that are after the first) A

مثل *masal*, fable, tale, parable, simile, apologue proverb A

المثل *'l masal*, for example A

مثل *masal zadan*, to give an example, quote a proverb, propound a parable A P

مناات *masale*, a simile A P

مناات *masnawi*, poetry composed of distichs in each of which are two lines, which rhyme and agree in measure A

مناات *mujadala*, disputation, strife A

مناات *majal*, room to move round or turn about, suitable place, power, strength, ability A

مناات *majalis* (pl of مجلس *majlis*), assemblies, places of sitting, sessions A

مناات *mujalalat*, sitting with another, converse, society A

مناات *mujanabat*, receding, retiring, going off, going aside A

مناات *mujawarat*, keeping up intercourse with neighbours, intimacy, vicinity, propinquity, neighbourhood, cohabitation A

مناات *mujawarat kardan* to keep close, to remain near, to sit by A P

مناات *mujahada*, fighting (specially against infidels), strenuous effort to harm or ruin, struggle, effort, submitting to trouble, a sore infliction A

مناات *muytaba*, chosen, selected, elect A

مناات *muyarrad*, stripped, solitary, single, unmarried, bare, mere A

مناات *ba mujari ad*, barely, merely P A

مناات *majruh*, wounded A

مناات *muyra*, made to flow, (hence), issued, granted, allowed A

مناات *majlis*, place of sitting, assembly, session, congregation A

مناات *majlise*, a whole company A P

مناات *mujalla* bedecked, ornamented A

مناات *majma'*, place of confluence or of assembling, meeting congregation, assembly A

مناات *majmu'*, collected, tranquil, quiet A

مناات *majmu'a*, collection, assemblage, aggregate A

مناات *majnun*, crazed, insane, name of the Arab lover whose attachment to Laila is celebrated by Nazami and other poets A

مناات *ma ju seek not* (neg imp of حسن *hasan*)

مناات *majid*, glorious A [justan) P

مناات *muhaba*, connivance, respect, regard, ceremony A

مناات *muhadasa*, conversing talking, conversation A [facing one another A

مناات *muha..a* (for محاداة *muha'at*), confronting,

مناات *muharib*, waging war, contending, warrior A

مناات *muhasaba*, adjustment or audit of accounts, computation, arithmetic A

مناات *mahasin* (pl of حسن *hasn*) good works laudable actions, virtues, merits, personal charms A [lences A

مناات *mahasini*, my good works or excellences A

مناات *mahafil* (pl of محفل *mahfil*), assemblies A

مناات *muhal*, impossible, inconsistent (with), opposed (to), absurd A

مناات *mahamid* (pl of محمده *mahmidat*), laudable actions or qualities, virtues A

مناات *muhawara*, conversation, dialogue, chat, talk, common parlance A

مناات *muhubb*, friend, lover A

مناات *muhubbu 'l atkiya*, the friend of the pious A [ship A

مناات *mahabbat*, love, affection, kindness, friend

مناات *mahbub* (P pl محبوبان *mahbuban*), beloved, liked, mistress A

مناات *mahbubtar*, more beloved A P

مناات *mahbube*, an object greatly beloved A P

مناات *muhtaj* (P pl محتاجان *muhtayan*), necessitous, needy, in want, indigent, in need A

مناات *muhtajtar*, more in need, in greater need, more needy, more necessitous A P

محتسب *muhtasib*, the superintendent of police, who examines weights and measures, and prevents drinking and other disorders; police-magistrate. A.

محتمل *muhtamal*, supposable, conceivable, probable, suspected. A.

... *muhtamil*, bearing a burthen; patient. A.

محبوب *mahjūb*, veiled, concealed, obscured; bashful, modest. A.

محرقا *muhraqan* (acc. of **محرق** *muhraq*), burning, burnt, consumed. A.

محرور *mahrūm*, excluded; denied, refused; frustrated, disappointed. A.

محسنين *muhsinīna* (acc. of **محسنون** *muhsinūna*, pl. of **محسن** *muhsin*), beneficent. (See **يحب** *yuhibbu*). A. [ment. A.]

محرش *mahshar*, place of assembly; last judgment.

محض *mahẓ*, pure, unmixed, unalloyed, sheer; only, entirely, purely. A.

محرز *mahẓar*, disposition, temper. A.

محل *mahfil*, assembly. A.

محفوظ *mahfūẓ*, kept, guarded, preserved. A.

محقق *muhakkik* (P. pl. **محققان** *muhakkikān*), verifying, confirming; teacher of spiritual truth, philosopher. A.

محققانه *muhakkikāna*, spiritual; truly, accurately; like, or after the manner of the teachers of spiritual truth. A.P.

محك *mihakk*, touchstone, test. A.

محكم *muhkam*, strong, firm, strengthened, confirmed; incontrovertible, indisputable, conclusive; a portion or passage of the Kurān; clear, conspicuous, perspicuous. A.

محل *mahall*, place, situation; quarter, district; occasion, opportunity. A. [parishi. A.]

محلله *mahalla*, quarter of a town, district,

محمد *muhammad*, greatly praised; name of a man; name of the Arabian pseudo-prophet. A.

محمد غزالي *Muhammad bin Muhammad Ghazzālī*, a renowned doctor of Islām, born at Thaus, in Khurāsān, A.H. 450, and died A.H. 505. A.

محمد سبکتگین *Mahmūd Sabuktagin*, the second Sultan of the dynasty of Ghaznī, succeeded his father Sabuktagin, A.H. 387, A.D. 997, and died A.H. 419, after conquering great part of Hindūstān, and taking the royal cities of Delhi and Kannauj. A.P.

محن *mihnat*, affliction, trouble, toil, distress, anguish, suffering, inconvenience, discom-

محو *mahw*, obliteration. A. [fort. A.]

محو شدن *mahv shudan*, to be erased or obliterated. A.P. [son. A.]

مخاطب *mukhātab*, addressed; the second per-

... *mukhātib*, addressing; speaker. A.

مخافت *makhāfat*, dread, fear, alarm; danger. A.

مخالطت *mukhālatat*, mixing, or engaging in (an affair); familiar or social intercourse, intimacy, friendship. A.

مخالفت *mukhālif*, contrary, repugnant, adverse, antagonistic, unfavourable; obstinate, irreducible. A. [opposition, enmity. A.]

مخالفت *mukhālafat*, contradiction, contrariety,

مضطرب *mukhabbat*, disordered, deranged, upset. A.

مختصر *mukhtasar*, abridged, curtailed; brief, compendious, laconic; compendium; mean, trifling, small, insignificant. A.

مختلف *mukhtalif*, different, various, contrary. A.

مخدوم *makhdūm*, served, waited upon; lord, master. A. [*kharīdan*]. P.

مخر *ma khar*, do not buy (neg. imp. of **خریدن** *khridan*)

مخراش *ma kharāsh*, lacerate not, do not tear (neg. imp. of **خراشیدن** *kharāshīdan*). P.

مخفوض *makhfūẓ*, lowered, depressed; marked with *kasr*, or *khafẓ* (as when **قدر** *qadr* has been changed to *hidr*). A.

مخلص *mukhlis* (P. pl. **مخلصان** *mukhlisān*), sincere, real, genuine; truly religious. A.

مخلصين *mukhlisīna* (acc. of **مخلصون** *mukhlisūna*, pl. of **مخلص** *mukhlis*), sincere, unfeigned in professions of faith, in demonstration of friendship, or in yielding obedience. A.

مخلصين له الدين *mukhlisīna lahu 'd dīna*, being sincere towards him in religion. A.

مخلوق *makhlūk*, created, formed; creature. A.

مخنث *mukhannaṣ*, effeminate, infamous; a rank old catamite; hermaphrodite. A.

مخور *ma khwur*, do not eat (neg. imp. of **خوردن** *khordan*). P.

مخوف *makhūf*, dreadful, dangerous, fearful. A.

مداح *maddāh*, laudatory; encomiast, panegyrist. A. [*tan*]. P.

مدار *ma dār*, hold not (neg. imp. of **داشتن** *dāsh-*

مدارا *mudārā* (for A. **مداراة** *mudārāt*), politeness, kindness, affability, conciliation, gentleness; dissimulation. P.

مداومت *mudāwamat*, becoming permanent, constantly, remaining, frequenting; continuance, perpetuity. A.

- مدب *mudabbir*, administrator, prefect, governor, manager, director A
- مدب *muddat*, time, term, period, space, long time or interval, while A
- مدبها *muddatha* (P pl of مدب *muddat*), many days, long intervals, for a long season A P
- مدبى *muddate*, a certain space of time, a long interval, for a long period A P
- مدح *madh*, praise, eulogium, encomium, applause, commendation A
- مدرسه *madrasa*, seminary, academy, public school, college A
- مدعى *mudda'i* (P pl مدعان *mudda'iyan*), plaintiff, opponent, adversary, false claimant, pretender A [ed A
- مدفون *madfun*, buried, interred, hidden, covered
- مده *ma dih*, give not, yield not (neg imp of دادن) P
- مدحوش *madhush* (P *madhosh*), astonished, bewildered, confounded, bereft of sense and reason A
- مذکور *ma-kur*, remembered, mentioned, recorded, repeated, expressed, discourse A
- مذلت *ma'allat*, baseness, abjectness, vileness, contemptibleness, contempt, degradation A
- مذمت *ma'ammāt*, blame, disparagement, scorn, contempt A [culpable, blamable A
- مذموم *ma-mūm*, blamed, censured, condemned,
- مذموم *mar*, an emphatic particle sometimes placed before the dat and acc of Persian nouns, and corresponding to the Hindustani *hi* It is, however, often pleonastic P
- مذمر *marra*, he (or it) passed, passed by A
- مذمر الغس *wa marra 'i 'isu*, now that the (whitish yellow) camels have passed by (or gone) A
- مرد *mar'*, man, the human race A
- مرا *marā* (dat or acc of *man*, I), to me, me P
- مراتب *maratib* (pl of مرتبه *martaba*), steps, ranks, degrees, grades, dignities, honours A
- مراد *murād*, meant, intended, desire, wish, will, intention, design, pleasure, object aim, desirable objects, good things of life A
- مراسله *murāsala*, epistolary correspondence A
- مراعات *muraghābat*, expression of a wish, desire, propensity A
- مراعاة *murafa'a*, carrying a complaint or case (before a judge) A
- مراعات *murafakat*, travelling in company, association, companionship, society A
- مرايه *murakaba*, observation, regard, contemplation, meditation (on God) A
- مرا حساب *marā hast*, to me is, I have P
- مرتبى *murabbi*, tutor, instructor, guardian, patron, protector A
- مرتب *murattab*, set in order, arranged A
- مرتب کردن *murattab kardān*, (and مرتب ساختن *murattab sakhtān*), to arrange, to regulate A P [office A
- مرتبه *martabat* and *martaba*, rank, degree, step,
- مرتبه *martabate*, a rank A P
- مرتبه *murtahan*, pledged A
- مرحب *marhab*, amplitude, convenience, room A
- مرحبا *marhaban* (acc), see اهلا *ahlan* A
- مرحمه *marhamat*, pity, compassion A
- مرد *marḍ*, man, hero P
- مرداد *murād*, the fourth month of the Persian calendar, corresponding to our July P
- مردار *murdar*, impure, unclean, carcass, carrion P
- مردان *wardan* (pl of مرد *marḍ*), men P
- مردانه *wardana*, manly P
- مردش *Mardusht*, a place near Shiraz, where earthen vessels are said to be extensively manufactured P
- مردک *marḍak* (dim of مرد *marḍ*), little man, manikin, low, little, or insignificant fellow P
- مردم *marḍum* (pl مردمان *marḍuman*), man, human being P
- مردم آزار *marḍum azar*, man tormentor, vexing, afflicting mankind P
- مردم آزاری *marḍum azari* the tormenting of mankind *Mardum azare*, a tormentor of mankind P
- مردم حوار *marḍum khwar*, man devouring, cannibal, cruel, full, remorseless P
- مردم در *marḍum dar*, man rending, ferocious, ravenous P [ing, injurious P
- مردم گرا *marḍum gaza*, man biting man molest
- مردمى *marḍumi*, manliness, humanity, courtesy P
- marḍume*, a man, a certain man P.
- مردن *marḍan* to die, expire, to go out, be extinguished P
- مردى *marḍa*, of or pertaining to man P
- murda*, dead, deceased P

دو مرده *dū marda*, of two men, to the number of two men. P.
 به مرده *murda bih*, (is) better dead. P.
 مردی *marḍī*, manliness, virility, vigour, valour, bravery;—thou art a man. *Marde*, a man man, a certain man. P.
 مردیت *marḍiyat*, thy virility. P.
 مرسان *ma rasān*, cause not to arrive, inflict not. P.
 مرسل *mursal*, sent; messenger, apostle. A.
 مرسوم *marsūm*, prescribed, accustomed; pay, stipend, salary. A.
 مرشد *murshid*, guide, spiritual director. A.
 مرصع *murassa'*, covered with gold, set with jewels, inlaid. A. [plaint. A.
 مرض *maraz*, disease, sickness, malady, complaint. P.
 مرضی *maraze*, a disease. A.P.
 مرضی *marzīy*, agreeable, acceptable; assented to; will, assent. A.
 مرغ *murgh* (pl. مرغان *murghān*), bird, fowl. P.
 مرغ آبی *murgh-ābī*, water-fowl. P.
 مرغ ایوان *murghi aiwān* (lit. bird of the porch), birds which sit on or about the porch of a house, such as sparrows, *mainās*, &c. P.
 مرغ بریان *murghi biryān*, broiled or roasted fowl. P.
 مرغک *murghak* (dim. of مرغ *murgh*), little bird, chick. P. [chick. P.
 مرغی *murghe*, a bird. P. [chick. P.
 مرصع *murakka'*, patched garment, beggars quilt, (syn. دلق). A.
 مرکب *markab*, horse, steed, camel; any beast or vessel whereon one is carried. A.
 مرکب *murakkab*, compounded; mounted, placed, set, inserted. A.
 مرکز *markaz*, fixed place, or point, or station; centre. A. [centre. A.
 مرگ *marg*, death, decease. P. [centre. A.
 مرنج *ma ranj*, grieve not, be not displeased (imp. of رنجیدن *ranjīdan*). P.
 مرو *ma rav*, go not (imp. of رفتن *raftan*). P.
 مروا *marrū*, they passed by (3 p. pl. perf. of *marra*). A.
 مروا باللغو *izā marrū bi 'l laḡwi*, when they pass by (or meet with) a folly. (or impropriety. A. [ingly. A.
 مروا کراماً *marrū kirāman*, they pass by pity-ward. A.
 مروارید *marwārīd*, pearl. A.
 مروّت *muruwat*, manliness, humanity, kindness, generosity, liberality; politeness; human nature. A.

مروحه *mirwaha*, fan. A.
 مرهم *marham*, salve, plaster, balm, liniment. A.
 مرهم نه *marham-nih*, one who lays on salve, or applies a plaster. A.P. [rified. A.
 مرهوب *marhūb*, feared; afraid, alarmed, terrified. A.
 مرید *murīd*, desirous; partial; scholar, disciple, pupil. A. [is. P.
 مرین *marīn* (for مراین *mar īn*), this, this it
 مزاج *mizāj*, temperament, constitution, disposition, quality. A.
 مزاح *muzāḥat*, joke, jesting. A.
 مزاجه *muzjāt* (fem. of مزجی *muzjan*), small, scanty, little, trifling, mean or paltry (thing or matter). A.
 مزد *muzd*, reward, gratuity, fee, recompence. P.
 مزد سرهنگی *muzdi sarhangī*, revenue-collector's fee, or bailiff's fee. P.
 مزرع *mazrū'*, sown (seed or field); tillage. A.
 مزرکی *muzakka'*, made clean, purified; capital from which 2½ per cent. yearly is given in alms (and which is thus rendered pure). A.
 مزن *ma zan*, strike not (neg. imp. of زدن *zadan*). P.
 مزیت *mazīyat*, excellence, excess (of wisdom). A.
 مزید *mazīd*, increasing; increase, addition. A.
 مزده *muzhda*, good news, glad tidings. P.
 مژه *mizha* or *muzha* (pl. مژگان *mizhagān* or *muzhagān*), eye-lid; hair of eye-lid, eye-lash. P.
 مساء *masā*, evening. A.
 مساعد *musā'id*, happy, favourable, auspicious. A.
 مسافر *musāfir* (P. pl. مسافران *musāfirān*), traveller, wayfarer, stranger. A.
 مساکین *masākīn* (pl. of مسکین *miskīn*), poor. A.
 مسامحت *musāmahat*, negligence; connivance, conniving; giving up, waiving or foregoing (a claim). A.
 مست *mast*, drunk, intoxicated, inebriated; drunkard; infuriated. P.
 میل مست *pīli mast*, elephant in rut, furious elephant. P.
 مستتر *mustatar*, concealed, hidden. A.
 . . . *mustatir*, one who hides himself. A.
 مستجاب *mustajāb*, answered, accepted. A.
 مستجاب الدعوة *mustajābu 'd da'wat*, whose prayer is accepted, or heard in heaven. A.
 مستحکم *mustahkam*, firm, established, confirmed. A.
 مستخلص *mustakhlas*, taken clean away; appropriated, made special, secured, rescued. A.

مستقي *mustaski*, dropsical, one who has the
 مستعار *musta'ar*, borrowed A [dropsy A
 مستعان *musta'an*, whose aid is implored, (hence)
 God A
 مستعر *musta'rib* (F pl مستعربان *musta'riban*),
 one who becomes as an Arab A
 مستجل *musta'ji*, quick, hasty, making haste,
 hurrying A [fit A
 مستعد *musta'idd*, arranged, ready, prompt, able,
 مستغرق *mustaghraq*, plunged, immersed A
 مستفيد *mustafid*, benefited, profited, deriving
 advantage, profitable, advantageous A
 مستقيم *mustaqim*, hateful, odious, disgusting A
 مستقيم *mustaqim*, right, true, correct, accurate,
 straight, sound, vigorous (constitution),
 resolute, faithful A
 مستم *mastam*, I am intoxicated F
 مستمع *mustami*, hearer, auditor, listener A
 مستمند *mustmand*, needy, indigent, wretched F
 مستوجب *mustawjib*, deserving, meriting, proper,
 fit, worthy, becoming A
 مستور *mastur* (F pl مستوران *masturan*), veiled,
 concealed, good, modest, chaste A
 مستولي *mustauli*, overcoming, predominant,
 prevalent A
 مستى *masti*, intoxication, drunkenness F.
 مسجد *masjid*, place of worship, mosque A
 مسطور *masfur*, written, mentioned, described A.
 مسكر *muskir*, inebriating, intoxicating, any
 intoxicating drink or drug A
 مسكنت *maslanat*, poverty A
 مسكين *mislin* (F pl مسكينان *mislinan*), poor,
 humble, meek A
 مسلم *muslim*, true believer, Moslem A
 مسلم *musallam*, committed, consigned, en-
 trusted, preserved, safe, secured, sole, ex-
 clusive, granted, allowed (to) A
 مسلمان *musliman* (F pl of مسلم *muslim*),
 true believers, Moslems A
 مسلمان *musalman* (pl مسلمانان *musalmanan*),
 Musalman, believer (a corrupted word) F
 مسلمانى *musalmani*, the Muhammadan religion,
 orthodoxy, Islām F
 مسلمين *muslimina* (acc of مسلمون *muslimuna*, pl
 of مسلم *muslim*), true believers, faithful A
 مسمع *misma'*, organ of hearing, ear A
 مسمعى *misma't*, mine ear A
 مسمعى *bi misma't*, into my ear A.

مسند *masnad*, large cushion for reclining on,
 throne, bench A
 مسند كما *masnadi kara*, judgment-seat A F
 مسؤل *mas'ul*, asked, questioned, interrogated A
 مسئله *mas'ala*, question, query, problem, pro-
 position, point of law A
 مشابه *mushabahat*, resemblance A
 مشار *mushar*, indicated A
 مشار الہ *musharun ilah*, the pointed at, the
 aforesaid A.
 مشاطہ *mashshafa*, tire-woman A
 مشام *mashamm*, smell, olfactory sense A
 مشاور *mushawarat*, application for advice,
 consultation A
 مشاہدہ *mushahadat*, beholding, contemplation,
 vision, view, sight, appearance A
 مشاہداتہ الابرار من التخی والایستار *mushahadatu 'l-*
abrari bainat tayalli wa 'l-istitari, the visions
 of the devout consist partly of the manifes-
 tations (of the Deity), and partly of (His)
 veiling (Himself) in obscurity A
 مشاہرہ *mushahara*, monthly wages or allow-
 ance, pay, salary A
 مشائخ *masha'ikh* (pl of شيخ *shaykh*), elders,
 revered, venerable, holy men (often used
 for the singular, as in Tale XIX, Book II) A
 مشت *musht*, fist, blow with the fist, handful F
 مشاب *ma shitab*, haste not, be not in a hurry
 (neg imp of شامس *shitafan*) F
 مشتاق *mushtak*, desirous, longing, anxious A
 مشتاقى *mushtaki manzili*, thou desirest
 the halting place A F
 مشتاقى *mushtaki*, desirousness A F
 مشتاقى بى كى مالولى *mushtaki bih ki maluli*, long-
 ing is better than loathing A F
 مشرى *mushitari*, purchaser, buyer A F.
 مشت زن *musht zan*, boxer, pugilist, bruiser F
 مشت زنى *musht-zani*, fisticuffs, boxing F.
 . *musht-zane*, a boxer F
 مشعل *mushtaghal*, employed, busy, engaged,
 occupied (in devotion) A
 مشعل *mushtaghil*, employing, spending, em-
 ployer, spender A
 مشہر *mushtahar* or *mushtahir*, proclaimed,
 made public, called, named, famous A
 مشى *musht*, handful, blow with the fist F
 مشى *mushte*, a handful, a small body F
 مشى دو *mushte du*, a couple of handful F

مشرق *mashrik*, the point or quarter in which the sun rises, the East. A.
 مشرق تابستاني *mashriki tābistānī*, the summer solstice, the longest day, when the sun enters Cancer. A.P.
 مشرق زمستاني *mashriki zamistānī*, the winter solstice, the shortest day, when the sun enters Capricorn. A.P.
 مشرقين *mashrikaini* (oblique of مشرقان *mashrikanī*, dual of مشرق), the two Easts (i.e. the East and the West). A.
 بعد المشرقين *bu'du 'l mashrikain*, the distance between the East and the West. A.
 مشعل *mash'al*, torch, flambeau. A.
 مشعله دار *mash'ala-dār*, torch-bearer. A.P.
 مشغله *mashghala*, business, employment, occupation; pastime; place of business; tumult, disturbance. A. [busy. A.
 مشغول *mashghūl*, employed, occupied, engaged,
 مشغولي *mashghūlī*, employment, business. A.P.
 مشفق *mushfik*, kind, gracious, tender, affectionate, benevolent, compassionate. A.
 مشقت *mashakkat*, trouble, labour, hardship, misery, difficulty, pain, toil. A.
 مشك *mushk* or *mishk*, musk. P.
 بيد مشك *bedi mushk*, musk-willow. P.
 مشكل *mushkil*, difficult, arduous, puzzling, perplexing, embarrassing. A.
 مشكلي *mushkilī*, difficulty. A.P.
 مشكي *mushkī* or *mishkī*, art thou musk? P.
 مشمار *ma shumār*, count not, reckon not (neg. imp. of شمردن). P.
 مشوم *mashmūm*, perfumed, fragrant. A.
 مشورت *mashwarat*, consultation, counsel. A.
 مشوش *mushawwash*, disturbed, uneasy, vexed, perplexed, distressed; stormy, raging, boisterous. A.
 مشهور *mashhūr*, public, notorious, well-known; celebrated, noted, famed. A.
 مشهورتر *mashhūrtar*, better known, more public, notorious or celebrated. A.P.
 مشيت *mashiyat*, will, pleasure. A.
 مشير *mushīr*, counsellor, adviser. A.
 مصاحبة or مصاحبة *muṣāhabat*, companionship, society, familiarity, intimacy. A.
 مصاحف *maṣāḥif* (pl. of مصحف *mushhaf*), volumes, books; Kurān. A.
 مصادرة *muṣādara*, fining, mulcting, amercing. A.

مصارع *muṣāra'at*, wrestling, contest. A.
 مصاف *maṣāff* (pl. of مصف *maṣaff*), ranks; rows (of soldiers); a field of battle. A.
 مصاف آزوده *maṣāff-āzmūda*, inured to war. A.P.
 مصالح *maṣālih* (pl. of مصلحة *maṣlahat*), affairs, concerns, interests, benefits. A.
 مصالحت *muṣālahat*, reconciliation, peace, pacification. A. [misfortunes. A.
 مصائب *maṣā'ib* (pl. of مصيبة *muṣibat*), calamities, (of losing them have been experienced). A.
 قبل المصائب *qabla 'l maṣā'ibi*, before the troubles
 مصحف *mushhaf*, book, volume. A.
 المصحف *al mushhaf*, the volume; (also A.P. مصحف
 عزن *mushafi 'azziz*, the precious volume; and
 مصحف مجيد *mushafi majīd*, the glorious book), i.e. the Kurān. A.
 مصر *miṣr*, Egypt. A.
 مصرع *miṣrā'*, hemistich, first half line. A.
 مصري *miṣrī* (A. مصري *miṣrīy*), Egyptian. A.P.
 مصطفى *muṣṭafā*, chosen, elected, elect; a man's name, and a title given to Muhammad. A.
 مصلح *muṣliḥ*, rectifier, censor, reformer; pacific, conciliatory. A.
 مصلحت *maṣlahat*, affair, business; object, subject, purpose; prudent course, wise step, proper measure, becoming thing; fit occasion, expediency; welfare, best interest; benevolence, kindness, peace, good-will. A.
 مصلحت آميز *maṣlahat-āmez*, imbued with kindness, conciliatory, pacific. A.P.
 مصلحت جو *maṣlahat-jū*, seeking to correct or reform. A.P.
 مصلحت جوئي *maṣlahat-jū'e*, a seeker, or promoter of the interest, or of the good-will. A.P.
 مصلحتي *maṣlahate*, any particular occasion, crisis or emergency. A.P.
 مصلي *muṣallā*, place of prayer, oratory; a large field, in which, upon certain occasions, thousands congregate to offer public prayer. A.
 مصلاي شيراز *Muṣallāyi Shīrāz*, the name of a place at Shīrāz. A.P.
 مصمم *muṣammam*, fixed, determined. A.
 مصنف *muṣannif*, author, compiler, composer. A.
 مضمون *maṣūn*, guarded, kept safe. A.
 مصيب *muṣīb*, disastrous, calamitous, injurious, hurtful, pernicious. A.
 مصيبت *muṣibat*, calamity, misfortune, adversity, disaster, affliction. A.

بمستی *ba musibate*, by a misfortune, through a calamity F A
 مآذ *mu-add*, opponent, antagonist, rival A
 ماصع *mu a'af*, doubled A
 مضرب *ma arrat*, detriment, injury, mischief, hurt, nuisance A F [tenour A
 مصون *ma-mūn*, contents, purport, subject
 مصون حطاب *ma-mun khatāb*, subject of discussion, occasion of displeasure or condemnation A.
 ممي *ma, ā*, he went, it passed A
 ممي الصبا *ma a 'f šiba*, childhood is passed and gone A [with A
 مطابى *muṭābiḥ*, conformable, in consonance
 مطاع *muṭa'*, obeyed A
 مطاعم *muṭā'im* (pl of مطعم *muṭ'am*), meats, viands, eatables A.
 مطاله *muṭalaba*, asking, requiring, exaction A
 مطاله كردن *muṭalabat kardān* (or مطاله كردن *muṭalaba kardān*), to require, demand, crave, sue, importune A F
 مطالعه *muṭala'a*, contemplation, consideration, attention, glance, inspection, perusal A
 مطالعه نمودن *muṭala'a farmudan*, to view, regard, look upon, to read, peruse, glance at A F
 مطاوع *muṭa'at*, obedience, submission A
 مطالعه *muṭayaba*, joking together, jesting, plea
 مطبخ *muṭbaḥh*, kitchen A [kitchen A
 مطبوع *muṭbu'* printed, impressed, agreeable, acceptable, pleasing A
 مطرب *muṭrib*, musician, singer A
 مطربي *muṭribe*, a musician, such a musician! A F
 مطلب *ma ṭalb*, seek not (neg imp of طلبیدن) F
 مطلع *muṭṭali'*, apprized, informed, acquainted A
 مطلع شدن *muṭṭali' shudan*, to perceive A F
 مطلع گرداندن *muṭṭali' gardāndan*, to acquaint, to inform, to apprise A F
 مطلوب *muṭlūb*, required, sought, demanded, thing desired, object required A
 مطمح *muṭmah*, upraised (eye), upturned (sight), spectacle, show, theatre A.
 مطمح نظر *muṭmah nā-ar*, object of attraction to the eyes A F [fumed A
 مطيب *muṭayab*, aromatized, scented, per-
 مطيع *muṭi'*, obedient, submissive A
 مظفر *mu-afṣar*, rendered triumphant, made victorious A

مظفر و منصور *mu-afṣar o mansūr*, made victorious, and assisted (by God) A
 مظلوم *ma-lum* (F pl مظلومان *ma-luman*), oppressed, injured, tyrannized over A
 مع *ma'a*, with, along with, notwithstanding A
 معي *ma'i*, with me A
 معه *ma'aḥu*, with him
 معانته or معانت *mu atabat*, chiding rebuke, reproach, reprehension, censure, punishment A
 معاش *ma'ash*, living, livelihood, subsistence A
 معاشر *mu'asharat*, familiarity, society, intimacy, intercourse A [offences A
 معاصي *ma'a'ī* (pl of معصية *ma'ṣiyat*), crimes, offences
 معافي *mu'aṣā*, well, healthy, free from pain A
 للمعافي *li'l mu'aṣā*, to him who is free (from the pain of love) A
 معاصت *mu'akabat*, pursuing, punishment A
 معالجه *mu'alaja*, medical treatment, physicing, doctoring, remedy, cure A
 معالجي *mu'alajate*, a cure A F
 معامل *mu'amala*, business, affair, dealing, trade, practice, treatment, behaviour, conduct A
 معاند *mu'anid* (F pl معاندان *mu'anidan*), obstinate, stubborn, refractory, enemy A.
 معاند *mu'ayana*, seeing clearly, inspecting, beholding A
 معبر *ma'bar*, pass, ferry, ford A
 مبر *mi'bar*, ferry boat, (any thing in or on which a stream is crossed, such as) a bridge, &c A
 معاد *mu'tad*, accustomed, wont, used to A
 معبر *mu'tabar*, revered, respected, venerated, esteemed, respectable A [fesses A
 معترف *mu'tarif*, one who acknowledges or confesses
 معتقد *mu'takid*, firmly persuaded, staunch believer, faithful friend, support A
 معكف *mu'takif*, continually at prayer (in the temple), assiduous and unremitting in religious exercises, devotional, devout A
 معتمد *mu'tamad*, confidential, trusty, trustworthy, confidant A [confidant A
 معتمد عليه *mu'tamad 'alaih*, the relied upon, the confidant
 معجب *mu'jib*, admirer of himself, vain, conceited, fop, beau A
 معجز *mu'jiz*, miracle A
 معدة *mi'da*, stomach A
 معدن *ma'dan*, mine, source of minerals A
 معدوم *ma'dum*, extinct, non-existent, not forthcoming, lost, future A.

معدنہ سنگی *mi'da-sangī*, overgorging; dyspepsy. A.P.
 معذرت *ma'zarat*, excuse. A. [exculpated. A.
 معذور *ma'zūr*, excusable, pardonable; excused,
 معذور داشتن *ma'zūr dāsh-tan*, to hold excused. A.P.
 معرض *ma'raz*, place of meeting or exposure;
 position; occurrence. A.
 معرفت *ma'rifat*, acquaintance, knowledge;
 knowledge of God; spirituality; means. A.
 معرفتی سابقہ *sābika'e ma'rifate*, an old acquaint-
 anceship. A.P.
 معرکہ *ma'raka*, battle-field; battle. A.
 معروف *ma'rūf*, known, noted, notorious, cele-
 brated. A.
 معزول *ma'zūl*, dismissed, discarded, turned out
 of office, degraded. A.
 معزولی *ma'zūlī*, dismissal, degradation. A.P.
 معشر *ma'shar*, company, society. A.
 معشوق *ma'shūk*, loved, beloved; mistress. A.
 معشوقہ *ma'shūka*, mistress. A.
 معشوقی *ma'shūkī*, relation of beloved. A.P.
 معصم *mi'sam*, wrist. A.
 معصوم *ma'sūm*, innocent, guiltless, immaculate,
 chaste, uncorrupt, unspotted. A.
 معصومی *ma'sūmī*, chastity, innocency. A.P.
 معصیت *ma'siyat*, rebellion, sin, crime, offence. A.
 بمعصیتی *ba ma'siyate*, for a crime. P.A.
 معضلات *mu'zilāt* (pl. of معضلة *mu'zilat*, fem. of
 معضل *mu'zil*), difficulties, knotty questions,
 intricacies, arduous affairs. A.
 معطل *mu'attal*, neglected, abandoned, uncared
 for; vacant; unoccupied. A.
 معظم *mu'azzam*, magnified, revered, honoured;
 great, respectable. A.
 معظمت *mu'zamāt*, great, grave matters, weighty
 and important affairs. A.
 معلم *mu'lam*, distinguished by a particular mark;
 speckled, flowered, decorated; notable. A.
 معلّم *mu'allam*, marked, striped, spotted. A.
 . . . *mu'allim*, teacher, instructor, master. A.
 معلوم *ma'lūm*, known, understood, ascertained,
 discovered; settled, fixed, destined; expe-
 rienced; notorious; stamped, impressed
 (coin), money. A.
 معلوم کردن *ma'lūm kardan*, to make known, to
 know, ascertain, discover, experience. A.P.
 معلومی *ma'lūme*, a single coin, any money. A.P.
 معنی *ma'nā*, sense, meaning, reality; religious
 sentiment, spiritual subject, spirituality;
 the spiritual world. A.

بمعنی *ba ma'nā*, in spirit, in substance, in
 reality. P.A.
 معنی این سخن *ma'nāyi in sukḥun*, the meaning
 of these words (or of this speech). A.P.
 معول *mu'awwal*, relied upon for help; place of
 confidence. A.
 معونات *ma'ūnat*, aid, help, assistance. A.
 معهود *ma'hūd*, established, fixed, accustomed;
 usual, customary; promised, vowed, stipu-
 lated. A.
 معی *ma'ī*, with me, along with me. A.
 معیشت *ma'ishat*, living, livelihood, necessities
 of life, means, means of living. A.
 معین *mu'aiyan*, fixed, settled, determined,
 appointed, assigned. A.
 معیوب *ma'yūb*, stigmatized, blemished, vicious,
 faulty; tainted or suspected. A.
 مغارہ *maghāra*, den, cave, cavern. A.
 مغاضباً *mughāziban* (acc.), in a rage, furiously. A.
 مغرب *maghrīb*, quarter of sunset, West;
 Western Africa, Morocco. A. [place. A.
 مغرباً من *mim maghrībikā*, from its setting-
 مغربی *maghrībīy*, Western; African; of or from
 the West; an inhabitant of the West. A.P.
 مغرور *maghrūr*, self-deceived, deluded; proud,
 self-sufficient, conceited. A.
 مغز *maghẓ*, brain; marrow, kernel. P.
 مغزی *maghẓe*, a kernel. P. [ness. A.
 مغفرت *maghfirat*, pardon, absolution, forgive-
 مغلوب *maghlūb*, overcome, defeated, conquered,
 vanquished, subdued. A. [singer. A.
 مغنی *mughannin* and مغنی *mughannī*, musician,
 وانت مغنی *wa anta mughannin*, but thou art a
 singer. A.
 مغیلان *mughīlān*, a species of Mimosa, the
 Mimosa Arabica (the Indian name of this
 tree is ببول *babūl*). A.
 مفاتیح *mafātīḥ* (pl. of مفتاح *miftāḥ*), keys. A.
 مفارقت *mufāraqat*, separation, scattering; de-
 parture; loss, death. A.
 مفارقت *mufāwazat*, partnership; copulating,
 carnal intercourse. A.
 مفتن *muftatin*, bewitched, infatuated. A.
 مفتخر *muftakhir*, boasting, boastful, proud. A.
 مفتقر *muftakir*, reduced to poverty; in straits;
 longing exceedingly (for). A.
 مفتن *muftan*, seduced to evil, bewitched, in-
 fatuated, insane. A.

مفخر *mafkhar*, object of glory, glory, boast A
 مفخر الإسلام *mafkharu 'l islami*, the glory of Islam A
 مفخر *mufakhhkar*, glorious, exalted A
 مفرح *mufarrih*, exhilarating, exhilarator A
 مفرما *ma farma*, command not (neg imp of فرمودن) P
 مفروش *ma firosh*, sell not (neg imp of فروش) P
 مفسد *mufsid* (P pl مفسدان *mufsidan*), mischievous, seditious, corrupter, mischief-maker A
 مفلس *mufliṣ* (P pl مفلسان *mufliṣān*) insolvent, bankrupt, poor, penniless A
 مفلسی *mufliṣī*, insolvency, penury, poverty A P
 مفهوم *mafhum*, understood, apprehended, comprehended A
 ممانت *mukābalat* or مقابله *mukābala*, opposition, resistance, contention, competition, confronting, straight before, contrast, collation A
 مال *makal*, speech, discourse, word A
 مقاله *makala*, word, discourse, speech A
 مقام *makam*, standing place, position, spot, seat, station, staying, halting-place (on a journey), session, place of residence, dwelling, abode A
 مقامات *makamat* (pl of مقامة *makamat*), discourses or lectures, as being read or delivered during a معامة *makamat* or sitting A
 ممانر *mukāmūr*, dicer, gambler, gamester A
 مقامی *makāme*, a place, a site A P
 مقاومت *mukāwamat*, opposing, contending, vying, opposition, resistance A
 مقل *mukbil*, advancing, prosperous, fortunate A. [approved, welcomed A
 مقبول *makbūl*, received, accepted, agreeable, more acceptable, more agreeable, more welcome. A P
 مقصود *muktaza* (in P مقصا *muktazā*), required, demanded, exigency, requirement A
 مقدار *mukdar*, quantity, amount A
 مقرر *mukaddar*, decreed, predestinated A
 مقدار *hāza 'l mukdaru yahmiluka*, this quantity will support thee A
 مقدم *mukaddam*, put before, placed before, preposed, preferred, antecedent, prior A
 مقدم داشتن *mukaddam dashtan*, to place foremost, to give precedence to A P

مقدمه *mukaddama*, preface, preamble, prologue, premiss A
 مقدمه محورشری *mukaddama'e nahvi zamakhshari*, "Introduction to Syntax," by Zamakhshari A P.
 مقدر *makdur*, predestined, decreed, fated A
 مقرب *mukarrab* (P pl مقربان *mukarraban*), brought near, allowed to approach, admitted to the immediate presence, approximated, intimate or immediate attendant A
 مقرر *mukarrar*, fixed, settled, established, appointed, confirmed, agreed upon, certain A
 مقرون *makrun*, connected, conjoined, yoked A
 مقری *mukri*, innate, natural P
 مقری کور *kuri mukri*, blind from one's birth P.
 مقسوم *maksūm*, distributed, divided, apportioned, allotted A
 مقصد *maksad*, place of destination, goal, intention, end, aim, object, design, purpose A
 مقصود *maksud*, aimed at, intended, intention, aim, design, scope, drift A
 مقود *mikuad*, reins, bridle, rope, hawser A
 مقیم *mukim*, fixed, constant, abiding A
 مکارم *makarim* (pl of مکرمه *makramat*), virtues, excellences, laudable actions, favours, benefits, bounties A
 مکروه *makarih*, disagreeables, inconveniences, odious, detestable, or abominable things A
 مکاشفه *mukashafa*, displaying, disclosure, revelation, apocalypse A
 مکالمه *mukalama*, conversation, talk. A
 مکان *mahān*, place, habitation, house, dwelling A
 مکائد *maka'id* (pl of کد *kaid*), tricks, frauds, devices, stratagems A
 مکت *mukibb*, whatever causes (one) to hang the head, depressing, humiliating. A
 مکة *Alakka*, Mecca, a town in the province of Hijaz, and the birthplace of Muhammad A
 مکتب *maktab*, school, writing school A
 مکوب *makub*, written, letter A
 مکر *makr*, deceit, fraud, imposture A
 مکرر *mukarrar*, repeated, reiterated. A
 مکرّم *mukarram*, honoured, respected, revered A
 مکروه *makruh*, odious, offensive, disagreeable, execrable A
 مکروهی *makruhi*, unpleasantness A P
 مکسب *maksab*, gain, acquisition, means of getting a livelihood A

- مكن *ma kun* or *mu kun*, make not (neg. imp. of كرون). P.
- مكنات *muknat*, power, strength, influence; virtue, ability; affluence. A.
- مكنه *mukna* = *mīkunad*; (see جني *janī*). P.
- مگر *magar*, besides, save, excepting, all but, but, unless; perhaps, may be, perchance, by chance, haply; unfortunately. P.
- مگردان *ma gardān*, cause not (suffer not; allow not) to become (neg. imp. of گردانیدن *gardānīdan*). P.
- مگس *magas*, fly, small winged insect. P.
- مگوي *mago* (or *mugo*), don't tell, tell not (neg. imp. of گفتن). P.
- ملا *mala'*, assembly, crowd of people. A.
- ملا افتادن *bar mala' uftādan*, to become public, to get abroad. P.A.
- ملاح *mallaḥ* (P. pl. ملاحان *mallaḥān*), boatman, mariner, sailor. A.
- ملاحدة *mulāhidat*, heretics, unbelievers. A.
- ملاذ *malāz*, asylum, place of refuge; stronghold, fastness. A. [strangers. A.]
- ملاذ الغرباء *malāzu 'l ghurabā'i*, the refuge of
- ملازم *mulāzim*, assiduous, inseparable; diligent; servant, close attendant. A.
- ملازمت *mulāzamat*, close attendance, assiduity, closeness; diligence, service. A.
- ملاطفت *mulāṭafat*, soothing, coaxing, caressing; gentleness, kindness, courtesy. A.
- ملاطيه *Malāṭiya*, name of a town on the Euphrates, capital of Armenia Minor. A.
- ملاعبت *mulā'abat*, playing, joking. A. [ter. A.]
- ملاقات *mulākāt*, meeting, interview, encounter
- ملاال *malāl* (or ملالة *malālat*), sadness, displeasure, disgust; ennui, weariness, fatigue,
- ملالي *malālī*, displeasure. A.P. [languor. A.]
- ملام *malām*, reproach, reprehension. A.
- ملامت *malāmat*, reproach, blame, upbraiding, censure, disparagement. A.
- ملاهي *malāhī* (pl. of ملهي *milhā*), instruments of music; worldly pleasures and pastimes (which are forbidden as causing forgetfulness of God). A. [angels. A.]
- ملائك *malā'ik* (pl. of ملك *malak* or ملاك *mal'ak*), ملائكة *malā'ikat* (pl. of ملك *malak*) angels. A.
- ملائكي *yā malā'ikatī*, O! my angels. A.
- ملائك صورتي *malā'ik-šūrate*, an angel-faced creature, one of angelic form. A.P.
- ملة *millat*, religion, faith, creed. A.
- ملجأ *maljā*, asylum, place of refuge. A.
- ملحد *mulhid*, heretic, infidel. A.
- ملحوظ *malhūz*, observed, beheld, viewed, glanced
- ملخ *malakh*, locust. P. [at. A.]
- ملعون *mal'ūn*, cursed, execrated, damned. A.
- ملك *milḥ*, property, estate, possession. A.
- ... *mulḥ*, kingdom, sovereignty, dominion, territory, country; power, possession. A.
- ملك ودين *mulḥ o dīn*, church and state. A.P.
- ملك *malak*, angel. A.
- ... *malik*, king. A. [nobles. A.]
- ملك الخواص *maliku 'l khawāṣṣ*, chief of the
- ملك زاده *malik-zāda*, king's son, prince. A.P.
- ملك نيمروز *maliki nīmroz*, king of Nimroz (a territory including the provinces of Sistān and Makrān, of which Sām Nerīmān was governor for Minūchihr, seventh king of the first or Peshdādyan dynasty of Persia). A.P.
- ملكوت *malakūt*, empire; the invisible and heavenly world, empyrean heaven. A.
- ملكي *malakī*, angelic. A.P.
- ملوث *mulawwas*, polluted, contaminated, defiled, soiled. A.
- ملوك *mulūk* (pl. of ملك *malik*), kings. A.
- ملول *malūl*, dejected, vexed, tired, weary, sick; fastidious. A.
- ملولي *malūlī*, thou art weary, thou art averse to; aversion, loathing. A.P.
- ممالك *mamālik* (pl. of مملكة *mamlukat*), regions, kingdoms, realms. A.
- ممانعت *mumāna'at*, prohibition, resistance, refusal; repugnance. A.
- ممتاز *munmtāz*, picked out, chosen; eminent, distinguished. A.
- ممتنع *munmtanī*, prohibited; impossible, impracticable. A.
- ممد *munmidd*, prolonger, extender, aider, assistant. A.
- ممدوح *mamdūḥ*, praised, lauded. A.
- ممسك *munmsik*, holdfast, close-fisted, parsimonious, stingy. A.
- ممقوت *mamkūt*, disagreeable, detestable; hated, detested; odious. A.
- مملك *mamlukat*, dominion, realm, kingdom. A.
- مملوك *mamlūk*, possessed, owned; purchased slave, property. A.

مملوکی *mamlukī*, relation of servant, servile condition, servitude A P
 من *man*, I, (and in the oblique case) me A weight varying from 1½ lbs to 80 lbs P
 من *man*, who, he who, she who, him who, whoso, whosoever, who? A
 ما من *māz za*, who (is) this? A
 من *min*, from, of, from amongst, by, besides, for, on account of, than A
 من ذا الذي *miz za 'llā-*, from this who A
 ما من مولود *mā min maulūdin*, there is not one of those who are born, there is none born A
 من *mann*, reproaching with favours bestowed, twitting with benefits conferred, imposing a sense of obligation A
 منابر *manabir* (pl of منبر *mimbar*), pulpits, platforms A
 مناجات *munajat*, prayers, silent devotions A
 مدامم *munadamat*, society, familiarity, sociableness, intercourse, associating with A
 منارة *manara*, lighthouse, minaret, tower from whence people are summoned to prayer A
 مراءت *munaza'at*, altercation, contest, hot contention A
 مناسب *munasib*, fit, suitable, suited, consonant, accordant, apposite, apropos A
 مناسبت *munasabat*, relation, resemblance, analogy, proportion, comparison A
 مناصحت *munasahat*, advice, admonition, exhortation, counselling A
 مناظره *muna'ara*, disputation A
 منافع *manafi'* (pl of منفعة *manfa'at*), gains, profits, benefits, advantages A
 مناص *munaki'*, contrary, repugnant A
 مناکب *munakahat*, marriage A
 من السماء *mīna 's samāi*, from heaven A
 من العذاب الأدنى *mīna 'l 'azābi 'l adna*, of the lighter punishment, i e of this world A
 مناهی *manahi* (pl of منهي *manhiy*), forbidden practices, prohibited things, crimes, sins A
 من آياته *min ayatihī*, of or from its (the Kuran's) verses A
 منبر *mimbar*, pulpit A
 من بعد *mim ba'da*, afterwards A
 من بعد ذلك *mim ba'da zālīka*, after that A
 منات *manat*, I thee P

مئت *minnat*, praise, thanks, obligation, conferring a favour, twitting or casting in the teeth of benefits conferred A
 من بردن *minnat burdan*, to bear or lie under obligations A P
 من شاس *minnat shīnas*, one who appreciates favours or recognizes obligations, grateful A P
 من نهادن *minnat nihadan*, to lay under obligations, to confer a favour A P
 منصوب *muntasib*, erect, set up, placed, erected, set on (as a cauldron or pot), marked with *nasba* or *futha*, nasbated (as when *kidr* has been changed to *kadr*) A
 منظر *muntazir*, one who expects with impatience, waiting, expecting, expectant A
 منظم *muntazim*, arranged, placed in rows, threaded (as pearls) A
 منتهی *muntaha*, finished, terminated, completed accomplished, ended, consummated A
 منجلا *manjalab*, impure or stinking water P
 منجم *munajjim*, astronomer, astrologer A
 من حسن *mun khair*, of good, of what is good and desirable A
 منزل *manzil*, dwelling house, mansion, lodging, halting place, stage, station house, dignity, rank A
 منزل *manzilan*, as to rank (accus) A
 منزلت *manzilat*, rank, station, dignity, character, esteem A
 منسوب *mansub*, connected, associated, attributed, ascribed, imputed, charged, accused A
 من مش *manash*, I him P
 من مش یکی ار معلنان مش مطلع گرداید *yake az muta 'allikani manash muttali gardaid*, one of my friends made him acquainted P
 من مشات *manshat*, literary compositions, writings A [nīshastan] P
 من مش *ma nishin*, sit not (neg imp of نشس) A
 منصب *mansub* or *mansab*, office, post, dignity A
 مناصب *mansibi kaza*, office of a judge A P
 مناصی *mansabe*, a post of dignity A P
 منصرف *munsarif*, receding, retiring, departed A
 منصرف کردن *munsarif kardan*, to retire, depart, to get rid of, spend, dissipate A P
 منصف *munsifan*, just, true, honest, candid ممصفاً (acc) A
 منصور *mansur*, aided, defended (by God), rendered victorious A

الاعداء المنصور علي *al manšūru 'ala 'l ā'dā'i*, the victorious over enemies. A.

منطق *manṭiq*, speech, discourse; logic, reasoning, argument. A.

منظر *manẓar*, face, countenance, aspect, looks. A.

منظور *manẓūr*, seen, viewed, beheld; beloved, favourite, sweetheart. A.

منظوم *manẓūm*, (fem. منظومة *manẓūma*), composed in verse, metrical, versified. A.

منع *man'* (or as used *mana'*), forbidding; prohibition. A.

من عبيدي *min 'abdī*, from my servant. A.

منعدم *mun'adim*, lost, vanished, disappeared, destroyed, annulled, ruined. A.

منعم *mun'am*, benefitted, blest with abundance, wealthy, affluent. A.

منعم *muna'am*, blest with the good things of this world, rich, affluent. A.

من عند الله *min 'inda 'llāh*, from God, with the favour of God. A.

منعص *munaghghaṣ*, sullied, disturbed, embittered, made wretched. A. [defile. A.]

منفذ *manfaḡ*, place of passage; pass, passage,

منفعة *manfa'at*, emolument, advantage, benefit. A.

منقضي *munkaḡī*, finished, ended, completed. A.P.

منقطع *munkaṭī'*, cut off, exterminated. A.

منكر *munkar*, denied; ignored; atrocious, bad, wicked, iniquitous. *Munkir*, ignorer; averse, disapproving, evil-affected. A.

منكري *munkarī*, atrocity, iniquity. A.P.

. . . . *munkare*, an atrocious offence, an enormity. A.P.

منكر *ma nigar*, look not (neg. imp. of نكرستن). P.

منم *manam*, I am, I am (one who). P.

من مغربها *mim maghribihā*, from its setting-place, from the West. A.

منه *ma nih*, lay not, place not, set not (neg. imp. of نهادن). P.

منية *munyat*, wish, desire. A.

منيته *munyatī*, my desire. A.

منيية *manīyat*, death, decease. A.

منيته *manīyatī*, my death. A.

منيته قبل *kabla manīyatī*, before my death. A.

منيع *manī'*, inaccessible, impregnable. A.

منبوش *manyūsh* (for *ma niyūsh*), listen not. P.

مو *mū*, hair. P.

موي زنگي *mūyi zangī*, hair of a negro. P.

موجب *mawājib* (pl. of موجب *mūjib*), causes, reasons, motives. A.

مواجهه *muwājaha*, presence; face to face. A.

مواخذ *mu'ākhaḡ*, taken to task, rebuked, reproved, chastised. A. [sion. A.]

مواخذت *mu'ākhaḡat*, remonstrance, reprehension. A.

مواخذت کردن *mu'ākhaḡat kardan*, to call to an account. A.P. [peds, cattle. A.]

مواشي *mawāshī* (pl. of ماشية *māshiyat*), quadrupeds, cattle. A.

مواظبت *muwāḡabat*, perseverance, assiduity. A.

موافق *muwāḡīk*, conformable, suitable, agreeable, consonant, apt, fit. A.

مواقت *muwāḡaḡat*, agreement, unison, harmony, concurrence, acquiescence; assent, consent; concert; aptness, suitability, congeniality. A.

موانست *mu'ānasat*, intimacy, familiarity. A.

موت *maut*, death. A.

موت الفقراء راحة *mautu 'l fuḡarā'i rāḡatun*, the death of the poor (is) ease. A.

مؤثر *mu'assar*, impressed. A.

. . . *mu'assir*, penetrating, making an impression; impressive, effectual, effective, efficient. A.

موج *mauj*, wave. A.

موجب *mūjib*, cause, means, motive, reason, account. A. [to. P.A.]

بموجب *ba mūjib*, in conformity with, according to. A.

موجع *mūja'*, pained, afflicted with pain: (the verse requires موجعي *mūja'ī*). A.

موجود *maujūd*, found, existing, existent; ready, present, forthcoming. A.

موجودات *maujūdāt* (pl. of موجودة *maujūdat*), existing things; existences. A.

موجه *muwajjah*, approved, agreeable. A.

موحد *muwahḡid*, one who confesses the unity of God, unitarian; orthodox. A.

مودت *mawaddat*, friendship, love. A.

مؤذن *mu'azzin*, the crier who summons Muhammadans to prayer from one of the minarets of a mosque. A.

مؤذي *mu'ẓī*, noxious, injurious, hurtful, pernicious; injurer. A.

مور *mūr* (or *mor*), ant, emmet; reptile. P.

مورچانه *mūrḡhāna*, rust of iron. P.

مورچه *mūrḡha* (pl. مورچگان *mūrḡagān*), little ant, emmet; (figuratively) hairs about the face, whiskers. P.

مورم *muram*, I am an ant π
 موروث *maurus*, inherited, hereditary Δ

مورى *more*, an ant π
 مورانا *moriyana*, rust π

موزون *mauzūn*, weighed, measured, harmo-
 موسم *mausim*, time, season, monsoon Δ

موسم *mausum*, marked, signed, impressed,
 branded, noted, characterized, named Δ

موسى *Musa*, Moses, the Jewish lawgiver Δ
 موش *mush*, mouse π

موشك *mushal* (dim of موش *mush*), little mouse π
 موشك كور *mushak i kur*, blind little mouse,
 the mole π

موصوف *mausuf*, furnished with qualifications,
 qualified, characterized, distinguished, de-
 scribed, praised, before-mentioned Δ

موضع *mau'a'*, place, village, hamlet, town Δ
 موصى *mau a'e*, a place, a certain place $\Delta \pi$

موعظت *mau'i-at* (π pl موعظها *mau'i akā*), ad-
 vice, admonition, exhortation, homily Δ

موفق *muwaffak*, assisted, favoured, blessed Δ
 موفق *muwaffik*, one who prospers, favours,
 seconds, sure guide Δ

موقل *muca'llal*, appointed guardian, charged
 with, entrusted, superintendent, keeper
 (of a prisoner) Δ

مولد *maulid*, native country, birth place Δ
 مولع *muli'*, excited, greatly addicted, passion-
 ately fond, eager desirer, ardent, greedy Δ

مؤلف *mu'allif*, compiler, composer, author Δ
 مولود *maulud*, born Δ

مولى *maula*, lord, master, ruler Δ
 المولى *al maula*, God, the Lord Δ

مولى ملك العرب والجم *maula muluki 'l 'arabi*
 والهند *wa 'l 'ajami*, lord of the kings of Arabia
 and Persia, Δ

موم *mum* or *mom*, wax π
 مؤنوب *ma'unal*, provisions, daily food or rations Δ

مؤنس *mu nis*, intimate, familiar, companion,
 friend Δ

موى *mu*, hair of the head π [whiskers π
 موى ناكش *mu ni bunagosk*, hair of the cheek,
 موياد *mu ayad*, aided, strengthened, rendered
 victorious Δ

موياد من السماء *al mu'ayad mina 's sama*, the
 aided of heaven Δ
 موى *mu'e*, a single hair π

ماه *mah*, the moon π
 ماه *mih*, great, superior π

ماهبات *mahabat*, fear, dread, alarm, awe, ma-
 مهار *mihar*, leading string, reins, halter, bridle, a
 camel's leading string or bridle, a peg
 put through a camel's nose to which the
 leading string is attached Δ

ماه بار *mah para* (lit piece of the moon), mis-
 tress π

مختيار *mihtar* (pl مختاران *mihtaran*), greater, su-
 مختيارى *mihtari*, greatness, superiority, head-
 ship, rule π

مختور *mahyur*, separated, cut off, excluded, fled
 from, forsaken, deserted, rejected, shunned Δ

مهد *mahd*, cradle Δ
 مهر *mih*, love, attachment, tenderness, kind-
 ness π

مهرش *mihrash* love of him (her, it), his love π
 مهران *mihrlān*, kind, affectionate, friendly,
 friend lover π

ماه رو *mah ru* moon faced beautiful π
 ماه روئى *mah ru i*, thou art fair as the moon π

مهره *muhra*, chessman, bead of glass or coral π
 مهره بردن *muhra bar chidan* (lit to gather
 up the pieces, or chessmen), to give up the
 game, to abandon (an enterprise) π

مهم *muhimm*, momentous (affair) grand, serious,
 urgent, weighty (business) Δ

مهمان *mihman*, guest, being a guest π
 مهمان سراى *mihman sarai* guest chamber, hous-
 for strangers, hospitable roof, hostel π

مهمانى *mihmani*, feast, entertainment, hos-
 pitality π

مهمل *muhmal*, useless, of no importance, neg-
 lected, disregarded Δ

مهميل *muhmil*, negligent, careless Δ
 مهيا *muhaya*, prepared, made ready Δ

ميهن *mihim*, greatest, noblest π
 موى *mai*, wine π

مى *mi*, a particle prefixed to the Aorist, the
 Present, Imperfect, and Imperative of Per-
 sian verbs, which has the effect of chang-
 ing the two last into the habitual and con-
 tinuative forms π

ما *maya*, come not (neg imp of آمدن *ama-*
 dan) π [ارادس] π

مازار *mayazar*, distress not (neg imp of
 ميان *miyan*, waist, middle, between, betwixt π

از ان میان *az ān miyān*, from the midst thereof, from amongst them. P. [lapis. P.]

در میان آمدن *dar miyān āmadan*, to come on the میان بستن *miyān bastan*, to gird the waist or loins. P.

میان تهی *miyān-tihī*, empty within, hollow. P. میانه *miyāna*, middle; middle-sized, middling, moderate; mediation. P. [آمدن]. P.

می آید *mī āyad*, is coming, cometh (present of میت *maiyyit*, dead. A.

هَذَا مَعَهُ مَيِّتٌ *hāzā ma'ahu maiyyitun*, this (thing) with him (is) dead. A.

میخ *mekh*, nail, peg or pin. P.

چند میخ *mekhe chand*, some nails, a few pegs. P. میدان *maidān*, plain, area, circus, course, arena; battle-field, battle. A. [thou. P.]

میر *mīr*, prince; (imp. of مردن *murdan*) die میراث *mīrās*, heritage, inheritance. A.

میرانم *mīrānam*, make me to die (imp. of (میرانیدن). P. [رفتن]. P.

می رود *mīravad*, goeth, is going (present of میسر *muyassar*, facilitated, made easy; practicable, feasible, obtainable; obtained, gained. A.

میشوئی *mīshū'ī*, thou canst wash (aor. of شستن). P.

میکائیل *Mīkā'īl*, Michael, the archangel (thought by the Muhammadans to be the especial protector of the Jews, as Gabriel is of the followers of Islām). A.

میگردم *mīkardam*, I was making (Progressive or Continuative Past of کردن). P.

میل *mail*, inclination, leaning, bias; fondness, partiality. A. [bias. A.P.]

میل کردن *mail kardan*, to incline to, to bend, میل *mīl*, needle; skewer or wire for anointing the eye with collyrium. A.

میله *maile*, a leaning, a bias, an inclination. A.P.

میسون *mīmūn*, prospered with success, favoured by fortune; fortunate, auspicious; name of a man, Felix. A.

مینا *mīnā*, glass of a variety of colours; enamel; blue heaven, azure sky. P.

میندیش *mayandesh*, be not anxious (neg. imp. of اندیشیدن *andeshīdan*). P.

میوه *mīva* or *meva*, fruit. P.

ن

ن *na*, not (a prefixed negative particle). P.

نا *nā* (prefix), not, non-, un-, in-, dis-. P.

نا *na* (pronom. suffix), us, of us, our. A.

نا آزموده *nā āzmūda*, untried, inexperienced. P. نا امید *nā umed*, or *nā ummed*, despairing, despirer, despondent. P.

نا امیدي *nā umedī*, despair, hopelessness. P.

نا اهل *nā ahl*, unworthy, worthless, base. P.A.

نا بکاري *nā bakārī*, uselessness. P.

نا بوده *nā būda*, not been, not become. P.

نا بینا *nā bīnā* (pl. بینایان *nā bīnāyān*), not seeing, blind, sightless. P.

نا بینائی *na bīnā'ī*, want of sight, blindness. P.

..... *nā bīnā'e*, a blind person. P.

نا پاک *nā pāk*, unclean, dirty, nasty, filthy. P.

نا پایدار *nā pāi-dār*, unstable, unsteady, inconstant. P.

نا پرهیزگار *nā parhezgār*, inattentive, incautious, negligent; intemperate, incontinent, unchaste. P.

نا پسند *nā pasand*, disapproved, unapproved; objectionable, unbecoming, distasteful, displeasing, offensive. P.

نا پسندی *nā pasandī*, disapprobation; anything deserving of disapprobation. P.

نا پسندیده *nā pasandīda*, disapproved; deserving of censure and disapprobation; offensive, unpleasant. P.

نا تراشیده *nā tarāshīda*, unhewn, unpolished, uncouth; lout. P. [defective. P.A.]

نا تمام *nā tamām*, unfinished, crude, imperfect,

نا توان *nā tuwān*, impotent, weak, powerless. P.

نا تواني *nā tuwānī*, inability, weakness, impotence. P.

نا جنس *nā jins*, of worthless stock or quality; ignoble; ill-conditioned. P.A.

نا جوانمرد *nā juwān-mard* (pl. جوانمردان *nā juwān-mardān*), not a gentleman, ungentlemanly; illiberal, ignoble. P.

نا چار *nā chār*, helpless, remediless. P.

نا چیز *nā chīz*, nothing-worth, worthless, vile, contemptible. P.

نا حق شناس *nā haqq-shinās*, ungrateful. P.A.

ناخن *nākhun*, nail, claw, talon. P.

نا خوب *nā khūb*, unseemly, unbecoming. P.

نا خوبی *nā khūbī*, want of beauty, uncomeliness, ugliness. P.

نا خوردن *nā khurdan*, not eating; not to eat. P.

نا خورده *nā khurda*, not eaten, untasted; not suffered, felt or experienced, unfelt. P.

ناح *nā khūsh*, unpleasant, disagreeable, harsh, unharmonious P
 ناوح *nū khūsh awaz*, possessed of a disagreeable voice, harsh voiced P
 ناوحش *na khūshshar*, more unpleasant, more grating, more disagreeable P
 نادان *nadan*, ignorant, inexperienced, fool P
 نادانی *nadani*, ignorance, folly, (thou) art ignorant P
 نادر *nadir*, rare, wonderful, uncommon, rarely A
 نادر الحسن *nadiru 'l husn* of rare beauty A
 نادرست *na durust*, untrue, incorrect, inaccurate, wrong P
 نادرست *na dida*, unseen, unknown P
 نار *nar* (fem), fire, hell نارا *narā* (acc) A
 نار *nar*, blandishment, caress, caressing, affection, tenderness, grace, coquetry, feigned disdain, delicacy, airs P
 نازل *na-zil*, lowered, descending A
 نازنین *naznin*, lovely, amiable, agreeable, delicate, dear, precious, belle, mistress P
 نازنینی *na-nini*, thou art a beauty, thou art held dear or precious A
 نازبا *na zeba*, ill favoured, uncomely, unbecoming P
 نازیدن *na-idan*, to coquet, to put on pretended haughtiness, to pride or plume one's self, to boast, to swell, look big, be elated P
 ناس *nas*, men, mankind A
 ان ناس *an nas*, mankind A
 ان ناس علی دین ملوکهم *an nasu 'ala dīni muluki him*, men (follow or make a profession) according to the religion of their kings A
 ناساز *na saz*, inharmonious, dissonant, discordant P
 ناسازگار *na sa-gar*, uncongenial P
 ناساس *na sipas* ungrateful, unthankful P
 ناسزا *na saza*, unworthy, improper, unbecoming P
 ناسزاوار *na sazawar*, uncongenial, ungenial P
 ناسزای *na sazaī*, unworthy P
 ناسزای *na saza'e*, an unworthy personage P
 ناشور *nashirat* (pl ناشراب *nashirat*), a cloud scattering, or dust scattering (wind), strong (wind) A [acquaintance P
 ناشناخت *na shinakht*, unknown without
 ناصح *nashh*, monitor, counsellor, faithful adviser A

ناصر *nasir*, defender, assistant, helper A
 ناصواب *na sawab*, not right, improper, vain, false P A
 ناصب *nasiya*, forelocks, pendulous ringlets, front, forehead, countenance A
 ناظر *naṭur*, gardener, watcher, keeper of a vineyard, or palm plantation A
 ناظر *na'ir* (P pl ناظران *na iran*) looker, viewer, inspector, spectator, beholder A
 ناف *naf*, the navel P
 نافذ *nafi*, penetrating, piercing, valid, operative, effective, received, obeyed A
 نامرغاب *na farjam*, unpropitious, unhappy P
 نامرمان *na farman*, disobedient, uncomplying, ing, stubborn, refractory P
 نافع *nafi*, profitable, advantageous, salutary, useful A [benefit A
 نافع *bi nafi in*, for benefiting, (calculated) to
 نافع *fa laisa binafi in adabu 'l adīb*, then the instruction of the teacher is of no benefit A [impaired A
 ناقص *nakis*, deficient, defective, diminished, deficient in understanding unintellectual, dull A P [making P
 ناکردن *na kardan*, not to make, the non-
 ناکرده *na kardā* unfinished, undone P
 ناکس *na kas*, mean base, vile, worthless, a nobody P
 ناگه *na gah*, suddenly, unexpectedly, all at once, on a sudden P
 ناگفتن *na guftan*, not to speak, not speaking P
 ناگه *nagah*, suddenly, all at once P
 ناگهانی *nagahe*, on a sudden, unexpectedly P
 ناش *nalish*, complaint, lamentation P
 ناله *nala*, complaint, moan, lamentation P
 نالیدن *nalidan*, to complain, lament, bemoan, groan P
 نام *nam*, name, fame, character, reputation P
 نام نهادن *nam nihadan*, to name, to call P
 نامحسوب *na mahsub*, unloved, disliked P A
 نامرادی *na muradi*, unpleasantness disagreeableness, disappointment, distress, despair, renunciation of the world P A
 نامردم *na mardum* (pl نامردمان *na marduman*, not human, inhuman, brutish, base, ignoble vile P
 نامساعد *na musa'id*, unfavourable, unpropitious P A

نا مستعد *na musta'idd*, unapt, inept, incapable, unready. P.A.

نا معلوم *nā ma'lūm*, unknown. P.A.

نا معول *nā mu'awwal*, not to be trusted, not trustworthy, unsound. P.A.

نا مقبول *na maqḅūl*, unaccepted, unwelcome. P.A.

نا مناسب *nā munāsib*, unfitting, improper, unbecoming, wrong. P.A.

نامور *nāmvar*, famous, celebrated, noted, renowned, notorious. P. [nious. P.A.]

نا موزون *nā mauzūn*, discordant, inharmonious
ناموس *nāmūs*, reputation, character, fame, honour, credit, esteem. P.

نام و نشان *nām o nishān*, name and trace. P.

نامہ *nāma*, writing, letter, record, book; works, acts, deeds. P.

نامی *nāmī*, illustrious, renowned, famed. P.

نان *nān* (but by Persians usually pronounced *nūn*), bread; loaf. P.

نان تہی *nāni tihī*, dry bread. P.

نان رباط *nāni ribāṭ*, bread given away at monasteries to travellers, pilgrims, and mendicants. P.A. [charity. P.A.]

نان وقف *nāni waqf*, bequest of bread in

نا نہادہ *nā nihāda*, not put, not placed, not allotted. P.

نانی *nāne*, a loaf, a single loaf. P.

ناوری *nāvarī*, wilt not bring (a contraction of *nayāvarī*, the neg. aor. of آوردن *āvardan*, to bring). P.

نا هموار *nā hamwār*, uneven, unsuitable, disproportioned, ungainly; untidy, ill-behaved, unruly. P.

نای *nāi*, neck, throat; flute, pipe. P.

نای و نوش *nāi o nosh*, song (or music) and wine. P. [obtain. P.]

نا یافتن *nā yāftan*, not to find, procure, or
ناید *nāyad* (for *nayāyad*), comes not. P.

نائم *nā'im*, sleeper; sleeping, asleep. A.

لِ النَّائِمِ *li 'n nā'imī*, for the sleeper. A.

نائی *nā'ī*, reed, cane; the throat, neck. P.

نابات *nabāt*, fine sugar, white and refined. P.

... *nabāt*, vegetation, plant. A.

ناباتاً حسناً *nabātan ḥasanān*, fair plants. A.

نبرد *nabard*, war, battle, conflict. P.

... *na barad*, he taketh not away, removeth not (neg. aor. of بردن *burdan*). P.

... *na burad*, he cuts not off (aor. of *burīdan*). P.

نبری *na barī*, thou shouldst not bear or submit to (2 p. sing. aor. of بردن *burdan*). P.

نہشت *nabisht*, writing, inscription. P.

نہشتن *nabishtan*, to write. P.

نبض *nabz*, the pulse. A.

نبوت *nubuwwat*, prophecy, prophetic gift or office, function or privilege of a prophet. A.

نبودی *na būde*, he or it would not be. P.

نبی *nabī* = نبیند *na binad* [q. v.]. P.

نبی *nabīy*, prophet. A.

نبیند *na binad*, he seeth not (3 p. sing. aor. of دیدن *dīdan*). P.

نترسد *na tarsad*, he should not fear; ought he not to fear? (3 p. sing. aor. of ترسیدن *tar-sīdan*). P.

نتوان *na tuwān*, (one) cannot. P. [sīdan]. P.

نتوان رست *na tuwān rast*, one cannot escape. P.

نتواند *na tuwānad*, cannot. P.

نتوانستن *na tuwānistan*, not to be able. P.

نثار *niṣār*, money, or anything thrown by way of largess among the populace on festive occasions; a scattering, showering down. A.

نثار *nuṣār*, any thing scattered or showered; rain, showers. A. *Presumption, Arro-*

نجم *najm*, star. A. *star.*

نجویی *na jū'ī*, thou seekest not (2 p. sing.

ناحن *naḥnu*, we. A. [present of جستن]. P.

ناحو *naḥw*, way, path, track. A.

التحیر *an naḥw*, grammar, syntax. A.

ناحوی *naḥwīy*, teacher of syntax, grammarian. A.

بنحوی *bi naḥwīyin*, by a grammarian. A.

نخست *nukḥust*, first; first of all. P.

نخستین *nukḥustīn*, first; original, former. P.

نخفتست *na khuftast*, is not asleep. P.

نخل *nakhl*, palm-tree; (and often) any young tree in general. A. [ers. A.P.]

بند نخل *nakhl-band*, maker of artificial flow-

بنی محمود *nakhlā'i banī maḥmūd* (lit. the palm-grove of the tribe Beni Maḥmūd), the name of a halting-place on the road from Kūfah to Mecca, where the pilgrims are wont to rest. A.

بنی هلال *nakhlā'i banī hilāl* (lit. the palm grove of the tribe Banī Hilāl), a place in

ند *and*, are. P. [Arabia. A.]

نداد *nidā*, voice, call from heaven. A.

ندامت *nadāmat*, repentance, contrition, regret, remorse. A.

دانی *na dani*, thou knowest not, knowest not thou? (2 p sing aor of دانستن *danistan*) P
 ندر *na darad*, rendeth not (3 p sing aor of دریدن *daridan*) P
 ندام *nudama* (pl of ندم *nadim*), intimate friends, boon companions, courtiers A
 ندهد *na dihad*, giveth not (3 p sing aor of دادن *dadan*) P
 ندیده *na dida'e*, hast thou not seen? P
 ندم *nadim* (P pl ندمان *nadiman*), courtier, confidant, boon companion A
 ندر *na'r*, vow, offering, gift to a superior A
 ندر *na ir*, admonisher, monitor, prophet or teacher sent to warn the wicked نذران *na-ziran* (acc) A
 نذران *na iran*, change of time is a sufficient admonisher A
 نرسی *na rasi*, thou wilt not arrive P
 نرم *narm*, soft, mild, gentle, downy P
 نرمی *narmi*, softness, mildness, gentleness P
 نزاع *niza'*, quarrel, strife, dispute A
 نزد *nazd*, near, towards, with P
 نزدیک *nazdik*, near, with, adjoining, present P
 نزدیکان *nazdikan* (pl of نزدیک *na dik*), those near or about one, servants, attendants P
 نزدیکتر *na-diktar*, nearer P
 نزع *na'a'*, the agonies of death A
 نزل *nuzul*, descending, alighting, descent A
 نزهت *nuzhat*, cheering, refreshing, pureness, freshness, delight, pleasure, recreation, diversion A
 نسبت *nisbat*, relation, reference, relationship A
 نسبت کردن *nisbat kardan*, to refer, impute, ascribe, to compare A.P [sadda] A
 نسد *nasuddu* we will close up (imperf of سد *sad*)
 نسد به شقوق المرمر *nasuddu bihi shukuka 'l ma bra*, we will close up with it the chinks of the privy A
 نسرین *nasrin*, wild rose, dog rose, eglantine P
 نسی *nasak*, order, manner, method, arrangement A
 نسل *nasl*, offspring, progeny, race, breed A
 نسج *nasij*, woven, silken garments of fine texture, interwoven with gold thread A
 نشأ *nasha'ta*, thou hast grown up (2 p sing of the perfect نشأ *nasha'a*) A

نشاط *nasha't*, cheerfulness, joyousness, glee, sprightliness A
 نشان *nishan*, sign, mark, trace, characteristic, scar, flag, standard P
 نشان دادن *nishan dadan*, to point out, to indicate, to exemplify P
 نشانیدن *nishandan*, to mark, to cause to sit, to seat, to place, to quench, extinguish, allay P
 نشانه *nishana*, mark, aim, butt, target P
 نشاند *na shayad*, is not suited, is improper, unfit, unbecoming, suits not, befits not P
 نشست *nishast*, he sat, sitting P
 نشستن *nishastan*, to sit, squat, to settle, to be fixed, to be extinguished P
 نشسته *nishasta'e*, art thou sitting? P
 نشیده *na shanida'e*, hast thou not heard? P
 نشوی *na shavi*, thou wilt not become (aor of شدن) P
 نشیب *nisheb*, descent, declivity, slope P
 نشیمن *nishiman*, seat, place, abode, mansion, place of sitting P
 نشین *nishin*, sit, sit down (imp of نشستن) P
 نشینم *nishinam*, I sit (aor of نشستن) P
 نشی *nishini*, thou shouldst sit P
 نصب کردن *nash kardan*, to fix, appoint A P
 نصر *nasr*, victory A
 ناصرا *nasara*, he succoured, he helped, (used optatively) may He render victorious! A
 ناصرا علامه *nasara a'lamahu*, may (God) give victory to his banners A
 نصرانی *Nasraniy*, Nazarene, Christian A
 نصیحت *nasihat*, advice, counsel, admonition, exhortation A
 نصیحتگر *nasihatgar*, counsellor, adviser A P
 نطفه *nutfah*, seed, sperma hominis, embryo A
 نطی *nufk*, speech articulation A
 نطیف *nufidu*, we find sweet (imperf of اطاب *ataba*, 4th form of the verb طاب *taba* for طاب) A
 نظر *na ar*, sight, look, glance, regard, favour, kindness A
 نظر کردن *na'ar kardan*, to look, look at, to perceive, to observe A P
 نظرداس *na'ar dashtan*, to have or hold in view, to fix the gaze on, to behold, perceive A P
 نظری *na are*, a look, a glance A P
 نظم *na m*, verse, poetry A [lawful] A
 نطفه *na if* (fem نطفه *na ifat*), pure, clean,

نعت *na't*, description, epithet; praise. A.
 نعره *na'ra*, shout, cry, exclamation. A.
 نعره زدن *na'ra zadan*, to raise a shout, to utter a cry, to exclaim. A.P.
 نعش *na'sh*, bier with a dead body laid upon it (when empty it is called سربر *sarīr*). A.
 نعل *na'l*, horse-shoe, shoe. A.
 نعل در آتش *na'l dar ātish* (lit. horse-shoe in the fire), agitated, discomposed; afflicted. (The superstition is that a horse-shoe thrown into a fire, with the name of any person engraved on it, and incantations pronounced over it, has the effect of making such person restless and miserable). P.
 نعلبند *na'l-band*, smith, farrier. A.P.
 نعلبند پسر *na'lband-pisar*, blacksmith's son. A.P.
 نعلین *na'lain* (oblique dual), pair of shoes with wooden soles; clogs. A.
 نعم *na'am*, yes, very true, very well. A.
 . . . *ni'am* (pl. of نعمة *ni'mat*), good things. A.
 نعمت *ni'mat*, blessing, favour, grace, bounty; prosperity, riches, wealth, opulence, good things; tenderness, delicacy; liberality. A.
 نعمتی *ni'mate*, a single favour. A.P.
 نعمتی گر اندر *gar andar ni'matī*, if thou art in affluence. P.A.
 نعوذ بالله *na'ūzu bi 'llāh*, we seek refuge with God; God help us! A.
 نعیب *na'ib*, croaking, croak. A.
 نعیق *na'ik*, croaking, croak. A.
 نعیق غراب البین *na'iku ghurābi 'l baini*, the croak of the raven of separation; (see غراب *ghurāb*). A.
 نعیم *na'im*, enjoyment, luxury, anything good which we enjoy; pleasure, delights. A.
 نغز *naghz*, beautiful, good. P.
 نغزتر *naghztar*, more agreeable. P.
 نغمه *naghma*, soft and sweet musical sound, melody. A.
 نفاق *nifāk*, hypocrisy, dissimulation. A.
 بنفاق *ba nifāk*, hypocritically. P.A.
 نفرت *nafrat*, abomination, aversion, disgust; fright, alarm, terror. A. [desire. A.
 نفس *nafs*, soul, spirit; self, person; carnal . . . *nafas*, breath, breathings; talk; moment. A.
 نفس اماره *nafsi ammāra*, imperious (or overpowering) lust, concupiscence. A.P.
 نفس بر آوردن *nafas bar āvardan*, to give utterance. A.P.

نفس پرور *nafs-parwar*, self-indulgent, selfish; effeminate, luxurious. A.P.
 نفسک *nafsuka*, thyself, thy soul. A.
 نفسه *nafsihi*, (from) himself, (of) his own nature. A. [sigh. A.P.
 نفسی *nafasc*, a single breath, one breath, a
 نفسی سرد *nafasc sard*, a cold sigh. A.P.
 نطف *nafī* or *nifī*, naphtha, bitumen, liquid naphtha. A.
 نطف انداز *nafī-andāz*, maker of fireworks. A.P.
 نطف اندازی *nafī-andāzī*, the art of making (or exhibiting) fireworks. A.P.
 نفع *naf'*, gain, profit, advantage, benefit. A.
 نفاقه *nafaqa*, the necessary expenses for living. A.
 نفاقه کردن *nafaqa kardan*, to disburse, to give in alms. A.P.
 نفور *nafūr*, flying (from society), abhorring, hating; averse, alien. A.
 نفي *nafi*, expulsion, banishment, transportation; prohibition, negation. A.
 نفیس *nafīs*, precious; a precious object which is received with such eagerness as to stop the breath (*nafas*). A.
 نفي کردن *nafi kardan*, to eject, to expel. A.P.
 نقاش *nakkāsh*, embroiderer; painter, limner. A.
 نقب *nakb* (P. pl. نقبها *nakbhā*), subterraneous excavation, digging through a wall, breach. A.
 نقد *naqd*, ready money, coin, small change. A.
 بنقد *ba naqd*, on the instant, by a glance, immediately (p. 78). P.A.
 نقدي *naqde*, the money. A.P.
 نقره *nukra*, silver. A.
 نقره خام *nukra'i khām*, virgin silver. A.P.
 نقش *naksh*, picture, drawing, design; spot, paint. A. .
 نقش بر رو *nakshi birūn*, outward adorning. A.P.
 نقش و نگار *naksh o nigār*, spots and hues, paintings and ornaments. A.P.
 نقص *nāqs*, defect, deficiency, injury. A.
 نقصان *nukṣān*, loss, injury, defect, deficiency, imperfection, diminution, failure. A.
 نقض *nakz*, violation of contract, rupture, infringement; acting contrary to. A.
 نقل *naql*, transportation, translation, removal, migration. A. [copy. A.P.
 نقل کردن *naql kardan*, to remove, migrate; to
 نکاح *nikāh*, marriage. A.
 نکبت *nakbat*, adversity, trouble. A.

نکت *nukta*, subtle or quaint conceit or point ; riddle ▲ [*kardan*] P
 نکند *na kunad*, makes not (neg aor of کردن) P
 نیکو *nīku*, good, beautiful, well, safe and sound P
 نیکورو *nīku rū*, handsome-faced P.
 نیکو سرت *nīku-sirat*, virtuous, moral P ▲
 نیکو نام *nīkū nam*, bearing a good name, respectable, respected P.
 نیکوهند *naluhidan*, to despise, slight, blame P
 نیکویده *naluhida*, despised, blamed, scorned, spoken ill of, despicable P
 نیکویی *nīkū'i*, goodness, kindness, amiability, comeliness, beauty. P
 نیکویی کردن *nīkū'i kardan*, to do good P
 نیکار *nigar*, picture, beloved object, sweetheart, beauty P [pourtray.] P
 نیکار کردن *nigār kardan*, to draw, paint, limn, P
 نیکارخانه *nigar-khāna*, picture gallery, the house or studio of the celebrated imposter Manes, founder of the heretical sect of the Manichaeans in the early ages of Christianity P
 نیکارین *nigarin*, embellished, beautiful, fair, P
 نیکاه *nigah*, look P [lovely] P
 نگاه داشتن *nigah dashtan*, to keep, to hold, to observe, to watch, to guard, protect, save, preserve. P.
 نگاه کردن *nigah kardan*, to look, to view, to regard, to watch, to observe, to gaze at with longing P
 نیکارن *nigaran* (pres part), looking, beholding P
 نیکارستان *nigaristan*, to behold, look P
 نیکارستن *nigaristan*, to look, peer, pry P
 نگفته *na gufta*, unsaid, not spoken, not having spoken, as long as one has not spoken P
 نگون *nigun*, upside down, turned, inverted, adverse P
 نگونخت *nigun-bakht*, unfortunate, ill fated, unlucky wight, ignoble, base P
 نگاه = نگاه *nigah* P
 نگاه داشتن = نگاه داشتن *nigah dashtan* P
 نگاه کردن = نگاه کردن *nigah kardan* P
 نگاه دار *nigah dar*, preserve thou P
 نگیں *nigin*, a ring, especially the seal ring of a prince, a precious stone set in a ring P
 زیر نگیں *zari nigin*, under the authority or sanction, dependant on P

نم *nam*, moisture, damp, dew P
 نماز *namaz*, prayer, prayers, (especially those prescribed by law to be repeated five times a day) P
 نماند *na manad*, remaineth not, is no more P
 نماندم *na mandam*, I remained not P
 نماندی زین *namadi zin* or *namad zin*, coarse woollen saddle cloth, a saddle stuffed on the upper part (to prevent the rider being galled) P
 ناماف *namaf*, mode, manner, style, fashion, strain, way, custom, likeness ▲
 ناماک *namaik*, salt P
 ناماکین *namaikin*, salted, salt, seasoned, savoury, enjoyable, sprightly, arch, sparkling, piquant, witty, handsome, beautiful, graceful P
 نامل *naml*, (scm) ant, (figur) whiskers ▲
 نامودن *namudan*, to show, point out, display, evince, manifest, discover, to appear P
 نامودی *namude*, he was in the habit of displaying, he was wont to show P
 نامونه *namuna*, example, pattern, sample, specimen, exemplar P [dishonour. P
 نامنگ *namng*, honour, character, shame, disgrace, P
 نامانی *namani*, thou puttest not (aor. of نهادن) P
 نای *nau*, new, fresh, recent P
 نایجا *naicahi* (pl of ناحیه *nahiyat*), environs, parts adjacent ▲
 نایجان *nawakhtan*, to soothe, to caress, to indulge, to gratify, or treat with kindness P
 نایدار *nawadir* (pl of نادر *nadirat*), rarities, rare things ▲
 نایزیدن *nawazidan* = نوازش [q v] P
 نایعال *nawcal*, present, gift, donative ▲
 نایعالک *nawcalika*, thy gift ▲
 نای آورده *nau-awarda*, fresh brought P
 نایبات *naubat*, period, time, turn ▲
 نای جوان *nau juwan*, one just come to adolescence, youth P
 نوح *Nuh*, the patriarch Noah (called by the Muhammadans شیخ المرسلین *Shaykhu'l mur-salin*, elder of the apostles) ▲
 نای دامده *nau damida*, newly sprouted (incipient [beard] P
 نور *nur*, light ▲
 نایاردان *navardan* (or نوردیدن *navardidan*), to omit, pass by or over, to neglect, forget P
 نای رسیده *nau rasida*, newly arrived, new, fresh, recent, germinating P

روز *nau-roz*, New-year's-day (which, in the Persian Calendar, is the day on which the sun enters Aries). P.

روز *nau-rozī*, suited to or becoming the festival of New-year's-day, New-year's. P.

نوش *nosh*, drink, honey, sweets. P.

نوشت *navisht*, what is written, writing, scripture; written. P.

نوشتست *navishtast*, is written or scribbled. P.

نوشتن *navishtan*, to write, to record. P.

نوشته *navishta*, written, inscribed; writing. P.

نوشدارو *nosh-dārū*, treacle; any antidote to poison; an electuary; a pleasant and efficacious medicine (p. 76). P.

نوشیدن *noshīdan*, to drink; to take, swallow. P.

نوشیروان *nūshīravān*, name of a king of Persia (Chosroes the first), in whose reign Muhammad was born; he is often designated by the Arabic epithet of العادل *al'ādīl*, the Just. P.

نوشین *noshīn*, sweet, pleasant. P.

نوع *nau'*, species, kind, mode, sort. A.

نوعی *nau'e*, a species, a sort, a mode, a manner; a new, particular, peculiar, or original manner. A.P.

نومیدی *naumedī* or *naumīdī*, despair. P.

نون *nūn*, fish. A.

ذو النون *zu'n nūn*, (*lit.* possessed of the fish), a name given to the prophet Jonah; also the name of a certain personage famed for piety, who died A.H. 245 (A.D. 860). A.

نویسنده *navīsanda*, writer. P.

نه *na*, not, no, neither, nor. P.

نه *na'e*, thou art not. P.

نه *nih*, put, place, lay, lay down (imp. of نهادن *nihādan*). P.

.. *nuh*, vine. P.

نهادن *nuhāju*, we are excited, we are roused up (imperf. pass. of the verb *hāju*). A.

نهادن *nuhāju ilā ṣauti 'l aghānī*, we are roused to the sound of the songs. A.

نهاد *nihād*, nature, disposition, habit. P.

نهادن *nihādan*, to place, put, set, lay, lay by, lay up, lay out; to leave, to fix; to wear; to set out; to determine, make up (one's mind). P.

نهاده *nihāda*, placed, laid, set, fixed; having placed; hath placed. P.

نهان *nihān*, hid, hidden, concealed; secret, occult, latent, clandestine. P.

نهان داشتن *nihān dāshtan*, to keep secret. P.

نهانی *nihānī*, secret, hidden, concealed, private, privy, clandestine. P.

نهبانند *nuhāvand* (or *nihāvand*), name of a city in Persian Irāk; name of a mode in music. P.

نهایت *nihāyat*, end, extremity, ne plus ultra. A.

نهر *nahr*, river, stream, canal. A.

نهر الی نهر *nahrūn ilā nahrin*, river to river. A.

نهر تالطم رکبتي *nahrin talātama rukbatī*, a river dashing its waves on my knee; (the gen. *nahrin* is in apposition with *munyat*). A.

نهفت *nihuft*, he concealed; secrecy, secret. P.

بنهفت *ba nihuft*, in secret. P.

نهفتن *nihufstan*, to hide, conceal. P. [ly. P.]

نهفته *nihufsta*, hidden, latent, concealed; secret-

نهی *nahaqa*, he brayed (3 per. sing. perfect). A.

نهی الخطیب ابو الفوارس *izā nahaqa 'l khaṭību abu 'l fawārisi*, when the preacher Abu 'l fawāris brays. A. [gator; shark. P.]

نهنگ *nahang* (by some *nihang*), crocodile, alli-

نهی *nahy*, prohibition. A.

نهی کردن *nahī kardān*, to forbid, prohibit. A.P.

نهییب *nahīb*, terror, fear. P.

نی *nai*, reed, cane; flute, pipe. P.

نی *nī*, me (pronom. suffix joined to verbs). A.

.. *ne* = نه *na*. P.

نیارامد *nayārāmad*, he will not rest (aor. of آرامیدن *ārāmīdan*). P.

نیارامیدن *nayārāmīd*, he rested not (past of آرامیدن *ārāmīdan*). P.

نیارد *nayārad*, will not bring (aor. of آوردن *āvārdan*). P.

بر نیارد *bar nayārad*, he raiseth not. P.

نیازارد *nayāzārad*, he torments not. P.

نیازاری *nayāzārī*, thou afflictest not, tormentest not, grieveest not (aor. of آزاردن *āzārdan*). P.

نیازردم *nayāzardam*, I tormented not. P.

نیازمند *nīyāzmand*, indigent, necessitous, needy. P.

نیازموده *nayāzmūda*, not experienced. P.

نیاساید *nayāsāyad*, he is not refreshed (past of آسودن *āsūdan*). P.

نیاسودی *nayāsūde*, he would not rest. P.

نیافت *nayāft*, he found not. P.

نیاق *nīyāk* (pl. of ناک *nākat*), she-camels. A.

نیاقا *nīyākan* (acc.); see under و *va*. A.

نیام *nīyām*, sheath, scabbard, case. P.

نیامد *nayāmad*, came not (past of آمدن *āmadan*). P.

نیاموخت *nayāmokht*, he hath not learned (past of آموختن *āmokhtan*). P.

ناروردی *nayavardi*, thou hast not brought (past of آوردن *avardan*) P
 ناروری *nayavari*, thou bringest not P [*dan*] P
 ناند *nayavad*, he comes not (aor of آمدن *ama* نائی *nayāi*, thou comest not (aor of آمدن) P
 نای بوریا *nai boriya*, the reed of which mats are made P
 نیت *niyat* (also نیت *niyat*), design purpose, intention, resolve, will worship A
 نیرزد *nayar zad*, it is not worth (aor of آریدن *aridan* نیرو *niru*, strength P [*-idan*] I
 نیرو *nir*, likewise, too, even, again I
 نیر *ne-a* spear, lance, javelin P
 نیر باز *ne a baz*, spearman, lancer P
 نیست *niat* (in India *nest*), it is not, consists not P
 نیستی *nisti*, thou art not, destitution P
 نیش *nesh*, sting, lancet P
 نیش زدن *nesh zadan*, to sting, to strike with the sting P
 نیشکر *nai-shakar*, sugar-cane P
 نیفتاد *nayfstad*, it did not fall out, happen, or occur (past of افتادن *uftadan*) P
 نیفتادی *nayfshandi*, thou scatteredst not (past of افتادن) P [*افتادن*] P
 نیفتایی *nayfshani*, thou scatterest not (aor of افتادن) P
 نیفتگي *nayfsgani*, thou castest not away (aor of افتادن) P [*افتادن*] P
 نیک *nek* (pl نیکان *nekan*), good, beautiful, well, well-departed, one who, in dying, has left a good name behind him P
 نیکبخت *nek bakhht* (pl نیکبختان *nek bakhhtan*), fortunate, happy P
 نیکبختی *nek bakhhti*, good fortune P
 نیکخواه *nek khwah* (pl نیکخواهان *nek-khwhahan*), benevolent, well wisher P
 نیک داشت *nek dasthan*, to hold in regard, to treat kindly, to do good P
 نیک رفته *nek rafta* (pl نیک رفتهگان *nek raftagan*), well-departed, one who, in dying, has left a good name behind him P
 نیک روز *nek roz*, happy P
 نیک سر انجام *nek sar anjam* ending well, having a happy issue, thoroughly provided, well furnished I
 نیک سهل است *nek sahlast*, it is very easy P
 نیک سیرت *nek sirat*, of a kindly disposition P A
 نیک فرجام *nek farjam*, of happy end P
 نیک محرم *nek mah ar*, good natured, amiable P A.

نیک مرد *nek mard*, good man P [*nesty* I
 نیک مردی *nek mardi* kindness, goodness ho
 نیک نام *nek nam*, of good report, fair-famed P
 نیکو *neku* (pl نیکوان *nekuvan*), good, well, comely, beautiful P
 نیک و بد *nek o bad*, good and bad P
 نیکو روش *neku ravish*, moral, well behaved P
 نیکو نام *neku nam*, of good repute, having a good
 نیکوی *nekuvi*, goodness P [*name* P
 نیکویی *neku*, goodness, kindness P
 نیکي *neki*, goodness, virtue, good P
 نیل *nil*, indigo, a blue stroke which they are accustomed to draw upon the house d or of anyone deceased, or upon any thing which is lost, confiscated, or abandoned, mourning, the river Nile P
 نیم *nim*, half P
 نیم خورد *nim khurd* half eaten, half-drunk P
 نیم خوردی *nim khurda*, half eaten, half drunk, leavings, refuse P
 نیم روز *nim roz*, noon, mid-day, the province of Sist in P
 نیم سر *nim-ser*, half full P
 نیم شب *nim hab* midnight P
 نینداجی *nayandakhte*, he would not throw, he would not have thrown (past subj of انداختن) P
 نیندوخت *nayando kht* he gained not, acquired not (past of اندوختن *andokhtan*) P
 نینوشدن *niyushidan*, to listen P
 نین *na'in*, made of reeds, reedy P

و

و *wa* (and sometimes in Persian *o*), and, still, yet, while, for, by, (for *رت rubba*) many, many a (p 142) A
 وا *wa*, again, re (a prefix) P
 وا اوب الله *wa atubu ilahi* and I turn by repentance unto Him A [*tive* A
 وای *wa'ik*, confiding, confident assured posi
 واجب *wajib*, necessary, due, obligatory, incumbent, expedient proper A
 واجب آمدن *wajib amadan* to be necessary, to be due or right, to believe A P
 واجبی *wajib* (or *واجبی ba waji*), necessary, expedient, proper, deserved A P
 وا حفظ *wa hfa*, and protect Thou A

وادي *wādī*, valley, vale, dell, dale; river. A. [tor. A.
 وارث *wāriṣ* (P. pl. وارثان *wāriṣān*), heir, inheri-
 وارث ملك سليمان *wāriṣu mulki sulaimāna*, the
 inheritor of the dominion of Solomon. A.
 وأرفع *wa 'rafa'*, and exalt Thou. A.
 وأزرون *wāzhūn*, inverted, topsy-turvy. P.
 وأزرون بخت *wāzhūn-bakht*, unfortunate. P.
 واسط *Wāsiṭ*, name of a city lying midway be-
 tween Kūfah and Basrah on the Tigris,
 built A.H. 83, by Hajjāj bin Yūsuf. A.
 واصف *wāṣif* (P. pl. واصفان *wāṣifān*), praisers;
 describers. A.
 وأطلب *wa 'ṭlub*, and ask thou. A.
 واعظ *wā'iz* (P. pl. واعظان *wā'izān*), preacher,
 exhorter, admonisher. A.
 وافر *wāfir*, abundant, ample, exuberant, full,
 vast, very great. A.
 واقعة *wāq'ia*, taking place, pending. A.
 واقعة *wāq'ia*, accident, incident, event; battle,
 conflict; catastrophe; case. A.
 واقعتها *wāq'i'hā* (P. pl. of واقعة *wāq'i'a*), event-
 alities, events, wars. A.P.
 واقعه ديدة *wāq'i'a-dīda*, (man) of experience. A.P.
 واقف *wāqif*, apprized, aware, informed. A.
 واقف گردانیدن *wāqif gardānīdan*, to acquaint,
 to apprise. A.P.
 والّا *wālā*, high, exalted. P.
 والّا *wa illā*, and if not, otherwise. A.
 والّا اتر *wālātar*, higher. P.
 والله *wa 'llāh*, and God; by God! A.
 وآله *wa ālihi*, and (on) his offspring. A.
 وام *wām*, debt, loan. P.
 وام دادن *wām dādan*, to grant a loan, to lend. P.
 وام ماندن *wā māndan*, to remain behind, to lag. P.
 وامی *wāme*, a loan. P.
 وان *wa in*, and if, even if, although. A.
 وانت *wa anta*, and thou. A. [(ōr comest). A.
 وان جئت *wa in jī'ta*, and though thou camest
 وانگاه *wāngāh*, and then; and then! P.
 وانما *wa innamā*, and only. A.
 وانّه *wa innahu*, and certainly it (is). A.
 وانّه لا اعظم *wa innahu la ā'zamu*, whilst assuredly
 it is the greatest. A.
 واجد *wājīd*, rapture, ecstasy; fervent love. A.
 واجب *wajīb*, necessity, duty. A.
 بواجب *ba wajīb*, necessarily, imperatively. P.A.
 وجود *wujūd*, being or existing; existence; body,
 person, individual. A.

وجود *bā wujūd*, with the existence; notwith-
 standing. P.A.
 وجودي *wujūde*, an existence. A.P.
 وجه *wajh*, face; mode, manner, cause, reason;
 supply, means. A. [A.P.
 وجه كفاف *wajhi kafāf*, sufficiency of provisions.
 وحدت *waḥdat*, solitude, singleness, unity. A.
 وحش *waḥsh*, wild animal, wild beast. A.
 وحشت *waḥshat*, fear, dread, horror, sadness,
 gloom; dreariness; rage, savageness, fierce-
 ness; asperity, aversion. A.
 وحل *waḥal*, mire, black adhesive clay, puddle. A.
 وحيد *waḥīd*, single, separated, detached, apart. A.
 وداد *widād*, love, affection. A.
 ودادها *fī widādihā*, for love of her. A.
 وداع *wadā'*, farewell, adieu, good bye. A.
 وداع کردن *wadā' kardān*, to bid adieu, say
 farewell. A.P. [though; since. P.
 و *war* (for *wa agar*), if; and if; even if; al-
 واء *warā*, beyond, without, besides, except. A.
 وراكبات نياقا *wa rākibātin niyākan*, many wo-
 men riding she-camels. A.
 ورد *ward*, rose; leaf or petal of a flower. A.
 ورزیدن *warzīdan*, to acquire, seek, pursue,
 cultivate, practise. P. [if it. P.
 ورش *warash* (for *واگر اش wa agar ash*), and
 ورطه *warṭa*, labyrinth, maze; precipice, whirl-
 pool, or any place or position of danger. A.
 ورق *wurk* (pl. of ورقا *warkā*), brown or slate-
 coloured (pigeons). A.
 ورق *warak*, leaf (of a tree or paper), page. A.
 ورقي *warake*, one leaf, a single leaf, a page. A.P.
 ورنه *warna* (for *واگر نه wa agar na*), and if not,
 otherwise. P.
 وری *warā*, men, mortals. A.
 وز *waz* (for *واز wa az*), and from. P.
 وزرا *wuzarā* (pl. of وزیر *wazīr*), viziers, minis-
 ters of state. A. [ters of state. A.
 وزن *wazn*, weight. A.
 وزیر *wazīr*, minister of state, vizier. A.
 وزیري *wazīrī*, rank of vizier, premiership. A.P.
 وسعت *wus'at*, largeness, amplitude, space. A.
 وسمه *wasma*, collyrium, juice of the leaves of
 woad, or the indigo plant, used in tincturing
 and dyeing. P.
 وسیله *wasīlat*, and *wasīla*, means, medium, in-
 tervention; whatever wins or conciliates
 the favour of a prince or great man (as a
 gift or merit). A.

- وسم *wasim*, marked between the shoulders by a hairy wen of the size of a pigeon's egg (as all the prophets had been — Muhammad is believed to have been the last so distinguished), beautiful A
- وصال *wasal*, meeting, conjunction, interview, enjoyment of any beloved object A
- وصف *wasf*, description, praise, quality, property. A
- وصل *wasl*, union, enjoyment of the society of friends, friendship, intercourse A
- وصت *wasiyat*, will, testament, commandment, charge A.
- وطلبه *wazifa*, allowance of provisions, stipend A
- وطلبه حور *wasifa kharur*, pensioner. A. P
- وعد *wa'da*, he promised A.
- وعدة *wa'da*, promise, agreement, engagement, putting off with a promise A.
- وعدة دادن *wa'da dadan*, to give a promise, to put off with a promise A P
- وعظ *wasf*, admonition, exhortation, sermon A
- ووفاء *wafu*, performance of promise, payment, fulfilment, fidelity, good faith A
- وما كردن *wafu kardan*, to repay, reimburse, fulfil A P
- ومات *wasfit*, decease, death, demise A
- ومات ياس *wasfat yastan*, to die A P
- ومادار *wasfu dar*, keeper of good faith A P
- وماداري *wasfu dari*, keeping of good faith A P
- وماداري *wasfu e*, a good faith, an act of good faith A P
- ومن *wasf*, congruity, proportion A
- ومن *bar wasf*, in accordance, in conformity.
- ومبا *wasfi*, he paid A [agreeably to P A
- ومبا *wa'ada wasfu*, when he promises he fulfils A
- ومباخت *wanahat*, impudence, shamelessness, effrontery, brazenness A [ness. A
- ومبار *wakar*, majesty, dignity, gravity, sedate
- ومبت *wakt*, time, hour, season, occasion A
- ومبت *ba wakt*, at the usual hour, at the proper time A
- ومبا *waktha* (P. pl of A وقت *wakt*), times, many times, ever and anon A P
- ومبا *wakte*, a certain time or occasion, once upon a time, at the (or that) time, at one time, at another time A I
- ومبا *wa ka l*, and assuredly, and verily A
- ومبا *wakf*, religious legacy, charitable bequest A
- مال وبع *mal wakf*, property so bequeathed A P
- مال وبع لا ملك *al wakfu li yumla'ku*, the religious bequest is not owned, i. e. has no owner A.
- ومبا *wakif*, experience, knowledge, information A
- ومبا *wakuf yastan*, to get knowledge or information, to come to know A P
- ومبا *wakil*, set over, holder of a charge, president, commissioner, trustee, attorney A.
- ومبا *wagarna*, and if not, otherwise P
- ومبا *wa la*, and not, neither A [fects A
- ومبا *wal'at* (pl of والي *wali*), governors, pre-ladats *wal'at*, birth, giving birth, procreation A
- ومبا *walayot*, country, territory, a foreign land *walad*, son A. [country A
- ومبا *waladahu*, (acc) his son A.
- ومبا *wala'*, eager desire A
- ومبا *wa la nu-^lannahum*, and verily we will make them taste (imperf energetic of ادا *o-aka*, 1th form of the verb *aka*, for وادى, with the pron هم *hum*, them) A
- ومبا *wa lau* and if, and though A
- ومبا *wa lau inna*, and if in truth A.
- ومبا *wali*, ingress, entrance A.
- ومبا *wale*, but, however P
- ومبا *waliq*, holy man, saint A
- ومبا *wa laisa*, and there is not, and not A
- ومبا *wali'ahd*, heir-apparent A.
- ومبا *wa lek*, but P
- ومبا *wa lek'in*, but, however A
- ومبا *wali ni'mat*, benefactor, master A P
- ومبا *wa ma*, and whatever is A
- ومبا *wa man yatawakkil ihu 'ala 'l-lahi fihika hasbuhu*, and whose trust-eth in God, He is sufficient for him A
- ومبا *wa nahnu*, and we A
- ومبا *wa na'ara a'l'imahu*, and aid his و *wah*, ah! ah! A [bringers! A
- ومبا *wahhab*, great and bounteous giver A
- ومبا *al wakhsh*, the Giver, i. e. God A
- ومبا *wa hal*, and how? A
- ومبا *wahim*, surmise, suspicion, apprehension, fear, anxiety, mind, imagination A
- ومبا *wa huwa* (pronounced *wahica*), and he (is) A
- ومبا *wa huwa sakin yara*, and he (is) a cup bearer who sees A
- ومبا *wa*, he, him, of him, his, her P

ویران *wīrān, wairān, or werān*, desolate, waste, depopulated. P.

وین *wīn* (for واین *wa īn*), and this. P.

۵

ه *hu* (affixed pronoun), him, it; of him; his; its; (after the prepositions ب, في, علي, &c., it is pronounced *hi*). A.

ها *hā* (affixed pron. fem.), her; them, their. A.

هادی *hādī*, guide, leader, director. هادیاً *hādīyan* (acc.). A.

هادیاً *kafa 'Ulāhu hādīyan*, God sufficeth as a guide. A.

هارون الرشید *Hārūn arrashīd*, Hārūn the Guide, or Guided aright (the fifth Caliph of the house of Abbās; he began to reign A.H. 170, and died A.H. 193). A.

هامان *Hāmān*, name of the favourite of Absuerus, and the enemy of the Jews; he is represented in the Kurān as vizier to Pharaoh. A.

هان *hān*, have a care! let it not be! P.

هائل *hā'il*, terrible, horrible, dreadful. A.

هبوب *hubūb*, blowing, blowing hard (the wind); gale, fresh or smart breeze. A.

هجرة *hijra*, the flight of Muhammad from Mecca to Madīna (which occurred on the 16th of July, A.D. 622, and in the reign of the caliph Omar, was ordered to be considered as the Muhammadan æra). A.

هدف *hadaf*, butt or mark for archers, target. A.

هدی *hady*, cattle sent to Mecca to be sacrificed. A.

هدیه *hadīya* (or هدیه *hadya*), offering, gift, present (especially to superiors). A.

هذا *hāzā*, this. A.

هذا المقدار *hāza 'l mīkdāru*, this quantity. A.

هر *har*, every, all, each. P.

هراس *hirās*, terror, fear, dread. P.

هراسیدن *hirāsīdan*, to fear, stand in awe, be in dread; to terrify. P.

هر ان *har ān*, every one. P.

هر انکه *har ān ki*, every one who, whosoever. P.

هر آینه *har āyina* (or هر آئینه *har ā'ina*), doubtless, undoubtedly, assuredly, positively; by all means, at all events. P.

هر بار *har bār*, every time, each time. P.

هر جا که *har jā ki*, every place that, wherever. P.

هر چند *harchand*, although. P.

هر چه *harchi*, all that, every thing that, what. P.

هر چه تمامتر *harchi tamām tar*, whatever is best or most perfect, the utmost. P.

هر دم *har dam*, each moment, every instant. P.

هر دو *har dū*, both. P. [two hands. P.

بهر دو دست *ba har dū dast*, with both the

هر روز *har roz*, every day, daily. P.

هرزه گردی *harza-garde*, a saunterer, a wanderer, a vagabond. P.

هرزه گو *harza-go*, babbler, idle talker. P.

هرزه گوئی *harza-go'e*, a prater, a chatterbox. P.

هر سو *har sū*, on all sides, everywhere. P.

هر شب *har shab*, every night. P.

هر کجا *har kujā*, everywhere; wheresoever, wherever. P.

هر کرا *har kirā*, whomsoever, to whomsoever. P.

هر که *har ki*, whosoever. P.

هر گاه *har gāh*, every time, whenever. P.

هر گاه که *har gāh ki*, every time that, whensoever. P.

هرگز *hargiz*, ever, at any time (always used with following negative). P.

هر گه *har gah*, every time, whenever. P.

هر گه که *har gah ki*, every time that, whensoever. P.

هرمز *Hurmuz*, son of Nushīravān. (He was at first a mild prince, but before his fall became cruel and vindictive). P.

هريرة *hurairat* and *huraira* (dim. of هريرة *hirrat*), a little cat, a pet cat, a kitten. A.

هر یکی *har yake*, every single one, each one. P.

هزار *hazār*, thousand. P.

هزار بار *hazār bār*, a thousand times. P.

هزار پا *huzār-pā*, millepede, scolopendra. P.

هزار دانه *hazār dāna*, a thousand beads. P.

هزار دوست *hazār dost*, having a thousand lovers or admirers. P.

هزبر *hizabr* or *hizbar* (P. pl. هزبران *hizabrān*), هزل *hazl*, jest. A. [lion. A.

هست *hast*, he or it is. P.

هستم *hastam*, I am; I was. P.

هستند *hastand*, they are. P.

هستی *hastī*, existence, entity; wealth, riches, property, possessions. P.

هش *hush*, intelligence. P.

هش داشتن *hush dāshtan*, to have a care, to

هشت *hasht*, eight. P. [mind, take heed. P.

هشتم *hashtum*, eighth r
 هشت *hashtan*, to let alone, to leave, quit 1
 هشدار *hush dar*, be careful! have your wits about you! r.
 هشار *hush yar*, conscious, shrewd, sensible, intelligent, rational r
 هفت *haft*, seven r.
 هفتاد *haftad* (for هفتاد *haftad*) seventy. r
 هفتاد *haftad*, seventy r.
 هفت رنگ *haft rang*, seven coloured r
 هفت گانه *haft gane*, seven times over, seven r
 هفتم *hashtum*, seventh r
 هفت *hafta*, week, seven days. r
 هل *hal*, does there? is there? is it? 1
 هلاک *halak*, perishing, ruin, destruction, slaughter, death 1
 هلاک شد *halak shud*, to be lost, to perish 1 r
 هلاکت *halaket*, perdition, ruin, destruction, (1 r) thy destruction 1.
 هلال *halal*, name of a tribe 1
 هلال *lani halal*, sons or children of Hilal 1
 هلاک *halaka*, he perished 1
 هلاک عطا *halaka 'a nasu haulahu 'asafan*, men around him perished of thirst 1
 هلاکت *halakta*, thou hast perished 1.
 هلیلان *hilidan*, to neglect, abandon, let alone r
 هلیلان *hilidan*, to drive down, to expel r
 هم *ham*, also, too, even, likewise, moreover, together, thus same, even so 1
 هم *ham* (affixed pron masc), they, them (pronounced *him* when affixed to the prepositions *ب*, *بی*, *ع*, &c.) 1
 هم *hami*, grief, care, solicitude 1
 هما *huma* (r همای *Humai*), phoenix, bird of happy omen (which never touches the ground, it is imagined that whoever is overshadowed by it becomes a king) 1
 هما *huma*, and (after prep) *hami*, both of them (suffixed masc pron of the dual) 1
 همان *haman*, always, all the same, thus, exactly so, same, self same 1
 همانا *hamana*, certainly, assuredly, again, as before, alike, immediately 1
 همانا که *haman ki*, at the same time that, even supposing that, although 1
 همانا که *haman kuh*, always better 1
 همانا *haman*, august, royal, imperial, fortunate, happy 1

همه *hamat*, resolution, spirit, magnanimity, courage, mind, attention, endeavour, fixing the mind on (or meditating on, or praying to) God, auspices, favour, grace, blessing 1
 همه *hamat khastan*, to ask a blessing 1 r
 همان *hamachunan*, all the while, still, yet, in that manner, thus, in like manner, in the same manner, as before r
 همچون *hamchunin*, in this manner, likewise r
 همچو *hamchu*, like, such as, even as, all the same as, this same 1
 همخوان *ham khuniba*, bed fellow, spouse r
 همداد *Hamdadin*, name of a town of Persia, the province of 'Iraki 'Ajami r
 هم در آن *ham dar an*, that same, that very r
 هم دردی *ham dar-di*, fellow sufferer, sympathetic r
 هم دردی *ham dar-di*, a fellow sufferer 1
 همدم *ham-dam*, (lit breathing together) intimate companion or friend r
 هم در آن *ham dar-an*, running together r
 همراه *hami rah*, fellow-traveller, along with, in company with r
 همرو *hami rah* = همراه *hami rah* r
 همسایه *hami saye*, (lit same shade) neighbour 1
 همسایه *ham-saya'e darvesh*, a poor neighbour. r [associate, spouse r
 همسر *hami-sar* (lit the same lead), equal, companion in riding r 1 [panion r 1
 همقدم *hami kadari* (lit fellow stepping), companion 1
 همکس *hami kafas*, clogs fellow 1 1
 همکن *hami kun* (pl همکان *hami kunan*), fellow-labourer, fellow-worker, companion 1
 همگان *hamigin*, all, a company, equals 1
 همش *hami neshin* (or همش *ham nishast*), one who sits with another, companion 1
 همه *ha in*, all, every one, the whole, everything 1 [withstanding 1
 همه *ha in*, with all this, all this notwithstanding 1
 همه جا *hami ja*, everywhere, all places r
 همه جا است *hami ja ast*, is everywhere 1
 همه را *hami ra*, to all 1
 همی *hami*, a redundant particle prefixed to the present and imperfect tenses of Persian verbs (see می *mi*) 1
 همی *hami* = همچون *hamchunin* (p 130) 1
 همدار *hami d ram*, I have 1

هميدون *hamīdūn*, now; always; in this manner *hamēsha*, always, invariably. P. [ner. P.
همين *hamīn*, only; merely this (or these); the same, neither more nor less; in the same
هند *Hind*, India. A.P. [manner. P.
هندو *hindū*, a Hindoo. P.
هندوستان *Hindūstān*, the country of the Hindū people, Hindostan. P.
هندوئي *hindū'e*, a certain Hindoo. P.
هندي *hindī*, of India, Indian. P.
هنر *hunar*, skill, science, ingenuity, art, tact, knack; virtue, merit, excellence, accomplishments. P.
هنرمند *hunarmand* (or هنرور *hunarwar*), skilful, scientific, talented, possessing merit, worthy. P. [displaying. P.
هنر نماي *hunar-numāi*, merit-displayer, merit-هنروري *hunarwarī*, eminence in art, skill, or science. P. [or excellence. P.
هنري *hunare*, a single merit, a solitary virtue
هنگام *hangām*, time, hour, season, moment. P.
هنگفت *hanguft*, thick, dense, coarse, stout; cloth of a firm texture. P.
هنود *hunūd* (pl. of هند *hind*), Indians. A.
هنوز *hanoz*, yet, still, hitherto. P.
هني *hani*, agreeable, wholesome, pleasant, light, easy of digestion. A.
هو *huwa*, he; He is (a name of God). A.
هواء *hawā*, air, atmosphere, the space between heaven and earth; anything empty. A.
هوا پختن *hawā pukhtan*, to concoct a vain fancy. A.P.
هوس *hawā wa hawas*, concupiscence, lust, sensuality, sensual indulgence. A.
هوا پرست *hawā-parast*, sensualist. A.P.
هوا پرستي *hawā-praste*, a sensualist. A.P.
هوادج *hawādij* (pl. of هودج *hauđaj*), camel-litters. A.
هوادجها *fi hawādijahā*, in their litters. A.
هوايش *hawāyash*, the air of it, its climate. A.P.
هوائی *hawā'e*, a new conceit, a fresh whim. A.P.
هور *hor*, the sun. P.
هوس *hawas*, desire, lust, concupiscence. A.
هوس بازي *hawas-bāze*, a voluptuary. A.P.
هوسي *hawase*, a whim, a desire, a lust, a sensual scheme, some new caprice. A.P.
هوش *hosh*, understanding, sense, judgment, prudence, intelligence; shrewdness. P.

داشتن *hosh dāshtan*, to heed, mind, pay attention, be careful. P.
هوشمند *hoshmand*, intelligent, sensible, sagacious; cautious, wary. P.
هوشمندي *hoshmandī*, intelligence, sagacity. P.
هوشيار *hosh-yār*, sensible, endued with a sound understanding. P.
هول *haul*, terror, dread; horrible. A.
هولناک *haulnāk*, terrible, dreadful; dangerous, perilous. A.P.
هویدا *huwaidā*, clear, evident, conspicuous. P.
هيات *hai'at*, face, aspect, appearance; exterior form, guise. A.
هيبت *haibat*, fear; respect, reverence, awe; awfulness, gravity, majesty, dignity. A.
هيچ *hech*, at all, anything, aught, some, any. P.
هيچت *hechat*, any to thee. P.
هيچ کدام *hech kudām*, any one. P.
هيچکس *hech kas*, a person of no consequence, nonentity of a person. P.
هيچ وقتي *hech waqte*, at any time, ever. P.A.
هيچ يك *hech yak*, anyone. P.
هيزم *hezam*, wood, faggot, sticks, firewood. P.
هيزم کش *hezam-kash*, a carrier of faggots for fuel; mischief-maker, firebrand. P.
هیکل *haikal*, figure, image; stature, shape. A.
هیکلي *haikale*, a figure; such a form! A.P.
هيو لاني *haiyūlanīy*, material. A.
هيات *haihāt*, begone! away! beware! A.

ي

ي *ī*, my (pronom. suffix joined to nouns). A.
يا *yā*, or, either. P.
يا *yā*, O! (governs the nom. or accus.). A.
ياب *yāb*, find thou (imp. of يافتن *yāftan*); (in comp.) finding, obtaining. P.
يا بني *yā bunaiyā*, O my darling boy! A.
ياد *yād*, memory, remembrance, recollection. P.
ياد آمدن *yād āmadan*, to come into memory, to recur to one's recollection. P.
ياد آوردن *yād āvardan*, to call to remembrance. P.
ياد داشتن *yād dāshtan*, to remember, recollect. P.
ياد گرفتن *yād giriftan*, to bear in mind, to impress on the memory. P.

yar (pi ناران *garan*), helper, ally, asso-
 ciate, companion, friend, endued with, lover
 (occurring in certain words such as *shahr-yar*
shahr-yar حشرار *hozh-yar*, and a few others) Δ
 نار *yara*, power, boldness, courage \times
 نارای *yaray gustar*, boldness of speech,
 daring to talk \times
 یارت *ya rabb*, O Lord! Δ
 یاری *yari*, friendship, aid, help, assistance,
 fellowship, companionship \times یارے, a friend,
 a lover. \times
 یاس (for *ya's*), despair Δ
 یاسمین *yasmin*, jasmine \times
 یاسمین بو *yasmin bu*, sweet scented as the \times
 mine \times
 یاسمین بو *yasmin-bu'*, [the jasmine \times
 [the jasmine \times
 یاسمین بو *yasmin-bu'*, thou art as sweet as
 یاس *yasfin*, to find, obtain, gain, got, attain,
 experience \times
 یاسف *yasfa*, he had (or, would have) found or
 یاسف دارای *yasfa darai*, idle talker \times
 یاس لای *ya la 'i 'iyab*, wonderful! strange! Δ
 یاس لای *ya laista*, Oh would that! Δ
 یاس معشر الجان *ya ma'shara 'i khullani*, O assem-
 bly of friends! Δ
 یاس مان *ya man*, O the person who! O thou who! Δ
 یاس مان *yāni'*, ripe, mature Δ
 یاس مانع *at tamru yan'an*, the dates are ripe Δ
 یاری *yarari*, aid \times
 یاری کردی *yarari kardan*, to befriend, help, aid,
 یاری *yabfushu*, he seized violently, assaulted
 with violence, he took or laid hold of
 (imperf of the verb \times بطش) Δ
 یاری *yabfushu bi 'i firari*, he will take
 to flight Δ
 یاری *yatakhashanu*, he is rough (morally or
 physically), (imperf of \times تخاص *takh-ishana*,
 6th form of the verb \times حش) Δ
 یاری *yatarashahahu*, it drops or distils (imperf of
 6th form of the verb \times رشخ *tarashshaha*,
 5th form of the verb \times رشخ) Δ
 یاری *yatalafsu*, he is smooth, he becomes
 courteous, gentle, or gracious (imperf of
 6th form of the verb \times لطف) Δ
 یاری *yatawakkalu*, he trusts, relies, confides
 (imperf of \times توکل *tauakkala*, 5th form of the
 verb \times توکل) Δ
 یاری *ica man yatawakkalu 'ala*
 'Ulu, and whosoever placeth trust in God Δ

اسم *yatim*, orphan, pupil, ward, unique, rare,
 incomparable Δ
 درسم *durri yatim*, a rare pearl Δ \times P
 یاری *yaylu*, he makes clear (imperf of the verb
 (حلو for حل) Δ
 یاری *man yaylu bi sa'atiki 'ad duya*,
 (of) one who lighted up the darkness by his
 countenance Δ
 یاری *yuhilbu*, he loves or befriends (imperf of
 احت *ahabba* 4th form of the verb \times حب) Δ
 یاری *ica 'Ulu yuhilbu 'i muhsini-*
nina, and God loves the beneficent Δ
 یاری *yuhaddi'u*, he converses (imperf of
 حدث *hadda'a*, 2nd form of the verb \times حدثت) Δ
 یاری *ma-za yuhaddi'un* who will con-
 verse with me? Δ
 یاری *yahmilu*, it bears or will bear, carry or
 support (imperf of the verb \times حمل) Δ
 یاری *yahmiluka*, it will support thee Δ
 یاری *Yahya*, John, St John the Baptist Δ
 یاری *yakli*, ice \times
 یاری *yakli-basta*, ice bound frozen \times
 یاری *yakli girista*, ice-seized, frozen \times
 یاری *yad*, the hand Δ
 یاری *yadi sufa*, the lower or inferior hand,
 the hand that receives Δ \times P
 یاری *yadi 'ulya*, the upper or superior hand,
 the hand that gives Δ \times P
 یاری *yadaini* (obl of \times یاری *yadaini*, dual of \times يد *yad*), both hands Δ
 یاری *baina yadaini*, between his hands,
 (meaning) in front of him, in his presence Δ
 یاری *yara*, he sees (imperf jussivo of the verb
 یاری *ra a*) Δ
 یاری *lam yaraha yauman*, ah! he has
 not seen her at any time Δ
 یاری *yur siku*, he travels in company with, he
 accompanies, he helps, he affords aid (im-
 perf of \times یاری *rafaka*, 3rd form of the verb
 یاری) Δ
 یاری *yurafakuni 'ala 'i lahi hadi-*
yan, he accompanied me on a journey by
 night as a guide Δ
 یاری *yarja una*, they return or will return
 (imperf of the verb \times رجوع) Δ
 یاری *yarfa'u*, he raises (imperf of the verb
 یاری) Δ
 یاری *laisa yarfa u ra'sahu*, he raises
 [not his head Δ

يهدي *yahuddu* 'sṭakḥara fārisi, (which) shakes Istakhr of Persia. ۱.

يهدي *yuhdā*, he is directed (pass. imperf. of the verb هدي *hadā*, he guided). ۱.

يهدي *yuhdā bihi wa huwa lā yahtadī*, one is guided by him, but he does not find the right way himself. ۱.

يهودان *yuhawwidāni*, they make a Jew (imperf.

dual of هود *hawwada*, 2nd form of the verb هاد *hāda*). ۱.

يهودانه *yuhawwidānihi*, they (i.e. the parents) make a Jew of him. ۱.

يهودي *yahūdīy*, Jew, Jewish, Judaical. ۱.

يئس *ya'isa*, he despaired. ۱.

يئس الانسان اذا *izā ya'isa 'l insānu*, when a man despairs. ۱.

CORRECTIONS AND ADDITIONS TO THE VOCABULARY.

PAGE

- 6, After *اشر ashar*, insert "*اشير ashir*, an insolent fellow "
- 0, To the meanings of *اما amma*, add, "as for, as regards "
- 15, For "*بحو bakhaw*," read, "*بخوا bakhwa* "
- 19, For "*بي كذاب اشر bi la-abin asharrin*, as the worst of liars," read "*بي كذاب اشير bi la-abin ashir (ashir, for ashirin, metri causa)*, as a great liar and an insolent fellow "
- „ After *بلبولا bulbula*, insert "*ببلولان bulbulan chashm*, bulbul eyed, fickle, faithless "
- 22, After *بايالبار ba-yalbar*, insert, "*بيلاران belaran*, boundless, immense, enormous "
- „ Delete the word *بغيران be-giran* and its meanings
- 29, To the meanings of *تاشويش tashwish*, add, "gnawing (of care) "
- 30, To the meanings of *تاعاد tak'ud*, add, "neglect, omission "
- 31, For "*تنگ آب tang ab*, shallow," read, "*توناك آب tunaak ab*, a shallow stream, a shallow "
- 41, After *حواشي hawashi*, insert, "*حواشي خدمكاران hawashiyi khidmatgaran*, menial servants, domestics (who sit in the ante room, where those who enter leave their shoes) "
- 44, To the meanings of *حواجه khwaja*, add, "major domo "
- 48, To the meanings of *درها darha*, add, "outlets, inlets "
- 55, For "*رु'اش ru'ash*," read, "*rush* "
- 57, Add, "driving away," to the meanings of *زجر zayr*.
- 66, To the meanings of *شمايل shamail*, add, "features, face, form, figure "
- 67, Add "enthusiast," to the meanings of *شورده shorida*
- 70, To the meanings of *چارطع char ta'v*, add, "the four elements, earth, air, water, fire "
- „ Add, "a leaf," to the meanings of *طى tabak*
- 71, After *طعام ta'am*, insert, "*طعم ta'm*, eating, taste, flavour (see *طعم برش turush-ta'm*) "
- „ Add, "rage, fury," to the meanings of *طيش taish*
- 84, To the meanings of *رر كاعد raghazi zar*, add, "bill of exchange, bank note "
- 89, After *حطاب khatab*, insert, "*حطام khitam*, rope, hawser "
- 90, For "*گرسه gurusna*," read, "*گرسه gurusna*, or *گرسنا gursna* "
- 95, After the words *ماحصرى mahazare*, insert, "*ماحد makhu'*, seized, punished "
- 97, Add, "field, scope," to the meanings of *مجال majal*
- 105, Add, "grades of sanctity," to the meanings of *مقامات makamat*

APPENDIX

SHEWING THE VARIOUS METRES, PERSIAN, AND ARABIC, OCCURRING IN
THE GULJSTĀN

I. BAHRI HAZAJ.

1. PERFECT OR REGULAR (*Sālim*); catalectic octameter, $\cup - - - | \cup - - - | \cup - - - | \cup - - - ||$ (*Mafū'ūlun*, *Mafū'ūlun*, *Mafū'ūlun*, *Mafū'ūlun*), or hexameter, $\cup - - - | \cup - - - | \cup - - - ||$, or the same catalectic, $\cup - -$ (*Mafū'ūl* or *Fa'ūlun*) taking the place of the last foot in each hemistich, which foot is then termed *Maksūr* or *Mahzūf*. Examples are found in the following verses:

PAGE	PAGE	PAGE
3, second <i>Bait</i> .	61, <i>Masnavī</i>	129, first <i>Masnavi</i>
5, first <i>Kiṭ'a</i>	62, second do	130, <i>Masnavi</i>
11, last do	64, <i>Nāzm</i>	„ second <i>Kiṭ'a</i>
12, <i>Masnavi</i>	„ <i>Fard</i>	132, the three <i>Kiṭ'as</i>
19, <i>Kiṭ'a</i>	68, first <i>Kiṭ'a</i>	136, <i>Bait</i>
26, last <i>Bait</i>	69, second do	139, <i>Kiṭ'a</i> .
27, first <i>Kiṭ'a</i>	70, <i>Masnavi</i>	148, do
28, last <i>Bait</i>	73, do	„ <i>Masnavi</i>
30, first <i>Kiṭ'a</i>	75, <i>Kiṭ'a</i>	149, second do
31, last do	77, first <i>Bait</i>	150, <i>Kiṭ'a</i>
32, first do	78, first <i>Kiṭ'a</i>	151, first <i>Kiṭ'a</i>
35, do do	82, second <i>Bait</i> .	152, <i>Masnavi</i>
40, <i>Masnavi</i>	92, first do	153, first do
42, first <i>Kiṭ'a</i>	96, <i>Masnavi</i>	„ second <i>Kiṭ'a</i>
„ <i>Masnavi</i>	104, <i>Shēr</i>	156, do <i>Bait</i> .
43, second <i>Kiṭ'a</i>	110, second <i>Kiṭ'a</i>	157, <i>Shēr</i> .
44, first <i>Masnavi</i>	112, second <i>Masnavi</i>	„ <i>Masnavi</i>
„ <i>Bait</i>	113, second <i>Bait</i>	163, last <i>Kiṭ'a</i>
48, <i>Kiṭ'a</i>	114, <i>Masnavi</i>	164, first do
50, first <i>Kiṭ'a</i>	116, third <i>Bait</i>	„ <i>Masnavi</i> .
51, <i>Masnavi</i>	118, second <i>Kiṭ'a</i>	166, first <i>Kiṭ'a</i>
56, first <i>Kiṭ'a</i>	119, Story XX	„ second do
57, do do	121, <i>Kiṭ'a</i>	168, first <i>Bait</i>
59, <i>Masnavi</i>	125, <i>Masnavi</i>	„ <i>Masnavi</i>
60, do	127, first <i>Kiṭ'a</i>	169, <i>Kiṭ'a</i>
„ <i>Fard</i>	129, do do	170, second <i>Bait</i>

2. IMPERFECT (*Ḡair-sālim*), of which the varieties that commonly occur¹ are—

a) Octameter (*Musaḡḡaman*), of which the measures of the feet are *Maf'ūlu*, *Mafā'ilu*, *Mafū'ilu*, *Mafū'il* or *Fa'ūlum* (— — ∪ | ∪ — — ∪ | ∪ — — ∪ | ∪ — — ||), the first being termed *Alkhrub*, the second and third *Makfūf*, and the fourth *Maḡḡūr* or *Maḡḡūf*. It is found in the following verses :

PAGE.	PAGE.	PAGE.
4, first <i>Ḳit'a</i> .	83, first <i>Bait</i> .	141, first <i>Bait</i> .
21, second do. ²	„ second do.	144, first <i>Ḳit'a</i> .
53, second <i>Bait</i> .	108, second <i>Ḳit'a</i> .	158, last <i>Bait</i> .
„ first <i>Ḳit'a</i> .	116, last <i>Bait</i> .	165, second <i>Ḳit'a</i> .
55, second <i>Bait</i> . ³	127, <i>Bait</i> . ⁴	166, <i>Bait</i> .
56, last <i>Ḳit'a</i> .	140, last <i>Bait</i> .	

b) Hexameter (*Musaḡḡlas*), the feet of which are of the measures *Maf'ūlu*, *Mafā'ilun*,⁵ *Fa'ūlum* (— — ∪ | ∪ — ∪ — | ∪ — — ||), the second of which is termed *Maḡḡūz*. It occurs in

PAGE.	PAGE.	PAGE.
4, <i>Bait</i> .	54, <i>Maḡḡnavī</i> .	122, <i>Bait</i> .
8, second <i>Bait</i> .	58, first <i>Ḳit'a</i> .	131, <i>Maḡḡnavī</i> .
15, first <i>Ḳit'a</i> .	65, second <i>Bait</i> .	141, second <i>Ḳit'a</i> .
19, first <i>Bait</i> .	71, <i>Maḡḡnavī</i> .	145, second <i>Bait</i> .
30, last do.	85, <i>Shūr</i> (Arabic).	147, first <i>Ḳit'a</i> .
31, first do.	99, <i>Ḳit'a</i> .	159, last <i>Maḡḡnavī</i> .
33, first <i>Maḡḡnavī</i> .	102, first <i>Ḳit'a</i> .	162, first <i>Bait</i> .
„ first <i>Ḳit'a</i> .	103, second <i>Bait</i> .	168, <i>Ḳit'a</i> . ⁶
44, <i>Ḳit'a</i> .	105, <i>Maḡḡnavī</i> .	

¹ Other varieties also occur, here and there, in single hemistichs. These will be pointed out in the notes on such verses.

² The third hemistich of this *Ḳit'a* is of the variety *Maf'ūlu*, *Mafā'ilun*, *Maf'ūlu*, *Fa'ūlum*, — — ∪ | ∪ — — — | — — ∪ | ∪ — — .

³ The final syllable *ash*, of each hemistich of this *Bait*, is termed *Radif*, “that which rides behind.”

⁴ The first hemistich of this *Bait* also is of the variety *Maf'ūlu*, *Mafā'ilun*, *Maf'ūlu*, *Fa'ūlum*, — — ∪ | ∪ — — — | — — ∪ | ∪ — — .

⁵ In one place, viz. the *Bait* of page 2, the second foot is of the measure *Mafā'ilū* (∪ — — ∪), as in the octameter.

⁶ The third hemistich of this *Ḳit'a* is of the variety *Maf'ūlum*, *Fā'ilun*, *Fa'ūlum*, — — — | — ∪ — | ∪ — — |), the first foot being termed *Maḡḡrūm*, and the second *Ashtar*.

II. BAHRI KHAFIF.

The feet are $\bar{u} - \bar{u} - - | \bar{u} - \bar{u} - | \bar{u} \bar{u} - ||$, *Pa'ilātun* or *Pa'ilātun*, *Mafā'ilun*, *Pa'ilun* or *Pa'lun*, the second and third being imperfect feet, termed *Makhhūn*, and *Mahzūf* or *Makṭū'*. The metre is used in the following verses :

PAGE.

2, second <i>Kiṭ'a</i> .
3, last do.
6, <i>Maṣnavī</i> .
8, second <i>Kiṭ'a</i> .
„ <i>Maṣnavī</i> .
9, <i>Bait</i> .
11, <i>Maṣnavī</i> .
„ first <i>Kiṭ'a</i> .
13, second <i>Bait</i> .
14, <i>Kiṭ'a</i> .
15, last do.
16, <i>Bait</i> .
17, first <i>Bait</i> .
„ <i>Kiṭ'a</i> .
18, first do.
„ second <i>Bait</i> .
19, do. do.
„ last <i>Kiṭ'a</i> .
20, <i>Maṣnavī</i> .
22, last <i>Kiṭ'a</i> .
23, do. <i>Maṣnavī</i> .
25, third <i>Bait</i> .
„ <i>Kiṭ'a</i> .
27, last <i>Kiṭ'a</i> .
28, first <i>Bait</i> .
30, last <i>Kiṭ'a</i> .
36, <i>Maṣnavī</i> .
37, do.
„ first <i>Kiṭ'a</i> ,
39, the three <i>Kiṭ'as</i> .
40, <i>Kiṭ'a</i> .
41, last <i>Kiṭ'a</i> .
42, do. do.
44, second <i>Maṣnavī</i> .
45, 2nd & 3rd <i>Kiṭ'as</i> .
46, all the <i>Kiṭ'as</i> .
47, first <i>Kiṭ'a</i> .
„ do. <i>Bait</i> .
48, <i>Maṣnavī</i> .
„ third <i>Bait</i> .

PAGE.

49, <i>Kiṭ'a</i> .
52, first <i>Kiṭ'a</i> .
54, both the <i>Kiṭ'as</i> .
55, first <i>Kiṭ'a</i> .
56, <i>Maṣnavī</i> .
57, second <i>Kiṭ'a</i> .
59, <i>Kiṭ'a</i> .
60, <i>Kiṭ'a</i> .
61, first <i>Kiṭ'a</i> .
62, first <i>Maṣnavī</i> .
63, both the <i>Maṣnavīs</i> .
64, do. <i>Kiṭ'as</i> .
65, first <i>Bait</i> .
66, <i>Maṣnavī</i> .
67, first <i>Kiṭ'a</i> .
68, second do.
„ Story XLI.
70, Story XLIV.
„ <i>Bait</i> .
71, second <i>Kiṭ'a</i> .
73, <i>Kiṭ'a</i> .
74, <i>Maṣnavī</i> .
76, second <i>Kiṭ'a</i> .
77, third <i>Bait</i> .
78, last two <i>Kiṭ'as</i> .
80, both <i>Kiṭ'as</i> .
81, first <i>Kiṭ'a</i> .
82, <i>Maṣnavī</i> .
83, <i>Kiṭ'a</i> .
84, both <i>Kiṭ'as</i> .
„ first <i>Bait</i> .
86, do. <i>Kiṭ'a</i> .
88, second do.
90, first do.
91, <i>Kiṭ'a</i> .
92, second <i>Bait</i> .
„ <i>Kiṭ'a</i> .
93, both <i>Kiṭ'as</i> .
„ <i>Bait</i> .
95, second <i>Bait</i> .

PAGE.

96, <i>Kiṭ'a</i> .
98, do.
„ last <i>Bait</i> .
100, <i>Bait</i> .
101, <i>Maṣnavī</i> .
„ last <i>Kiṭ'a</i> .
102, do. do.
103, both <i>Maṣnavīs</i> .
105, first <i>Kiṭ'a</i> .
106, both <i>Maṣnavīs</i> .
108, first <i>Kiṭ'a</i> .
109, do. <i>Bait</i> .
„ last two <i>Kiṭ'as</i> .
110, <i>Maṣnavī</i> .
112, last do.
113, first <i>Bait</i> .
114, second <i>Kiṭ'a</i> .
7, first <i>Bait</i> .
„ <i>Kiṭ'a</i> .
119, <i>Bait</i> .
120, <i>Maṣnavī</i> .
121, do.
122, first <i>Kiṭ'a</i> .
123, both <i>Kiṭ'as</i> .
124, <i>Maṣnavī</i> .
125, <i>Turkiya</i> .
„ <i>Bait</i> .
126, both <i>Kiṭ'as</i> .
127, second <i>Kiṭ'a</i> .
128, <i>Maṣnavī</i> .
129, last <i>Kiṭ'a</i> .
131, both <i>Kiṭ'as</i> .
133, last two <i>Kiṭ'as</i> .
134, <i>Kiṭ'a</i> .
135, last <i>Bait</i> .
137, <i>Kiṭ'a</i> .
138, first <i>Bait</i> .
145, <i>Maṣnavī</i> .
„ first <i>Bait</i> .
146, <i>Fard</i> .

PAGE.	PAGE.	PAGE.
147, first <i>Bait</i> .	155, first <i>Kiṭ'a</i> .	162, first and last <i>Kiṭ'a</i> 's.
150, last do.	156, third <i>Bait</i> .	163, <i>Bait</i> .
152, first <i>Kiṭ'a</i> .	„ fourth do	165, first <i>Kiṭ'a</i> .
153, first <i>Kiṭ'a</i> .	„ <i>Masnavī</i>	166, last do.
„ <i>Bait</i> .	157, last <i>Kiṭ'a</i>	167, both <i>Kiṭ'as</i>
„ second <i>Masnavī</i> .	159, first <i>Bait</i>	169, <i>Bait</i> .
154, last <i>Kiṭ'a</i> .	160, <i>Masnavī</i> .	171, <i>Kiṭ'a</i> .
155, first two <i>Baits</i> .	161, both <i>Kiṭ'as</i> .	172, <i>Masnavī</i> .

III. BAḤRI RAMAL.

This metre occurs, generally, as a regular octameter or hexameter, for the most part catalectic, the last foot being either *Maḳṣūr*, or *Maḥzūf*, or *Mahīū'*. The feet are $\underline{\cup} \cup \text{---} | \underline{\cup} \cup \text{---} | \underline{\cup} \cup \text{---} | \begin{matrix} \underline{\cup} \\ \underline{\cup} \\ \underline{\cup} \end{matrix} \underline{\cup} \text{---} \text{---}$ (*Fa'īlātun, Fa'īlātun, Fa'īlātun, Fa'īlātun, or Fa'īlun, or Fa'īlun, or Fa'īlun*), or $\underline{\cup} \cup \text{---} | \underline{\cup} \cup \text{---} | \underline{\cup} \cup \text{---}$. It is found in

PAGE.	PAGE.	PAGE.
3, first <i>Kiṭ'a</i> .	53, last <i>Kiṭ'a</i> .	106, <i>Kiṭ'a</i> .
15, second do	55, first <i>Bait</i>	111, do.
16, <i>Kiṭ'a</i> .	„ <i>Masnavī</i> .	112, <i>Misra'</i>
17, second <i>Bait</i>	57, last <i>Kiṭ'a</i>	113, second <i>Kiṭ'a</i> .
20, <i>Kiṭ'a</i>	62, <i>Bait</i> .	114, first do ²
21, first <i>Kiṭ'a</i> .	63, do (Arabic).	115, <i>Nazm</i> .
24, do. do.	64, do	118, first <i>Kiṭ'a</i>
25, do. <i>Bait</i> .	66, second <i>Bait</i> .	130, do do
26, do <i>Bait</i> . ¹	69, first <i>Kiṭ'a</i>	135, first <i>Bait</i> .
29, do <i>Kiṭ'a</i> .	76, second <i>Bait</i>	136, do. <i>Kiṭ'a</i> .
„ second <i>Bait</i>	„ last do	142, do. <i>Bait</i> .
33, last <i>Masnavī</i>	79, <i>Bait</i>	146, second <i>Kiṭ'a</i>
34, <i>Kiṭ'a</i> .	„ <i>Shī'r</i> .	147, do. do
35, second do	83, <i>Nazm</i>	149, <i>Bait</i>
45, first do.	87, first <i>Kiṭ'a</i> .	152, first <i>Bait</i>
46, <i>Bait</i> .	88, last <i>Bait</i>	„ second <i>Kiṭ'a</i>
47, second <i>Bait</i> .	89, second <i>Shī'r</i> .	157, first <i>Kiṭ'a</i>
51, first <i>Kiṭ'a</i> .	102, do. <i>Kiṭ'a</i> .	159, first <i>Masnavī</i>
52, second <i>Kiṭ'a</i> .	104, first <i>Bait</i> .	160, do <i>Kiṭ'a</i>
53, first <i>Bait</i>	„ second do	163, do do

¹ The third foot of the first hemistich of this couplet is — — —.

² The vowel *ū* is, *metri causa*, shortened in the word *būde* of the second hemistich.

IV. BAĪRI RAJAZ.

<i>Bait</i> , p. 35.	{	- ∪ ∪ -		- ∪ -		- ∪ ∪ -		- ∪ -	
	{	- ∪ ∪ -		- ∪ -		- ∪ ∪ -		- ∪ -	
1st <i>Bait</i> , p. 107.	{	- ∪ ∪ -		∪ - ∪ -		- ∪ ∪ -		∪ - ∪ -	
	{	- ∪ ∪ -		∪ - ∪ -		- ∪ ∪ -		∪ - ∪ -	
<i>Shūr</i> , p. 115.	{	- - ∪ -		- - ∪ -		∪ - ∪ -			
	{	- - ∪ -		- - ∪ -		- - ∪ -			
3rd <i>Bait</i> , p. 148.	{	- - ∪ -		- - ∪ -		- - ∪ -		- - ∪ -	
	{	- - ∪ -		- - ∪ -		- - ∪ -		- - ∪ -	

V. BAĪRI MUTAKĀRIB.

Of this metre the octameter alone is employed, and it is generally catalectic, the feet being ∪ - - | ∪ - - | ∪ - - | ∪ - ||, *Fa'ūlun*, *Fa'ūlun*, *Fa'ūlun*, *Fa'ūl* or *Fa'al*. It occurs in

PAGE.	PAGE.	PAGE.
3, first <i>Bait</i> .	58, <i>Bait</i> .	124, second <i>Kit'a</i> .
„ third do.	„ <i>Naẓm</i> .	134, <i>Bait</i> .
5, second <i>Kit'a</i> .	„ second <i>Kit'a</i> .	135, second <i>Bait</i> .
7, first <i>Kit'a</i> .	61, <i>Fard</i> .	137, <i>Bait</i> .
„ second do.	„ second <i>Kit'a</i> .	140, first <i>Bait</i> .
8, first <i>Bait</i> .	72, <i>Bait</i> .	142, second do.
10, <i>Maṣnavī</i> .	75, last two <i>Baits</i> .	„ third do.
13, do.	84, <i>Maṣnavī</i> .	144, second <i>Kit'a</i> .
16, do.	87, second <i>Kit'a</i> .	147, <i>Maṣnavī</i> .
20, <i>Bait</i> .	88, first <i>Bait</i> .	„ last <i>Bait</i> .
22, first <i>Kit'a</i> .	89, <i>Bait</i> .	148, second do.
23, first <i>Maṣnavī</i> .	„ <i>Maṣnavī</i> .	149, first <i>Maṣnavī</i> .
24, <i>Maṣnavī</i> .	90, <i>Bait</i> .	„ third do.
25, do.	91, last <i>Bait</i> .	151, both <i>Baits</i> .
29, last <i>Kit'a</i> .	95, third do.	152, second <i>Bait</i> .
32, second <i>Bait</i> .	96, first do.	155, last do.
37, last <i>Kit'a</i> .	97, the two <i>Maṣnavīs</i> .	158, second do.
41, first do.	102, „ <i>Baits</i> .	159, do. do.
43, <i>Bait</i> .	107, second <i>Bait</i> .	162, second <i>Kit'a</i> .
45, do.	116, do. <i>Bait</i> .	165, last do.
47, second <i>Kit'a</i> .	„ <i>Maṣnavī</i> .	166, <i>Maṣnavī</i> .
48, do. <i>Bait</i> .	117, last <i>Bait</i> .	167, last <i>Bait</i> .
49, <i>Maṣnavī</i> .	120, first <i>Kit'a</i> .	169, <i>Maṣnavī</i> .
54, last <i>Bait</i> .	121, <i>Bait</i> .	172, <i>Bait</i> .
55, third do.	123, do.	

VI BAHRI MUNSARIH

The varieties of this metre which occur in the Gulstān are $\text{— } \cup \cup \text{— } | \text{— } \cup \cup \text{— } | \text{— } \cup \text{— } ||$, or *Mufta'ulun*, *Fa'ulātu* (or *Fā'ulun*), *Mufta'ulun*, *Fa'ulun* (or *Fa'ulat*, or *Fa'*) The second foot, *Fā'ulun* ($\text{— } \cup \text{—}$) is found only in the first, third, fourth, and seventh hemistichs of the *Kit'a* at page 10, the remaining hemistichs having $\text{— } \cup \text{— } \cup$ for that foot Other verses in which the metre occurs are as follow

$$\left\{ \text{— } \cup \cup \text{— } | \text{— } \cup \text{— } \cup | \text{— } \cup \cup \text{— } | \text{— } \cup \text{— } || \right\}$$

3rd *Bait*, p 83, 1st *Bait*, p 86

$$\left\{ \text{— } \cup \cup \text{— } | \text{— } \cup \text{— } \cup | \text{— } \cup \cup \text{— } | \text{— } || \right\}$$

1st *Kit'a*, p 8, 2nd *Bait*, p 69, 2nd *Bait*, p 85,
3rd *Bait*, p 107, 3rd *Bait*, p 139, 3rd *Bait*, p 140

VII. BAHRI MUZĀRI.

Of this metre but one variety occurs, viz *Maf'ūlu*, *Fa'ulatu*, *Mafa'ulu*, *Fa'ulat* or *Fa'ulun* ($\text{— } \cup \cup | \text{— } \cup \cup | \cup \text{— } \cup | \text{— } \cup \text{— } ||$) It is the metre of the following verses

PAGE	PAGE	PAGE
4, second <i>Kit'a</i>	67, <i>Bait</i>	133, first <i>Kit'a</i>
5, last do	„ second <i>Kit'a</i>	138, second <i>Bait</i>
14, <i>Na'm</i>	69, first <i>Bait</i>	139, do do
18, last <i>Kit'a</i>	74, <i>Kit'a</i>	141, first <i>Kit'a</i>
30, first <i>Bait</i> ¹	75, first <i>Bait</i>	144, last do.
32, do do	76, first <i>Kit'a</i>	146, first do
50, second <i>Kit'a</i>	86, second <i>Kit'a</i>	149, <i>Kit'a</i>
„ last <i>Bait</i>	87, <i>Na'm</i>	158, first <i>Bait</i>
65, <i>Kit'a</i>	88, thurd <i>Kit'a</i>	161, second <i>Bait</i>
„ last <i>Bait</i>	117, <i>Nazm</i>	

VIII BAHRI MUJTAS

But one variety of this metre occurs, viz *Mafa'ulun*, *Fa'ulatun*, *Mafa'ulun*,

¹ The feet of the second hemistich of this couplet afford an example of another variety of the measure They are $\text{— } \cup \cup | \text{— } \cup \text{— } | \text{— } \cup \cup | \text{— } \cup \text{— } ||$.

Fa'ilun or *Fa'lun* (— — — | — — — | — — — | — — — ||); although a variation occurs in the second foot of some hemistichs. The following are the verses in which the metre is employed :

PAGE.	PAGE.	PAGE.
7, <i>Bait</i> .	72, <i>Kiṭ'a</i> .	135, third <i>Bait</i> .
„ last <i>Kiṭ'a</i> .	73, <i>Bait</i> .	135, <i>Kiṭ'a</i> .
9, <i>Kiṭ'a</i> .	77, <i>Kiṭ'a</i> . ¹	136, second <i>Kiṭ'a</i> .
19, second <i>Kiṭ'a</i> .	78, second <i>Kiṭ'a</i> .	137, <i>Nazm</i> . ²
22, do. do.	81, do. do.	139, first <i>Bait</i> .
23, <i>Nazm</i> .	85, both <i>Kiṭ'as</i> .	140, second do.
24, third <i>Bait</i> .	86, second <i>Bait</i> .	143, both <i>Kiṭ'as</i> .
25, second do.	„ last <i>Kiṭ'a</i> .	144, <i>Bait</i> .
26, do. do.	88, first do.	146, first <i>Bait</i> .
28, <i>Kiṭ'a</i> .	95, first <i>Bait</i> .	150, first two <i>Baits</i> .
29, first <i>Bait</i> .	97, <i>Bait</i> .	151, last <i>Kiṭ'a</i> .
31, first two <i>Kiṭ'as</i> .	98, first <i>Bait</i> .	154, first do.
32, second <i>Kiṭ'a</i> .	99, last do.	155, third <i>Bait</i> .
33, do. do.	101, first <i>Kiṭ'a</i> .	156, first do. ³
37, <i>Nazm</i> .	104, do. do.	158, third <i>Bait</i> .
38, <i>Kiṭ'a</i> .	105, last do.	159, do. do. ⁴
43, <i>Fard</i> .	108, third do.	160, two last <i>Kiṭ'as</i> .
52, <i>Bait</i> .	109, first do.	161, first <i>Bait</i> .
55, second <i>Kiṭ'a</i> .	110, do. do.	163, second <i>Kiṭ'a</i> .
57, <i>Bait</i> .	111, first <i>Nazm</i> .	164, last do.
60, do.	113, first <i>Kiṭ'a</i> .	168, second & last <i>Baits</i> .
62, <i>Kiṭ'a</i> .	118, third do.	170, first <i>Kiṭ'a</i> .
69, last <i>Bait</i> .	120, second do.	„ third <i>Bait</i> .
71, first <i>Kiṭ'a</i> .	125, <i>Kiṭ'a</i> .	„ last <i>Kiṭ'a</i> .

IX. BAḤRI SARĪ'

This metre takes the form — — — | — — — | — — — ||, *Mufta'ilun*, *Mufta'ilun*, *Fā'ilāt* or *Fā'ilan*. It occurs in

PAGE.	PAGE.	PAGE.
2, first <i>Kiṭ'a</i> .	51, last <i>Kiṭ'a</i> .	85, first <i>Bait</i> .
13, first <i>Bait</i> .	66, first <i>Bait</i> .	87, last <i>Kiṭ'a</i> .
32, last do.	76, do. do.	90, do. do.
43, first <i>Kiṭ'a</i> .	79, <i>Nazm</i> .	94, <i>Maṣnavī</i> .

¹ The second foot of the third hemistich of this *Kiṭ'a* becomes *Maf'ūlun* (— — —), by *musha'aṣ*.

² The second foot of the first hemistich is | — — — |, termed *musha'aṣ*.

³ The second foot of the second hemistich is | — — — |.

⁴ The second foot of the first hemistich of the first *Kiṭ'a* is | — — — |.

PAGE.	PAGE	PAGE
104, last <i>Kit'a</i>	122, <i>Shē'r</i> (Arabic)	129, second <i>Masnāvī</i>
107, <i>Masnāvī</i>	„ last <i>Kit'a</i>	145, <i>Kit'a</i>
112, first <i>Masnāvī</i>	124, first do	153, third <i>Kit'a</i>
113, last <i>Kit'a</i>		

X BAHRI ṬAWĪL

This and all the following metres are confined almost exclusively to the Arabic verses. The metre *Tawīl* is found in the following pages, the feet being

$\bar{u} - \bar{u} \mid \bar{u} - \bar{u} - \bar{u} - \bar{u} \mid \bar{u} - \bar{u} - \bar{u} \mid \bar{u} - \bar{u} - \bar{u} \parallel$

PAGE	PAGE	PAGE
5, <i>Shē'r.</i>	55, <i>Shē'r</i>	108, <i>Shē'r</i>
13, do	59, do	111, second <i>Nā m</i>
14, <i>Bait</i>	105, do ¹	114, <i>Shē'r</i>
50, first <i>Bait</i>	„ <i>Bait</i>	158, do.
51, <i>Shē'r</i>	107, <i>Shē'r</i>	

XI BAHRI KĀMIL

The feet of this metre, together with the verses in which it occurs, are given below

Shē'r, { $\bar{u} - \bar{u} - \bar{u} - \bar{u} \mid \bar{u} - \bar{u} - \bar{u} - \bar{u} \parallel$ } *Shē'r*, { $-\bar{u} - \bar{u} - \bar{u} \mid \bar{u} - \bar{u} - \bar{u} - \bar{u} \mid -\bar{u} - \bar{u} - \bar{u} \mid \bar{u} - \bar{u} - \bar{u} - \bar{u} \parallel$ }
 p 3 { $\bar{u} - \bar{u} - \bar{u} - \bar{u} \mid \bar{u} - \bar{u} - \bar{u} - \bar{u} \parallel$ } p 67 { $-\bar{u} - \bar{u} - \bar{u} \mid \bar{u} - \bar{u} - \bar{u} - \bar{u} \mid \bar{u} - \bar{u} - \bar{u} - \bar{u} \mid \bar{u} - \bar{u} - \bar{u} - \bar{u} \parallel$ }

Shē'r, { $-\bar{u} - \bar{u} - \bar{u} \mid \bar{u} - \bar{u} - \bar{u} - \bar{u} \parallel$ } $-\bar{u} - \bar{u} - \bar{u} - \bar{u} \mid \bar{u} - \bar{u} - \bar{u} - \bar{u} \parallel$
 p 80 { $-\bar{u} - \bar{u} - \bar{u} \mid \bar{u} - \bar{u} - \bar{u} - \bar{u} \parallel$ } $\bar{u} - \bar{u} - \bar{u} - \bar{u} \mid \bar{u} - \bar{u} - \bar{u} - \bar{u} \parallel$

First *Bait*, { $-\bar{u} - \bar{u} - \bar{u} \mid -\bar{u} - \bar{u} - \bar{u} \mid \bar{u} - \bar{u} - \bar{u} - \bar{u} \parallel$ } *Shē'r*,
 p 82 { $-\bar{u} - \bar{u} - \bar{u} \mid \bar{u} - \bar{u} - \bar{u} - \bar{u} \mid \bar{u} - \bar{u} - \bar{u} - \bar{u} \parallel$ } p 112

Shē'r, { $-\bar{u} - \bar{u} - \bar{u} \mid -\bar{u} - \bar{u} - \bar{u} \mid -\bar{u} - \bar{u} - \bar{u} - \bar{u} \parallel$ } *Shē'r*, { $\bar{u} - \bar{u} - \bar{u} - \bar{u} \mid \bar{u} - \bar{u} - \bar{u} - \bar{u} \mid \bar{u} - \bar{u} - \bar{u} - \bar{u} \parallel$ }
 p 87 { $-\bar{u} - \bar{u} - \bar{u} \mid -\bar{u} - \bar{u} - \bar{u} \mid -\bar{u} - \bar{u} - \bar{u} - \bar{u} \parallel$ } p 95 { $-\bar{u} - \bar{u} - \bar{u} \mid \bar{u} - \bar{u} - \bar{u} - \bar{u} \mid -\bar{u} - \bar{u} - \bar{u} - \bar{u} \parallel$ }

First *Bait*, { $-\bar{u} - \bar{u} - \bar{u} \mid \bar{u} - \bar{u} - \bar{u} - \bar{u} \mid -\bar{u} - \bar{u} - \bar{u} - \bar{u} \parallel$ }
 p 91 { $-\bar{u} - \bar{u} - \bar{u} \mid \bar{u} - \bar{u} - \bar{u} - \bar{u} \mid \bar{u} - \bar{u} - \bar{u} - \bar{u} \parallel$ }

Shē'r, { $\bar{u} - \bar{u} - \bar{u} \mid -\bar{u} - \bar{u} - \bar{u} \mid \bar{u} - \bar{u} - \bar{u} - \bar{u} \parallel$ } *Shē'r*, { $-\bar{u} - \bar{u} - \bar{u} \mid -\bar{u} - \bar{u} - \bar{u} \mid \bar{u} - \bar{u} - \bar{u} - \bar{u} \parallel$ }
 p 111 { $-\bar{u} - \bar{u} - \bar{u} \mid \bar{u} - \bar{u} - \bar{u} - \bar{u} \mid \bar{u} - \bar{u} - \bar{u} - \bar{u} \parallel$ } p 123 { $\bar{u} - \bar{u} - \bar{u} \mid -\bar{u} - \bar{u} - \bar{u} \mid \bar{u} - \bar{u} - \bar{u} - \bar{u} \parallel$ }

¹ The last hemistich of this *Shē'r* is Persian

XII. BAḤRI WĀFIR.

The feet of this metre are $\cup - \overline{\cup\cup} - | \cup - \overline{\cup\cup} - | \cup - - ||$. It occurs in the following verses :

PAGE.	PAGE.	PAGE.
18, first <i>Bait</i> .	29, <i>Shě'r</i> .	98, <i>Miṣrā'</i> .
26, <i>Shě'r</i> .	38, <i>Bait</i> .	99, first <i>Bait</i> .

XIII. BAḤRI BASĪṬ.

This metre occurs once in the hexameter form, and seven times as an octameter, as will be seen from the following :

$\left. \begin{array}{l} \overline{\cup} - \cup - \overline{\cup\cup} - \overline{\cup} - \cup - \overline{\cup\cup} - \\ \textit{Shě'r}, \text{ p. } 58; \textit{Nazm} \text{ (Persian)}, \text{ p. } 59; \\ \text{Second } \textit{Bait}, \text{ p. } 77; \text{ Third } \textit{Shě'r}, \text{ p. } 79; \\ \textit{Shě'r}, \text{ p. } 140; \textit{Shě'r}, \text{ p. } 142; \textit{Shě'r}, \text{ p. } 172. \end{array} \right\}$	$\left\{ \begin{array}{l} - - \cup - - \cup - \cup - - \\ \text{First } \textit{Bait}, \text{ p. } 48. \end{array} \right\}$
---	---

خاتمهٔ الکتاب

تمام شد گلستان و الله المستعان - و بتوفیتی ناری عراسمه و حل ثناؤه درس جمله -
چنان که رسم مولفانست - ار اشعار متقدمان بطریق استعارت تلفیقی روت *

بیت

کُهنِ حامهٔ حوشِ پدراستی به ارحامهٔ عارتِ حواستن *

غالب گفتار سعدی طرف انگیزست و طیب آمیز - و کوفه نظران را بدین علت زبان
طعنه دراز - که معر دماغ بهبوده بدن و دود چراغ بیفائده حورن کار حردمندان
بیست - و لیکن برای روشی صاحب دلال - که روی سخن در ایشانست - پرشیده
نماد - که در مرعظتهای صافی در سلکِ عدوت کشیده است - و داروی تلخ بصیحت
نشهد طراوت بر آمیخته - تا طبع ملول انسان از دولت قبول محروم نماد * الحمد لله
رب العالمین *

مثنوی

ما بصیحت محلی خود کردیم - روزگاری درس نسر بردم *
چون نباید نگوش رعیت کس - بر رسولان بلاغ ناشد و بس *

شعر

يَا نَاطِرًا بِيهٖ ! سَلِّ بِاللَّهِ مَرَحْمَةً عَلَى الْمُصِيبِ - وَاسْتَعِزْ لِصَاحِبِهِ *
وَاطْلُبْ لِنَعْسِكَ مِمَّنْ حَيْرٌ تُرِيدُ بِهَا - مِمَّنْ نَعَدُ ذَلِكَ عُفْرَانًا لِكَاتِبِهِ *

تَمَّ الْكِتَابُ بِعَوْنِ الْمَلِكِ الرَّهَّابِ *

باب هشتم

حکمت ۱۱۲

دو کس مردند و حسرت بی فائده بردند - یکی آن که داشت و نخورد - دیگر آنکه دانست و نکرد *

قطعه

کس نداند بخیلِ فاضل را - که نه در عیب گفتش کوشد -
 ور کریمی دو صد گُنه دارد - کرمش عیبها فرو پوشد *

باب ششم

قطعه

چو حق معاینه بینی که می‌باید داد - بلطف به که بجنگ آوری و دلتنگی *
 خراج گر نگرار کسی بطیب نفس - بقهر زو بستانند و مزد سرهنگی *

حکمت ۱۰۹

همه کس را دندان بقرشی گند گردد - مگر قاضی را بشیرینی *

بیت

قاضی که برشوت بخورد پیغ خیار - ثابت کند از بهر تو صد خرتره زار *

حکمت ۱۱۰

قحبه پیر چه کند که توبه نکند از نابکاری - و شهنه معرول از مردم آزاری ؟

بیت

جوانی سخت بی باید که از شهوت بپرهیزد - که پیر سست رغبت را خود آلت بر نمی‌خیزد *

بیت

جوان گوشه نشین شیر مرد راه خداست - که پیر خود نتواند ز گوشه برخاست *

حکمت ۱۱۱

حکیمی را پرسیدند - که چندین درخت نامور که خدای تعالی آورده است و برومند
 گردانیده - هیچ یکی را آزاد نخوانند مگر سرورا - درین چه حکمتست ؟ گفت - هر
 یکی را ثمره است بوقت معین - گاهی بوجود آن تازه - و گاهی بعدم آن پیره رده - و
 سرورا هیچ ازینها نیست - همه وقت خوش و تازه است - و این صفت آزادگانست *

قطعه

ندانچه میگذرد دل منه - که دجله بسی پس از خلیفه بخواد گذشت در بغداد *
 گرت ز دست برآبد - چو نخل باش کردم - ورت ز دست نیابد - چو سرو باش آزاد *

باب هشتم

حکمت ۱.۴

درویشی در مناجات میگفت - یا رب! رحمت کن بر بدان - که بر نیکان خود رحمت کرده - که ایشانرا نیک آفریده *

حکمت ۱.۵

گویند اول کسی که علم بر جامه کرد و انگشتری در دست نهاد جمشید بود * گفتندش - چرا زینت بچپ دادی و فضیلت مر راست راست ؟ گفت - راست را راستی تمامست *

قطعه

فریدون گفت نقاشان چین را - که پیرامون خرگاهش بدوزند -
”بدانرا نیک دار - ای مرد هشیار! که نیکان خود بزرگ و نیک روزند“ *

حکمت ۱.۶

رگی را پرسیدند - که چندین فضیلت که دست راست راست است - خاتم در انگشت چپ چرا میکنند؟ گفت - نشیده * که اهل فضل همیشه محرومند؟

بیت

آن که شخص آفرید و روزی و بخت - یا فضیلت همیده یا تخت *

حکمت ۱.۷

بیعت پادشاهان گفتن کسی را مسلمست که بیم سر ندارد و امید زر *

مثنوی

موجده چه در پای ریزی زرش - چه شمشیر هندی نهی بر سرش -
امید و هراسش نباشد ز کس * برینست بنیاد توحید و بیس *

حکمت ۱.۸

دشاه از بهر دفع ستمگارانست - و شکنه برای دفع خون خواران - و قاضی مصلحت جوئی طراران - هرگز دو خصم بحق راضی نشوند الا پیش قاضی *

حکمت ۹۸

رمین را از آسمان نثارست - و آسمان را از رمین تبار - کُلُّ اِنَاكُ يَتَرَشُّ بِمَا بِيَدِهِ *

بیت

گَرَتِ حَوِيٌّ مِّنْ اَمَدٍ نَّاسِرًا - تَوْحُوِيٌّ بِيَكِّ حَوْدِ اِرْدَسْتِ مَكْدَارِ *

حکمت ۹۹

حهای عرو حل می بیند و می پوشد - و همسایه نمی بیند و می حروشد *

بیت

عَوْنُ دَالَّةٍ ! اِذَا حَلُوِيٌّ تَيْبِ دَانِ دَوْدِي - كَسِي حَلِي حَوْدِ اِرْدَسْتِ كَسِ بِيَا سَوْدِي *

حکمت ۱۰۰

ز راز معدن نگان کنند بدر آید - و اردست تحیل بحال کند *

قطعه

دوان نخورد و گوشه دارند - گویند - اَمِيْدِيَه كِه حَوْرَدِيَه *

مردا بیسی نکام دشمن زر مانده و خاکسار مرده *

حکمت ۱۰۱

هر که بر بردستان بکشاید بختی بر بردستان گرفتار آید *

مثنوی

نه هر نارو که در روی قوتی هست - نمردی عاجزان را بشکند دست *

صعیعان را مینه سر دل گریندی - که در مانی بچوَر روزمندی *

حکمت ۱۰۲

عاقل - چون خلاف در میان آید - بجهد - و چون صلح بیید - لنگر بیید - که آخا

سلامت بر کراست - و انکا خلوت در میان *

حکمت ۱۰۳

مقامی را سه شش می ناند - و لیک سه نك می آید *

بیت

هرار نار چراگاه حوشتر از میدان - و لیک اسپ ندارد بدستِ حوشِ بیان *

باب هشتم

حکمت ۹۴

هرکه بتادیب دنیا راه صواب نگیرد - بتعذیب عقوبتی گرفتار آید * قَالَ اللَّهُ تَعَالَى - وَ لَنْذِيقَنَّهُمْ مِنَ الْعَذَابِ الْأَلْوَنِ دُونَ الْعَذَابِ الْأَكْبَرِ *
بیت

پندست خطاب مهتران - آنگه بند - چون پند دهند و نشنوی - بند نهند *

حکمت ۹۵

نیکبختان بچکایات و امثال پیشینیان پند گیرند از آن پیش که پسینیان بواقعۀ ایشان
مثل زنند * دزدان دست کوتاه نکنند تا دست شان کوتاه نکنند *
قطعه

نرود مرغ سوی دانه فراز - چون دگر مرغ بیند اندر بند *
پند گیر از مصائب دگران - تا نگیرند دیگران ز تو پند *

حکمت ۹۶

آنرا که گوش ارادت گران آفریده اند - چون کند که بشنود ؟ و آنرا که کمند سعادت
کشان می برد - چه کند که نرود ؟
قطعه

شب تاریک دوستان خدای می بتابد چو روز رخشنده *
وین سعادت بزور بازو نیست - تا نبخشد خدای بخشنده *
رباعی

از تو بیکه نالم ؟ که دگر داور نیست - و ز دست تو هیچ دست بالاتر نیست *
آنرا که تو رهبری کنی - گم نشود - و آنرا که تو گم کنی - کسی رهبر نیست *

حکمت ۹۷

گدائی نیک سرانجام به از پادشاهی بد فرجام *
بیت

غمی کن پیش شادمانی بری به از شادمانی کن پیش غم خوری *

باب هشتم

قطعه

سگی را لعمه هرگز فراموش نگردد - ورنه صد بونتش سنگت *
و گر سُمی باری سعله را - نکمتر چیر آید تا تو در حدت *

حکمت ۹۰

ار نفس پرور همزوری بیاید - و بی هنر سرور ترا نشاند *

مثنوی

مکس رحم بر گاو سیار حواری - که سیار حواریست سیار خوار *
چو گاو ار همی دادند مریبی - چو حرتن کجور کسان در دهی *

حکمت ۹۱

در اخیل آمده اسب - که ای فرزند آدم ! اگر توانگری دهمت - مُشعل شوی
معال ار من - و اگر دروش کُومت - تنگدل بشی پی - پس حلاوتِ دگر من کجا در
دانی ؟ و معاناتِ من کی شتانی ؟

قطعه

گر اندر نعمتی - معرور و عدل - ورنه اندر تنگدستی - حسنه و رش -
چو در سرا و صرا حالت اینست - بدام کی سخن پرداری ار حوش *

حکمت ۹۲

ارادت بیچون نکی را ارتختِ شاهی بود آرد و دنگری را در شکم ماهی بکو دارد *

نعت

و فست حوش آنرا که بود دگر تو مونس - و وجود بود اندر شکم حوت - چو بوس *

حکمت ۹۳

اگر تبحر قهر بر کشد - نبی و ولی سردر کشد - و اگر عمره لطف بخنداند - ندانرا نه
نکان در رساند *

قطعه

گر به جگر حطاب مهر کند - اندیازا چه حلی معذرتست ؟
پرده ار روی لطف - گو - بر دار ! کاشقیار امید معذرتست *

باب هشتم

قطعه

نده مرد هوشمند جواب - مگر آنکه کزو سؤال کنند *
 گرچه برحق بود فراخ سخن - حمل دعویش بر محال کنند *

حکمت ۸۷

ریشی درون جامه داشتم * شیخ (رحمة الله علیه) هر روز پرسیدی - که ریشت
 چونست؟ و نپرسیدی - که کجاست؟ دانستم که از آن احتراز میکند - که ذکر هر
 عضوی روا نباشد * و خریدمندان گفته اند - هر که سخن بسنجد - از جواب نرنجد
 قطعه

تا نیک ندانی که سخن عین صوابست - باید که بگفتن دهن از هم نکشائی *
 گر راست سخن باشی و در بند بمائی - به زآن که دروغت دهد از بند رهائی *

حکمت ۸۸

دروغ گفتن بضریت لازب ماند - اگرچه جراحت درست شود - نشان بماند * چون
 برادران یوسف (علیه السلام) بدروغ گفتن موسوم شدند - پدر را بر راست گفتن ایشان
 اعتماد نماند * قَالَ - بَلْ سَوَّلَتْ لَكُمُ انْفُسُكُمْ امْرَا - فصبر جمیل *

قطعه

دروغی نگیرند صاحب دلان بر آن کس که پیوسته گفتست راست *
 اگر مشتبه شد کسی در دروغ - اگر راست گوید - تو گوئی - خطاست *
 کسی را که عادت بود راستی - خطائی کند - در گذارند ازو *
 وگر نامور شد بقول دروغ - دگر راست باور ندارند ازو *

حکمت ۸۹

اجل کائنات از روی ظاهر آدمیست - و اذلل موجودات سگ - و باتفاق خریدمندان
 سگ حق شناس به از آدمی نا سپاس *

حکمت ۸۳

یکی از لوازمِ صحبت آنست که خانه برداری یا با خانه خدا در سازی *

قطعه

حکایت بر مزاجِ مُسْتَمِعِ گوئی - اگر دانای که دارد با تو میلی -
 هر آن عاقل که با مچّون نشیند - بگوید جز حدیثِ حُسنِ لیلی *

حکمت ۸۴

هر که با بدان نشیند - اگر طبیعتِ ایشان در روی اثر نکند - بفعلِ ایشان مَتّهم گردد -
 چنانکه اگر مردی بخراپات رود بنماز کردن - منسوب شود بخمر خوردن *

مثنوی

رقم بر خود بنادانی کشیدی - که نادان را بصحبت بر گزیدی *
 طلب کردم ز دانایان یکی بند - مرا گفتند - با نادان مپیوند
 که گر صاحب تمیزی - خر نمائی - و گر نادانی - احمق تر نمائی *

حکمت ۸۵

حِلْمِ شُتر چنانکه معلومست - اگر طفلی مهارش گیرد و صد فرسنگ ببرد - گردن از
 متابعتِ او نه پیچد - اما اگر راهی هَوَلَناک پیش آید که موجبِ هَلَاک باشد - و
 طفل آنجا بنادای خواهد رفتن - زمام از کفش در کُسلاند و بیش متابعت نکند -
 که هنگامِ درشتی مَلاطفتِ مذمومست - و گویند - دشمن بملاطفت دوست نگرد -
 بلکه طمع زبادت کند *

قطعه

کسی که لطف کند با تو - خالکِ یایش باش - و گر ستیزه کند - در دو چشمش امگن خالک *
 سخن نلطف و گرم با درشت خوی مگویی - که زنگ خورده نگردن مگر بسوهن پالک *

حکمت ۸۶

هر که در پیشِ سخنی دگران افتد - تا مانه فضلش بدانند - یایه جهلش معلوم

کند *

باب هشتم

حکمت ۷۹

دو کس را حسرت از دل نرود و پایِ تغابُن از گِل بر نیاید - تاجری کشتی شکسته و وارثی با قلندران نشسته *

قطعه

پیش درویشان بود خوخت مُباح - گر نباشد در میان مالت سبیل *
یا مَرَو با یارِ اَرْزُق پیردَن - یا بَکَش بر خان و عمان انگشت نیل *
یا مَکُن با پیلبانان دوستی - یا طلب کن خانه در خورد پیل *

حکمت ۸۰

لعتِ سلطان گرچه عزیزست - جامه خُلقانِ خود از آن بعزّت‌تر - و خوانِ بزرگان
رچه لذیذست - خرده انبانِ خویش از آن بلذت‌تر *

بیت

سِرکه از دستِ رنجِ خویش و تره بهتر از نانِ ده‌خدای و بره *

حکمت ۸۱

خلافِ رایِ صوابست و نقضِ عهدِ اولو الالباب دارو بگمان خوردن و راه نادیده بی‌کاروان
رفتن * امام مُرشد الغزالی را (رحمة الله علیه) پرسیدند - که چگونه رسیدی بدین مرتبه
علم؟ گفت - هرچه ندانستم پرسیدم آن ننگِ نداشتم *

قطعه

امیدِ عاقبت آنکه بود موافقِ عقل - که نبض را به طبیعت شناس بنمائی *
پرس هرچه ندانی - که دُلّ پرسیدن دلیلِ راه تو باشد بعزّ دانائی *

حکایت ۸۲

هر آنچه دانی که هرآینه معلوم تو خواهد شد - پرسیدم آن تعجیل مکن - که هیبتِ
سلطنت را زیان دارد *

قطعه

چو لقمان دید کاندردستِ داوَد همی آهن بمعجز موم گردن -
نپرسیدش - چه می‌سازی؟ که دانست که بی پرسیدنش معلوم گردن *

باب هشتم

قطعه

مردکی خشک‌مغز را دیدم رفته در پوستین صاحب‌جابه *
گفتم - ای خواجه! گرتو بدبختی - مردم نیک بخت را چه گناه؟

قطعه

الا - تا نخواهی بلا بر حسود! که آن بخت برگشته خود در بلاست *
چه حاجت که با وی کنی دشمنی؟ که وی را چنین دشمنی در قفاست *

حکمت ۷۶

تلمیذ بی‌ارادت عاشق بی‌ررست - و رونده بی‌معرفت مرغ بی‌پر - و عالم بی‌عمل
درخت بی‌بر - و زاهد بی‌علم خانه بی‌در * مراد از نرول قرآن تحصیل سیرت خوبست - نه
ترتیل سوره مکتوب * شامی * متعدّد پیاده رفته است و عالم مُتَهَابِن سوار خفته * عاصی
که دست بردارد به از عابدی که شجب در سر دارد *

بیت

سرهنگ لطیف خوی دلدار بهتر ز فقیه مردم‌آزار *

حکایت ۷۷

یکی را گفتند - که عالم بی‌عمل بچه ماند؟ گفت - بزنبور بی‌عسل *

بیت

زنبور درشت بی‌مروت را گویی - باری - چو عسل نمی‌دهی - نیش مزن!

حکمت ۷۸

مرد بی‌مروت رنست - و عابد با طمع راهزن *

قطعه

ای - به پندار - کرده جامه سفید بهر ناموس خلق و تابه سیاه! *
دست کوتاه باید از دنیا - آستین نا دراز و یا کوتاه *

باب هشتم

حکمت ۷۱

ای طالبِ روزی! بنشین - که بخوری - و ای مطلوبِ اجل! مرو - که جان نبری *

قطعه

جهدِ رزقِ ارکنی و مگر نکنی - برساند خدای عز و جل *
 در رویِ در دهانِ شیر و هیزب - نخوردت - مگر بروزِ اجل *

حکمت ۷۲

به نا نهاده دست نرسد - و نهاده هر کجا که هست برسد *

بیت

شنیده که سکندر برفت در ظلمات - و آنچه نخورد آبِ حیات *

حکمت ۷۳

صیادِ بی‌روزی در دجله ماهی نگیرد - و ماهی بی‌اجل در خشکی نمیرد *

بیت

مسکین حریص در همه عالم همی رود - او در قفای رزق و اجل در قفای او *

حکمت ۷۴

توانگرِ فاسق گلوخ زر اندودست - و درویشِ صالح شاهدِ خاکِ آلود - این دلقِ موسی
 است مرقع - و آن ریشِ فرعونست مرصع * ثروتِ نیکان روی در بلندی دارد و دولت

قطیه

بدان سر در نشیب *

هرکرا جاه و دولتست - بدان خاطر خسته در نخواهد یافت -
 خبرش دیه که هیچ دولت و جاه بسرائی دگر نخواهد یافت *

حکمت ۷۵

حسود از نعمتِ حق بخیلیست - و بنده بی‌گناه را دشمن *

باب هشتم

گو فرسِ حدا سمی‌گذار - ار قرصِ تو نر عم ندارد *
 امروز دو مرده بیش گسرد - فردا - که همه رنند - میرد *

حکمت ۶۸

هر که در زندگی نانش بخورد - چون بمرد نانش نرند * لذتِ انگور بیوه داد - نه
 خداوند میوه * بوسعِ صدیق (علیه السلام) در حُشکِ سالیِ مصر سیر بخوردی تا گرسنگان را
 فراموش نکند *

مثنوی

آنکه در راحب و نغم رنست - او چه داد که حالِ گرسنه چیست؟
 حالِ درمادگان کسی داد - که ناحوالِ حویث در ماند *

قطعه

ای که بر مرکبِ تارنده سواری - هُش دار! که جرحارکشِ مسکین در آب و گلست *
 آتشِ ار حانه همسانه درویش محواه - کاجچه ار روزی او میگردد دودِ دلست *

بید ۶۹

درویشِ صعیف‌را در تنگیِ حُشک سال مپرس - که چوی؟ اِلّا بشرطِ آنکه مرهم بر
 رنش بهی و دِرهم در پیش *

قطعه

حری که بیی نارش نگل در افتاده - رِ دل نرو شققت کن - ولی مرو سرش *
 کُهن که رفی و پرسیدیش - که چون افتاد - میان بند و چو مردان بگیر دُوبِ حرش *

حکمت ۷۰

دو چدر محالِ ععلسب - حورن بیش ار ررقِ مقسوم - و مُردن پیش ار وقتِ معلوم *

قطعه

نصا دگر نشود - ور هزار ناله و آه شکر یا شکاب بر آید ار دهی *
 فرشته - که وکیلست بر حراة ناد - چه عم حورن که نمیرد چراغِ بیوه ری؟

باب هشتم

بیت

اندک اندک بهم شود بسیار - دانه دانه است غله در انبار *

حکمت ۶۴

عالم را نشاید که سفاقت از عامی جلم در گذارد - که هر دو طرف را زیان دارد - که
هیبیت این کم شود و جهل آن محکم *

بیت

چو با سفله گوئی بلطف و خوشی - فزون گردش کبر و گردن کشی *

حکمت ۶۵

معصیت از هر که صادر شود - ناپسندیده است - و از علما ناخوبتر - که علم سلاح
جنگ شیطانست - و خداوند سلاح را - چون به اسیری برند - شرمساری بیش

مثنوی

عامی نادان پریشان روزگار - به ز دانشمند ناپرهیزگار -
کان بنابینائی از راه افتاد - وین - دو چشمش بود - و در چاه افتاد *

حکمت ۶۶

جان در حمایت یکدمست - و دنیا وجودی میان دو عدم * دین بدنیا مفروش -
که دین بدنیا فروشان خزند - یوسف بفروشد تا چه خزند؟ الم اعهده الیکم - یا بنی
آدم! ان لا تعبدوا الشیطان - انه لکم عدو مبین *

بیت

بقول دشمن پیمان دوست بشکستی - بدین که از که بریدی و با که پیوستی *

حکمت ۶۷

شیطان با مخلصان بر نمی آید و سلطان با مفلسان *

مثنوی

وامش مده آن که بی نمازست - گرچه دهنش ز فاقه بازست -

حکمت ۵۹

دوستی را که همه عمر ترا چنگت آرند - نشاند که نیک نفس بیازارد *

بیت

سنگی چید سال شود لعل پاره - ربهار! ما نیک نعشش بشکی سنگ!

حکمت ۶۰

عقل در دسب نفس چنان گرفتارست که مرد عاقل بدستش بر گزیر *

بیت

دگر حرّمی بر سرایی بند - که نانگش بر آید بلند *

حکمت ۶۱

رای بی قوت مکر و فسوسست - و قوت بی رای چهل و حن *

بیت

تعمیر ناید و تدبیر رای و آنکه مُلک - که مُلک و دولت دادان سلاحِ حنست *

حکمت ۶۲

خوانمندی که بخورد و بدهد به ارعادی که روزه دارد و ببندد * هر که ترک شهوت

ار بهر قبولِ حلی داده است - از شهوتِ حلال در شهوتِ حرام انداده است *

بیت

عاند که نه از بهرِ حدّا گوشه بشیند - بیچاره در آئینه تارنگ چه بیند ؟

حکمت ۶۳

اندک اندک حیلی شود و فطره نظره سیلی گردد - یعنی آنان که دست قدرت ندارند -

سنگِ حردّه نگاه ندارد - تا بوقت فرصت دهمار از دماغ حصم بر آرند *

شعر

وَ فَطَرَ عَلَيَّ فَطْرًا إِذَا انْفَقَتْ بَهْرٌ - وَ بَهْرَ الْوَالِي بَهْرًا إِذَا احْتَمَعَتْ كَحْرٌ *

قطعه

گر هنرمند ز آوباشِ جفائی بیند تا دل خویش نیازارد و درهم نشود *
سنگِ بدگوهر اگر کاسه زرین بشکست - قیمت سنگ نیفزاید و زر کم نشود *

حکمت ۵۶

خرده‌مندی که در زمرهٔ آوباش سخن ببندد - شگفت مدار - که آوازِ بریط از غلبهٔ دُهل
بر نیاید - و بوی عبیر از بوی گنده فرو ماند *

شعر

بلند آوازِ نادان گردن افراخت - که دانارا بی‌شرمی بینداخت -
نمی‌داند که آهنگِ حجازی فرو ماند ز بانگِ طبلِ غازی *

حکمت ۵۷

جوهر اگر در خلاب افتد - همان نفیست - و غبار اگر بر فلک رود - همچنان خسیس *
استعدادِ بی‌تربیت دریغ - و تربیتِ ناستعدِّ ضائع * خاکستر نسبتی عالی دارد که
آتش جوهرِ علویست - و لیکن چون بنفسِ خود هنری ندارد - با خاک برابرست *
قیمتِ شکر نه از نی است - که آن خود خاصیتِ وی است *

مثنوی

چو کنعان را طبیعت بی‌هنر بود - پیمبر زادگی قدرش نیفزود *
هنر بنما - اگر داری - نه گوهر - گل از خارست و ابراهیم از آزر *

حکمت ۵۸

مشک آنست که خود ببوید - نه آن که عطار بگوید * دانا چون طبلهٔ عطارست -
خاموش و هنر نمایی - و نادان چون طبلِ غازیست - بلند آواز و میان تهی *

قطعه

عالم اندر میانهٔ جهال - مثلی گفته‌اند صدیقان -
شاهدی در میان کورانست - مصحفی در کُنِشتِ زندیقان *

باب هشتم

بر گیرید - و پیران تا عرق کنند - اما قلندران چندان خورند که در معده حای نفس نماند
و بر سفره روزی کس *

بیت

اسیرِ بندِ شکم را دو شب بگیرد خواب - شبی ز معده سگی - شبی ز دل تنگی *

و عطف ۵۳

مشورت با ران تناه است - و سخاوت با معسدان گناه *

بیت

ترحم بر بلندگ تیز دندان ستمکاری بُرد بر گوسفندان *

حکمت ۵۴

هرگز دشمن در پیشست - گر نکشد دشمنِ خویشست *

بیت

سنگ در دست و مار بر سر سنگ نکند مردِ هوشیار درنگ *
و گروهی برخلاف این مصلحت دیده اند - و گفته اند - که در کشتنِ نندیان تأمل اولیتر است -
حکم آنکه احتیاز باقیست - توان کُشت و توان بخشید - اما - اگر بی تأمل کشته شود -
مجتملس که مصلحتی فوت گردد که تدارکِ مثلِ آن ممتنع باشد *

مثنوی

بیک سهلست زنده بیجان کردن - کشته را نار زنده بقوان کردن *
شرطِ عقلست صبرِ تیر انداز - که چو رفت ار کمان بیاید باز *

حکمت ۵۵

حکیمی که نا حاهلی در افتد - ناند که توقعِ عِزت ندارد * اگر حاهل بران آوری بر
حکیم عالم آید عجب بیست - که سگی است که جوهر را همی شکند *

بیت

نه عجب گر فرورود نفسش - عدلیمی غراب هم تمسش *

باب هشتم

پند ۱۴۷

پنجه افکندن با شیر و مُشت زدن بر شمشیر کارِ خردمندان نیست *

بیت

جنگ و زور آوری مکن با مست - پیشِ سر پنجه در بغل نه دست *

حکمت ۱۴۸

ضعیفی که با قوی دلاوری کند - یار دشمنست در هلاکِ خویش *

قطعه

سایه پرورد را چه طقتِ آن - که رود با مبارزان بقِتل؟

سُست بازو بجهل میفکند پنجه با مرد آهنین چنگال *

حکایت ۱۴۹

هر که نصیحت نشنود سر سلامت شنیدن دارد *

بیت

چون نیاید نصیحتت در گوش - اگر ت سرزنش کنم - خاموش *

حکمت ۵۰

بی هنر هنرمند را نتوانند دید - چنانکه سگانِ بازاری سگِ صید را مشغله بر آرند و پیش

آمدن نگذارند * یعنی سگله چون بهنر با کسی بر نیاید - بختش در پوستین افتد *

بیت

ند هر آینه غیبت حسودِ کوه دست - که در مقابله گنگش بود زبانِ مقال *

حکمت ۵۱

اگر جَرِ شکم نبود - هیچ مرغ در دام نیفتادی - بلکه صیاد خود دام نهدادی *

بیت

شکم بند دستت و زنجیرِ پای - شکم بنده نادر پرستد خدای *

حکمت ۵۲

حکیمان دیر دیر خورند - و تابدان نیم سیر - و زاهدان تا سدِ رمق - و جوانان تا طبق

باب هشتم

حکمت ۴۰

مردمان را عیبِ نهایی پیدا مکن - که مر ایشان را رسوا کنی و خود را بی اعتماد *

حکمت ۴۱

هر که علم خواند و عمل نکرد - بدان ماند که گاو راند و تخم نیفشاند *

حکمت ۴۲

ار ترین بیدل طاعت نیاید - و پوستِ بی معرفت را نشاید *

حکمت ۴۳

نه هر که در مجادله چست در معامله درست *

بیت

نس قامتِ خوش که زیر چادر باشد - چون نار کنی مادرِ مادر باشد *

حکمت ۴۴

اگر شها همه شبِ قدر بودی - شبِ قدر بی قدر بودی *

بیت

گر سنگ همه لعلِ بدخشان بودی - پس قیمتِ لعل و سنگ یکسان بودی *

حکمت ۴۵

نه هر که صورتِ دیکوست سیرتِ زینا دوست *

قطعه

توان شناخ بیک روز در شمائلِ مرد - که تا کجاش رسیدست پایگاهِ معلوم *

ولی ر ناطنش ایمن مناش و عرّه مَشُو - که خُبثِ نفس نکردن بسالها معلوم *

حکمت ۴۶

هر که با بزرگان ستیزد خونِ خود بریزد *

قطعه

خوشتن را بزرگ می بینی - راسب گفتند - یلک دو دیند لوح *

رود بینی شکسته پیشانی - تو که داری بسر کنی با قوح *

باب هشتم

مثنوی

- چشم خویش دیدم در بیابان - که مرد آهسته بگذشت از شتابان *
 سمند بادپا از تگ فرو ماند - شتربان همچنان آهسته میراند *

حکمت ۳۷

- زادان را بهتر از خاموشی نیست - و اگر این مصلحت بدانستی - زادان نبودی *

قطعه

- چون نداری کمالِ فضل - آن به که زبان در دهان نگهداری *
 آدمی را زبان فصاحت کرد - جَوَزِ بی مغز را سبکساری *

ایضاً

- خری را ابله‌ی تعلیم میداد - برو پُر صرف کرده سعی دائم *
 حکیمی گفتش - ای زادان! چه کوشی؟ درین سودا بترس از کوم لائم *
 نیاموزد بهائم از تو گفتار - تو خاموشی بیاموز از بهائم *

ایضاً

- هرکه تأمل نکند در جواب - بیشتر آید سخنش نا صواب *
 یا سین آرای چو مردم بهوش - یا بنشین همچو بهائم خموش *

حکمت ۳۸

- هر که با داناتر از خود مجادله کند تا بدانند که داناست - بدانند که نادانست *

بیت

- چون در آید به از توئی بسخن - گرچه به دانی - اعتراض مکن *

حکمت ۳۹

- هر که با بدان نشیند - نیکی نبیند *

مثنوی

- گر نشیند فرشته با دیو - وحشت آموزد و خیانت و ریو *
 از بدان جز بدی نیاموزی - نکند گرگ پوستین دوزی *

گرسنه‌است - و قانع بنانی سیر * حکما گویند - دروشی بقناعت به از توانگری
بیضاعت *

بیت

رودهٔ تنگ بیک گردهٔ نان پُر گردن - نعمت روی زمین پُر نکند دیدهٔ تنگ *

مثنوی

پدر - چون دورِ عمرش منقضی گشت - مرا ابن یک نصیحت کرد و بگذشت -
که شهرت آتشست - از وی به پرهیز! بخود بر آتش دوزخ مکن تیز!
در آن آتش نیاری طاقت سوز - بصر آبی بر این آتش زن امروز *

حکمت ۳۴

هر که در حالت توانائی نیکی نکند در وقت ناتوانی سختی بیند *

بیت

بد اخترتر از مردم آزار نیست - که روز مصیبت کشش یار نیست *

پند ۳۵

هرچه زود بر آند دیر نیاید *

قطعه

خالک مشرق - شنیده ام - که کند بچهل سال کاسهٔ چینی -

صد بروزی کنند در مردشت - لا جرم قیمتش همی بینی *

قطعه

سرغت از بیضه برون آبد و روزی طلبد - آدمی زاده ندارد خمر ار عمل و تمیز *

آن که ناگاه کسی گشت بچیزی نرسید - و بن بقمکین و فضیلت بگذشت از همه چیز *

آبگینه همه جا بینی - از آن قدرش نیست - لعل دشوار بدست آید - از آنست عزیز *

حکمت ۳۶

کارها بصر بر آید و مُستعجل بسر در آید *

بیت

پسلیخ سخن گفتن آنگاه کن - چو دانی که در کار گیرد سخن *

حکمت ۶۹

هر که نصیحتِ خودرایی میکند - او خود بنصیحتِ گری مُحتاجست *

پند ۳۰

فَریبِ دشمنِ مخور - و غُرورِ مدّاحِ مخر - که آن دامِ زرقِ نهاده است - و این کامِ
طمعِ کُشاده * احمق را ستایش خوش آید - چون لاشهٔ - که در کونش دمی - فربه
نماید *

قطعه

الا - تا نشنوی مدحِ سخن‌گویی که اندک مایهٔ نفعی از تو دارد *
اگر روزی مرادش بر نیاری - دو صد چندان عُیوبت بر شمارد *

حکمت ۳۱

مُتکلم را - تا کسی عیب نگیرد - سخنش صلاح نپذیرد *

بیت

مَشُو غرّهٔ بر حُسنِ گفتارِ خویش بتحسینِ نادان و پندارِ خویش *

حکمت ۳۲

همه کس را عقلِ خود بکمال نماید و فرزندِ خود بجمال *

قطعه

یکی جهود و مُسلمانِ خِلاف می‌جستند - چنانکه خنده گرفت از نزاعِ ایشان *
بطنّز گفت مسلمان - گر این قبالة من درست نیست - خدایا! جهود می‌رانم *
جهود گفت - بتوریت می‌خورم سوگند - وگر خِلاف کنم - همچو تو مسلمانم *
گر از بسیطِ زمین عقل مُنعدم گردد - بخود گمان نبرد هیچکس - که نادانم *

حکمت ۳۳

ده آدمی بر سفرهٔ بخورند و دو سگ بر مُرداری باهم بسر نبرند * حریص با جهانی

باب هشتم

حکمت ۲۳

بد خوي بدستِ دشمني گرفتارست که هر کجا که رود از چنگِ عقوبتِ او خلاص
نیابد *

بیت

اگر ز دستِ بلا برفلک رود بدخوي - ز دستِ خوي بد خويش در بلا باشد *

حکمت ۲۴

چو بيني که در سپاهِ دشمن مُفارقت افتاد - تو جمع باش - و اگر جمعند - از پريشاي
خود اندیشه کن *

قطعه

بِرو - با دوستان آسوده بنشين - چو بيني در ميان دشمنان جنگ -
و گر داني که باهم يکزيانند - کمان را زه کن و بر باره بر سنگ *

حکمت ۲۵

دشمن چون از همه جيلها در ماند - سلسله دوستي بچنابند * آنکه بدوستي کارها
کند که هيچ دشمن نتواند *

پند ۲۶

سرِ مار بدستِ دشمن بکوب - که از اِحْدَى الْحَسَنَيْنِ خالي نباشد - اگر دشمن غالب
آمد مار کشتي - و گرنه از دشمن پرستي *

بیت

بروزِ مَعْرَكَةِ اِيْمَنِ مَشُو ز حَصْمٍ ضَعِيفٍ - که مغزِ شير بر آرد چو دل ز جان برداشت *

حکمت ۲۷

خبري که داني که دلي بيازارد - تو خاموش باش - تا ديگري بيارد *

بیت

بُلْبُلَا! مَرْدَةٌ بَهَارِ بِيَارِ - خبرِ بد بيم باز گذار *

حکمت ۲۸

پادشاه را بر خيانتِ کسي واقف مگردان مگر آنکه که بر قبولِ کَلِيٍّ واثق باشي - و گرنه -
در هلاکِ خود مي کوشي *

حکمت ۲۰

خِشَمِ بِي حَدِّ وَحِشْتِ آرَد - وَاُطْفِ بِي وَقْتِ هَيْبَتِ بِيَرَد * نَه چندان دُرُشْتِي كُن
 كه از تو سِيرِ كَرْدَنَد - وَ نَه چندان نَرَمِي كه بر تو دَلِيلِر شَوَنَد *

مثنوي

دُرِشْتِي وَ نَرَمِي بِيَمِ دَر بِيَهَسْت - چورگِ زَن - كه جِرَّاحِ وَ مَرَهْمِ نَهَسْت *
 دُرِشْتِي نَكِيرِد خِرْدَمَنْدِ پِيَش - نَه سُسْتِي كه نَاقِصِ كَنْدِ قَدْرِ خَوِيَش *
 نَه مَرِ خَوِيَشْتَنِ رَا فُرُونِي نَهْد - نَه يَكْبَارَه تَن دَر زَبُونِي دَهْد *

ايضاً

شَبَانِي بَا پَدَرِ كُفْت - اِي خِرْدَمَنْدِ ! مَرَا تَعْلِيمِ كُنِ پِيرَانَه يَكِ پَنْد *
 بَكُفْتَا - نِيَكِ مَرْدِي كُن - نَه چندان كه گَرْدِ خَيْرَه كُرُگِ تِيَزِ دَنْدَانِ *

حکمت ۲۱

دو كَسِ دُشْمَنِ مَلِكِ وَ دِينَنْد - پادشاهِ بِي حِلْمِ وَ زَاهِدِ بِي عِلْمِ *

بیت

بَر سِرِّ مَلِكِ مَبَادِ آن مَلِكِ فَرْمَانِ دِهَه كه خَدَارَا نَبُودِ بَنْدَهٗ فَرْمَانِ بَرْدَارِ *

حکمت ۲۲

پادشاهِ رَا بَايَدِ كه خِشَمِ بَرِ دُشْمَانِ تَا بَجْدِي نَرَانْدِ كه دُوسْتَانِ رَا بَرُو اعْتِمَادِ نَمَانْدِ - كه
 آتَشِ خِشَمِ اَوَّلِ دَر خَدَاوَنْدِ خِشَمِ اُنْتَدِ - پَسِ آنْگَه زَبَانَه بَخْصَمِ رَسْدِ يَا نَرَسْدِ *

مثنوي

نَشَايِدِ بَنِي آدَمِ خَاكِ زَادِ - كه دَر سَرِ كَنْدِ كِبَرِ وَ تَنْدِي وَ بَادِ *
 تَرَا بَا چَنِينِ تَنْدِي وَ سَرِ كَشِي - نِپَنْدَامِ از خَاكِي - از آتَشِي *

قطعه

دَر خَاكِ بِيَلِقَانِ بَر سِيْدِمِ بَعَابِدِي * كُفْتَم - مَرَا بَتَرَبِيْتِ از جَهْلِ پَاكِ كُنِ *
 كُفْتَا - بَرُو چُو خَاكِ تَحْمَلِ كُن - اِي فَقِيَه ! يَا هَر چَه خَوَانْدَهٗ - هَمَه دَر زَبْرِ خَاكِ كُنِ *

بَابِ هَشْتَمِ

پند ۱۵

چون در اِصْلَیِ کاری متردّد ناشی - آن طرف اختیار کن که بی آزار باشد *

بیت

ما مَرْدُمِ سَهْلِ حَوِی دَشْوَارِ مَکْرِی - ما آن که در صُلْحِ رِیْدِ حَنْکِ مَجْرِی *

حکمت ۱۶

تا کار بِنَزَرِ کَانَ بر آید حان در خطر انگدن شاید * عرب گوید - آحِرُ الْجِیْلِ السَّیْفُ *

بیت

چو دست ار همه حیلتی در کُتْسَب - حلالست نردن بشمشیر دست *

حکمت ۱۷

بر عَجْرِ دَشْمِ رَحْمَتِ مَکِ - که اگر قَانِ رِ شُودِ نَرْتُو نَکَشَائِدِ *

بیت

دشمن چون بینی ناتوان، لقب از نروپ خود مرن - معریست در هر استخوان، مردیست در هر پیرهش *

حکمت ۱۸

هر که ندی را نَکُشَد - حلق را از نلای بر رُگِ بَرخَاند - و او را از عَدَابِ حِدَای *

قطعه

پسندیده اسب کشایش - ولیکن مَبِیْهَ بر ریشِ حَلْقِ آزار مَرْهَمِ *
دناست آنکه رحمت کرد بر مار - که ان طُلَمَسْتِ بر مَرْدِ آدَمِ ؟

حکمت ۱۹

نصاحت از دشمن پذیرفتن خطاس - ولیکن شنیدن رواست تا حَقْلَافِ آن کار
کُی - و آن عَیْنِ صَوَاسْتِ *

مثنوی

حذر کن را آنچه دشمن گوید "آن کن" ! که بر راندو ری دست تعائر، *
گرفت راهی نماند راست چون تیر - از در گرد و راهِ دَسِ چپ گیر *

باب هشتم

حکمت ۱۱

دشمنِ ضعیف که در طاعت آید و دوستی نماید - مقصودِ وی جز آن نیست که دشمنِ قوی گردد - و گفته‌اند که بر دوستیِ دوستان اعتماد نیست - تا بتملقِ دشمنان چه رسد؟

بیت

دوستانم ز دشمنان بترند - دشمنان خود علامتِ دگرند *

پند ۱۲

هر که دشمنِ کوچک را حقیر شمارد بدان می‌ماند که آتشِ اندک را مهمل می‌گذارد *

قطعه

امروز بکُش که میتوان کُشت - کاتش که بلند شد جهان سوخت *

مگذار که زه کند کمان را - دشمن که به تیر میتوان دوخت *

حکمت ۱۳

سخن در میانِ دو دشمن چنان گوی که - اگر دوست گردند - شرمندۀ نباشی *

مثنوی

میانِ دو تن جنگ چون آتشست - سخن چینِ بدبخت هینمکشست *

کنند این و آن خوش دگر باره دل - وی اندر میانِ کوربخت ر خجل *

میانِ دو کس آتش افروختن نه عقلست - و خود در میانِ سوختن *

قطعه

در سخن با دوستان آهسته باش - تا ندارد دشمنِ خونخوار گوش *

پیشِ دیوار آنچه گوئی هوش دار - تا نباشد در پسِ دیوار گوش *

حکمت ۱۴

هر که با دشمنان صلح میکند سرِ آزارِ دوستان دارد *

بیت

بشوی - ای خردمند! ز آن دوست دست - که با دشمنانت بود هم نشست *

باب هشتم

قطعه

وقتی لُطمه‌گری و مُدارا و مُردمی - باشد که در کلمهٔ قبول آوری ندی -
وقتی بهمهرگی - که صد کورهٔ بدات - که که چنان نگار بیاید که حنظلی *

حکمت ۸

رحم آوردن بر ددان ستمسب در بیگان - و عفو کردن از ظالمان خوَرست بر
مطلومان *

بیت

حدیث‌ارا چو تعهد کنی و بنواری - سَدَوَلتِ تو نکه میکند ناسازی *

حکمت ۹

بر دوستی پادشاهان اعتماد نباید کرد - و بر آوارِ خوشِ کودکان عِزّه نباید شد - که این
سخوابِ مُتَدَلِ کردن - و آن سخوابی متعیر *

بیت

معشوقِ هزار دوست را دل ندهی - و در میدهی آن دل سخدائی ندهی *

پند ۱۰

هر آن سِرِّی که داری با دوست در میان مَلِّه - باشد که وقتی دشمن شود - و هر
ندی نه توابی ندشمن مرسا - باشد که روزی دوست گردد - و رازی که نهان خواهی
با هیچ کس مگویی - اگرچه دوستِ مُجَلِّصِ باشد - که هر آن دوست را در دوستان
باشد *

قطعه

حاشی بی که صمیرِ دلِ حوشش با کسی گفتی - و گفتی که مگویی *
ای سلیم! آب را سر چشمه نهد - که چو پُر شد نتوان ستی حوی *

نزد

سخبی در نهان نماند گفت که بهر اِحتمس نشاند گفت *

باب هشتم

حکمت ۳

دوکس رنج بی‌هوده بردند و سعی بی فائده کردند - یکی آنکه مال اندوخت و نخورد - دیگری آن که علم آموخت و عمل نکرد *

مثنوی

علم چندانکه بیشتر خوانی - چون عمل در تو نیست - نادانی *
 نه مُحَقِّقُ بُوَد نه دانشمند - چار پائی بَرُو کِتَابِی چند *
 آن تهی مغزرا چه علم و خبر - که بَرُو هیز مَسْت یا دفتر؟

حکمت ۴

علم از بهر دین پروردنست - نه از برای دنیا خوردن *

بیت

هر که پرهیز و علم و زهد فروخت - خرمی گرد کرد و پاک بسوخت *

پند ۵

عالم ناپرهیزگار کور مشعله دارست - بیهدی به و هو لا یهتدی *

بیت

بی فائده هر که عمر در باخت - چیزی نخرید و زر بینداخت *

حکمت ۶

مُلک از خردمندان جمال گیرد - و دین از پرهیزگاران کمال پذیرد * پادشاهان بنصیحتِ خردمندان از آن محتاج ترند که خردمندان بقربتِ پادشاهان *

قطعه

پند اگر بشنوی - ای پادشاه! در همه دفتر به ازین پند نیست -
 جز بخردمند مفرما عمل - گرچه عمل کار خردمند نیست *

حکمت ۷

سه چیزی بی سه چیز پایدار نماند - مال بی تجارت - و علم بی بحث - و ملک بی

سیاست *

باب هشتم

در آداب صحبت

صیحه ۱

مال از برای آسایشِ عُمرسب - نه عمر از بهرِ گردنِ مال * عاقلی را پرسندند - که
دیگکت کیست ؟ و بدحت کدام ؟ گفت - بیکتک آنکه حورن و کشت -
و بدحت آنکه مُرد و هشت *

دیبا

مکن بمار بر آن هیچکس که هیچ نکرده - که عمر در سر تحصیلِ مال کرد و حورن *

حکمت ۲

موسلی (علیه السلام) قارون را نصیحت کرد - که أَحْسَنُ كَمَا أَحْسَسَ اللَّهُ إِلَيْكَ * شنید -
و عاقدش شنیدی که چه دند *

قطعه

آنکس که دندار و دِرمِ حَیْر بیدوحت - سر عاقت اندر سر دینار و دِرم کرد *
خواهی مُنمِیح شوی از نعمِ دنیا - نا حلق کرم کن که خدا نا تو کرم کرد *
عرب گوید - حُدٌّ وَ لَا تَمَسُّ لَأَنَّ الْعَائِدَةَ إِلَيْكَ عَائِدَةٌ - یعنی - نَحْشٌ وَ مِئْتٌ مِئَةٌ - که
نفع آن بقو دار گردن *

قطعه

درحب کرم هر کجا بیخ کرد - گُذشت از فلک شاح و نالی او *
گر امیدواری کرو بر حوری - مِئْتٌ مِئَةٌ آرزو بر پای او *

انصا

شُکرِ حدای کن که موفقی شدی بِحَیْر - رِاعِمٌ فَضْلٍ أَوْ نَهْ مَعْطَلٌ گداشتن *
مِئْتٌ مِئَةٌ که خدمتِ سلطان همی کم - مِئْتٌ شِئْنٌ أَوْ نَهْ کُذْمٌ گداشتن *

قطعه

پدر بجای پسر هرگز این کرم نکند که دستِ جود تو با خاندانِ آدم کرد *
 خدای خواست که بر عالمی به بخشاید - بفضلِ خویش ترا پادشاهِ عالم کرد *
 قاضی چون سخن بدین غایت رسانید و از حدِّ قیاس مُبالغت نمود - ما نیز بمقتضای
 حکمِ قضا رضا دادیم و از ماضی در گذشتیم - و بعد از مُکانا طریقِ مُدارا پیش
 گرفتیم - و سر بتدارک بر قدمِ یکدیگر نهادیم - و بوسه بر سر و روی دادیم - و ختم
 سخن برین بود -

قطعه

مکن زگردش گیتی شکایت - ای درویش ! که تیره بختی اگر هم برین نسق مُردی *
 توانگرا! چو دل و دست کامرانت هست - بخور - به بخش - که دنیا و آخرت بردی *

بیت

حورِ دشمن بچه کند گر نکشد طلبِ دوست ؟ کُنج و مار و کُگل و خار و تم و شادی بهمند *
 نظر نکنی در نُسَنان که بیدِ مُشکست و چوبِ حشک ؟ همچپین در رُمرهٔ توانگران
 شاکرید و کفور - و در حلقهٔ درویشان صابرد و صُجور *

بیت

اگر ژاله هر قطرهٔ دُر شدی - چو حر مهرة نارها پُر شدی *

مهربانِ حضرتِ حق حلّ و علاّ توانگراند درویش سیرت و درویشاند توانگرِ حُمت *
 مہینِ توانگران آنست که عم درویشان بخورد - و بہینِ درویشان آن کہ کمِ توانگران
 نگیرند - وَمَنْ يَّقُوْكَ عَلَيَّ اَللّٰهُ فَبُوْ حَسَنَةٌ * پس روی عتاب ارمس بدرویش آورد و
 گفت - ای که گفتمی توانگران مشتعل اند نمداچی و مست ملاحی ! نعم - طائمهٔ هستند
 ندی صفت که بیان کردی - قاصرِ همت و کافرِ نعمت - که نبرد و نهدند و بخورند و ندهند *
 اگر مثل نارن ندارد و نا طوفان جهان را بردارد - باعتمادِ مُکنتِ خود ار محبتِ درویش
 بپرسد - و ار حدای تعالیٰ نترسد و گوید -

بیت

گر ار نیستی دیگری شد هلاک - مرا هست - نظرا رطوفان چه ناک ؟

شعر

وَ رَاكَانَاتٍ بِيَاقَا مِي هَوَادِحَهَا - لَمْ يَلْتَفِتَنَّ اِلَيَّ مِنْ عَاَصٍ مِي الْكُتُبِ *

بیت

دونان - چو گلیمِ خویش بیرون بردند - گویند - چه عم گر همه عالم مُردند ؟
 توهمی برس نَمَط که شعیدی و طائمهٔ که حوانِ بَعَم بهاده و صلاّی کرم
 در داده و میان خدمت بسته و ابرو نقواصع کشاده * طالبِ نامند و معرفت - و
 صاحبِ دنیا و آخرت - چون ندگانِ حضرتِ پادشاهِ عالمِ عادل مژد و منصور -
 مالکِ اَرَمَهٔ انام - حامیِ ثعورِ اسلام - وارثِ مُلکِ سلیمان - اعدلِ ملوکِ رمان - مظهرِ
 الدنیا و الدّیس - ابو نکرش سعد بن ربکی - اَدَامَ اَللّٰهُ اِيَّامَهُ وَ نَصَرَ اَعْلَمَهُ *

بیت

در من مِنگَر تا دگران چشم ندارند - کز دستِ گدایان نتوان کرد ثوابی *
 گفتا - نه - که من بر حالِ ایشان رحمت میبرم * گفتم - نه - که بر مالِ ایشان حسرت
 میخوری * ما درین گفتار و هر دو بهم گرفتار - هر بیدقی که براندي من بدفعِ آن
 کوشیدمی - و هر شاهي که بخواندي بفرزین بیوشیدمی - تا نقدِ کیسهٔ همت در باخت
 و تیرِ جعبهٔ حجت همه بینداخت *

قطعه

هان! تا سپر نیفگنی از حملهٔ فصیح - کورا جز آن مُبالغهٔ مستعار نیست!
 دین و رزو معرفت - که سخندانِ سجع گوی بر درِ سلاح دارد و کس در حصار نیست *
 عاقبةٔ الامر دلیلش نماند - دلیلش کردم - دستِ تعدی دراز کرد و بیهوده گفتن
 آغاز * و سنتِ جاهلانست - که چون بدلیل از خصم فرو مانند - سلسلهٔ خصومت
 بچنانند - چون آزر بُت تراش - که بحجّت با پسر بر نیامد بچنگش بر خاست -
 که - لئن لم تنته لارجمک * دشنام داد - سقطش گفتم - گریبانم درید - زخندانش
 شکستم *
 در هر دو بیت

قطعه

او بر من و من در و فتاده - خلق از بی ما دوان و خندان -
 انگست تعجبِ جهانی از گفت و شنود ما بدنندان *
 القصة - مُرافعهٔ این سخن پیشِ قاضی بردیم و بحکومتِ عدل راضی شدیم - تا حاکم
 مسلمانان مصلحتی بجوید - و میانِ توانگران و درویشان فرقی بگوید * قاضی - چون حیلت
 ما بدید و منطقی ما بشنید - سر بگریبانِ تفکر فرو برد - و پس از تأمل بسیار سر بر آورد
 و گفت - ای آن که توانگران را ثنا گفتمی و بر درویشان جفا روا داشتی! بدان - که
 هر جا که گُلست خارست - و با خمر خمار - و بر سر گنج مار - و آنجا که دُر
 شهوارست نهنگِ مردم خوار - لذتِ عیشِ دنیا را لدغهٔ اجل در پیست - و نعیم
 بهشت را دیوارِ مکارهٔ در پیست *

باب هفتم

امارهٔ مُطالنه کند - چون قوتِ اِحسانش نباشد - نَعَصِيَانِ مُتَقَلَّا گُردد - که بط و مَرَح
 قَوَّامَانِد - یعنی دو فرزدان اند از نك شكم - مَا دَامَ ^{تَوَاسُطًا} كِه اِين يَكِي بِر حَاسَت - آن
 دِيكِرِي بِر يَاسَب * شَدِيدَم - كِه دَر وِشِي رَا نَا حَدَثِي بِر حُثِّي بِكِرْفَتَنَد - نَا آن كِه شِرْمَسَارِي
 بِرَد - سَرَايِ سَنگَسَارِي شَد * كَفَت - اِي مَسْلَمَانَان ! قَوَّتِ نِدَارَم كِه رِن كَم - وَطَاقَب
 نِدَارَم كِه صَدْر كَم - "لَا رَهْبَانِيَّةَ فِي الْاِسْلَام" * وَ اِر حُمَلُهُ مَوَاحِبُ سُكُونٍ وَ حَمَعِيَّتِ
 دَر وِن كِه تَوَانِگَرَانِ رَاسَتِ يَكِي آن - كِه هَر شَب صَمَمِي دَر بِر كِيرِيد وَ هَر رَوْر حَوَايِ
 اِر سَر - صَمَمِي كِه صَبْحِ تَانَا رَا دَسْتِ اِر صَاحَتِ اَو بِر دَل - وَ سَر وِ حَرَامَانِ رَا بِلِي اِر
 خَجَالَتِ اَو دَر گِل *

بیت

بجوبِ عربان فرو بُدِه چنگت - سر انگشتها کرده تُناب رنك *
 مُحَالَسَت كِه نَا وَحَدِ حُوسِ طَلَعَتِ اَو كِرْدِ مَنَاهِي كِرْدَن وَ يَا رَايِ تَنَاهِي رِنَد *

بیت

دلي كه حورِ بهشتي رِوَد وَ يِعْمَا كِرْد - كَمِي التَّيَاتِ كِنْد بِر نَبَانِ يِعْمَالِي ؟

شعر

مَنْ كَانَ مَن نَدِيهَ مَا اَشْتَهَى رَطْبٌ - يُعِيْدِيهِ ذَلِكَ عَن رَحْمِ الْعَنَائِيْدِ *
 اَغْلَبَ تَهِيْدِسْتَانِ دَاهَمِ عَصَمَتِ مَعْصِيَتِ آلايِد - وَ كُرْسُگَانِ نَانِ مَرْدَمِ رُيَايِد *

بیت

چون سَكِّ دَر دِهده گوشتِ يامت - بپرسد كِيَسِ شُتْرُ صَالِحَسَتِ يَا حَرِ دَحَال *
 چِه مَايَهٔ مَسْتَوْرَانِ نَعْلَبِ مُعَلْسِي دَر عِيِي سَادِ اِقْتَادَه اِنْد وَ عَرِيصِ كِرَامِي دَر رِيَشَتِ
 نَاهِي بِر يَادِ دَاده *

بیت

نَا كُرْسُگِي قَوَّتِ بِر هِيرِ نَمَانْد * اِفْلَاسِ عِنَانِ اِر كَفِ تَقْوَى بِيَسْتَانْد *
 حَاتِمِ طَائِي - كِه نِيَا نَانِ شِيْنِ بُوَد - اِكْر دَر شَهْرِي بِرِي بُوَدِي - اِر حَوْشِ كُدَانَانِ بِي چَارَهٔ شَدِي
 وَ حَامِهٔ بِر وِي پَارَهٔ كِرْدَنْدِي - چِنَانَكِه آمَدَهٔ اِسَب -

بیت

برنج و سعی کسی نعمتی بچنگ آرد - دیگر کس آید و بی رنج و سعی بر دارد *
 گفتمش - بر بخل خداوندان نعمت و قوف زیافته^ء اِلَّا بَعَلَّتْ گدائی - وگر نه - هر
 که طمع یکسو نهاده کریم و بخیشش یکی نماید * مَحَاك داند که زر چیست -
 و گدا داند که مُمْسِك کیست * گفتا - بتجربت آن میگویم - که متعلقان بر در
 بدارند - و غلیظان شدیدرا بر گمارند - تا بار عزیزان ندهند - و دست بر سینه^ء
 صاحب تمیزان نهند و گویند "اینجا کس نیست" - و بحقیقت راست گویند *

بیت

آن را که عقل و همت و تدبیر و رای نیست -
 خوش گفت پرده دار - که کس در سرای نیست *
 گفتم - بَعَلَّتْ آن که از دست متوقعان بجان آمده اند - و از رُقَعَه گدایان بفرغان *
 محال عقلست که اگر ریگ بیابان در شود چشم گدایان پر شود *

بیت

دیده اهل طمع بنعمت دنیا پر نشود - همچنان که چاه بشبنم *
 هر کجا سختی کشیده و تلخی چشیده را بینی - خود را بشره در کارهای مخوف
 اندازد - و از توابع آن نپرهیزد - و از عقوبت آن نه هراسد - و حلال از حرام
 نشناسد *

قطعه

سگی را - گر گلوخی بر سر آید - ز شادی بر جهد - کین استخوانست *
 و گر نعشی دو کس بر دوش گیرند - لذیم الطبع پندارد که خوانست *
 اما صاحب دنیا بعین عنایت حق ملحوظست - و بحلال از حرام محفوظ * من - همانا
 که تقریر این سخن بکردم و دلیل و برهان بیاوردم - اکنون انصاف از تو توقع دارم *
 هرگز دیده دست دغا ئی بر کتف بسته - یا بَعَلَّتْ بی نوائی در زندان نشسته - یا پرده^ء
 معصومی دریده - یا کفی از معصم بریده - اِلَّا بَعَلَّتْ درویشی ؟ شیر مردان را بحکم
 ضرورت در نقبها گرفته اند و کعبها سفته - مُحْتَمَلست که یکی از درویشان را نفس

درویش بی معرفت دیار آمد تا فقرش بگمراخت. که "كَانَ الْقَرَّ أَنْ يَكُونَ كُفْرًا" * شاید
 حر بوحود نعمت برهنه را پوشیدند - با در استخلاص گرفتاری کوشیدند - و اندای حنس
 مارا بمرا تیب اشان که رساند؟ و يَدِ عَلِيًّا يَدِ سُلَيْمٍ چه ماند؟ نه بینی که حق حل
 و علا در محکم تدبیر از نعیم اهل بهش خبر میدهد - که - "أَوَلَمْ يَكُنْ لَهُمْ رِزْقٌ مَعْلُومٌ" -
 تا بدای که مشعول کعاف از دولت ععاف محرومست و مُلْكٍ فِرَاعَتٍ رَمِيْ نَكِيْبِي رِزْقِي
 مقسوم *

دبت

تشنگان را نماید اندر حواب همه عالم چشم چشمه آب *

حالی که من این نگفتم - عین طاعت درویش از دست تحمل برت - و تبع زبان بر
 کشید - و اسپ فصاحت در میدان وقاحت جهاید و بر من دوا بید و گفت -
 چندان مطالعه در وصف اشان نکردی و سخنهای پریشان نگفتی - که وهم تصور کند که
 تریافتد با کلید خانه آرزاق * مُشْتِي مُتَكَبِّرٍ - معرور - مُعِيبٌ - معور - مُشْتَعِلِ مَالٍ و
 نعمت - و مُعْتَقِ حَاةٍ و ثَرَوَاتٍ * سخن نگوید الا سخاوت - و نظر نکند الا نکراحت *
 علمارا نگدائی منسوب کند - و فُقَرَارًا نه بی سر و پائی معیوب گردانند * بَعْرَتِ مَالِي
 که دارد و عَيْرَتِ حَاةٍ که بدارند برتر از همه نشینند و خود را بهتر از همه شناسند *
 نه آن در سر دارند که سر کسی فرو آرند - بیکسر از قول حکما - که گفته اند - هر که
 نطاعت از دیگران کمست و نعمت بیش - بصورت توانگرست و معنی درویش *

دیت

گر بی هنر مال کند کتر بر حکیم - کُوبِ حَرْشِ شَمَارِ اِگْرَ گَاوِ عَسْرَتِ *
 گفتم - مَدْمَتِ اِشَانِ رَوَا مَدَارِ - که حدارند این کرم اند * گفت - عَطُ كَرْمِي - که
 ندگس درمند * چه دنده که چون این آ دارند و بر کس نمی نازند - و چشمه آفتابند
 و بر کس نمی دهند - و بر مرکب استطاع سوارند و نمی رانند - و قدمی بهر حد
 نه ببرد - و درمی بی من و ادلی ندهند * مالی بمشقت فراهم آرند و بحسب نکه
 دارند و بحسرت نگدارند - چنانکه بررگان گفته اند - سِيمِ حَمِيْلٍ وَتَمِيٍّ اِرْحَاكٍ بَرَّ اِنْدِ
 که بحیل حاک در آند *

نظم

توانگرانرا وقفست و نذر و مهمانی زکوة و فطره و اعتاق و هدی و قربانی *
 تو کي بدولت ایشان رسي - که نتواني جز این دورکعت؟ و آن هم بصد پریشانی *
 اگر قدرت جودست و اگر قوت سجود - توانگران را به میسر میشود - که مال مزگی
 دارند و جامه پاک و عرض مصون و دل فارغ - و قوت طاعت در لقمه لطیفست -
 و صحت عبادت در کسوت نظیف * پیدااست - از معدۀ خالی چه قوت آید؟ و از
 دست تهی چه مروت زاید؟ و از پای بسته چه سیر آید؟ و از دست گرسنه چه
 خیر؟

قطعه

شب پراگنده خسپد آن که پدید نبود وجه بامدادانش *
 مور گرد آورد بتابستان - تا فراغت بود زمستانش *
 فراغت با فاقه نمی پیوند - و جمعیت با تنگدستی صورت نه بندد * یکی تحریمه
 عشا بسته - و دیگری منتظر عشا نشسته - این بدان گي ماند؟

بیت

خداوند مکنت بحق مشغول - پراگنده روزی پراگنده دل *
 پس عبادت اینان بقبول اولیتر - که جمعند و حاضر - نه پریشان و پراگنده خاطر -
 اسباب معیشت ساخته و باوراد عبادت پرداخته * عرب گوید - اعوذ بالله من الفقر
 المکب و جوار من لا یحب - و در خبرست - که الفقر سواد الوجه فی الدارین *
 گفت - آن شنیده که فرمود خواجه عالم (علیه افضل الصلوات و اکمل التحیات)
 "الفقر فحری" * گفتم - خاموش! که اشارت خواجه عالم (علیه السلام) بفقر طائفه
 ایست که مرد میدان رضا اند و تسلیم تیر قضا - نه اینان که خرقة ابرار پوشند و لقمه
 ادرار نوشند *

رباعی

ای طبل بلند بانگ و در باطن هیچ! بی توشه چه تدبیر کنی وقت پیچ *
 روی طمع از خلق به پیچ - ار مردی - تسبیح هزار دانه بر دست میچ *

قطعه

- مردِ درویش - که ناپسند فاقه کشید - بدرِ مرگ همانا که سُنکار آید *
- و آنکه در دولت و در نعمت و آسائی ریست - مردش بر همه شک نیست که دشوار آید *
- همه حال اسیری که ز بندی برهد - خوشترش دان ز امیری که گرفتار آید *

حکایت ۱۸

- برگی را پرسیدم از معنی این حدیث - که - اَعْدَى عَدُوِّكَ تَسْلُكُ اَتَمِّي بَيْنَ حَبِيْبِكَ
- گشت - حکم آنکه هر آن دشمن که نا و بی احسان کنی دوست گردد - مگر نفس -
- که چندان که مدارا بیش کنی محالست زیاد کند *

قطعه

- درشته حوی شود آدمی بکم خوردن - و گر خوردن چو بهم - بیوفتد چو همان *
- مراد هر که بر آری مطیع امر تو گشت - حلاوت نفس - که گردن کشد چو یادت مراد *

حکایت ۱۹

مناظره سعدی نا مدعی در بیان توانگری و درویشی *

- یکی را دیدم در صورتِ درویشان - نه بر سیرتِ ایشان - در محفلی نشسته و شُعتی
- در پیوسته - و دفترِ شکایتِ نار کرده - و مذمتِ توانگران آثار بهاده - و سببی
- بدیحا رسانیده - که درویشان را دستِ قدرتِ بسته است و توانگران را پایِ ارادت
- شکسته *

بیت

- کریمان را بدست اندر درم نیست - خداوندانِ نعمت را کرم نیست *
- مرا که پرورده نعمتِ بررگانم این سببی سجت آمد * گفتم - ای یار! توانگران دحلِ
- مسکینانند - و دحیره گوشه نشینان - و مقصدِ رائران - و کهنفِ مسافران - و متحملِ
- نارِ گران از بهرِ راحبِ دیگران * دستِ طعام آنکه برسد که متعلقان و بردهستان
- بچورند - و صلّه مکارمِ ایشان نارامل و ایقام و پیران و اقارب و حیران برسد *

باب هفتم

بیت

بیل کو؟ تا کتف و بازوی گردان بیند - شیرکو؟ تا کف و سر پنجه مردان بیند *
 ما درین حالت که دو هندو از پس سنگی سر بر آوردند و قصد قتال ما کردند *
 بدست یکی چوبی - و در بغل دیگری کلوخ کوبی * جوانرا گفتیم - اکنون چه پائی؟

بیت

بیار آنچه داری ز مردی و زور - که دشمن بیای خود آمد بگور *

تیر و کمان دیدم از دست جوان افتاده و لرزه بر استخوان *

بیت

نه هر که موی شگافد ز تیر جوشن خای بروز حمله جنگ آوران بدارد پای *
 چاره جز این ندیدیم که رخت و سلاح و جامه بها کردیم - و جان بسلامت بدر

قطعه

آوردیم *
 کارهای گران مرد کار دیده فرست - که شیر شریزه در آرد بزیر خم کمند *
 جوان - اگرچه قوی بال و پیلتن باشد - بجنگ دشمنش از هول بگسلد پیوند *
 نبرد پیش مضاف آرموده معلومست چنانکه مسئله شرع پیش دانشمند *

حکایت ۱۷

توانگر زاده را دیدم - بر سر گور پدر نشسته بود و با درویش بچه منظره در پیوسته - که
 صندوق تربت پدرم سنگینست - و کتابه رنگین - و فرش رخام انداخته و خشت
 فیروزه بکار برده - بگور پدرت چه ماند؟ خشتی دو فراهم آورده - و مُشتی خاک بر آن
 پاشیده * درویش پرسشید و گفت - تا پدرت از زیر آن سنگ گران بر خود بجنبد -
 پدرم به بهشت رسیده باشد *

بیت

خر که بر وی نهند کمتر بار - بره آسوده تر کند رفتار *
 و در خبرست - که موت الفقراء راحة * درویش چیزی ندارد که بحسرت بگذارد *

همی کرد * گفت - ای پسر! همچو تو مخلوقی را خدای عزّ و جل اسیرِ حکمِ تو گردانیده‌است - و ترا برویِ فضیلت داده - شکرِ نعمتِ باری تعالی بجا آر - و چندین جفا برویِ روا مدار - که فردا به از تو باشد و شرمساری بری *

مثنوی

بر بنده مگیرِ خِشَمِ بسیار - جَورش مکن و دلش میازار!
 او را تو بده دِرَمِ خریدی - آخر نه بقُدْرَتِ آنریدی *
 این حکم و غُرُورِ خِشَمِ تا چند؟ هست از تو بزرگتر خداوند *
 ای خواجهٔ ارسلان و آغوش! فرمانِ دهٔ خود مکن فراموش!
 در خبرست از خواجهٔ عالم و سرورِ بنی آدم (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ!) که گفت - بزرگتر
 حسرتی در روزِ قیامت آن بُود - که بندهٔ صالح را ببهشت برند و خداوندِ فاسق را بدوزخ *

قطعه

بر غلامی که طَوَّعِ خدمتِ تُست - خِشَمِ بی‌حدِ مران و طَیْرَةِ مگیر -
 که نصیحتِ بُودِ بروزِ شمار - بندهٔ آزاد و خواجه در زنجیر *

حکایت ۱۶

سالی از بلخ با شامیانم سفر بود و راه از حرامیان پر خطر * جوانی بیدرته همراه
 ما شد - نیزه‌ناز و چرخ‌انداز - سلحشور - بیش‌زور - که دهٔ مردِ توانا کمانِ او را زه
 نکردندی - زورِ آورانِ رویِ زمینِ پُشتِ او بر زمینِ نیاروندی - ولیکن مُتَنَعَمِ بود و سایه
 پرورده - نه جهان دُبدَه و سفر کرده - رَعْدِ کوسِ دلاورانِ بگوشِ او نرسیده - و برقی شمشیر
 سواران بچشم ندیده *

بیت

نیفتاده در دستِ دشمن اسیر - بگردش نباریده بارانِ تیر *
 اتفاقاً من و آن جوان هر دو در بی هم دوان - هر دیوارِ قدیمش که پیش آمدی
 بهوتِ بازو بیفکندی - و هر درختِ عظیم که دیدی بزورِ پنجه بر کندی - و تفاخرِ کُنان
 کفتی -

شطنخ بسر همی برند - فرزین می شوند - یعنی - بهتر از آن میگردند که بودند - و
پیدگان حاج بادیه بسر بردند و بتر شدند *

قطعه

از من بگویی حاجی مردم گزای را - گو پوستین خلق بازار می درد -
حاجی تو نیستی - شترست - از برای آنکه بیچاره خار میخورد و بار می برد *

حکایت ۱۳

مردی را چشم درد خاست * پیش بیطاری رفت - که مرا دوا کن * بیطار از آنچه در
چشم چهارپایان میکرد در دیده او کشید - کور شد * حکومت بر داور بردند * گفت
برو هیچ توان نیست - اگر این خر نبودی - پیش بیطار نرفتی * مقصود ازین سخن
آنست - تا بدانی که هر که نا آزموده را کار بزرگ می فرماید - ندامت برد و بنزدیک
خرمندان بخت عقل منسوب گردد *

قطعه

ندهد هوشمند روشن رای با فرومایه کارهای خطیر *
بوریا باف گرچه بافنده است - نبردش بکارگاه حریر *

حکایت ۱۴

یکی از بزرگان ائمه را پسری وفات یافت * پرسیدندش - که بر صندوق گورش چه نویسیم ؟
گفت - آیات کتاب مجید را عزت و شرف بیش از آنست که روا باشد بر چنین
جایها نوشتن که بروزگاری سوده گردد و خلایق برو گذرند و سگان برو شاشند -
و اگر بضرورت چیزی همی نویسند - این دو بیت کفایتست *

قطعه

آه! هرگاه سبزه در بستان بدمیدی - چه خوش شدی دل من!
بگذر - ای دوست! تا بوقت بهار سبزه بینی دمیده بر گل من *

حکایت ۱۵

پارسائی بر یکی از خداوندان نعمت گذر کرد که بنده را دست و پای بسته بود و عقوبت

حوسِ کسی ریخته و ار شهر گریخته - پدر را بعلب آن سلسله در نای سب و سد دریای *
گفتم - ان نلارا او سحاب ار خدا حواسته است *

قطعه

ربان ساردار - ای مرد هشیار! اگر وقت ولادت مار را بید -
ار آن بهر درد دلت خردم - که فرزندان ناهموار را بید *

حکایت ۱۱

طلعل بودم که بزرگی را پرسیدم از بلوغ * گفتم - در کتب مسطور است که بلاعت
سه نشان دارد - یکی پانزده سالگی - دوم احتلام - سیوم بر آمدن موی زهار - اما در
حقیق نك نشان دارد - که در بندِ رضای حق حلّ و علا نیش ار آن ناشی که
در بندِ نفسِ حوش - و هر آنکه درو ان صفت موحد نیست - بر دِ مُحَقَّقان نالغ
بست *

قطعه

نصورت آدمی شد نظره آب - که چل رورش قرار اندر رحم ماند -
وگر چل ساله را عمل و ادب نیست - تا تحقیقش نباید آدمی حواد *

ایضاً

حوامردی و لطف و آدمیت - همیس نقش هیولانی میدار *
هنر باید که صورت میتوان کرد نایوانها در ار شنکوب و رنگار *
چو انسان را نباشد صل و احسان - چه فرو ار آدمی تا نقشِ دیوار؟
ندسب آوردن دُنیا هنر نیست - یکی را - گزوانی - دل ندسب آر *

حکایت ۱۲

سالی برای در میان پیادگان حجاج افتاده بود - و داعی هم در آن سفر پیاده بود *
ار بی انصافی در سر و روی یکدیگر اندام - و دانِ سُوق و حدال ندادم * کجاوه بشینی را
شدیدم - که نا عدلِ خود میگفتم - بو العجب کاری! که پیادگان عاج - چون عرصه

وَلَا يُقَالُ - بَمِنْ أَنْتَسَبْتَ؟ یعنی - ای پسر! ترا پرسند روز قیامت - که هنرت چیست؟
و نگویند - که پدرت کیست؟

قطعه

جامه کعبه را که می بوسند . او نه از کرم پيله نامي شد *
با عزيزي نشست روزي چند - لا جرم همچو او گرامي شد *

حکایت ۹

در تصانیف حکما آورده اند که کژدم را ولادت معهود نیست چنانکه سائر حیوانات را - بلکه احشای مادر بخورند - پس شکمش بدرند و راه صحرا گیرند - و آن پوستها که در خانه کژدم بینند - اثر آنست * باری این نکته پیش بزرگی همی گفتم * گفت - دل من بر صدق این سخن گواهی میدهد - و جز چنین نتواند بود - چون در حالت خردی با مادر چنان معامله کرده اند - لاجرم در بزرگی نامقبول و نامحبوب اند. *

قطعه

پسری را پدر نصیحت کرد - کای جوانمرد! یان گیر این پند -
هر که با اهل خود وفا نکند - نشود دوست روی و دولتمند *

مثل

کژدم را گفتند - چرا بزومستان بدر نمی آئی؟ گفت - بتابستانم چه حرمتست که بزومستان بیرون آیم؟

حکایت ۱۰

درویشی زنی حامله داشت - مدت حمل او بسر آمد * درویش را همه عمر فرزند نیامده بود * گفت - اگر خدای تعالی مرا پسری بخشد - جز این خرقه که در بر دارم - هرچه در ملک منست اینار درویشان کنم * اتفاقاً پسر آورد * درویش شادمانی کرد و سفره یاران بموجب شرط بنهاد * پس از چند سال - که از سفر شام باز آمدم - بمحلت آن دوست بگذشتم و چگونگی حالتش پرسیدم * گفتند - بزندان شکنه درست * گفتم - سبب چیست؟ گفتند - پسرش خمر خورده است و عریده کرده و

باب هفتم

مثنوی

حریفِ سَفَلَه در پایانِ مستی نه اندیشد ز روز تنگدستی *
 درخت اندر بهاران بر فشاند - زمستان لا جرم بی برگ ماند *

حکایت ۶

پادشاهی پسری بادبیدی داد و گفت - این فرزند تُست - تربیتش همچنان کن که یکی از
 فرزندانِ خویش * گفت - فرمان بردارم * سالی چند در بی او رنج برد و سعی کرد -
 بجائی نرسید - و پسرانِ ادیب در فضل و بلاغت مُنتهَبی شدند * ملک دانشمند را
 مواخذت کرد و مُعاقبت فرمود - که وعده خِلاف کردی - و شرط وفا بجا نیاوردی *
 گفت - بر رايِ عالم آرایِ خداوندِ روی زمین پوشیده نماند که تربیت یکسانست و
 لیکن طبائعُ مُخْتَلَف *

قطعه

گرچه سیم و زر ز سنگ آید همی - در همه سنگی نباشد زرو سیم *
 بر همه عالم همی تابد سَهیل - جائی انبان میکند - جائی ادیم *

حکایت ۷

یکی را شنیدم از پیرانِ مَرْتَبی که مَریدی را میگفت - ای پسر! چندانکه خاطر آدمی
 بر روزیست اگر بروزی ده بودی - بمقام از ملاک که در گذشتی *

قطعه

فراموشت نکرد ایزد در آن حال - که بودی نطفه مدفون و مدحوش *
 روانت داد و عقل و طبع و ادراک جمال و نطق و رای و فکرت و هوش -
 ده انکشتت مَرْتَب ساخت بر کف - دو بازویت مَرْتَب کرد بر دوش * مَرْتَب
 کُذون پنداری - ای ناچیز همت! که خواهد کردنت - روزی فراموش *

حکایت ۸

يا بني! انك رسول يوم القيامة - ما ذا اکتسبت؟

اعرابی را دیدم که پسر را میگفت - یا بنی! انک رسول بوم الغیامه - ما ذا اکتسبت؟

قطعه

چو دخلت نیست - خرج آهسته تر کن - که می گویند ملاحان سُروِدی -
 اگر باران بکوهستان نبارد بسالی - دجله گردن خشک رودی *
 عقل و ادب پیش گیر و لهو و لعب بگذار! - که چون نعمت سپری شود - سختی بری
 و پشیمانی خوری * پسر از لذت نای و نوش این سخن در گوش نیاورد و بر قول من
 اعتراض کرد - که راحتِ عاجل به محنتِ آجل مُنغص کردن خلافِ رای
 خردمندانست *

مثنوی

خداوندانِ کام و نیک بختی چرا سختی کشند از بیمِ سختی ؟
 برو - شادی کن - ای یارِ دل افروز! غم فردا نشاید خورد امروز *
 فکیف مرا - که در صدرِ مروت نشسته‌ام - و عقدِ فقرت بسته - و ذکرِ انعام در افواهِ عوام
 افکنده !

مثنوی

هر که علم شد بسخا و کرم - بند نشاید که نهد بر درم *
 فام نکوئی چو برون شد ز کوی - در نتوانی که ببندی بروی *
 دیدم - که نصیحت نمی پذیرد و دم گرم من در آهن سرد او اثر نمی کند - ترکِ مناصحت
 گرفتم - و روی از مصاحبت او بگردانیدم - و قول حکما را کار بستم - که گفته اند -
 بَلِّغْ مَا عَلَیْكَ - فَإِنْ لَمْ یَقْبَلُوا - فَمَا عَلَیْكَ *

قطعه

گرچه دانی که نشنوند - بگویی هرچه دانی تو از نصیحت و پند *
 زود باشد که خیره سربیننی بلدو پا اوفتاده اندر بند *
 دست بردست میزند - که - دریغ ! نشنیدم حدیث دانشمند !
 تا پس از مدتی آنچه از نکبتِ حالش می اندیشیدم - بصورت بدیدم - که پاره پاره
 میدوخت و لقمه لقمه می اندوخت * دلم از ضعفِ حالش بهم برآمد - مروت ندیدم
 در چنین حالی ریش درویش را به ملامت خراشیدن و نمک پاشیدن - با خود گفتم

باب هفتم

کذا طبع و نا پرهیزگار - که عیشِ مسلمانان بدیدن او تبه گشتی - و خواندن قرآنش دلِ مردم سینه کردی * جمعی پسرانِ پاکیزه و دخترانِ دوشیزه بدستِ جفای او گرفتار - نه زهره خنده و نه یارای گفتار - که عارضِ سیمین یکی را طبایحه زدی و ساقیِ بلورین دیگری را در شکجه نهادی * القصه - شنیدم که طرفی از خبائتِ نفسِ او معلوم کردند - بزردند و برانندند * پس آنکه مکتب را بمصلحی دادند - پارسائی سلیم و نیک مردی حلیم - که جز بحکمِ ضرورت سخن نگفتی - و موجبِ آزارِ کس بر زبان او نرفتی * کودکان را هیبتِ اُستادِ نَحُستین از سر بدر رفت - معلمِ دومی را باخلاقِ ملکی دیدند - دیو صفت یک یک بر میدند - و باعتمادِ حلمِ او ترکِ علم گرفتند * همچنین اغلبِ اوقات ببازچه فراهم نشستندی و لوحِ نا درست کرده بشتندی - و بر سرِ همدیگر شکستندی *

بیت

اُستادِ معلّم چو بود کم آزار - خِرْسکِ بازند کودکان در بازار *
 بعد از دو هفته بر درِ آن مکتب گذر کردم - معلّمِ اولین را دیدم - دل خوش کرده بودند و بمقامِ خویش باز آورده * از بی انصافی برنجیدم و "لا حول" گفتم - که دیگر بار ابلیس را معلّم ملائکه چرا کردند؟ پیر مردی ظریف جهان دیده بشنید - بخندید و گفت -

مثنوی

پادشاهی پسر بمکتب داد - لوحِ سیمینش در کنار نهاد -
 بر سرِ لوحِ او نیشته بزور - جورِ اُستاد به ز مهرِ پدر *

حکایت ۵

پارسی زاده را نعمتِ بی کران از تریکه عم بدست افتاد * فسق و فجور آغاز کرد و مُبذری پیش گرفت * فی الجملة نماند از سائر معاصی و مُنکری که نکرد و مُسکری که نخورد * باری به نصیحتش گفتم - ای فرزند! دخلِ آب روانست - و عیشِ آسیای گردان -
 یعنی خرج فراوان کردن مُسلم کسی را باشد که دخلِ معین دارد *

بیت

میراثِ پدر خواهی - علمِ پدر آموز - کین مالِ پدر خرچِ توان کرد بده روز *

حکایت ۳

یکی از فضلاء عصر تعلیمِ ملک‌زادهٔ همی کرد - ضربِ بی‌محابا زدی و زجرِ بی‌قیاس کردی * باری پسر از بی طقتی شکایتِ پیشِ پدر آورد و جامه از تنِ دردمند برداشت * پدر را دل بهم بر آمد - استاد را بخواند و گفت - پسرانِ آحاد را چنین جفا و توبیخ روا نداری که فرزندِ مرا - سببِ چیست؟ گفت - سببِ آن که سخنِ اندیشیده گفتن و حرکتِ پسندیده کردن همه خلق را علی العموم باید و پادشاهان را علی الخصوص - موجبِ آن که از دست و زبانِ ایشان هرچه رود هر آئینه بافراه بگویند - و قول و فعلِ عوامِ الناس را چندان اعتبار نباشد *

قطعه

اگر صد نا پسند آید ز درویش رفیقانش یکی از صد ندانند *

و مگر یک نا پسند آید ز سلطان - ز اقلیمی باقلیمی رسانند *

پس واجب آمد معلّم پادشاهزاده را در تهذیبِ اخلاقِ خداوندزادگان "انبتهم الله نَبَاتًا حَسَنًا" اجتهاد از آن بیشتر کردن که در حقِ عوام *

قطعه

هر که در خردِ پیش ادب نکند - در بزرگی فلاح ازو برخاست *

چوبِ تر را چنان که خواهی پیچ - نشود خشک جز با تش راست *

ملک را حُسنِ تدبیرِ فقیه و تقریرِ جوابِ او موافق آمد - خلعت و نعمت بخشید و پایه و منصبِ او بلند گردانید *

حکایت ۴

معلّم کتّابی را دیدم در دیارِ مغرب - ترش روی و تلخ گفتار - بد خوی و مردم آزار

بابِ هفتم در تاثیر تربیت

حکایت ۱

یکی از وزرا پسری کور دل داشت * پیش دانشمندی فرستاد - که مر این را تربیتی کن -
مگر عاقل شود * روزگاری تعلیم کردش - موثر نبود * پیش پدرش کسی فرستاد - که
این پسر عاقل نمیشود و مرا دیوانه کرد *
قطعه

چون بود اصلِ گوهری قابل - تربیت را درو اثر باشد *
هیچ صیقلِ نگو نداند کرد آهنگی را که بدگهر باشد *
سگ بدریای هفتگانه بشوی - چونکه تر شد پلیدتر باشد *
خر عیسی اگر بمکه رود - چون بیاید هنوز خر باشد *

حکایت ۲

حکیمی پسران را پند همی داد - که ای جان پدر! هنر آموزید! که ملک و دولت دنیا
اعتماد را نشاید - و سیم و زر در سفر محال خطر باشد - که دزد یکبار برد یا خواجه بتفاریق
بخورد - اما هنر چشمه زاینده است و دولت پاینده * اگر هنرمند از دولت بیفتد -
غم نباشد - که هنر در نفس خود دولتست - هرکجا که رود قدر بیند و صدر نشیند -
و بی هنر لقمه چیند و سختی بیند *

بیت

سختست پس از جاه تحکم بردن - خو کرده بنابر جور مردم بردن *

قطعه

وقتی افتاد فتنه در شام - هرکسی گوشه فرا رفتند *
روستا زادگان دانشمند بوزیری پادشاه رفتند -
پسران دزیر ناقص عقل بگدائی بروستا رفتند *

باب هشتم

مثنوی

دَرِیغاً! گردنِ طاعت نهادن - گرش همراه بودی دستِ دادن!
 بدیناری چو خر در گل بمانند - وگر الحمد گوئی - صد بخوانند *

حکایت ۸

پیر مردی را گفتند - چرا زن نکنی؟ گفت - با پیر زانم اُفتی نباشد * گفتند - جوان
 بخواه - چون مُکنت داری * گفت - مرا که پیرم با پیر زنان اُفت نیست - او که
 جوان باشد با من که پیرم دوستی صورت نه بندد *

تُرکیه

پیرِ هفتا سه جنی مکنه کورِ مُقَرِّی بَخَوَانِیِ چشِ رُوش *

بیت

زور باید نه زر - که بانورا مُرزی سخت به زده من گوشت *

قطعه

شنیده‌ام که درین روزها کهن‌پیری خیال بست به پیرانه سر که گیرد جُفت *
 بخواست دخترکی خوب روی گوهر نام - چو دُرچ گوهرش از چشمِ مردمان بِنُهفت *
 چنانکه رسم عروسی بود - تَمَنَّا کرد - ولی بجمله اول عِصَاءِ شیخ بخت *
 کمان کشید و نَزَد بر هدف - که نتوان دوخت مگر بسوزنِ پولاد جامه هنگفت *
 بدوستان گله آغاز کرد و حُجَّت خاست - که خان و مان من این شوخ دیده پاک برفت *
 میانِ شوهر و زن جنگ و فتنه خاست - چنان که سر بشکنه و قاضی کشید - و سعدی گفت -
 پس از ملامت و شُعت - گناهِ دختر چیست؟ ترا که دست بلرز - گهر چه دانی سفت؟

دیب

چون پیر شدی - ز کودکی دسب ندار - ناری و طراف سخوانان بگذار *

مثنوی

طرب بوحوان رپیر محوی - که دگر باید آبِ رفته محوی *
 رر را چون رسید و قبِ دَرُو - کرامد چندانکه سدرهٔ نو *

قطعه

دورِ حوانی شد ار دسبِ من - آه! دِربحِ آن رَمبِ دلِ عروزی!
 فُوتِ سرباچهٔ شیرِ نرمت * راصیمِ اکون نه پدیری چو نور *
 پیرری موی سیئه کرده بود - گفتمش - ای مامکِ دربنه رور -
 موی نه تلبیس سیئه کرده گیر - راسب نخواهد شدن ان پشِبِ کور *

حکایت ۶

وقتی کهیلِ حوانی ننگت بر مادر دم * دل آورده نکاحی نشسب و گران همی گفتم -
 مگر حردی فراموش کردی که درشتی میکنی *

قطعه

چه حوش گفتم رالی بفروردِ حوش - چو دیدش پلنگِ انگس و پیلِ تن -
 گر ار عهدِ حُرَدست ناد آمدی که بیچاره بودی در آعوشِ من -
 نکردهی درسِ رور بر من حفا - که تو شیر مردی و من پیرهٔ رن *

حکایت ۷

توانگری بخیل را پسری زکور شد * بیلک خواهان گفندش - مصلحت آنست که حتم
 قرآن کنی ار بهروی نا بدلِ قران - باشد که حدای عر و حل شعا دهد * لحتی
 درس اندیشهٔ فرو روت و گفتم - حتمِ مَصحِبِ محمید اولیترسب * صاحبِ دلِ بشدید و
 گفتم - حتمش بعلتِ آن احتیاز آمد - که قرآن بر سرِ رانسب و رر در میانِ حان *

ام - تا مرا این فرزند بخشیده * شنیدم که پسر با رفیقان همیگفت - چه بودی اگر
من آن درخت را بدانستمی که کجا ست - تا دعا کردمی که پدرم زودتر بمیرد * خواجه
شادی کنان که پسر عاقلست - و پسر طعنه زنان که پدرم فرتوت لا یعقل *

قطعه

سالها بر تو بگذرد - که گذر نکنی سوی تربتِ پدرت *
تو بجائی پدر چه کردی خیر - تا همان چشم داری از پسرت ؟

حکایت ۴

روزی بغرور جوانی سخت رانده بودم و شبانگاه بیای گریوه سست مانده * پیر مرثی
ضعیف از پی کاروان همی آمد - گفت - چه خُسپی ؟ که نه جائی خفتنت *
گفتم - چون روم ؟ که نه پای رفتنت * گفت - نشنیده که صاحب دلان گفته اند -
رفتن و نشستن به که دویدن و گسستن *

قطعه

ای - که مُشتاقِ منزلی - مُشتاب ! پند من کار بند و صبر آموز *
اسپ تازی دو تگ رود بشتاب - اُشتر آهسته می رود شب و روز *

حکایت ۵

جوانی چست لطیف خندان خوش سخن شیرین زبان در حلقه عشرت ما بود - که
دردش از هیچ نوع غم نیامدی و لب از خنده فراهم نشدی * روزگاری بر آمد که
اتفاق ملاقات او نیفتاد - بعد از آن که دیدمش زن خواسته و فرزندان بر خاسته و بیخ
نشاطش بریده و گل هوشش پُرمرد -

بیت

بدر کرد گیتی غرور از سرش - سپر ناتوانی بزانو برش *
پرسیدمش - که چگونه ؟ و این چه حالتست ؟ گفت - تا کودکان بیاوردم - دگر کودکی

نکردم *

شعر

مَضی الصِّبَا وَ الشَّیْبُ غَیْرَ نِی وَ کَفِی بِنَعْبِیرِ الزَّمَانِ نَذِیراً *

باب ششم

تراری عقلِ من ورنِ آن يك سخی ندارد که وقتی شنیده‌ام ار قابله حوش - که
گفت - رنِ حوان را اگر تیری در پهلو شنید به که پیری *

رباعی

زن کرسر مرد بی‌صا برحیرد - بس فتنه و شور ران سرا برحیرد *
پیری که رحای خویش نتواند حاست إِلَّا عصا - کیش عصا برحیرد ؟

شعر

لَمَّا رَأَتْ نَسَّ يَدَيَّ تَعْلِيهَا شَيْئًا كَارِحِي شَيْءِ الصَّائِمِ -
تَقُولُ - هَذَا مَعَهُ مَيِّتٌ - وَأَمَّا الرَّقِيَّةُ لِلدَّائِمِ *

في الجملة امکان موافقت نبود - بمنازقت احکامید * چون مدت عدتش سر آمد -
عقد نکاحش بستند نا حوانی تند نرش روی تبهی دست بد حوی * حور و حنا میدید
و ریح و ثنا میکشید - و شکر نعمتِ حق همچنان میگفت - که الحمد لله که ار آن
عذاب الیم رهیدم و بدن نعمتِ مقيم رسیدم *

قطعه

روی و صبا و حمامه دینا - صندل و عود و رنگ و بوی و هوس -
ایس همه رست رسا باشد - مرد را کیر و حایه رنفت نس *

بیت

با این همه حور و تند حوی نارت نکشم که حوروی *

قطعه

با تو مرا سوختن اندر عذاب به که شدن نا دگری در بهشت *
سوی پیار ار دهی حوروی حوستر آید که گل ار دست رشت *

حکایت ۳

مهمان پیری شدم در دیار نکر که مال فراوان داش و فرزندی حوروی * شنی حکایت
کرد - که مرا در همه عمر حراش فرزندی ندوده است * در حقی درس وادی رارت نگاهست -
که مردمان تحاحب حواستن آحکا روند * شنهایی درار در پای آن در حمت حقی دالیده

- خواجه در بندِ نقشِ ایوانست - خانه از پای پست ویرانست *
- پیر مردی ز نزع می‌نالید - پیره زن صندلش همی‌مالید *
- چون مُخَبَّط شد اعتدالِ مزاج - نه عزیمت اثر کند نه علاج *

حکایت ۲

پیر مردی را حکایت کنند - که دختری خواسته بود و حُجره بگل آراسته و بخلوت با او نشسته و دیده و دل درو بسته - شبهای دراز نخفتی و بُدلها و لطیفها گفتی - باشد که مؤانست پذیرد و وحشت نگیرد * بالجمله شبی میگفت - بختِ بلندت یار بود و چشمِ دولتت بیدار - که بصحبتِ پیری افتادی پخته - پرورده - جهان‌دیده - آرمیده - نیک و بد جهان آزموده - سرد و گرم روزگار چشیده - که حق صحبت بداند و شرط مودت بجای آرد - مُشَفِّق و مهربان - خوش طبع و شیرین زبان *

مثنوی

تا توانم دلت بدست آرم - ور بی‌آزاریم نیازم *

ور چو طوطی بود شکر خورشفت - جان شیرین فدای پرورشفت *

نه گرفتار آمدی بدستِ جوانی مُعْجَب خیره روی تیره رای سبک پای که هر دم هوسِ
پزد و هر شب جائی خسپد و هر روزیاری گیرد *

قطعه

جوانان خردمند و نکو روی - و لیکن در وفا با کس نپایند *

وفاداری مدار از بلبلان چشم - که هر دم بر گلی دیگر سرایند *

بر خلافِ پیران - که بعقل و ادب زندگانی کنند - نه به مقتضای جهل و جوانی *

بیت

ز خود بهتری جوی و فرصت شمار - که با چون خودی کم کنی روزگار *

گفت - چندان که برین نمط بگفتم - گمان بردم که دلش در قید من آمد و صید من
شد * ناگاه نفسی سرد از دل پر درد بر آورد و گفت - چندین سخن که گفتی در

باب ششم

در ضعف و پیری

حکایت ۱

با طائفه دانشمندان در جامع دمشق بحثی همی کردم * ناگاه جوانی از در آمد و گفت - در این میان کسی هست که زبانی پارسی داند؟ اشارت بمن کردند * گفتم - خیرست * گفت - پیری صد و پنجاه ساله در حالت نزع است و بزبان پارسی چیزی میگوید که مفهوم ما نمی‌گردد - اگر بکرم قدم رنجه شوی - مزد یابی - باشد که وصیّتی کند * چون ببالینش فراز آمدم این میگفت -

قطعه

دسی چند - گفتم - بر آرم بکام - دریغاً! که بگرفت راه نفس *
 دریغاً! که بر خوان الوانِ عمر دسی خورده بودیم - گفتند - بس!
 معنی این سخن را عبرتی با شامیان گفتم * تعجب کردند از عمرِ دراز و تأسف او بر حیات * گفتم - چه گونه درین حالت؟ گفت - چه گویم!

قطعه

ندیده که چه سختی رسد بجانِ کسسی که از دهانش بدر میکنند دندانهای؟
 قیاس کن که چه حالت بود در آن ساعت که از وجود عزیزش بدر رود جانی *
 گفتم - تصویر مرگ از خیال بدر کن و وهم را بر طبیعت مستولی مگردان - که فیلسوفان یونان گفته اند - که مزاج اگرچه مستقیم بود - اعتماد بقارا نشاید - و مرض اگرچه هائل بود - دلالت کلی بر هلاک نکند * اگر فرمائی طبیبی را بخوانم تا معالجه کند * دیده باز کرد و بخندید و گفت -

مثنوی

دست برهم زند طبیبِ ظریف - چون خرف بیند افتاده حریف *

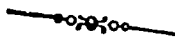
باب پنجم

بیت

ای که حمالِ عیبِ خویشتندید ! طعنه بر عیبِ دیگران چه زنید ؟

حکایت ۲۰ منظومه

- جوانی پاک‌باز و پاک‌رو بود - که با پاکیزه روئی در گرو بود *
- چنین خواندم که در دریای اعظم - بگردابی در افتادند باهم *
- چو ملاح آمدش تا دست گیرد - سباده کاندرا آن حالت بمیرد -
- همی گفت از میان موج تشویر - مرا بگذار و دست یار من گیر *
- درین گفتن جهانی بر وی آشفت * شنیدندش که جان میداد و می گفت -
- حدیث عشق ز آن بطل منیوش - که در سختی کند یاری فراموش *
- چنین کردند یاران زندگانی - ز کار افتاده بشنو تا بدانی -
- که سعدی راه و رسم عشق‌بازی - چنان داند که در بغداد تازی *
- دلآرامی که داری دل درو بند - دگر چشم از همه عالم فرو بند *
- اگر مچنون و لیلی زنده گشتی - حدیث عشق ازین دفتر نوشتی *

باب پنجم

و شاهد نشستہ و می رختہ و قدح شکسته - قاصی در جوابِ مستی بیکر از ملکِ هستی * لطف بیدارش کرد و گفت - برحیر! که آفتاب بر آمد * قاصی در باب که حال چیست * گفت - از کدام جانب؟ گفت - از قِبَلِ مَشْرِقِ * گفت - الْحَمْدُ لِلَّهِ! که هنوز در توبه درست حکم اس حدیث - که لَا يَعْلُقُ نَابُ التَّوْبَةِ عَلَى الْعِبَادِ حَتَّى تَطْلُعَ الشَّمْسُ مِنْ مَعْرِهَا * اسْتَعْرَبَكَ - اللَّهُمَّ - وَ اتُوبُ إِلَيْكَ!

قطعه

اس دو چیرم بر گناه انیکتند - حجتِ نا فرجام و عقیلِ نا تمام *

گر گرفتارم کنی - مُسْتَوْجِبِمْ - ور بکشی - عفو بهتر کانتقام *

ملک گفت - توبه درین حالت - که بر حَلاکِ حودِ اِطْلَاعِ ناتی - سودی نکند - قَالَ اللَّهُ تَعَالَى - فَلَمْ نَكُ يَنْفَعُهُمْ اِيْمَانُهُمْ لَمَّا رَاوْا نَاسًا *

قطعه

چه سود آنکه رُدردی توبه کنی - که توبای کُمد انداحت بر کاج؟

بلندار میوه - گو - کوتاه کی دست - که کوتاه حود ندارد دست بر شاج!

ترا نا و حودِ چدین مُنکری که طاهر شده حلاص صورت نه ندد * اس نکمت و مُوکلانِ عقوبت در رویِ آویختند * قاصی گفت - مرا در حدیثِ سلطانِ یك سخن دتیست * ملک نشید و گفت - آن چیست؟ گفت -

قطعه

نَاسْتِیْبِ مَلَالِیْ که بر من افشاندی - طمع مدار که از دامت ندارم دست *

اگر حلاص مُکَلست ارس گنه که مراست - بدان کرم که تو داری اُمیدواری هست *

ملک گفت - اس لطیفه بدع آوردی - و اس نکته عرب گفتی - ولیکن مجال

ععلست و حلافِ شرع که ترا فصل و بلاعتِ امروز از چنگِ عقوبتِ من برهاند *

صلحتِ آن می بینم که ترا از بلعه بر اندازم تا دیگران عذرت گیرند * گفت - ای

حداوید جهان - پرورده نعمتِ اس خاندانم و اس حرم تنها نه من کرده ام - دیگری را

بیدار - تا من عذرت گیرم * ملک را حده آمد - و بعو ارس حرم او برحاست - و

معددان را - که مرصدِ کشتنِ قاصی بودند - گفت -

بیت

هر که زر دید - سر فرود آورد - وز ترازوی آهنین دوشست *
 في الجملة شبی خلوت میسر شد - و هم در آن شب شکنه را خبر شد * قاضی را همه
 شب شراب در سر و شاهد در برابر از تنعم نخفتی و بترنم گفתי -

نظم

امشب مگر بوقت نمی خواند این خروس؟ عشاق بس نکرد هنوز از کنار و بوس *
 رخصت یار در خم گیسوی تابدار - چون گوی عاج در خم چوگان آبوس *
 یکدم که چشم فتنه نخفتست زینهار! بیدار باش - تا نرود عمر بر فسوس *
 تا نشنوی ز مسجد آدینه بانگ صبح - یا از در سرای اتابک غریب کوس -
 لب از لب چو چشم خروس ابلهی بود بر داشتن بگفته بیهوده خروس *
 قاضی درین حالت بود که یکی از متعلقان از در آمد و گفت - چه نشسته؟
 برخیز! و تا پای داری بگریز! که حسودان بر تو دق گرفته اند - بلکه حقی گفته
 اند - تا آتش فتنه - که هنوز اندکست - باب تدبیر فرو نشانیم - مبادا که فردا - چو بالا
 گیرد - عالمی را فرا گیرد * قاضی بتبسم در او نظر کرد و گفت -

قطعه

پنجه در صید برده ضیغم را - چه تفاوت کند که سگ لاید؟
 روی بر روی دوست نه - بگذار - تا عدو پشت دست می خاید!
 ملک را هم در آن شب آگهی دادند - که در ملک تو چنین منکری حادث شده
 است * گفت - من او را از فضلی عصر میدانم و یگانه دهر می شمارم - باشد که
 معاندان در حق او خوضی کرده باشند - این سخن در سمع قبول من نمی آید - مگر
 آنگاه که معاینه گردد - که حکما گفته اند -

بیت

بندی سبک دست بردن بتیغ بدنان گرد پشت دست دریغ *
 شنیدم که سحرگهان با تنی چند از خاصان ببالین قاضی فراز آمد - شمع را دید ایستاده

باب پنجم

همانا که از وقاحت او بوی سماحت می آید * پادشاهان سخن صلوات گویند - اما در بهان صلاح حویند *

بیت

انگورِ نَو آورده تَرُش طعم نُوَد - روری دوسه صدر کی که شیرین گردد *
این نکت و نمسندِ صفا نار آمد * تنی چند از عدول که در مجلس او بودند رمین
خدمت نوسیدند - که اگر احارت ناشد سخنی چند نگوییم - اگر چه ترک ادبست -
و بررگان گفته اند -

بیت

نه در هر سخن بحث کردن رواست - حطای سررگان گرفتار حطاست *
اما حکم آنکه سابق اِعامِ حداوندی بر ندگانسب مصلحتی که بیند و اعلام نکند -
بوعی از حیانت باشد * طرقتی صواب آنست که با این پسر گرد طمع نگردی و
ورش هوس در بوردی - و منصبِ قضا پایگاهی رعیست - تا نگداهی شیع مَلُوث
نگردی - که حرف ایست که دندی و حدیث اینکه شیدی *

مثنوی

کی کرده بی آب رومی سسی چه عم دارد از آب روی کسی ؟
سسا نام بیگویی پگاه سال که یک نام رشتش کند پایمال *
قاصی را نصیحت نارن یکدل پسند آمد - و بر حُسنِ رای قوم آفرین کرد و گفت - نظر
عربان در مصلحتِ کار من تبین صوابست و مسئله بی جواب - و لیکن -

بیت

نصیحت کس مرا چندا نکه خواهی - که نتوان سُستن از رنگی سیاهی *

انصاً

از یاد تو عاقل نتوان کرد بهیچم - سر گرفته مارم - نتوانم که نه بیچم *
این نکت و کسان را تنقحی احوال او بر انکیکت و رعیت بی کزان بریجت - که
گفته اند - هر کرا زر در تراروسب روز در ناروست - و آنکه بر مُرادِ جهان دست رس
ندارد در همه جهان کس ندارد *

شعر

مَا مَرَّ مِنْ ذِكْرِ الْحَمِي بِمِسْمَعِي لَوْ سَمِعْتَ وَرَقَ الْحَمِي صَاحَتْ مَعِي *
 يَا مَعْشَرَ الْخُلَّانِ! قُولُوا لِلْأَمْعَا فِي - لَسْتَ تَدْرِي مَا بِقَلْبِ الْمُوجَعِي!

نظم

تندرستان را نباشد دردِ ریش - جز به همدردی نگویم دردِ خویش *
 گفتن از زنبور بی حاصل بود با یکی در عمرِ خود ناخورده نیش *
 تا ترا حالی نباشد همچو ما - حالِ ما باشد ترا افسانه پیش *
 سوزِ من با دیگری نسبت مکن - او نمک بردست و من بر عضوِ ریش *

حکایت ۱۹

قاضي همدان را حکایت کنند - که با نعل بند پسری سرِ خوش داشت و نعلِ دلش در آتش * روزگاری در طلبش مُتَلَهِّف بود و پویان و مترصد و جویان و بر حسبِ واقعه گویان -

رباعي

در چشمِ من آمد آن سِهِي سَرِو بلند - بَرَبُود دلم ز دست و درپاي فگند *
 اين ديده شوخ ميكشد دل بکمند - خواهي که بکس دل ندهي - ديده ببنده *
 شنيدم که در ره گذري پيشِ قاضي باز آمد و برخي ازين مُعامله بسمعش رسیده بود -
 زائدُ الوصفِ رنجيد و دشنام بي تحاشا داد و سقط گفت و سنگ برداشت و هيچ از بي حرمتي فرو نگذاشت * قاضي يکي را از علماي معتبر که همعنان او بود گفت -

بيت

آن شاهدي و خشم گرفتن پيشش - و آن عُقدۀ بر ابروي ترش شيرينش *
 و عرب گوید - ضرب الحبيدِ زيب *
سَمِعْتُكَ يَا حَبِيْبُ يَا حَبِيْبُ يَا حَبِيْبُ

بيت

از دستِ تو مُشت بر دهاني خوردن خوشتر که بدستِ خویش ناني خوردن *

نابِ پتحم

قطعه

سود درنا بدلت بودی - گر بدودی بیم موج - صُحبتِ کُلِ حوش بودی - گر بیستی تشویشِ حار *
دوش چو طأوس - می بازدم اندر باغ وصل - دنگر امروز از مِراقِ نار می بیچم چو مار *

حکایت ۱۸

یکی از مُلوکِ عرب را حُکایتِ لیلی و مَحَبوب نغمند و شورشِ احوالِ او - که نا کمالِ
صل و بلاعب سر در میانِ بهاده اسب و رِمامِ احتیاجِ اردسب داده و نا حیوانات
انس گرفته * نهمود نا حاصرش آوردند و ملامت کردن گویست - که در شرفِ نفسِ
انسان چه حلال ددی که حوی بهائم گرفتگی و ترکِ عِشرتِ مردم گفتی ؟ مَحَبوب
دلید و گف -

شعر

وَرُبَّ صَدِيقٍ لَمَّيْیِ مِی وَدَادِهَا * اَلْمُ نَرَهَا نَوْمًا یُورِیْصِحُّ لِی عُدْرِی *

قطعه

کاش آبان که عیبِ من حسُتند - رویت - ای دِلِستِان ! بددندی !
تا حکایِ تُرُج در بطرت بیختر دستها بُردندی *
تا حقیعبِ معنی بر صورتِ دعوی گواه آمدی - هذا ما یخبر به من کلامه فدالک الدی لمعنی بیه * ملکتُرا
در دل آمد که حمالِ لیلیِ مُطالعه کند - تا چه صورتست که موجبِ چندنِ فتنه
اسب * نهمود تا در احواءِ عرب نگرددند و ندسب آوردند و پدشِ ملک در صَحِی
سراچه نداشتند * ملک در هَدابِ او طر کرد - شخصی دند سیاه نامِ صعیبِ اندام *
در بطرش حقیر نمود - حکمِ آنکه کمربنِ حدمِ حرمِ او حمالِ ارو پدش بود و برست
دش * مَحَبوب برآست در نام * گفت - ای ملک ! ار در بچه چشمِ مَحَبوب
حمالِ لیلیِ ناسنی مُطالعه کردن - تا سِرِّ مشاهدهً او بر تو تخلی کردی *

مثنوی

رُا بر درکِ من رحمِ بیاند - رفیقِ من یکی هم درد ناید -
که نا اوفِصه می گویم شب و روز - دو هیرومرا بهم خوشتر بود سور *

تا نفقه کند - دزدانِ خفاجه ناگاه بر کاروان زدند و اموال ببردند * بازرگانان گریه و زاری کردن گرفتند و فریاد بی فائده برداشتند -

بیت

(گر تضرع کنی و گر فریاد - دزد زر باز پس نخواهد داد)
مگر آن درویش - که بر قرارِ خویش مانده بود و متغیر نشده * گفتم - مگر آن معلوم ترا
دزد نبود ؟ گفت - بلی - بردند - و لیکن مرا بدان چندان اُفت نبود که بوقت
مُفارت خسته خاطر باشم *

بیت

نباید بستن اندر چیز و کس دل - که دل برداشتن کاریست مُشکل *
گفتم - مناسب حال منست آنچه گفتی - که مرا در عهد جوانی با جوانی اتفاق
مُخالط بود و صدقِ مودت - تا بجائی که قبله چشم جمال او بودی - و سود سرمایه
عمرم وصال او *

قطعه

مگر ملائکه بر آسمان - و گرنه بشر بحسن صورت او در زمی نخواهد بود *
بدوستی ! که حرامست بعد از صحبت - که هیچ نطفه چو او آدمی نخواهد بود *
ناگاه پای وجودش بگل اجل فرو رفت و دود فراق از دودمانش بر آمد - روزها بر
سر خاکش مُجاورت کردم - و از جمله یکی که بر فراق او گفتم اینست -

قطعه

کاش آن روز که در پای تو شد خارِ اجل - دست گیتی بزدی تیغِ هلاکم بر سر !
تا درین روز جهان بی تو ندیدی چشم - ابن منم بر سرِ خال تو - که خاکم بر سر *

قطعه

آنکه قرارش نگرفتی و خواب - تا گل و نسرين نِفشاندي نُخست -
گردش گیتی گلِ رویش بریخت - خارِ بنان بر سرِ خاکش برست *
بعد از مُفارت او عزم کردم و نیت جزم که بقیت عمر فرشی هوس در نوردم و گرد
مجالست نکردم *

لحقی نادیده فرو رفت و گفت - غالب اشعار او بر زبانِ فارسیست - اگر نکونی -
 نفهم بردیکنر باشد - کَلِمَ النَّاسِ عَلَيَّ قَدَرِ عَقُولِهِمْ * گفتم -

مثنوی

طَمَعِ قَرَا تَا هَوَسِ نَحْوِ كَرْدِ - صَوْرَتِ عَقْلِ اَز دَلِ مَا مَجُو كَرْدِ *
 اِي دَلِ عَشَاقِ بَدَامِ تُو صَيِدِ ! مَا بَتُو مَشْعُوْلِ - تُو نَا عَمْرُو وَ زَيِدِ *
 پامدادان - که عرم سفر کردم - کسی گفتش - که فلان سعدیست * دواں آمد و تَلَطَّفِ
 نمود و تَأَسَّفِ خُورَدِ که چندین مُدَّتِ نگفتی که سعدی منم - تَا شَكْرِ قُدْرِمِ نَزْرُكَوَارَتِ رَا
 مِيانِ بَخْدَمَتِ بَسْتَمِي * گفتم -

مصرع

نَا وَ حُودَتِ زَمَنِ آوَارِ بِيَامَدِ كَهْ مَنَمِ *
 گفتا - چه شود اگر چند روز بیاسایی تا بخدمت مُستَعِيدِ گردیم ؟ گفتم - نَتَوَانَمِ
 بَحَكْمِ اَيْنِ حِكَايَتِ -

مثنوی

بَررُگِي دِيْدِمِ اِنْدَرِ كُوْهَسَارِي تَنَاعَتِ كَرْدِهْ اَرِ دَنِيَا نِغَارِي *
 چَرَا - كَافْتَمِ - شَهْرِ اِنْدَرِ بِيَايِي - كِهْ نَارِي بَدِي اَزِ دَلِ بَرَكُشَالِي ؟
 نَكَمْتِ - اَنخَا پَرِي رُوِيَايِ بَعْرِدِ - چَوِ كِلِ سِيَاَرِ شُدِ - بِيَايِلِ بَلَنْزِدِ *
 اَيْنِ نَكَمْتِ وَ بُوْسَهْ چِدِ بَررُوِي يَكْدِنِگَرِ دَاوِيْمِ وَ دَوَاعِ كَرْدِيْمِ *

مثنوی

بُوْسَهْ دَاوِنِ بَررُوِي يَارِ چِهْ سُوْدِ - هَمِ دَرِ اَنِ لِحْظَهْ كَرْدِنَشِ بَدْرُوْدِ !
 سِيَا - كُوْمِي - وَ دَوَاعِ يَارَانِ كَرْدِ - رُوِي زَنِ سُوِي سَرِحِ زَانِ سُو رَرْدِ *

شعر

اِنَّ لَمْ اَمَّا بَرَمِ الْوَدَاعِ تَأَسَفًا - لَا تَحْسَبُونِي مِي الْمَوَدَّةِ مَنصَفًا *

حکایت ۱۷

حِرَقَهْ بُوْشِي دَرِ كَارَوَانِ حِجَارِ هَمْرَاهِ مَا بُوْدِ * يَكِي اَرِ اَمْرَايِ عَرَبِ مَرِ اَوْرَا صَدِ دِيَاَرِ بَخْشِيْدِ

تا نفقه کند - دزدانِ خفاجه ناگاه بر کاروان زدند و اموال ببردند * بازرگانان گریه و زاری کردن گرفتند و فریاد بی فائده برداشتند -

بیت

(گر تضرع کنی و گر فریاد - دزد زر باز پس نخواهد داد)
مگر آن درویش - که بر قرارِ خویش مانده بود و متغیر نشده * گفتم - مگر آن معلوم ترا
دزد نبود ؟ گفت - بلی - بردند - و لیکن مرا بدان چندان اُلفت نبود که بوقت
مُفارقت خسته خاطر باشم *

بیت

نباید بستن اندر چیز و کس دل - که دل بر داشتن کاریست مُشکل *
گفتم - مناسب حالِ منست آنچه گفتی - که مرا در عهدِ جوانی با جوانی اتفاق
مُخالفت بود و صدقِ مودت - تا بجائی که قبله چشم جمالِ او بودی - و سودِ سرمایه
عمرم وصالِ او *

قطعه

مگر ملائکه بر آسمان - و گرنه بشر بحسنِ صورتِ او در زمی نخواهد بود *
بدوستی ! که حرامست بعد از صحبت - که هیچ نطفه چو او آدمی نخواهد بود *
ناگاه پایِ وجودش بگلِ اجل فرو رفت و دودِ فراق از دودمانش بر آمد - روزها بر
سرِ خاکش مجاورت کردم - و از جمله یکی که بر فراقِ او گفتم اینست -

قطعه

کاش آن روز که در پایِ تو شد خارِ اجل - دستِ گیتی بزدی تیغِ هلاکم بر سر !
تا درین روز جهان بی تو ندیدی چشمم - ابنِ منم بر سرِ خاکِ تو - که خاکم بر سر *

قطعه

آنکه قرارش نگرفتی و خواب - تا گل و نسرينِ نفساندي نُخست -
گردشِ گیتی گلِ رویش بریخت - خارِ بنان بر سرِ خاکش برست *
بعد از مُفارقتِ او غم کردم و نیتِ جنم که بقیتِ عمر فرشی هوس در نوردم و گرد
مجالست نکردم *

لحقی نادیده فرو رفت و گفت - غالب اشعار او بر زبانِ فارسیست - اگر نکونی -
 نفهم بردیکتر باشد - کَلِمَ النَّاسِ عَلَيَّ قَدَرِ عَقُولِهِمْ * گفتم -

مثنوی

طَمَعِ قَرَا تَا هَوَسِ نَحْوِ كَرْدِ - صَوْرَتِ عَقْلِ اَز دَلِ مَا مَجُو كَرْدِ *
 اِي دَلِ عَشَاقِ بَدَامِ تُو صَيِدِ ! مَا بَتُو مَشْعُوْلِ - تُو نَا عَمْرُو وَ زَيِدِ *
 پامدادان - که عرم سفر کردم - کسی گفتش - که فلان سعدیست * دواں آمد و تَلَطَّفِ
 نمود و تَأَسَّفِ خُورَدِ که چندین مُدَّتِ نکعتی که سعدی منم - تا شکرِ قُدْرَمِ نَزْرُگُوْرَتِ رَا
 میان بخدمتِ بَسْتَمِي * گفتم -

مصراع

با وجودت ز من آوار بیامد که منم *
 گفتا - چه شود اگر چند روز بیاسایی تا بخدمتِ مُسْتَعِيْدِ گردیم ؟ گفتم - نتوانم
 بحکمِ این حکایت -

مثنوی

بَررگی دیدم اندر کوهساری تناعت کرده ار دنیا بغاری *
 چرا - گفتم - شهر اندر بیایی - که ناری ندی از دل سرکشالی ؟
 نگفتم - آنجا پری رویان بُرَدِ - چو گِلِ سیار شد - بیلانِ بَلَنْزِدِ *
 این نگفتم و بوسه چید بر روی یکدیگر دادیم و وداع کردیم *

مثنوی

بوسه دادن بر روی یار چه سود - هم در آن لحظه کردنش بدرد !
 سیب - گوئی - وداعِ یاران کرد - روی زن سوی سرخ زان سو رود *

شعر

اِنْ لَمْ اَمُتْ بَرَمِ الْوَدَاعِ تَأَسَّفًا - لَا تَحْسَبُوْنِي مِي الْمُوَدَّةِ مُنْصَفًا *

حکایت ۱۷

حرقه پوشی در کاروانِ حجار همراه ما بود * یکی ار امرای عرب مر او را صد دینار بخشید

تاب آفتاب نیاوردم - و التَّجَا بَسَايَةٌ دِيوَارِي بَرَدَم - مُتَرَقِّبٌ كَه كَسِي حَرَارَتِ مَرَا بِهِ
 برف آبی فرو نشاند * ناگاه از تاریکی دِهْلِيزِ خانِه روشنائی بتافت - یعنی - جمالی که
 زبان فصاحت از بیان صباحت آن عاجز آید - چنانکه در شبِ تَارِيكٌ صُبْحِ بر آید -
 یا آب حیات از ظلمات بدر آید - قدحی برف آب در دست گرفته و شکر در آن
 ریخته و بعرق بر آمیخته * ندانم بگلابش مُطِيبٌ کرده بود - یا قطرهٔ چند از گُلِ رویش
 در آن چکیده * فِي الْجَمَلَةِ شَرِبْتُ از دستِ نگارینش بر گرفتم و بخوردم و عمر از سر
 گرفتم و گفتم -

شعر
 ظَمًا بِقَلْبِي لَا يَكَاكُ يَسِيغُهُ رَشْفُ الزَّلَالِ وَ لَوْ شَرِبْتُ بَحُورًا *

قطعه

خرم آن فرخنده طالع را - که چشم بر چنین روئی فتنه هر بامداد -
 مست می بیدار گردن نیم شب - مست ساقی روز محشر بامداد *

حکایت ۱۶

سالی محمد خوارزم شاه با خطا از برای مصلحتی صلح اختیار کرد * بجامع کاشغر در
 آمد - پسری را دیدم در خوبی بغایت اعتدال و نهایت جمال - چنانکه در امثال او
 گویند -

نظم

مَعْلَمِشْ هَمَّه شُوخِي وَ دَلْبَرِي آمُوخت - جفا و ناز و عتاب و ستمگری آموخت *
 مَن آدَمِي بچنين شِكْلِ وَ خُوِي وَ قَدَّ وَ رُوَشْ نَدِيدَه ام - مگر این شیوه از پری آموخت *
 مَقْدَمَه نَحْوِ زَمَخْشَرِي در دست - همی خواند "ضَرْبَ زَيْدِ عَمْرَوًا كَانِ مُتَعَدِّيًا" * گفتم -
 ای پسر! خوارزم و خطا صلح کردند و زید و عمرو را همچنان خصومت باقیست *
 بَخَنَدِيدِ وَ مَوْلِدِمِ پَرَسِيدِ * گفتم - خَاكِ پَاكِ شِيرَازِ * گفتم - هیچ از سخنان سعدی یاد
 داری ؟ گفتم -

نظم

بَلِيَّتُ بِنَحْوِي يَصُولُ مُغَاظِبًا عَلِي كَرِيْدِ فِي مُقَابَلَه عَمْرُو *
 عَلِي جَرِّ ذَيْلِ لَيْسَ يَرْفَعُ رَاسَه - وَ هَلْ يَسْتَقِيمُ الرَّفْعُ مِنْ عَامِلِ الْجَرِّ *

با این همه از هر دو طرف دل‌سنگی بود - محکم آن که شنیدیم که روزی دو کیت از سخنان من در مجمعی می‌خواند -

قطعه

بگزارِ من چو در آمد حدهٔ نمکین - نمک رناده کند بر حراحتِ ریشان *
 چه بودی - از سرِ رُلش دستم افتادی - چو آستینِ کرمان دستِ درویشان *
 طائفهٔ از دوستان بر لُطفِ اس سخی - نه که بر حُسنِ سیرتِ خویش - گواهی داده
 بودند و آفرین کرده - و او هم در آن حملهٔ منالعه نموده و بر توتِ صحبتِ دیرین
 تأسفِ حرده و مخطای خویش مُعترف شده * معلوم کردم که از طرفِ او هم رعنتی
 هست - این چند بیت بوِشتم و صلح کردم *

قطعه

نه ما را در میان عهد وفا بود ؟ حقا کردی و بد عهدی نمودی *
 بیکبار از جهال دل در تو بستم - بدانستم که بر گردی بروی *
 هنوزت گرسر صلحست - نار آیی - کران مقبولتر ناشی که بودی *

حکایت ۱۳

یکی را زی صاحب جمال در گذشت - و مادرِ رن پیرِ فرتوتِ بعلتِ کابین در خانه
 او نماند * مرد ار محاورتِ او بجان آمده بود و چارهٔ نداشت * یکی از دوستان پرسیدش -
 که چه گونه در فراقِ یارِ عزیز؟ گفت - نا دیدنِ رن بر من چنان دشوار نمی‌آید که
 ندیدنِ مادرِ رن *

مثنوی

کُلِ تقارحِ رمت و خارِ نمائد - گنج برداشتند و مار نمائد *
 دنده بر تارکِ سِنالِ دندن - حوشرار روی دشمنان دیدن *
 واجِست از هزار دوسب بُرد - تا یکی دشمنیت بناد دید *

حکایت ۱۴

یاد دارم که در آنام حوایِ گُدر داشتم نکوئی و نظر داشتم نماه روئی در تموری - که
 حرورش دهال خوشانیدی و سمویش معرِ اسُکوانِ خوشانیدی * ار صُعبِ بشرت

قطعه

علي الصَّبَاحِ بروي تو هر که بر خيزد - صَبَاحِ رُوِزِ سلامت برو مسا باشد *
 بد اختری چو تو در صحبت تو بایستی - ولي - چنانکه توئی - در جهان کجا باشد؟
 عجبت آن که غراب هم از مُجاوَرَتِ طوطي بجان آمده بود و ملول شده - لا حَوْلَ
 کنان از گردشِ گيتي همي نالید - و دستهايِ تَعَابُنِ بر يکديگر همي مالید و میگفت -
 این چه بختِ نِگونست و طَالِحِ دُونِ و اَيَّامِ بُو قلمون؟ لائِقِ قَدْرِ مَنِ آنستي که با زايي
 بر ديوارِ باغي خرامان همي رفتي *

بيت

پارسا بس این قدر زندان - که بُودِ در طَوِيلَه رِنْدان *
 تا چه گُنه کردم که روزگارم بَعْقُوبَتِ آن در سِلَكِ ضَحَبَتِ چنين ابلهي خود راي و نا
 جِنسِ خَيْرَه روي بچنين بند و بلا مُبتلا گردانیده است؟

قطعه

کس نیاید بپاي ديواري - که بر آن صورتِ نگار کنند *
 گر ترا در بهشت باشد جاي - ديگران دوزخ اختيار کنند *
 این مثل بدان آورده ام تا بدانی - که چندان که دانارا از نادان نفرتست - نادان را نیز
 از صحبتِ دانا و حَشْتتست *

قطعه

زاهدي در میانِ رِنْدان بود - زان میانِ گفت شاهدي بَلْخِي -
 گر مَلُولِي ز ما - تَرُشِ مَنَشِين - که تو هم در میانِ ما تلخي *

رباعي

جمعي چو گُل و لاله بهم پیوسته - تو هیزم خُشکِ در میانِ شان رُسْتَه -
 چون بادِ مُخَالِفِ و چو سرما ناخوش - چون برفِ نَشِستَه و چو یخِ بر بستَه -

حکایت ۱۳

رفیقي داشتم - که سالها با هم سفر کرده بودیم و نمک خورده و حُقُوقِ صُحبتِ ثابت
 شده * آخر بسببِ اندکِ نفعي آزارِ خاطرِ من روا داشت و دوستي سپري شد - و

باب پنجم

قطعه

سده در ناغ - گهه اند - حوشست - دادند آن کس که اس سخن گوید -
 یعنی ار روی نیکوان حظِ سر دلِ عشاق بیشتر جوید *
 بوستان تو گدنا زار بست - بس که بر میگی و میروند *

انصاً

گر صبر کنی ورنه کنی - موی ننگوش - وین دولتِ انامِ نکوئی - دسر آند *
 گردسب کجا داشتی - همچو تو بر رش - نگداشمی تا نقیامت که بر آید *

قطعه

سؤال کردم و گفتم - جمالِ رویت را چه شد ؟ که مورچه در گردن مایه حوشیدست *
 جواب داد - ندانم چه بود روبم را - مگر نماتم حسنم سیاه پوشیدست *

حکایت ۱۱

یکی از علمای پرسیدند - که کسی تا ماه روئی در حلوت نشسته و درها بسته و دریا
 حفته و نفس طالب و شهبوب عالم - چنان که عرب گوید - التَّمْرُ نَائِعٌ وَ النَّاطُورُ عَيْرُ
 مَائِعٍ - هیچ کس نباشد که نفوسِ ناروی پرهیزگاری سلامت ماند ؟ گف - اگر ار ماه
 روان سلامت ماند - از زبان ند گویان بی سلامت ماند *

شعر

وَ اِنْ سَلِمَ الْاِنْسَانُ مِنْ سُوءِ نَفْسِهِ - فَمِنْ سُوءِ طَبِّ الْمُدْعَى لَيْسَ يَسْلَمُ *

نیب

شاید پس کارِ حوشتن نشستن - نیک نتوان زبان مردم بستن *

حکایت ۱۲

طوطی را تا راعی در قفس کردند * طوطی از قفس مشاهده او مشاهده میگرد و میگفت -
 اس چه طلعتِ مکروهست و هیأتِ معروف و منظرِ ملعون و شمائلِ نامورس ! تا سراب
 النَّبِيِّ نَأْيَتِ نَبِيِّ وَ نَبِيَّكَ نَعْدُ الْمَشْرِقِيِّنَ !

در عُنُقوانِ جوانی - چنان که افتد دانی - با شاهدِ پسریِ سری داشتیم بحکمِ آن که حلّی داشت طیبُ الادا - و خلّی داشت کالبدِ اِذا بدا *

بیت

آنکه نباتِ عارضش آبِ حیات میخورد - در شکرش نَگه کند هرکه نبات میخورد *
 اِنْفَاتًا بَخْلَافِ طَبَحِ اَز وِی حَرَکَتِی دِیدِم - نِپَسَنَدِیدِم - دَاسَم اَز صَحَبَتِ وِی دَر کَشِیدِم -
 و مِهْرَهٗ مِهْرِ اَو بَر چِیدِم و گفتم -

بیت

بِرُو - هِرْجَهٗ مِیبايِدَت پِیش گیر - سِر ما نَداری - سِر خَویِش گیر *
 شَنِیدِم کِه مِیروفت و میگفت -

بیت

شِبیرَهٗ گَر وِصَلِ اَفْتابِ نِخواهد - رَوْنَقِ بَازارِ اَفْتابِ نِکاهد *
 اِیْن بَگفت و سَفر کرد - و پَرِیْشانی او دَر دِلِ مَن اِثر کرد *

شعر

فَقَدتْ زَمَانَ الوَصْلِ وَ المَرْءَ جَاهِلًا بِقَدْرِ لَذِيذِ العَيْشِ قَبْلَ المَصَائِبِ *

بیت

باز آیی و مرا بُکش - که پِیشت مُردنِ خوشتر که پس از تو زندگانی بُردن *
 بعد از مدّتی باز آمد آن حلّی داوودی مُتغیّر شده و جمالِ یوسفی بزبان آمده و بر
 سیب زخندانش چون بهی گردی نشسته و رونقِ بازارِ حُسنش شکسته - مُتَوَقَّع که در
 کنارش گیرم - کناره گرفتیم و گفتم -

مثنوی

تازه بهار تو کُنون زرد شد - دیگِ مَنه - کاتش ما سرد شد *
 چند خرامی و تکبر کنی ؟ دولتِ پارینه تصور کنی ؟
 پیش کسی رو که طلبگار تُست - ناز بر آن کن که خریدار تُست *

حکایت ۸

یاد دارم که در آنام پیشین من و دوستی چون دو معر نادام در پوستی مُحبت
 میداشتیم * ناگاه اَتعاقِ عَینت اُفتاد * پس اَر مُدتی که نار آمد - عِتَاب سار کرد و
 کَله آعار بهاد - که درن مدّت قاصدی بفرستادی * گفتم - در نعم آمد - که دندۀ قاصد
 کمال تو روش گردد و من محروم *

قطعه

نارِ دَربینه مرا گو - بران تَوَنه مدّه - که مرا تَوَنه شمشیر خواهد بودن *
 رشک آمد که کسی سیرِ بگه در تو کند - نار گوم - که کسی سیر خواهد بودن *

حکایت ۹

دانشمندی را دیدم محبتِ شخصی گرفتار و راضی نگفتار - حَوَرِ فراوان بُردی و تحمّل
 بی کراں نمودی * ناری بطریقِ نصیحتش گفتم - میدادم که تُو در محبتِ اس منظور
 عِلّی بیسب و بنای اس مودتِ بر دَلّی - لائِقِ قدرِ علماء نباشد خود را مُتّم کردن
 و حَوَرِ بی ادبای بودن * گفتم - ای نار! دستِ عِتَاب از دامنِ روزگارم بدار - که
 نارها درن مصلح که تو می بینی فکر کرده ام و اندیشه نموده * صغر بر حفا سهلتر
 میماند که صغر اَرز *

مثنوی

هر که دل پیشِ دلبری دارد - رنش در دستِ دنگری دارد -
 آهوی پالهندگ در گردن بتواند بکویشتن رفتن *
 و حکما گفته اند - بر مُجاهده دل بهائ آسانترست که چشم اَر مُشاهده بر گرفتن *

مثنوی

روزی اردوسب گفتمش - ربهار! چند از آن روز کردم اِسْتِعَار *
 نکند دوسب ربهار از دوست - دل بهادم بر آنچه خاطر اوست *
 آنکه بی او سر نشاند بُرد - گر حفا بی کند - بماند برد *
 گر بُلطعم سرک خود خواند و بر سقهرم برآند - او دانند *

حکایت ۶

شبی یاد دازم که یارِ عزیزم از در درآمد - چنان بی خود از جای بر جستم که چراغم باستین کُشته شد *

شعر

سَرِي طَيْفٌ مَن يَجْلُو بَطْلَعَتِهِ الدَّجِي خَيْالًا يَرُفِقُنِي عَلَي الدَّلِيلِ هَادِيًا *
 أَتَانِي الَّذِي أَهْوَاهُ فِي عَكْسِ الدَّجِي فَقُلْتُ لَهُ أَهْلًا وَسَهْلًا وَ مَرْحَبًا
 شِگفت آمد از بختم - که این دولت از کجا؟

پس بنشست و عتاب آغاز نهاد - که چرا در حال که مرا دیدی چراغ بکشتی؟
 گفتم - گمان بردم که آفتاب بر آمد - و دیگر آنکه ظریفان گفته اند -

قطعه

چون گرانی به پیش شمع آید - خیزش اندر میان جمع بکُش -
 و رشک خنده ایست شیرین لب - آستینش بگیر و شمع بکُش *

حکایت ۷

دوستی داشتم و مدت‌ها ندیده بودم - روزی مرا پیش آمد * گفتم - کجائی؟ که مشتاق بودم * گفت - مشتاقی به که ملولی *

مثنوی

دیر آمدی - ای نگارِ سرمست! زودت ندهم ز دامن دست *
 معشوقه که دیر دیر بیند - آخر به از آنکه سیر بیند *
 شاهد که با رؤیقان آید بجفا کردن آمده است - بحکم آنکه از غیرت و مضادت خالی نباشد *

بیت

إِذَا جِئْتَنِي فِي رُفْقَةٍ لِتَزُرُونِي - وَإِن جِئْتَ فِي صَلْحٍ فَانْتَ مَحَارِبٌ *

قطعه

بیك نفس که در آمیخت یار با اغیار بسی نماند که غیرت وجود من بکُشد *
 بخنده گفت - که من شمع جمعم - ای سعدی! مرا از آن چه - که پروانه خوبستن بکُشد؟

ناب پنجم

شعر

اگر خود همت سنج ار بر جوانی - چو آشتی - الف بی تی بدای *
گفتش - چرا نام من سخی گوئی ؟ که از حلقه درویشانم - بلکه حلقه نگوش ایشام *
آنکه بقوت استیاس محبوب از میان تلاطم امواج محبت سر بر آورد و گفت -

دیت

عجاست نا وجودت که وجود من نماد - تو نگفتی اندر آئی و مرا سخی نماد *
این نگفت و نعره برد و جان بحق تسلیم کرد *

دیت

عجب ار کشته باشد بدر حیمه دوست - عجب ار رنده - که چون جان بدر آورد سلیم *

حکایت ۵

یکی از متعلمان کمال بهجتی داشت و طیب لُحْتی - و معلّم را ارتحاکه حسّ
شرفتمس با حسّ بشره او میل تمام بود - تا حدّی که غالب اوقاتش درین بودی
که گفتی -

قطعه

به آچنان بقو مشغولم - ای بهشتی روی ! که یاد حوشتم در صمیر می آید *
ر دیدم بتوانم که دنده بر ندم - و گر مُقاسله دیدم - که تیر می آید *
داری بسر گفتش - آچنان که در آداب درس من نظر می درمائی - در آداب نفس
من بپر نامل فرمای - تا اگر در احقاق من ناپسندی باشد - بر آن مُطلع گردان - تا
دفع آن نکوشم * گفت - این از دیگری پرس - که آن نظر که نا تو مرا ست - حر
حدر نمی دیدم *

قطعه

چشم ندانیدش - که بر کنده ناد ! عیب نماند هوش در نظر -
ور هری داری و هماد عیب - دوست ندیدم حُر آن دک هبر *

مثنوی

تو که در بندِ خویشتن باشی - عشقِ بازی دروغ زن باشی *
گر نیابی بدوست ره بُردن - شرطِ عشقت در طلب مردن *

بیت

گر دستِ دهد که آستینش گیرم - ورنه بروم بر آستانش میرم *
مُتعلّقان را - که نظر در کار او بود و شفقت بر روزگار او - پندش دادند و بندش نهادند -
سودی نکرد *

بیت

پند ارچه هزار سودمندست - چون عشق آمد - چه جای پندست ؟

ایضاً

دردا - که طبیب صبر میفرماید - وین نفسِ حریص را شکر می باید *

مثنوی

آن شنیدی ؟ که شاهدی بنهفت با دل از دست رفته می گفت -
تا ترا قدرِ خویشتن باشد - بیشِ چشمت چه قدر من باشد ؟
آورده اند که مر آن پادشاه زاده را که مطمحِ نظر او بود خبر کردند که جوانی بر
سر این کوی مداومت میکند خوش طبع و شیرین زبان - سخنانِ غریب و نُکته‌های
لطیف از وی میشنوند - چنین مینماید که شوری در سر دارد و دل آشفته است *
پسر دانست که دل آویخته اوست و این گردِ بلا انگیزه او - مرکبِ بجانب او راند *
چون دید که بنزدیک او می آید - بگریست و گفت -

بیت

آن کس که مرا بُکشت باز آمد پیش - مانا که دلش بسوخت بر کشته خویش *
چندانکه ملاحظت کرد و پرسید - که از کجائی ؟ و چه نام داری ؟ و چه صنعت
دانی ؟ مسکین در قعرِ محبت چنان مُستغرق بود که مجالِ دم زدن نداشت - و لطیفان
گفته اند -

باب پنجم

بیت

علام آنکش باید و حِشمتِ رن - نُودِ ندههٔ نارینِ مُشتِ رن *

حکایت ۳

پارسائی را دیدم محبتِ شخصی گرفتار آمده و رازش اریزده بیرون فتاده * چندان که
عرامت و ملامت کشیدی - ترکِ اتّصالِ او نکردی و گمتی -

قطعه

کوتاه بکنم رِ دامت دست - در حدودِ یربی نتیجِ تیرم *
عیرارتو ملان و ملجا ام بیست - هم در تو گُرنم ار گُرنم *
ناری ملامتش کردم و گفتم - که عقلِ بیبست را چه شد که نفسِ حسّیست برو عالم
آمد؟ رمائی بتعکّر فرو رفت و گمت -

قطعه

هر کجا سلطانِ عشقِ آمد - نمادِ توتِ ناروی تقوی را محل *
یابکِ دامس چون رسد بیچارهٔ او فتاده تا گریبان در وحل ؟

حکایت ۴

نکی را دل از دست رفته بود و ترکِ جان گفته - و مَطْمَعِ نظرش حلیِ خطرناک و در
وَرطَهٔ هلاک - نه لعمهٔ که مُتصوّر شدی که نکام آید - و یا مرعی که دمام اُفتد *

بیت

چو در چشمِ شاهد نیاند ررت - رر و حاکِ یکسان نماید نرت *
نارانِ بطرقتِ نصیحتس گفتند - که ارنِ حنالِ مُحالِ تحب کس - که حلقی هم ندی
هوس که تو داری اسیرند و پای در رخت * بدآید و گمت -

قطعه

دوستان گو - نصیحتم مکید - که مرا دیده بر اِرادتِ اوست *
حسکِ حوسان بر برِ پاکه و کُتفِ دشمنان را کُشد - و حوسانِ دوست *
شرطِ مودت باشد ناندشهٔ جان دل از مِهْرِ حانان بر داشتن *

باب پنجم

در عشق و جوانی

حکایت ۱

حسن میمندی را گفتند - که سلطان محمود چندین بندهٔ صاحب جمال دارد که هر یک بدیع جهانی اند - چه گونه است که با هیچ کدام آن میل خاطر ندارد که با ایاز - با وجود آنکه زیاده حسن ندارد؟ گفت - نشنیده؟ که هر چه در دل آید در دیده نکو نماید *

قطعه

کسی بدیدهٔ انکار گر نگاه کند - نشان صورت یوسف دهد بناخوبی *
و گر چشم ارادت نظر کنی در دیو - فرشته ات بنماید بچشم و گروبی *

مثنوی

هر که سلطان مرید او باشد - گر همه بد کند - نکو باشد *
و آن که را پادشه بیندازد - کسش از خیل خانه ننوازد *

حکایت ۲

گویند - خواجه را بندهٔ نادر الحسن بود * با وی بسبیل مودت و دیانت نظری داشت *
با یکی از دوستان گفت - دریغ! این بندهٔ من - با حسن شمائلی که دارد - اگر زبان دراز و بی ادب نبود - چه خوش بودی! گفت - ای برادر! چون اقرار دوستی کردی - توقع خدمت مدار - که چون عاشقی و معشوقی در میان آمد - مالکی و مملوکی برخاست *

قطعه

خواجه با بندهٔ پری رخسار چون در آید ببازی و خنده -
چه عجب گرچو خواجه حکم کند - وین کشد بارِ ناز چون بنده؟

باب چهارم

حکایت ۱۴

ناخوش آوازی ببانگِ بلند قرآن می خواند * صاحب دلی برو بگذشت و گفت - ترا
مُشاهده چندست؟ گفت - هیچ * گفت - پس چرا این همه خود را زحمت
میدهی؟ گفت - از برای خدا میخوانم * گفت - از بهر خدا بخوان!

بیت

گر تو قرآن بدین نمط خوانی - ببری رونقِ مسلمانی *

بیت

اِذَا نَهَقَ الْخَطِيبُ أَبُو الْفَوَارِسِ - لَهُ صَوْتُ يَهْدِي الصَّطْحَ فَارِسِ *

مردم قریه - بعثت جاهی که داشت - بلیتتش همیکشیدند و اذیتش مصلحت نمی دیدند - تا یکی از خطبای آن اقلیم - که با او عداوت نهانی داشت - باری بیورش آمده بودش - گفت - ترا خوابی دیده ام * گفت - خیر باد - چه دیده؟ گفت - چنان دیدم که آواز خوش داشتی و مردم از انفاس تو در راحت بودند * خطیب لختی اندیشید و گفت - مُبارک خوابست که دیدی - که مرا بر عیب خود واقف گردانیدی * معلوم شد که آواز ناخوش دارم - و خلق از من در رنجند * عهد کردم که پس ازین خطبه بخوانم *

قطعه

از صحبتِ دوستان برنجم - کاخلاق بدم حسن نمایند -
عیبم هنر و کمال بینند - خارم گل و یاسمن نمایند *
کودشمن شوخ چشم بی باک - تا عیب مرا بمن نمایند ؟

حکایت ۱۳

یکی در مسجدِ سنجار بانگِ نماز گفתי باوازی که مستمعان را ازو نفرت آمدی - و صاحبِ آن مسجد امیری بود عادل و نیک سیرت - نخواستش که دل آزرده گردد - گفت - ای جوانمرد ! این مسجد را مردمان قدیمند که هر یکی را پنج دینار مرسوم مقرر داشته ام - اکنون ترا ده دینار میدهم تا بجای دیگر بروی * برین اتفاق افتاد و برفت * بعد از مدتی در گذری پیش امیر باز آمد و گفت - ای خداوند ! برهن حیف کردی - که از آن بقعه ام بده دینار بیرون کردی * آنجا که اکنون رفته ام بیست دینار میدهند تا جای دیگر روم - قبول نمی کنم * امیر بخندید و گفت - زنهار نسنانی - که زود باشد که به پنجاه دینار راضی گردند *

بیت

به تیشه کس نخرشد ز روی خارا گل چنان که بانگِ درشت تو میخراشد دل *

باب چهارم

قطعه

حانه‌را - که چون تو همسایه اسب - ده دیرم سیم کم عیار آورد -
لیکس امیدوار باشد بود - که پس از مرگ تو هرگز آورد *

حکایت

یکی از شعرا پیش امیر دربان رست و ثنا نگفت * فرمود تا حمامه آرو بدر کردند *
سگان در قفا افتادند * حواست تا سگی نر دارد - زمین بخ گرفته بود - عاجز شد *
گفت - این چه حرامزاده مردماند! که سگ را کشاده و سگ را بسته * امیر از غرّه
می‌دند - بشدید - سختدید و گفت - ای حکیم! چیزی بجوای * گفت -
حمامه خود میکواهم - اگر انعام فرمائی *

بمستأمنه اهل مصرع - و مستأمنه اهل مصرع

رَصِيْبًا مِّنْ نَّوَالِكِ بِالرَّحِيلِ

نیت

امیدوار بود آدمی بخیر کسان - مرا بخیر تو امید نیست - ده مرسان!

سالار دربان را نرو رحمت آمد - حمامه او را نار فرمود - و قنای پوستینی نر آن مرید
کرد - و درمی چند نداد *

حکایت ۱۱

مُحَمِّمِي حَافِهٍ دَرِ اَمَدٍ - یکی مرد دیگانه دید ناری او بهم نشسته * دشنام داد و سقط
گف * فتنه و آشوب نر حاسب * صاحب دلی نر حال واقف شد و گفت -

نیت

دو نر آوج ملک چه دانی چیسب - چون ندانی که در سرای تو کیسب؟

حکایت ۱۲

حطیبی کرده الصوت خود را خوش آوار پنداشتی و فرناک بیرونه برداشتی * گفتمی
بعیت عراب العین در پرده الحان اوست - یا آیب "ان انکر الاصوات لصوت الحمیر"
در شان او *

باب چهارم

حکایت ۶

سُحْبَانِ وَاثِلِ رَا در فصاحت بی نظیر نهاده اند بحکم آنکه بر سر جمع سالی سخن گفتی و لفظی مکرر نکردی - و اگر همان سخن اتفاق افتادی بعبارتی دیگر بگفتی - و از جمله آداب ندامی حضرت پادشاهان یکی اینست *

مثنوی

سخن - گر چه دل‌بند و شیرین بود - سزاوار تصدیق و تحسین بود -
چو باری بگفتی - مگو باز - پس - که حلوا چو یکبار خوردند و بس *

حکایت ۷

یکی را از حکما شنیدم - که میگفت - هرگز کسی بجهل خویش اقرار نکرده است - مگر آن کس که چون دیگری در سخن باشد - همچنان تمام نا گفته - سخن آغاز کند *

مثنوی

سخن را سرست - ای خردمند! و بن - میاور سخن در میان سخن *
خداوند تدبیر و فرهنگ و هوش نگوید سخن تا نه بیند خموش *

حکایت ۸

تئی چند از نزدیکان سلطان محمود حسن میمندی را گفتند - که سلطان امروز چه گفت ترا در فلان مصلحت؟ گفت - بر شما هم پوشیده نماند * گفتند - آنچه با تو گوید - که ظهیر سریر سلطنتی و مشیر تدبیر مملکت - با مثال ما گفتن روا ندارد * گفت - با اعتماد آن که داند که با کسی نگویم - پس چرا همی پرسید؟

بیت

نه هر سخن که بر آید بگوید اهل شناخت * بسر شاه سر خویش در نشاید باخت *

حکایت ۹

در عقد بیع سرائی متردد بودم * جهودی گفت - بخیر - که من از کدخدایان قدیم این محلت - وصف این خانه - چنانکه هست - از من بپرس - که هیچ عیبی ندارد *
گفتم - بجز این که تو همسایه من باشی *

باب چهارم

داشمدان نشستی زبان ار گفتن نه سنی * ناری پدر گفتش - ای پسر! تو نیرار آنچه دایی چرا نگویی؟ گفت - ترسم که ار آنچه ددام پرسند و شرمسار گردم *

قطعه

آن شنیدی؟ که صوفی میگوید ربرعلی حوش میخی چند -
آستینش گرفت سرهنگی - که نیا - نعل برستورم ند *

بیت

گفته - ندارد کسی نا تو کار - ولی - چون نگفتی - دلیلش بیار *

حکایت ۴

یکی را ار علمای معتبر مناظره افتاد نا یکی ار ملاحظه لعنة الله علی حده * بحجت نا او بر نیامد * سپر بیداحب و برگشت * کسی گفتش - ترا - نا چندس علم و ادب که داری - نا بی دینی بر نیامدی؟ گفت - علم من قرآنسب و حدیث و گفتار مشایخ - و او ندینها معتقد نیست و نمیشود - مرا شنیدن گرفتار او چه کار آید؟

بیت

آن کس که نقرآن و حنر زو برهی - آست حوانش - که حوانش بدهی *

حکایت ۵

حالیوس حکیم الهامی را دید - دست در گریبان داشمدی رده بود و بی حرمتی میکرد * گفت - اگر این دانا بودی کار او نا نادان ندیبا نرسیدی - که گفته اند -

مثنوی

دو عاقل را نباشد کس و پیگار - نه دانائی ستیرد نا سَنکسار *
اگر نادان بوحش سحت گوید - حردمعدش نرعی دل بحوید *
دو صاحب دل نکه دارند موئی - همیدرون سرکش و آرم حوئی *
و گزار هر دو جانب جاهلاند - اگر ربحیر باشد - نگسلاند *
یکی را رشت حوئی داد دشنام - تحمل کرد وگفت - ای بیلک ورحام !
بقرانم که حواهی گفت "آمی" - که دنام عیب من چون من ندانی *

باب چهارم در فوائدِ خاموشي

حکایت ۱

يکي رُ از دوستان گفتم - که اِمْتِنَاعِ سِنين گفتمم بعلتِ آن اختيار آمده است - که غالب اوقات در سِنين نيك و بد اتفاق مي افتد و ديده دشمنان جز بر بدی نمی افتد *
گفت - دشمن آن به که نيکي نه بيند *

شعر

وَ أَخُو الْعَدَاوَةِ لَا يَمُرُّ بِصَالِحٍ - إِلَّا وَ يَلْمِزُهُ بِكَذَابٍ اِشْرٍ *

بیت

هنر چشمِ عداوتِ بزرگتر عیبی ست * گلست سعدی - و در چشمِ دشمنان خارست *

بیت

نور گیتی فرورز چشمه هور زشت باشد چشمِ موشکِ کور *

حکایت ۲

بازرگانی را هزار دینار خسارت افتاد - پسر را گفت - نباید که با کسی این سخن در میان نهدی * گفت - ای پدر! فرمان تراست - نگویم - ولیکن باید که مرا بر فائده این مطلع گردانی که مصلحت در نهان داشتن چیست؟ گفت - تا مصیبت دو نشود - یکی نقصان مایه - و دوم شمانتِ همسایه *

بیت

مگو انده خویش ب دشمنان - که "لا حول" گویند شادی گنان *

حکایت ۳

جوانی خردمند از فنون فضائل حظی وافر داشت و طبعی نافذ * چندانی که در محافل

باب سوم

مثنوی

گوش تواند که همه عمر وی بشود آوارِ دُف و چنگ و نی -
 دنده شکیدر تماشای ناغ - بی گل و بسرن سر آرد دماغ -
 گر نبود بالش آگنده پر حواس توان کرد حجر ربر سر -
 در نبود دلبز همجوانه پیش - دسا توان کرد در آعُشِ حوش -
 و یس شکم بی هر پیچ پیچ صبر ندارد که سارده نه هیچ *

باب سوم

تا انگشتری را برگزیدند و نصب کردند - تا هر که تیر از حلقه انگشتری بگذراند -
 خاتم وی را باشد * اتفاقاً چهار صد حکم انداز در خدمت ملک بودند - بینداختند -
 جمله خطا کردند * مگر کودکی که بر بام ریاطی ببازرچه تیر هر طرف همی انداخت -
 بان صبا تیر او را از حلقه انگشتری گذرانید * خلعت و نعمت یافت - و خاتم بوی
 ارزنی داشتند * آورده اند که پسر تیر و کمان را بسوخت * گفتندش - که چرا چنین
 کردی؟ گفت - تا رونقی نخستین بر جای بماند *

قطعه

که بود کر حکیم روشن رای بر نیاید درست تدبیری *
 گاه باشد که کودکی ندان بغلط بر هدف زند تیری *

حکایت ۲۸

درویشی را شنیدم که در غاری نشسته بود و در بروی جهان بسته - و ملک و سلاطین را
 در چشم او شوکت نمانده *

قطعه

هر که بر خود در سؤال کشاد - تا بمیرد نیازمند بود *
 آرز بگذار و پادشاهی کن! کردن بی طمع بلند بود *
 یکی از ملک آن طرف اشارت کرد - که توقع بکرم و اخلاق بزرگان آنست - که بند
 و نمک با ما موافقت کنند * شیخ رضا داد - بحکم آن که اجابت دعوت شد
 است * دیگر روز ملک بعد از قدمش رفت * عابد برخاست و ملک را در کنار گرفت
 و تلافی کرد و ثنا گفت * چون ملک رفت یکی از اصحاب پرسید - که چندین
 ملاطفه که تو امروز با پادشاه کردی خلاف عادت بود * گفت - نشنیده که

گفته اند -

بیت

که بر سماط بنشستی - واجب آمد بخدمتش برخاست *

دَابِ سَوْم

بود از حالتِ کُشَنی و حَوْرِ مَلَّج - و حَفایِ رُوسَنانِ بر سرِ چاه - و عَدْرِ کاروادیانِ در راه - با پدر می‌گفت * پدر گفتم - ای پسر! نگفتمت بهنگامِ رفتن - که تَهیِ دستارِ دستِ دلیریِ بسته است و پَخته شریِ شکسته ؟

دیب

چه حوشِ گفتم آن تَهیدسبِ سِلحُشورِ حویِ بر بهتر از پَکاهِ مَسِ روز *
 پسر گفتم - ای پدر! تا ریحِ ندیِ گنجِ بر نداری - و تا حانِ درِ حطرِ بی‌بیِ بر دشمنِ طفرِ بیایی - و تا دانهِ بر بیفشایِ حرمِ بر نگیری - بینی که ناندکِ رخی که بر دمِ چه راحتِ حاصلِ کردم ؟ و ندیشی که حوردمِ چه مائهٔ عسلِ بدستِ آوردم ؟

دیب

گرچه بیرونِ رِ رِزقِ نتوانِ خورد - در طلبِ کاهلیِ نشاند کرد *

دیت

سسه : عواصِ گراندهشه کند کامِ بهنگت - هرگز نکند دَرِ گرانِ مایهٔ چنگت *
 آسیا سنگتِ رزینِ متحرکِ بیست - لا حرمِ تحمّلِ بارِ گرانِ همیکند *

قطعه

چه حوردِ شیرِ شُرّهٔ در بُ عار ؟ نارِ افتادهٔ را چه قوتِ بُود ؟
 گر تو در حانهٔ صیدِ خواهی کرد - دست و پاستِ چو عنکبوتِ بُود *
 پدر گفتم - ای پسر! درسِ بوبتِ ترا فلکِ ناوری کرد و اعدالِ رهبری - با کُلبِ از حار و حارتِ از پا بدر آمد - و صاحبِ دولتیِ تو رسید و بر تو بخشود - و کُشُرِ حالتِ را نفعدیِ حبر کرد - و چیدینِ اتعاقِ نادر افتد - و بر نادر حکمِ نتوانِ کرد * ربههار تا کردِ این دامِ نگرندی *

دیب

صیادِ سهٔ هر نارِ شکاریِ سرد - باشد که یکیِ روزِ پلنگشِ بدر *
 چنان که یکیِ از ملوکِ یارس - حرسها اللهُ تعالیٰ نگینیِ گرامانهٔ در انگشتریِ داش * ناریِ حکمِ تفرحِ نا تعیِ چند از حاصِلِ مُصلّایِ شیرازِ بیرونِ رست - فرمود

باب سوم

دزدان - چنان که حکایت کنند - که اعرابی را درمی چند گرد آمده بود - بشب از تشویش دزدان تنها در خانه خوابش نمیبرد * یکی را از دوستان پیش خود خواند - تا وحشت تنهایی بیدار او مُنصرف کند * شبی چند در صحبت او بود * چندان که بر درمهاش وقوف یافت - بتمامی ببرد و سفر کرد * بامدادان بدیدندش عُریان و گریان * کسی گفتش - حال چیست؟ مگر آن دره‌های ترا دزد برد؟ گفت - لا و الله - بدرقه برد *

قطعه

هرگز ایمن زیار نه نشستم - تا بدانستم آنچه خصلت اوست *
 زخم دندان دشمنی بترست - که نماید بچشم مردم دوست *
 یاران! چه دانید که این هم از جمله دزدان باشد - و بعیاری در میان ما تعبیه شده؟
 تا بهنگام فرصت یارانرا خبر کند * مصلحت آن می بینم که سر او را خفته بگذاریم و رخت برداریم * کاروانیانرا تدبیر پیر استوار آمد و مهابتی از مشیت زن در دل گرفتند - رخت برداشتند و جوانرا خفته گذاشتند * آنکه خیر یافت که آفتاب بر کتفش تافت * سر بر آورد - کاروانیانرا ندید * بی چاره بسی بگردید و راه بجائی ندانست * تشنه و گرسنه و بی نوا روی بر خاک و دل بر هلاک نهاده میگفت -

بیت

مَی دَا یَحْدِثُنِی و مَرَّ الْعِیْسُ - مَا لِلْغَرِیْبِ سِوَى الْغَرِیْبِ اَنْیْسُ *

بیت

درشتی کند با غریبان کسی - که نا بوده باشد بغربت بسی *
 مسکین درین سخن بود که پسر پادشاهی بصید از لشکریان دور افتاده و بر بالای سرش ایستاده * این سخن بشنید و در هیأتش همی نگر بست - دید صورت ظاهرش پاکیزه و سیرت حالش پریشان * پرسید - که از کجائی؟ و بدین جایگه چه گونه افتادی؟
 برخی از آنچه بر سر او رفته بود اعادت کرد * ملک زاده را بر حالت تباه او رحمت آمد - خلعت و نعمت داد - و معتمدی با وی فرستاد تا بشهر خویش آمد * پدر بدیدن او شادمانی کرد و پر سلامت حالش شکر گذارد * شبانگاه از آنچه بر سر او گذشته

دیت

چه حوش گمت یکتاش نا حیلتاش ! چو دشمن خراشیدی ایمن مناش *

تطمه

مشو ایمن - که تنگ دل گردی چو ر دستت دلی تنگ آید *

سنگ بر باره حصار مرس - که بُود کر حصار سنگ آید *

چندانکه مقود کشتی بر ساعد بیچید و بر نالای ستون روت - ملاح روم ار کتش در گسلاید و کشتی براند * بیچاره متحیر نماند * روزی دو نل و محبت کشید * روز سوم حواش گردان گومت و در آتش انداحت * بعد از شتاروزی دگر در کنار افتاد - ار حیانش رمقی مانده بود - برگ درختان حورس گومت و بدج گیاهان بر آوردن * تا اندک مایه قوت یامت - سر در بیانان بهاد و همیروت ت ارتشگی بی طامت شد * سر چاهی رسید * قومی بر او گرد آمده بودند و شربت آبی نه پشیری همی آشامیدند * حواش را چیری نبود - چندانکه طلب کرد و بیچارگی نمود رحمت بیاروند * دست تعدی درار کرد - میسر نشد * تعی چندرا فرو گومت - مردان غله کردند و بی مغانا بردند - محروم شد *

تطمه

پشه چو پر شد برید پیلرا با همه مردی و صلانت که او ست *

مورچگان را چو بُود ایتفاق - شیر ژبان را بدراسد پوست *

حکم صورت در بی کاروایی افتاد و روت * شانگاه رسیدند بمقامی که ار دران بر خطر بود * کارواییان را دند لرزه بر اندام افتاده و دل بر هلاک بهاده * گمت - اندیشه مدارد - که درس میان یکی معم که تنها پخته مردرا حواش دهم - و دنگر حوادان هم یاری کند * کارواییانرا نلاب او دل قوی گشت - و بصحتش شدهایی کردند - و براد و آتش دستگیری واجب داشتند * حواش را آتش معده دلا گرفته بود - و بدای طامت ار دست رفته * نعمه چند ار سر اشتها تناول کرد و دهی چند آب در بی آشامید - تا دبو درونش بیارامید و حواش در رون و محبت * پسر مردی جهان دنده در کارواش بود * گمت - ای یاران ! من ارین نذرتة شما اندشنامک دیش ار آن که ار

باب سوم

زبانِ ثنا بر کشود * چندانکه زاری کرد یاری نکردند * ملاح بی مروت ازو بخنده بر
گردید و گفت -

بی زرتوانی که کنی بر کس زور - گرز ز داری - بزور محتاج نه *
شعر

ز ندراری - نتوان رفت بزور از دریا * زور ده مرد چه باشد؟ زریک مرد بیار *
جوایز دل از طعنه ملاح بهم بر آمد * خواست ازو انتقام کشد * کشتی رفته بود * آواز
داد - که اگر بدین جامه که پوشیده ام قناعت میکنی دریغ نیست * ملاح طمع در
جامه کرد و کشتی باز گردانید *

بیت

بدوزن شره دیده شوשמند * در آرد طمع مرغ و ماهی ببند *
چندانکه دست جوان بریش و گریبان ملاح رسید او را بخود در کشید و بی محابا فرو
گرفت * یارانش از کشتی بدر آمدند که پستی کنند * درشتی دیدند - پشت
بگردانیدند * جز این چاره ندانستند که بمصلحت گریند و باجرت مسامحت نمایند *

مثنوی

چو پرخاش بینی - تحمل بیار - که سهلی به بنده در کار زار *

لطانت کن آنجا که بینی ستیز - نبرد قز نر مرا تیغ تیز *

توانی که پیلی بمویی کشی * بشیرین زبانی و لطف و خوشی

بعذر ماضی در قدمش افتادند - و بوسه چند بنفاق بر سر و چشمش دادند - و بکش
در آوردند - و روان شدند * تا برسیدند بستونی که از عمارت یونان در آب ایس

بود - ملاح گفت - کشتی را خللی هست - یکی از شما - که زور آورتر باشد - بدین ستون
بر رود و خطام کشتی بگیرد - تا از عمارت عبور کنیم * جوان بغرور دلاوری که در سر

داشت از خصم دل آزاده نیندیشید - و قول حکمارا کار نبست که گفته اند - هر
کرا زنجی رسانیدی - اگر در عقب آن صد راحت رسانی - از پاداش آن یک رنج

ایمن مباش - که پیگان - اگرچه از جراحت بدر آید - آزار آن در دل بماند *

باب سوم

عیش - و آنکه ازین جمله بی بهره است - بخِیالِ باطل در جهان برود و دیگر کسش نام و نشان نبرد و نشنود *

قطعه

هر آنکه گردش گیتی بکین او برخاست - بغیر مصلحتش رهبری کند ایام *
 کبوتری که دگر آشیان نخواهد دید - قضا همی بردش تا بسوی دانه و دام *
 پسر گفت - ای پدر! قول حکمارا چه گونه مخالفت کنم؟ که گفته اند - رزق - اگرچه مقسومست - اما باساب حصول آن تعلق شرطست - و بلا - اگرچه مقدورست - از انواب نخل آن حذر واجب

قطعه

رزق هر چند بی گمان برسد - شرط عقلست جستن از درها *
 گرچه کس بی اجل نخواهد مرد - تو مرو در دهان از درها *
 درین صورت که منم با پیل دمان نزنم و با شیر زبان پنجه در انگم - پس مصلحت آنست که سفر کنم - که ازین بیش طاقت بی نوائی نمی آرم *

قطعه

چون مرد بر فتاد ز جای و مقام خویش دیگرچه غم خورد؟ همه آفاق جای اوست
 هر شب توانگری بسرای همی رود - درویش هر کجا که شب آمد سرای اوست *
 مرد خدا بمشرق و مغرب غریب نیست - هر جا که می رود همه مُلک خدای اوست *
 این بگفت و پدر را وداع کرد و همت خواست و روان شد و باخودش همی گفت -

بیت

هنرور - چو بختش نباشد بکام - بجایی رود کس ندانند نام *
 تا برسد بکنار آبی که سنگ از صلابت او بر سنگ همی آمد - و خروشش بفرسنگ همی رفت *

بیت

سهمگین آبی که مرغابی درو ایمن نبود - کمترین موج آسیاسنگ از کنارش در نبود *
 گروهی مردمان را دید هر یک بقراضه در معبر نشسته * جوانرا دست عطا بسته بود *

باب سوم

سوم - خوبروئي - که درون صاحب‌دلان بُمخالطت او ميل کند - که بزرگان گفته اند -
که اندکي جمال به از بسياري مال و روي زيبا مرهم دلهاي خسته است و کلید درهاي
بسته - لا جرم صحبتش را غنيمت شمارند و خدمتش را منت دارند *

قطعه

شاهد آنجا که رود عزت و حرمت بيند - در برانند بقهرش پدر و مادر خویش *
پر طأوس در آوازي مصاحف دیدم - گفتم - این منزلت از قدر تومي بينم پیش *
گفت - خاموش! هر آن کس که جمالي دارد - هر کجا پاي نهد دست بدارندش پیش *

نظم

چون در پسر موافقت و دلبري بود - اندیشه نيست گر پدر از وي بري بود *
او گوهرست * گو - صدق اندر عيان مباحث ! در یتيم را همه کس مشتري بود *
چهارم - خوش آوازي - که به حنجره داودي آب از جريان و مرغ از طيران باز دارد *
پس بوسيلت اين فضيلت دل مردمان صيد کند - و ارباب معني بماندست او
رغبت نمايند *

شعر

و سَمْعِي إِلَيِّ حَسَنِ الْأَغَانِي - مَن ذَا الَّذِي جَسَّ الْمَثَانِي *

قطعه

چه خوش باشد آواز نرم و خزين - بگوش حريفان مست صبح *
به از روي زيباست آواز خوش - که آن حظ نفس ست و اين قوت روح *
پنجم - پيشه‌وري - که بسعي بازو کفافي حاصل کند - تا آب رویش از بهر نان ريخته
نشود - که خردمندان گفته اند -

قطعه

گر بغريبي رود از شهر خویش - سختي و محنت نبرد پاره دوز *
ور بخرابي فتد از مملکت - گرسنه خُسپد ملک نيم روز *
چنين صفتها که بيان کردم در سفر موجب جمعيت خاطرست و داعيه طيب

باب سوم

بیت

کس بتواند گریب نامی دولت برود - کوشش بی فائده است و ستم بر نیروی کور *

بیت

گر بهر سپه موبد دو صد هرن باشد - هر کار بیاند چو سخت ند باشد *

بیت

چه کند روزمند و ازون سخت ؟ ناری سخت به که ناری سخت *
پسر گفتم - ای پدر ! فوائد سفر سناست - و عوائد آن بیشمار - از برهت خاطر و
حر منافع و دین عتبات و شدید عرائف و تفریح بلدان و مجاورت حلال و تحصیل
حاجه و علم و ادب و مرید مال و مُکنت و معرفت یاران و تحریب روزگاران - چنانکه
سائگان طریقت گفته اند -

قطعه

تا سدوگان حانه در گریوی هرگز - ای حام آدمی شبوی *
برو - اندر جهان تفریح کن - پیش از آن روز که جهان بروی *
پدر گفتم - ای پسر ! منافع سفر - برین معنی که گفتم - بسیارست - لیکن مُسَلِّم یعنی
طایفه راسخ - کُستین بارگانی - که با وجود نعمت و مُکنت و علمان و کنیزگان
دلانبر و شوگردان چنانک و دیر هر روز بشهری و هر شب بمعامی و هر دم بتفریحگاهی از
نعیم دنیا مُتمتع شود *

قطعه

منعم نیکو و دشت و دیاان عرب بیست - هر جا که رف حیمه رد و حوانگاه ساحب *
و آنرا که بر مُرک جهان دست دسارس - در ران بوم خوش عربست و ناشناخت *
دردم - علمی - که معطی شیرین و کلام نمکن و قوت نصاحت و مانه بلاعت هر جا
که رود خدمتش اقدام نمابد - و هر جا که بشیید اکرام کند *

قطعه

وجود مردم دانا مثال زرو طلّاس - که هر جا که رود قدر و قیمتش داند *
برگت زاده نادان شهروا ماند - که در دنابر عربش بهیم ستانسد *

حکایت ۲۵

ابلهي را دیدم خلعتي تمین در بر و مرکبي تازی در زیر و قصبی مصری بر سر * کسی گفت - سعدی! چگونه می بینی این دیبای معلم بر این حیوان لا یعلم؟ گفتم - خطی زشتست که باب زر نوشتست *

شعر

قَدْ شَابَهُ بِالْوَرِيِّ حِمَارٌ عَجَلًا جَسَدًا لَهُ خَوَارٌ *

قطعه

باده می نتوان گفت ماند این حیوان - مگر دُراعه و دستار و نقش بیرونش بگرد در همه اسباب ملک هستی او - که هیچ چیز نیابی حلال جز خونش *

قطعه

شریف - اگر متضعف شود - خیال مبنده که پایگاه بلندش ضعیف خواهد شد *
ور آستانه سیمین بمیخ زر کوبند - گمان مبر که یهودی شریف خواهد شد *

حکایت ۲۶

دزدی گدای را گفت - شرم نداری که از برای جوی سیم دست پیش هر لئیم دراز میکنی؟ گفت -

بیت

دستِ دراز از پی یک حبه سیم به که بپرند بدانگی دو نیم *

حکایت ۲۷

مشت زنی را حکایت کنند - که از دهر مخالف بفرغان آمده بود - و از حلق فراخ و دست تنگ بجان رسیده * شکایت پیش پدر بُرد و اجازت خواست - که غم سفر دارم - مگر بقوت بازو کامی فرا چنگ آرم *

بیت

فضل و هنر ضائعست تا ننمایند - عود بر آتش نهند و مشک بسایند *
پدر گفت - ای پسر! خیال محال از سر بدر کن - و پای قناعت در دامن سلامت کش - که بزرگان گفته اند - دولت نه بکوشیدنست - چاره آن کم جوشیدنست *

باب سوم

قطعه

وہ - کہ گر مُردہ باز گردیدی بمیان قبیلہ و پیوند -
 رَدِ میراثِ سخت تر بودی وارثانرا ز مرگِ خویشاوند *
 سابقہ معرفتی کہ در میان ما بود آستینش گرفتیم و گفتیم -

بیت

بخور - ای نیک سیرت سَره مرد ! کانِ نگوں بختِ گرد کرد و نخورد *

حکایت ۲۳

صیادی ضعیف را ماهی قوی در دام افتاد * طاقَتِ ضَبَطِ آن نداشت - ماهی نو
 غالب آمد و دام از دستش در رُود و برفت * متحیر شد و گفت -

قطعه

شد غلامی که آبِ حُو آرد - آبِ جو آمد و غلام ببرد *
 دام هر بار ماهی آوردی - ماهی این بار رفت و دام ببرد *
 دیگر صیّدانِ دریغ خوردند و ملامتش کردند - که چنین صیدی در دامت افتاد و
 نتوانستی نگاه داشتن ! گفت - ای برادران ! چه توان کرد ؟ مرا روزی نبود و ماهی را
 همچنان روزی مانده بود - و حکما گفته اند - صیّاکِ یِ روزی در دجله ماهی نگیرد -
 و ماهی بی اجل بر خُشکی نمیرد *

بیت

صیاد نه هر بار شکاری ببرد - باشد که یکی روز پلنگش ببرد *

حکایت ۲۴

دست و پا نبرده هرار پائی را بگشت * صاحبِ دلی برو بگذشت و گفت - سُبْحانَ اللّٰه !
 آنکه با هرار پایی که داشت - چون اجلش فرا رسید - از بی دست و پای نتوانست
 گریخت *

منظوی

چو آبد ز بی دشمنِ حانِ سِتّان - به بندد اجل پای مردِ دوان *
 در آن دم که دشمنِ پِیائی رسید - کمانِ کیانی نباید کشید *

باب سوم

نظم

آن شنیدستی که وقتی تاجری در بیابانی بیفتاد از ستور -
گفت - چشم تنگ دنیا دارا یا قناعت پُر کند یا خاکِ گور *

حکایت ۲۲

مالداري را شنیدم که به بخل چنان معروف بود که حاتم طائي بسخا * ظاهر حالش بنعمتِ
دنیا آراسته - و خستِ نفس در نهادش همچنان متمکن تا بجائی که نانی را بجائی از دست
ندادی - و گربه ابوهریره را بلقمه نخواستی - و سگ اصحاب کَهف را استخوانی نینداختی *
في الجملة کسی خانه او را ندیدی در کُشاده - و سفره او را سر کُشاده *

بیت

درویش بجز بوی طعامش نشمیدی - مرغ از پس نان خوردن او ریزه نچیدی *
شنیدم که بدریای مغرب راه مصر بر گرفته بود و خیال فرعونى در سر کرده * بادی
مُخالف گرد کشتی بر آمد - و دریا در جوش آمد * حتّی اذا ادركه الغرق -

بیت

با طبعِ ملولت چه کند دل که نسازد؟ شرطه همه وقتی نبود لائق کشتی -
دستِ دعا بر آورد و فریادِ بی فائده کردن گرفت - فاذا ركبوا في الفلك دعوا الله
مُخلصين له الدين *

بیت

دستِ تصرع چه سود بنده محتاج را؟ وقتِ دعا بر خدا و وقتِ کرم در بغل *

قطعه

از زر و سیم راحتی برسان - خویشتن هم تمتعی بر گیر *
و آنکه این خانه از تو خواهد ماند - خشتی از سیم و خشتی از زر گیر *
آورده اند که در مصر اقاربِ درویش داشت * بعد از هلاک او ببقیت مال او توانگر
شدند و جامه‌های کهنه بمرگ او بدریدند - و خز و دمیاطی ببریدند * هم در آن هفته
بکی را دیدم از ایشان بر باد پائی روان و غلامی دربی دوان * با خود گفتم -

نابِ سوم

بررگوازی باشد دستِ نمالی چون من گدای آلوده کردن - که حَوَّ حَوَّ نِکدائی فراهم آورده ام * گفت - عمی بیست - که نقاتار میدهم - الْجَبِيثَاتُ لِلْجَبِيثِينَ *

بیت

قَالُوا عَجِبِينَ الْكَلْسِ لَيْسَ بِطَاهِرٍ قَلْنَا نَسَدًا بِهِ شُقُوقَ الْمَعْرِ *

بیت

گر آب چاهِ نصرای نه پاکست - حُبوبِ مُرده میشوئی - چه ناکست ؟
شدیدم که سرارِ درمایِ ملکِ ناررد و حُحَّتِ پیشِ گومت و شوحِ چشمی نمود *
ملکِ درود تا مضمونِ حِطابِ را برُخرو و تَوْبُحِ اَرَوْبِ مُستَحْضِصِ کردند *

مثنوی

لطافتِ جو بر بیاند کار - سر نمی حرمتی کشد ناچار *
هر که بر حوشتن ناکشاید - گر ناکشد کسی بزو شاید *

حکایت ۲۱

دررگایی را دیدم که صد و پنجاه شتر بار داشت و چهل بنده خدمتگار * شمی در حرره کیش مرا کُحْرَه حوش برد و همه شب بیا رامید ارسجهای بر نشان گفتن - که فلان انبارم نترکستانست - و فلان بصاعت بهدوستان - و آن قَدائِه فلان رمینست - و فلان مال را فلان کس صمین * گاه گفتمی که حاطرِ اسکندره دارم - که هوایش حوشست - و نار گفتمی - بی - در نایِ معربِ مُشوشست * سعدیا - سفری دیگر در پیشست *
گر آن کرده شود - نَقِیَّتِ عمر نگوشه بِبِشیم * گفتم - آن کدام سفرست ؟ گفت -
گُرگُرِدِ پاریسی چمنِ حواهم بُردن - که شدیدم قِیَمَتِ عظیمِ دارم - و اَرَحَا کَاسَه چینی
رُومِ نَرَم - و دندایِ رومی بَهد - و یُولَادِ هندی سَحلَب - و آنکُیْمَه حَلِی نه یَمَس - و
بُرْدِ نمایِ بپاریس - از آن پس تَرکِ سفر کنم و ندکانی بشیم * چندانی ارنس مایکولیا
برو گفت که پیش طاوتِ گفتنش نماند * گفت - ای سعدی ! تو هم سخی نگوی
ر آنها که دیدی و شدیدی * گفتم -

حکایت ۱۸

هرگز از جورِ زمان نفالیده بودم - و از گردشِ آسمان روی در هم نکشیده - مَرّ وقتی که پایم برهنه بود و استطاعتِ پایِ پوشی نداشتیم * بجامعِ کوفه در آمدم دلنگ - یکی را دیدم که پای نداشت - شکرِ نعمتِ حق بجای آوردم و بر بی کفشی صبر کردم *

قطعه

مرغِ بریان بچشمِ مردم سیر کمتر از برگِ ترّه بر خوانست -
و آنکه را دستگاه و قدرت نیست - شلغم پخته مرغِ بریانست *

حکایت ۱۹

یکی از ملوک با تني چند از خاصان در شکارگاهي بزستان از شهر دور افتاد * شب در آمد - از دور دهی دیدند و بران و خانه دهقانی در آن * ملک گفت - شب آجا رویم تا زحمتِ سرما کمتر باشد * یکی از وزرا گفت - لائقِ قدرِ بلندِ پادشاه نباشد بخانه دهقانی رکب آجا کردن - همین جای خیمه زنیم و آتش بر فروزیم * دهقانرا خبر شد - ما حضری ترتیب کرد - و پیشِ سلطان حاضر آورد - و زمینِ خدمت ببوسید و گفت - قدرِ بلندِ سلطان بنزول کردن در خانه دهقان نازل نشدی - و لیکن خواستند تا قدرِ دهقان بلند شود * ملک را سخن او مطبوع آمد - شبانگه بمنزل او نزول کرد * دهقان خدمتِ پسندیده کرد * بامدادان ملک باو خلعت و نعمت داد * شنیدم که قدمی چند در رکابِ سلطان میرفت و میگفت -

قطعه

ز قدر و شوکتِ سلطان نگشت چیزی کم - از التفاتِ بهمان سرای دهقانی -
کلاه گوشه دهقان بآفتاب رسید - که سایه بر سرش افکند چون تو سلطانی *

حکایت ۲۰

گدای را حکایت کنند - که نعمتِ وافر اندوخته بود * یکی از پادشاهان گفتش - می نماید که مالِ بیکران داری - به برخی از آن ما را دستگیری کن - که مهمی پیش آمده است - چون ارتفاع برسد وفا کرده شود * گفت - ای خداوند روی زمین! لائقِ قدر

باب سوم

حکمت

پدر را عسل بسیارست - اما پسر گرمی دارست *

بیت

آن کس که توانگرت نمیگرداند - او صلحت تو ار تو به میداند *

حکایت ۱۶

اعرابی را دیدم - در حلقه حوهران نصره حکایت می کرد - که وقتی در بیابانی راه گم کرده بودم و از راه نا من چیری نمانده - دل بر هلاک نهادم * ناگاه کیسه یاقتم بر ار مروارید - که هرگز آن دوق و شادی فراموش نکنم - که پداشتم که گندم بریاست یا رزق - و نار - آن تلخی و نا امیدي - چون معلوم کردم که مرواردست *

قطعه

در بیابان حُشک و رنگِ روان تَشهرا در دهان چه در چه صَدَف *
مرد بی توشه - کاومعاد از پای - در کمر بند او چه زر چه حُرُف *

حکایت ۱۷

یکی از عرب در بیابان از ایت تشنگی می گفت -

شعر

یا لیتَ قَدْلَ مَبِیَّتِي - یَوْمًا أُدَوُّ مَبِیَّتِي -
سَهْرَ تَلَطَّم رُكْنَتِي - فَاَطَّلُ أَمَلًا قَرِیَّتِي *

همچنین در قاع سیط مسافری راه گم کرده - و قوت و قوتش ناخر آمده - و درمی چند بر میان داشت * بسیار نگردد - راه سحلی نرد و سحتی هلاک شد * طاقه بر رسیدند - درسهارا دیدند پیش رویش بهاده و بر حاک بسته -

قطعه

گر همه زر حعفری دارد - مرد بی توشه بر نگیرد کام *
در بیابان فقیر گرسهرا شلعم بخته نه رنقره حمام *

حکایت ۱۴

حاتم طائی را گفتند: - از خود بزرگ همت تر در جهان کسی دیده؟ گفت - بلی - روزی چهل شتر قربان کرده بودم و امرای عرب را طلب نموده - ناگاه بجاجتی بگوشه صحرا رفتم - خار کشی را دیدم پُشنه خار فراهم آورده - گفتم - بمهمانی؛ حاتم چرا نرویی؟ که خلقي بر سماء او گرد آمده اند * گفت -

بیت

هر که نان از عمل خویش خورد - مَنَتِ حاتمِ طائی نبرد *
من اورا بهمت و جوانمردی برتر از خود دیدم *

حکایت ۱۵

موسى (عليه السلام) درویشی را دید که از برهنگی بربگ اندر شده * گفت - ای موسی! دعا کن تا حق تعالی مرا کفافی دهد * موسی دعا کرد و برفت * پس از چند گاهی دیدش گرفتار و خلقي بر او گرد آمده * گفت - این را چه حالتست؟ گفتند - خمر خورده است و عربده کرده و یکی را کشته - اکنون قصاص فرموده اند * شعر
گربه مسکین - اگر پر داشتی - تخم کنجشک از جهان برداشتی *

شعر

عاجز - باشد که دست قدرت یابد - بر خیزد و دست عاجزان برتابد *
موسى (عليه السلام) بحکمت جهان آفرین اقرار کرد و از تجاسر خویش استغفار * قال الله
تعالى - وَلَوْ بَسَطَ اللَّهُ الرِّزْقَ لِعِبَادِهِ لَبَغَّوْا فِي الْأَرْضِ *

شعر

مَاذَا أَخَاكَ يَا مَغْرُورُ! فِي الْخَطَرِ - حَتَّى هَلَكْتَ؟ فَلَيْتَ النَّمْلُ لَمْ تَطْرُقَ!

نظم

سِفله - چو جاه آمد و سیم و زرش - سیلی خواهد بحقیقت سرش *
آن نه شنیدی که حکیمی چه گفت؟ مور همان به که نباشد پرش *

بَابِ سوم

قطعه

مهر حاجت بنزدیلت تَرش روی - که از خوبی بدش فرسوده گردی *
اگر گوئی - غم دل با کسی گوی - که از رویش نقد آسوده گردی *

حکایت ۱۳

سالی در اسکندریه خشک سالی پدید آمد - چنانکه تنان طاقیت درویشان از دست رفته بود - و درهائی آسمان بر زمین بسنه - و فریاد اهل زمین با آسمان در پیوسته *

قطعه

نماند جانور از وحش و طیر و ماهی و مور - که بر فلک نشد از نا مرادی افغانش *
عجب که دودِ دلِ خلق جمع می نشود - که ابر گردد و سیلاب دیده بارانش *
در چنین سالی مُختثی (دور از دوستان! که سخن در وصف او گفتن ترک ادبست - خاصه در حضرت بزرگان - و بطریقی اِهمال از آن درگذشتن هم نشاید -
که طائفه بر عجز گوینده حمل کنند * برین دو بیت اختصار کردم -

قطعه

تقری گر گُشد مُختث را - تقریرا عرص نباید گُشت *
چند باشد چو جسر بغدادش - آب در زیر و آدمی بر پشت ؟
اندکی دلیل بسیاری بود و مشتی نمونه خرواری * چنین شخصی - که طرفی از نعمت او شنیدی - در آن سال نعمت بیکران داشت - تنگدستانرا زر و سیم دادی و مسافرانرا سفره نهادی * گروهی درویشان - که از جور فاته بجان آمده بودند - آهنگ دعوت او کردند و بمن مشاورت آوردند - سر از موافقت ایشان بازدم و گفتم -

قطعه

نخورک شیر نیم خورده سگت و ر بسختی بمیرد اندر غار *
تن به بیچارگی و گرسنگی بنه - و دست پیش سفته مدار *
گرفزیدن شود بنعمت و جاه - بی هنررا بهیچ کس شمار *
پرنیان و نسیم بر نا اهل لاجورد و طلاست بر دیوار *

حکما گفته اند - اگر آب حیات فروشند - فی المثل - بآب روی - دانا نخرد - که مُردن بعلت به از زندگانی بدلت *

بیت

اگر حنظل خوری از دستِ خوشخوی - به از شیرینی از دستِ ترش روی *

حکایت ۱۱

یکی از علما خورنده بسیار داشت و کفای اندک * با یکی از بزرگان - که حُسنِ ظنِ بلیغ در حق او داشت - حالِ خود بگفت * روی از توقع او درهم کشید - و تعرضِ سؤال از اهلِ ادب در نظرش قبیح آمد *

قطعه

ز بخت رویِ ترش کرده پیش یارِ عزیز مَرَو - که عیشِ برو نیز تلخ گردانی *
بحاجتی که روی تازه رو و خندان باش - فرو نه بندن کاری کُشاده پیشانی *
آورده اند - که در وظیفه او زیادت کرد و از ارادت کم * پس از چند روز چون بر
قرارِ معهودش ندید - گفت -

بیت

بئسَ المطاعِمِ حینَ الذَّلِّ یُکسِبُهَا - القَدْرُ مُنْتَصِبٌ و القَدْرُ مَخْفُوضٌ *

بیت

نام افزود و آبِ رویم کاست * بی نوائی به از مذلتِ خواست *

حکایت ۱۲

درویشی را ضرورتی پیش آمد * کسی گفتش - فلان نعمت بی قیاس دارد - اگر بر حاجت تو وقوف یابد - همانا که در قضای آن توقف روا ندارد * گفت - من او را نمی دانم * گفت - منت رهبری کنم * دستش گرفت و بمنزل آن شخص درآورد *
درویش یکی را دید لب فرو هشته - و ابرو بهم کشیده - و تند و ترش نشسته * بر گشت و سخن نگفت * یکی گفتش؟ چه گفتی - و چه کردی؟ گفت - عطای او بِلَقَائِی او بخشیدم *

باب سوم

قطعه

- با آن که در وجودِ طعامست حظِ نفس - زنج آورد طعام که بیش از تدر بود •
گر گلشکر خوری بتکلف - زبان بود - و زان خشک در خوری - گلشکر بود •

حکایت ۸

- ز خوری را گفتند - که دلت چه میخواهد؟ گفت - آنکه دلم چیزی نخواهد •

بیت

- معدۀ چو بر گشت و درون درد خاست - سود ندارد همه اسبابِ راست •

حکایت ۹

- بقالی را درمی چند بر صوبیان گرد آمده بود • هر روز مطالبه کردی و سینه‌های ما خوشنیت
گفتی • اصحاب از تعسّات او خسته خاطر همی بودند - و جرّ تحملِ جاره
نبود • صاحب دلی شنید - بخندید و گفت - نفس را وده داس نطعام آسانتر
ست که بقال را بدرم •

قطعه

- تركِ احسانِ خواجه اولیتر ناحیه‌الِ حقی بودان •
تملای گوشت مُردن به که تقاضای رشتِ قصان •

حکایت ۱۰

- جوامرندی را در جنگِ تاتار حراحتی هوناک رسید • کسی گفتش - مگن ناررگان نوشدارو
دارد - اگر بخواهی - باشد که تدری بدد • و گویند که آن ناررگان به بخل چنان معروف
بود که حاتمِ طائی سجا •

بیت

- گر بجایِ ناش اندر سفره بودی آفتاب - تا قیامت روزِ روش کسی ندیدی در جهان •
جوامرند گفت - نوشدارو ار وی نخواهم - که بدد یا نددد - اگر ددد - منفعت کند ی
نکند • ناری حواستن ازو کُشندۀ است •

بیت

- هر چه ار دُونَان بملت خواستی - در تن ازودی و از جان کاستی •

بیت

خوردن برای زیستن و ذکر کردنست - تو معتقد که زیستن از بهر خوردنست *

حکایت ۶

دو درویش خراسانی در مُلازمتِ صحبتِ یکدیگر سیاحت کردند * یکی ضعیف بود - که روزه داشتی و بعد از دو شب افطار کردی - و دیگری قوی - که روزی سه بار خوردی * قضا را بر در شهری بتهمتِ جاسوسی گرفتار آمدند - و هر دورا حبس کردند و در زندان بگل بر آوردند * بعد از دو هفته معلوم شد که بی گناه اند * در بکشادند - قوی را دیدند مرده و ضعیف جان سلامت برده * درین عجب ماندند * حکیمی گفت - اگر بر خلاف آن بودی تعجب بودی - زیرا که این بسیار خوار بود - طاقت بی نوائی نیاورد و بسختی هلاک شد - و آن دیگر خویشتن دار بود - بر عادتِ خود صبوری کرد و سلامت ماند *

قطعه

چو کم خوردن طبیعت شد کسی را - چو سختی پیشش آید - سهل گیرد *
و گر تن پرورست اندر فراخی - چو تنگی بپند - از سختی بمیرد *

بیت

تَنُورٌ بِشَکْمِ دَمِ بَدَمِ تَافَتَنِ مَصِیْبَتِ بُوَدِ رُوزِ نَا یَافَتَنِ *

حکایت ۷

یکی از حکما پسر را نهمی کردی از خوردن بسیار - که سیری شخص را رنجور کند * گفت - ای پدر! گرسنگی مردم را بکشد * نشنیده؟ که ظریفان گفته اند - که بسیری مردن به که بگرسنگی جان سپردن * پدر گفت - اندازه نگهدار * قَوْلُهُ تَعَالَى - کَلُوا وَ اشْرَبُوا وَ لَا تُسْرِفُوا *

بیت

نه چندان بخور که دهانت بر آید - نه چندان که از ضعف جانت بر آید *

باب سوم

کسی گفتش - چه نشینی ؟ که فلان در این شهر طبعی گرم دارد و گرمی عمیم -
مدان خدمت آرانگان سینه اسب و بر در دلبها بسته - اگر بر صورت حالت چندانکه
هسب وقوف ناند - پاس خاطر عربت را ممت دارد و عذیمب شمارد * گف -
حاموش - که در گرسنگی مردن نه که حاجب پیش کسی نردن *

قطعه

هم رُقعۀ دوحتن نه و اِزلام کُنج صبر - کر بهر حامه رُقعۀ بر حواحکان بوشت *
حقاً - که نا عقوب دورح برارست رفتن بیای مردی همسایه در بهش *

حکایت ۴

یکی از ملوک عجم طبعی حاد و خدمت مصطفی (صلی الله علیه وسلم) در ستاد *
سالی در دنا عرب بود - کسی تاخرتی پیش او نیامد و مُعالجتی نخواس * روزی
پیش پیغمبر (صلی الله علیه وسلم) آمد و گله کرد - که مرا برای معالجت اصحاب
فرستاده اند و کسی در ان مُدت اللعانی نکرد - نا خدمتی - که در ان ندهد معین
است - سخای آورد * رسول صلعم فرمود - که ان طائفه را طریقی است - که تا ایشان را
گرسنگی علب بشود - چیری نخورند - و هور ایشان باقی بود که ناسب از طعام
ندارد * حکیم گف - موحب تندرستی همیدست * رمین خدمت بدوسید و
روب *

مثنوی

سخی آنکه کند حکیم آعار - نا سر انگشت سوی لُعمه درار -
که ر ناگعدش حلال زاند - یا ر ناخوردش محال آند -
لاحریم حکمتس بود گفتار - خوردش ندرستی آرد نار *

حکایت ۵

در سرت آردشمر بانکان آمده اسب - که حکیم عرب را پرسید - که روزی چه مقدار
ناند خوردن ؟ گف - صد درم سنگت کفایت کند * گف - ان مقدار چه وقت
دهد ؟ حکیم گف - هَذَا الْمِعْدَارُ يَحْمِلُكَ وَ مَا رَانَ عَلَى ذَلِكَ فَانْتِ حَامِلَةٌ - معنی -
این قدر ترا بر پای دارد - و هرچه بر ان رانده کسی تو حمل آبی *

باب سوم

در فضیلتِ قناعت

حکایت ۱

خواهندهٔ مغربی در صفِ بزازانِ حلب میگفت - ای خداوندانِ نعمت! اگر شمارا انصاف بودی و مارا قناعت - رسمِ سؤال از جهان بر خاستی *
قطعه

ای قناعت! توانگرم گردان - که و رای تو هیچ نعمت نیست *
کُنْجِ صَبْرٍ اِخْتِیَارٍ لُتْمَانِسْت * هرکرا صبر نیست حکمت نیست *

حکایت ۲

دو امیرزاده بودند در مصر * یکی علم آموختی و دیگری مال اندوختی * این علامهٔ عَصُر شد و آن عزیزِ مصر * پس توانگر بچشم حقارت در فقیه نظر کرد و گفت - من بسطنت رسیدم و تو همچنان در مسکنت بماندی * گفت - ای برادر! شکرِ نعمتِ باری تعالی مرا می باید گفتن - که میراثِ پیغمبران یافتم - یعنی علم - و تو میراثِ فِرْعَوْن - یعنی مُلْکِ مِصْر *

مثنوی

من آن مورم - که در پایم بمالند - نه زنبورم - که از نیشم بنالند *
چگونه شکرِ این نعمت گذارم؟ که زورِ مردم آزاری ندارم *

حکایت ۳

درویشی را دیدم که در آتشِ فاقه میسوخت - و خرقه بر خرقه میدوخت - و تسکینِ خاطرِ خود را میگفت

بیت

بنانِ خُشْکِ قناعت کُنیم و جامهٔ دلق - که بارِ محنتِ خود به ز بارِ منتِ خلق *

حکیمی را پرسیدند - که از شجاعت و سخاوت کدام فاضلترست ؟ گفت - هر کرا سخاوتست - بشجاعت حاجت نیست *

بیت

نیشتست برگورِ بهرامِ گور - که دستِ کرم به زبازوی زور *

گرفتیم عالمِ بمردی و زور - و لیکن نبردیم با خود بگور *

قطعه

نماند حاتمِ طائی - و لیک تا بآبد^۱ بماند نامِ بلندش به نیکوی مشهور *

ز کوی^۲ مال بدر کن - که فضل^۳ رز را - چو باغبان ببرد - بیشتر دهد انگور *

چو رخت مملکت بر بست خواهی - گدائی خوشترست از پادشاهی *
 ظاهر درویشان جامه زنده است و موی سترده - و حقیقت آن دل زنده و نفس مرده *

قطعه

نه آن که بر سر دعوی نشیند از خلقي - و گر خلاف کنند او بجنک بر خیزد -
 که گر ز کوه فرو غلطد آسیا سنگی - نه عارفست که از راه سنگ بر خیزد *
 طریق درویشان ذکرست و شکر و خدمت و طاعت و ایثار و قناعت و توحید و توکل
 و تسلیم و تحمل * هر که بدین صفتها موصوفست - بحقیقت درویشست - اگرچه در
 قباست * اما هرزه گردی - بی نمازی - هوا پرستی - هوس بازی - که روزها بشب
 آرد در بند شهوت - و شبها روز کند در خواب غفلت - و بخورد هر چه در میان آید -
 و بگوید هرچه بر زبان زاید - زندیقتست - اگر چه در عباست *

قطعه

ای درونت برهنه از تقوی - کر برون جامه زیا داری !
 پرده هفت رنگ را بگذار تو که در خانه بوریا داری *

مثنوی

دیدم گل تازه چند دسته برگنبذی از گیاه بسته *
 گفتم - چه بود گیاه ناچیز تا در صف گل نشیند او نیز؟
 بگریست گیاه و گفت - خاموش - صحبت نکند کرم فراموش *
 گر نیست جمال و رنگ و بویم - آخرنه گیاه باغ اویم؟
 من بنده حضرت کریم - پرورده نعمت قدیم *
 گر بی هنرم و گر هنرمند - لطفست امیدم از خداوند *
 با آن که بضاعتی ندارم - سرمایه طاعتی ندارم -
 او چاره کار بنده داند - چون هیچ وسیلتی نماند *
 رسم نیست که مالکان تحریر آزاد کنند بنده پیر *
 ای بار خدای عالم آرای ! بر بنده پیر خود ببخشای !
 سعدی ! ره کعبه رضا گیر ! ای مرد خدا - ره خدا گیر !
 بد بخت کسی که سر بتابد زین در - که دری دگر نیابد *

باب دوم

حکایت ۴۲ منظمه

پیر مردی لطیف در معاد دُحترک را کُکش دوری داد *
 مردک سگدل چنان نگرید لبِ دختر - که حوس ازو چکاید *
 نامدادان پدر چنان دیدش - بیش داماد رمت و پرسیدش -
 کای فرمانه ! ان چه ددانست ؟ چند حائی لش ؟ نه آنانست !
 سمراحت نکتم ان گفتار - هرل نگدار و جدّ ارو بر دارم
 حوی بد در طبیعتی که نشست - بود تا سرور مرگ ار دست *

حکایت ۴۵

فقیهی دحتری داشب - بعایت رشت روی - حید زنان رسیده - و نا وجود چهار و
 نعمت سیار کسی نمناکتِ او رعنت نمی کرد *

نیت

ریش باشد دبیقی و دینا - که بود بر عروس نا زیبا *
 فی الجملة بحکم ضرورت نا مرثری ععدِ یکاحش بستند * آورده اند که در ان تاریخ
 حکیمی ار سرانندپ آمده بود - که دیدهای نا بیبایان را روشن کردی * مقیه را گفتند -
 چشم داماد را چرا علاج نمی کنی ؟ گفت - می ترسم که بینا شود و دحترم را طلاق
 دهد *

مصراع

شوی ری ریش روی دایما نه *

حکایت ۴۶

پادشاهی ندیده استحقار در طائفه درویشان نظر کرد * یکی ار آن میان بعراس
 دانسب * گفت - ای ملک ! ما درس دنیا کحیش ار تو کمتریم - و بعیش خوشتر -
 و مرگ برابر - و در قیامب - ایشا الله - بهتر *

مثنوی

اگر کَشور کُشائی کامرانست - و گر درویش حاجتمدِ دانسب -
 در آن حال که خواهند ان و ان مرد - بخواهند ار حهاں بیش ار کس برد *

باب دوم

۶۹

حکایت ۴۲

یکی از صاحب‌دلان زور آزمائی را دید بهم بر آمده و در خشم شده و کف بر دهان آورده * پرسید - که او را چه حالتست ؟ گفتند - فلان کس او را دشنام داده است * گفت - این فرومایه هزار من سنگ بر میدارد و طاقت یک سخنی نمی آرد !

قطعه

لاف سر-پنجگی و دعویِ مردی بگذار ! عاجز نفسِ فرومایه چه مردی چه زنی ؟
گرت از دست بر آید - دهنی شیرین کن * مردی آن نیست که مُشتی بزنی بر دهنی *

قطعه

اگر خود بر درد پیشانی پیل - نه مردست آن که درویِ مردمی نیست *
بني آدم سَرِشْت از خاك دارد - اگر خاكي نباشد - آدمي نیست *

حکایت ۴۳

بزرگی را پرسیدند از سیرتِ اخوان الصفا * گفت - کمینه آن که مرادِ خاطرِ یاران بر مصالحِ خود مقدم دارد * و حکما گفته اند - برادر که در بندِ خویشست - نه برادر نه خویشست *

بیت

همراه - گر شتاب کند - همراه تو نیست * دل در کسي مبنده که دلبسته تو نیست *

بیت

چون نبود خویش را دیانت و تقوی - قطع رحم بهتر از مودتِ قریب *
یاد دارم که یکی از مدعیانِ درین بیت بر قول من اعتراض کرد و گفت - حق تعالی در کتاب مجید از قطع رحمِ نهی کرده است - و بمودتِ ذو القربی امر فرموده - و آنچه تو می گوئی مناقض آنست * گفتم - غلط کردی - که مطابق قرآنست - و آن
جَاهِدَاكَ عَلٰی اَنْ تُشْرِكَ بِي مَا لَيْسَ لَكَ بِهِ عِلْمٌ فَلَا تُطِعْهُمَا *

بیت

هزار خویش که بیگانه از خدا باشد - فدای یک تن بیگانه کاشنا باشد *

باب دوم

قطعه

- مقاب - ای پارسا! روی ارگهنگار - بخششایدگی در وی نظر کن *
- 2 اگر من ناحوانمردم بگردار - تو بر من چوں حوانمردان گذر کن *

حکایت ۳

طائمه ریدان حلاف و انکار درویشان بدر آمدند و سخن ناسرا گفتند و درویشی را بردند *

اربی طاقتی شکایت پیش پیر طریقت برد - که چینی حالتی بر من رمت * گفت -

ای فرد! حره درویشان حامه رصاست * هر که درین کسوت تحمل نامرادی نکند -

مدعی است - و حره بر وی حرام *

فرد

دریای فراوان بشود تیره سنگ - عارف که برحد تکت آنست هفور *

قطعه

- گر گردت رسد - تحمل کن - که بعمو ار گناه پاک شوی *
- ای برادر! چو عاقبت خاکست - خاک شو پیش اراں که خاک شوی *

حکایت ۳۱ مقطعه

- این حکایت شو - که در بغداد - رانت و پرده را حلاف افتاد *
- رایت - از ریح راه و گرد ریگات - گفت نا پرده از طریق عتاب -
- من و تو هر دو حواحه قاشادیم - سده نارگه سلطائیم *
- من بر حدم دمی نه آسودم - گاه و بیگاه در سفر بودم *
- تو نه ریح آرموده نه حصار - نه بیابان و راه و گرد و عمار *
- قدم من سعی پیشترست - پس چرا قربت تو بیشترست ؟
- تو بر سدگان مه روئی - نا کنیران یاسمین سوئی *
- من فتاده بدست شاگردان - سسر پای بند و سرگردان *
- گف - من سر بر آستان دارم - نه - چو تو - سر بر آسمان دارم *
- هر که بیپوده گردن افرازد - حوبشتن را بگردن اندارد *
- 2 سعدی افتاده ادب آراده - کس بیاند حکمت افتاده *

عالمی را که گفت باشد و بس - چون بگویند نگیرد اندر کس *
 عالم آن کس بود که بد نکند - نه که گویند بخلق و خود نکند *
 آیه - اَتَأْمُرُونَ النَّاسَ بِالْبِرِّ وَ تَنْسَوْنَ أَنْفُسَكُمْ ؟

بیت

عالم که کاهرانی و تن پروری کند - او خویشتن گُمست - کرا رهبری کند ؟
 پدر گفت - ای پسر ! بُمجرب این خیالِ باطلِ نشاید روی از تربیتِ ناصحان گردانیدن -
 و راهِ بطالت گرفتن - و علمارا بضلالت منسوب کردن - و در طلبِ عالمِ معصوم بودن -
 و از فوائدِ علمِ محروم ماندن * همچو نابینائی - که شبی در وحل افتاده بود و می گفت -
 آخر - ای مسلمانان ! چراغی فرا راه من دارید ! زنی فاحشه بشنید و گفت - تو - که
 چراغ نه بینی - بچراغ چه بینی ؟ همچنین مجلسِ واعظان چون کلبه بزازانست - که
 آجا - تا نقدی ندهی - بضاعتی نستانی - و اینجا - تا ارادتِ نیاوری - سعادتِ نبوی *

قصه

گفت عالم بگوشِ جان بشنو - ور نماند بگفتنش کردار -
 باطلست آن که مدعی گوید - "خفته را خفته کی کند بیدار ؟"
 مرد باید که گیرد اندر گوش و رنوشتست پند بر دیوار *

قطعه

صاحبدلی بمدرسه آمد ز خانقاه - بشکست عهدِ صحبتِ اهلِ طریق را *
 گفتم - میانِ عالم و عابد چه فرق بود ؟ تا اختیار کردی از آن این فریق را *
 گفت - آن گلیم خویش برون میبرد ز موج - وین جهنم میکند که بگیرد غریق را *

حکایت ۳۹

یکی بر سر راهی مست خفته بود - و زمامِ اختیارش از دست رفته * عابدی برو گذر
 کرد و در حالِ مُستقیح او نظر کرد * چون از خوابِ مستی سر بر آورد - گفت -
 إِذَا مَرَّو بِاللَّغْوِ مَرَّو كِرَامًا *

شعر

إِذَا رَأَيْتَ أَثِيمًا - كُنْ سَاتِرًا وَ حَلِيمًا *
 يَا مَنْ يَقْبِحُ أَمْرِي ! لِمَ لَا تَمُرُّ كَرِيمًا ؟

باب دوم

حکایت ۳۶

درویشی بمقامی در آمد - که صاحب آن نَعْمَةُ كَرُمُ النَّفْسِ بود * طائفهٔ اهلِ فِضْلِ در صحبتِ او هر يك نَدَاهُ و لطیفهٔ همی گفتند * درویش راهِ بیابانِ طمع کرده بود و مادهٔ شده و چیری سحورده * یکی از آن میان بطریقِ طرامتِ گفت - ترا هم چیزی نباید گفت * درویش گفت - مرا چون دیگران فضل و بلاعت نیست - و چیزی نخوانده ام - بیک بیت از من قناعت کنید * همگنان بر غمت گفتند - بگو! گفت -

شعر

من گرسنه در برابر سفرهٔ داس - همچون عَزِیمِ بر در حمامِ زنان *
یاران نهایتِ عَجْزِ او ندانستند - و سفرهٔ پیشِ او آوردند * صاحبِ دعوتِ گفت -
ای یار! زمانی توقّف کن - که پرستارم کوفتهٔ بریان میسازند * درویش سر بر آورد
و گفت -

بیت

کوفته در سفرهٔ من - گو - مناش ! کوفته را داسِ تهبی کوفته است *

حکایت ۳۷

مُریدی گفت پیر را - چه کنم؟ که از حلاقی نَزَحْتِ اندرم از سکهٔ نزیارتِ من
همی آید و اوقاتِ مرا از نردنِ ایشان تشویش می باشد * گفت - هر چه درویشانند
مر ایشان را وامی بده - و آنچه توانگرانند - از ایشان چیزی بخواه - که دیگر گرد تو
نگردد *

بیت

گر گدا پیشرو لشکرِ اسلام نود - کابر از بیمِ توقعِ برود تا در چین *

حکایت ۳۸

نعیهی پدر را گفت - هیچ از آن سخنانِ رنگینِ مُتکَلِّمانِ در من اثر نمی کند - بحکم آنکه
نمی بینم انشان را کرداری موافقِ گفتاری *

مثنوی

ترکِ دنیا مردم آموزد - خوشتی سیم و عله اندوزند *

قطعه

خاتون خوب صورت و پاکیزه روی را نقش و نگار و خاتم فیروزه - گو - مباحث !
 درویش نیک سیرت و فرخنده خوی را نان رباط و لقمه دربروزه - گو - مباحث !
 آنرا که سیرت خوش و سرپست با خدای - بی نان وقف و لقمه دربروزه زاهدست *
 انگشت خوبروی و بناگوش دلفریب - بی گوشوار و خاتم فیروزه شاهدست *

بیت

تا مرا هست و دیگرم باید - گر نخوانند زاهدم شاید *

حکایت ۳۴

مطابق این سخن * پادشاهی را مہمی پیش آمد * گفت - اگر انجام این کار بمراد من باشد - چندین درم بر زاهدان نفقه کنم * چون حاجتش بر آمد و تشویش خاطرش برفت - وفای ندرش بوجوب لازم آمد * یکی را از بندگان خاص کیسه درم داد تا بزاهدان نفقه کند * آورده اند که غلام هشیار بود * همه روز بگردید و شبگاه باز آمد و درمها بوسه داد و پیش ملک بنهاد و گفت - چندان که زاهدان را جستم نیافتم * ملک گفت - این چه حکایتست ؟ آنچه من دانم درین شهر چهار صد زاهدست * گفت - ای خداوند جهان ! آن که زاهدست زر نمیستاند - و آن که زر میستاند زاهد نیست * ملک بخندید و با ندیمان گفت - چندانکه مرا در حق این طائفه ارادتست و اقرار - مر این شوخ دیده را عداوتست و انکار - و حق بجانب اوست - که گفته اند -

بیت

زاهد که درم گرفت و دینار زاهدتر ازو دیگر بدست آر *

حکایت ۳۵

یکی از علمای راسخ را پرسیدند - که چه گوئی در نان وقف ؟ گفت - اگر از بهر جمعیت خاطر و فراغ عبادت می ستانند - حلالست - و اگر جمع از بهر نان نشینند - حرام *

بیت

نان از برای گنج عبادت گرفته اند صاحبان - نه گنج عبادت برای نان *

باب دوم

نظم

ارس مہنپارہٗ عاندِ برسی - ملائک صورتی طاؤس رسی -

کہ۔ بعد از دندش۔ صورت نہ دندہ و خود پارسیاں را شکیبی *

همچنان در عیش علامی ندعُ الجمال لطیف الاعتدال فرستاد -

قطعه

هَلَّتِ النَّاسُ حَوْلَهُ عَطْشًا وَ هُوَ سَاقٍ بَرِيٍّ وَ لَا يَسْقَى *

دندہ از دندش نگشتی سیر۔ همچنان گرفت مُستسقی *

عاند طعمہای لدید خوردن گرفت و کسوتہای لطیف پوشیدن و از فواکھ مشموم
بوئیدن و در جمالِ عالم و کنیرک نظر کردن - و حردمندان گفته اند - رُلِبِ حوان
رکبیر پای عقلست و دامِ مرغِ ربک *

بیت

در سرکار تو کردم دل و دس با همه دایش - مرغِ ربک حقیقت مدمِ امرور۔ تو دایمی *

في الجملة دولبِ و تبِ راہد بر وال آمد *

قطعه

هر که هست از فقیہ و پیر و مُرد - و ر زباں آوراں پاک نفس -

چون ندنیای دوز فرود آمد - بعسل در یماند همچو مگس *

ناری ملک ندند او رعنت کرد * عاندرا دید از هیاتِ محستین نگرندہ و سُرح و
سعید بر آمدہ و فرہ شدہ و کسوتِ نیکو پوشیدہ و بر نائشِ دُنا تکیہ رندہ و علمِ پری
پیکر نا مِرْوَحَہٗ طاؤسی بر نالای سرش ایستادہ * بر سلامتِ حالش شادمای کرد و
نمشب * از هر دری سخن در پیوست تا باحکامِ حکایت گفت - من در جہاں ابن
دو طائفہ را دوسب میدارم - علما و رُہادرا * و رنر فیلسوف جہاں دیدہ حاضر بود *
گفت - ای خداوند! شرطِ دوستی آنست کہ با هر دو طائفہ نیکوئی کنی - علمارا رر
دہی تا دنگر خوانند - و رُہادرا چیری مدہ تا از رُہد نار نماند * ورد

وہ راہدرا درم ناید نہ دسار - چو ستد راہدی دنگر دست آر *

حکایت ۳۲

یکی از پادشاهان عابدی را که عیال بسیار داشت پرسید - که اوقات عزیزت چه گونه می‌گذاری؟ گفت - شب در مُنَاجَات و سحر در دعای حاجات و همه روز در بندِ اِخْرَاجَات * ملک را مضمونِ اِشَارَتِ عابد معلوم گشت * بفرمود تا وَجْه کفافی او مُعین دارند - تا بارِ عیال از دل او بر خیزد *

مثنوی

ای گرفتارِ پای - بندِ عیال ! دگر آزادی مبنده خیال *
 غم فرزند و نان و جامه و قوتُ بازت آرد ز سیرتِ ملکوت *
 همه روز اتِّفَاق میسازم - که بشب با خدای پردازم -
 شب - چو عقد نماز می‌بندم - چه خورد بامداد فرزندم ؟

حکایت ۳۳

یکی از متعبدان در بیشه زندگانی کردی و برگ درختان خوردی * پادشاه بحکم زیارت بنزدیک او رفت و گفت - اگر مصلحت بینی در شهر در آی - تا برای تو مقامی بسازم - که فراغِ عبادت ازین به دست دهد - و دیگران هم ببرکت انفاست مُستفید گردند و بصلاحِ اعمال اِقْتَدَا کنند * زاهدرا این سخن قبول نیامد - و روی برتافت * یکی از وزرای دولت گفت - پس خاطرِ ملک را روا باشد که روزی چند بشهر اندر آئی و کیفیت مکان معلوم کنی - پس اگر صفای وقتِ عزیزان را کدورتی باشد - اختیار باقیست * عابد رضا داد و بشهر اندر آمد * بستان سرای خاص ملک را بدو پرداختند * مقامی دید دلکشای روان آسای *

مثنوی

گُلِ سُرخش چو عارضِ خوبان - سُنْبُلش همچو زلفِ محبوبان -
 همچنان از نهیبِ بُردِ عجز * شیر ناخورده طفلِ دایه هنوز *

بیت

وَ اَفَانِینُ عَلَیْهَا جُلُنارُ عِقَّتِ بِالشَّجَرِ الاخْضَرِ نَارُ *

ملک در حال کنیزکی ماه روی پیشش فرستاد *

باب دوم

حکایت ۳۱

وقتی از صُحْبِ نارِ دِمَشْقَمِ مَلَائِی رِحَاسَتِ * سر در بیابانِ قُدْسِ بَهَادِمِ و نا
حَیْواناتِ اُنْسِ گِرِفْتَمِ - تا وقتی که اسیرِ قَبیدِ مَرنگِ شَدَمِ و در حَدَقِ طَرانُسِ نا
حُبُودانمِ بِنارِ کِلِ داشتند * یکی از رُوسایِ حَلبِ - که ساعه مَعْرِفَتی در مِیابِ ما
بود - گُدر کرد و بِشِباحَتِ * گُفت - ان چه حالتست ؟ و چه گونه میگذرای ؟
گُفتم -

قطعه

همی گُرَحْتَمِ از مَرْدُمانِ نِکوهِ و دَشْتِ - که حُرْحَدایِ بَدومِ بَدیگریِ پَرِداحتِ *
قیاسِ کُنِ که چه حالتِ بُوَد در آن ساعِ - که در طَوْنَهٗ نا مَرْدِمانِ بِنایدِ ساحتِ *

بیت

پای در رَحِیرِ پِیشِ دُوستانِ بِه که نا بَیگانگانِ در بَوستانِ *
بِرحالتِ مِ رَحْمِ آورد و نَدَه دِیبارِ اَر قَبیدِ مَرنگِ حِلاصِ داد و نا حَوشْتِ حَلبِ
بُرد * دَحْتری داشت - بِنِکاحِ مِ آورد بِنائِیِ صد دِیبارِ * مَدْتی بَر آمد - دَحْترِ بَد
حَوی و سِتیْرَه رَوی رِبانِ دَراریِ کُردنِ گُرمِ و عَشِشِ مِرا مُنْعَصِ مِیداشِ *

مثنوی

رِی نَد در سَرایِ مَرْدِ بَکو هم در مِ عِلْمِستِ دُوحِ او *
رِندِهارِ اَر قَرَسِ نَد - رِسْهارِ اَ وَصَا - رِنا عَدَابِ اَلنَّارِ *
باری رِبانِ طَعْنِ دَرارِ کُرد و همی گُفت - تو آن بَیستی که بِدِرمِ تَرِا نَدَه دِیبارِ نَازِ
حَرَدِ ؟ گُفتم - بَلی - نَدَه دِیبارِ اَر قَبیدِ مَرنگِ حِلاصِ داد و نَدَه دِیبارِ نَدَسْتِ تو
اسیرِ کُرد *

مثنوی

شَنیدِمِ گُوسَعَدی را بَر رِگی رِهانِیدِ اَر دِهانِ و دَسْتِ گُرمیِ *
شَنانِگَه کازَدِ بَر حَلَفِشِ بَمالِیدِ * رِوانِ گُوسَعَدِ اَر وَبِ بِنالِیدِ -
که اَر چَنگالِ گُرمِ در رِبودی - چو دَندمِ - عافِیتِ - گُرمِ تو بَودی *

حکایت ۲۸

یکی را دوستی بود که عمل دیوان کردی * مدتی اتفاق دیدن او نیفتاد * کسی گفت - فلانرا دیر شد که ندیده * گفت - من او را نمیخواهم که به بینم * تضارا یکی از کسان او حاضر بود * گفت - چه خطا کرده است که ملولی از دیدن او؟ گفت - خطائی نیست - اما دوستِ دِیوانی را وقتی توان دید که معزول باشد * قطعه

در بزرگی و دار و گیر عمل - ز آشنایان فراغتی دارند *
روز در ماندگی و معزولی درد دل پیشِ دوستان آرند *

حکایت ۲۹

یکی از بزرگان را بادی مُخالف در شکم پیچیدن گرفت * طاقتِ ضبطِ آن نداشت * بی اختیار از وی صادر شد * گفت - ای دوستان! درین که کردم مرا اختیاری نبود - و بزۀ آن بر من نه نشنند - و راحتی بمن رسید - شما هم بکرم معذور دارید *
مثنوی

شکم زندانِ بادست - ای خردمند! ندارد هیچ عاقل باد در بند *
چو باد اندر شکم پیچد - فرو هل! که باد اندر شکم باریست بر دل *
فرد

حریفِ تُرش روی ناسازگار - چو خواهد شدن - دست پیشش مدار *

حکایت ۳۰

أبو هریره (رضی الله عنه!) هر روز بخدمتِ مُطغنی (صلی الله علیه و سلم!) آمدی * روزی رسول (علیه السلام) فرمود - یا ابا هریره! زرنی غبا - تزدد حبا - یعنی هر روز میا - تا دوستی زیاده شود *

صاحب دلی گفته - بدین خوبی که آفتابست نشنیده ام که او را کسی دوست گرفته است - از برای آنکه هر روزش می بینند - مگر بزستان - که محبوبست - ازان محبوبست *
قطعه

بدیدار مردم شدن عیب نیست - ولیکن نه چندان که گویند "بس" *
اگر خویشتر را ملامت کنی - ملامت شنیدن نیاید ز کس *

که نامدادان محستین کسی که در شهر در آمد - تاج شاهی در سر وی بپند و نصوص
 مملکت ندو کند * تصارا محستین کسی که در آمد گدائی بود - که همه عمر لقمه
 لقمه اندوخته و رُقمه بر رُقمه دوخته بود * ارکان دولت و اعیان حضرت وصیت مملکت را
 بجا آوردند - و تسلیم معاصیح فلاح و حرائن ندو کردند * مدی مملکت راند - بعضی ار
 امرای دولت گردن ار مطاوعت او بپچیدند - و ملوک دبار از هر طرف مدارعت
 برحاستند و بمقاومت لشکر آراسند * فی الجملة سپاه و لشکر بهم برآمدند - و برخی
 از اطراف بلاد از تصرف او بدر رفت * دروش اربن و ابعه پریشان و حسنه خاطر همی
 بود - تا یکی از دوستان قدیمش - که در حالت دروشی قرفن او بود - از سفر بار آمد *
 چنان مرتبتی دندش - گفت - میت حدابرا عرو حل که تحت بلندت یآوری کرد
 و اقبال رهبری - گلت از حار و حارت از پای بدر آمد - تا بدن پایه رسیدی - ان
 مع العسر سراً *

دیبا

شگوفه گاه شگفتست و گاه حوشیده - درخت گاه برهنه ست و گاه پوشیده *
 گفت - ای یار عرب را تعزیتم کن - نه حای تهنیتتسب * آنکه که تو دندی عم
 نای داشتم - و امروز تشوش حهای *

مثنوی

اگر دنیا نباشد - دردمندم - و گر باشد - بهرش پای ندیم *
 بلائی رس حهاش آشونتر بیست - که ریح خاطرست از هست و بیست *

قطعه

مطلب - گر توانگری خواهی - حرقناعب - که دولتتست هنی *
 گر عسی روز دماش افشاند - تا نظر در ثواب او نکسی *
 کر نررگان شنیده ام بسیار - صئر دروش به که بدل عبی *

فرد

اگر برسان کند بهرام گوری - نه چون پای ملج باشد رموری *

که در آن سفر همراه ما بود - نعره بزد و راه بیابان گرفت و یکنفس آرام نیافت *
 چون روز شد - گفتمش - این چه حال بود؟ گفت - بلبانرا دیدم - که بناله در آمده
 بودند از درخت - و کبکان در کوه - و غوگان در آب - و بهائم در بیشه - اندیشه کردم
 که مروت نباشد همه در تسبیح و من بغفلت خفته *

قطعه

دوش مرغی بصبح می نالید - عقل و صبرم ببرد و طاقت و هوش *
 یکی از دوستان مخلص را - (مگر آواز من رسید بگوش)
 گفت - باور نداشتم که ترا بانگ مرغی چنین کند مدهوش *
 گفتم - این شرط آدمیت نیست - مرغ تسبیح خوان و من خاموش *

حکایت ۲۶

وقتی - در سفر حجاز - با طائفه جوانان صاحب دل همدم بودم و همقدم * وقتها زمزمه بکردندی
 و بیٹی محققانه بگفتندی * عابدی بود منکر حال درویشان و بیخبر از درد ایشان * تا
 برسیدیم بنخله بنی هلال - کودکی از حی عرب بدر آمد و آوازی برآورد که مرغ
 از هوا در آورد * شتر عابدا را دیدم - که برقص در آمد و عابدا را بینداخت و راه بیابان
 گرفت * گفتم - ای شیخ! سماع در حیوانی اثر کرد و ترا تفاوت نمیکند!

نظم

دانی چه گفت مرا آن بلبل سحری؟ تو خود چه آدمی کز عشق بیخبری!
 اشتر بشعر عرب در حالتست و طرب - گر ذوق نیست ترا کج طبع - جانوری!

شعر

وَ عِنْدَ هُدُوبِ النَّاسِرَاتِ عَلِيَّ الْجَمِيلِ تَمِيلُ غُصُونُ الْبَابِ - لَا الْحَجْرُ الصَّلْدُ *

مثنوی

بذکرش هر چه بینی در خروشت - دلی داند درین معنی که گوشست *
 نه بلبل بر گلش تسبیح خوانیست - که هر خاری بتسیحش زبانیت *

حکایت ۲۷

یکی از ملوک عرب مدت عمرش سپری شد و قائم مقامی نداشت * وصیت کرد -

بابِ دوم

نیکت ناشی و نَدَت گرید خَلُو - به که بد ناشی و نیکت گیرند *
 اما حُسی طِب بُررگان در حقی من کمالست و نیکمردی من در عیبِ نُقصان - روا باشد
 اندیشه نُردن و تیمار خوردن *

دیت

گر آنها که می داعمی کردی - بگو سیرت و پارسا بودی *

شعر

اَبی لَمَسَّتْرِ مِ عَیْبِ حِیْرَانِی - وَ اللّهُ یَعْلَمُ اسْرَارِی وَ اَعْلَانِی *

قطعه

در بسته نُروی خود رِ مردُم - تا عیب نُگسرتند ما را *

در بسته چه سود؟ عالمُ العیب دانایِ بهان و آشکارا *

حکایت ۲۳

کُله کردم پیشِ یکی از مشائخ که فلان نَسفادِ من گواهی داد * گفت - صلاحش
 خِجَلِ کُ *
 نظم

تو دیکو رُوشِ ناش - تا ند سِگال بدد گفتنِ تو بیامد محال *

چو آهنگِ برط بُود مُستقیم - کی اردستِ مُطربِ حوردِ گوشمال *

حکایت ۲۴

یکی از مشائخِ شام را پرسیدند - که حَقِیْقَتِ تَصَوِّفِ چِیست؟ گفت - اریں پیش
 طائفهٔ بودند در جهان پراگندهٔ بصورت و بمعنی جمع - و امروز خلقی نَظاھر جمع و
 ماطل پراگنده *
 قطعه

چو هر ساعت ار تو کھائی رُودِ دل - بتنهائی اندر صفائی نه بینی *

ورت مال و چاهست و زرع و تجارت - چو دل نا خدانست - خلوت بشینی *

حکایت ۲۵

دان دارم که شی در کاروائی همه شب رفته بودم و سحر بر کردارِ بیشهٔ حفته * شورندهٔ -

باب دوم

حکایت ۲۰

لقمان حکیم را گفتند - ادب از که آموختی ؟ گفت - از بی ادبان - که هر چه از ایشان در نظر نا پسند آمد - از آن پرهیز کردم *

قطعه

نگویند از سر بازیچه حرفی - کزان پندی نگیرد صاحب هوش *
وگر صد باب حکمت پیش نادان بخوانند - آیدش بازیچه در گوش *

حکایت ۲۱

عابدی را حکایت کنند - که شبی ده من طعام خوردی و تا سحر در نماز ایستادی *
صاحب دلی بشنید و گفت - اگر نیم نان بخوردی و بخفتی - بسیار از این فاضلتر بودی *

قطعه

اندرون از طعام خالی دار - تا در آن نور معرفت بینی *
تهی از حکمتی - بعلت آن که - پری از طعام تا بینی *

حکایت ۲۲

بخشایش الهی گم شده را در مناهی چراغ توفیق فرا راه داشت - تا بجلقه اهل تحقیق
در آمد * بيمين قدم درويشان و صدقِ نفسِ ایشان نمائم اخلاص بمحامد مبدل
گشت * دست از هوا و هوس کوتاه کرد و زبان طاعنان در حق وي دراز - که بر قاعده
اولست و زهد و صلاحش بی معول *

بیت

بعذر و توبه توان رستن از عذاب خدای - ولیک می نتوان از زبان مردم رست *
طاعت جور زبانها نیاورد - و شکایت اینحال پیش پیر طریقت برد و گفت - از جور
زبان مردم برنج اندرم * شیخ بگریست و گفت - شکر این نعمت چه گونه گذاری که
بهتر از آنی که می پندارندت ؟

قطعه

چند گوئی که بد اندیش و حسود عیبجویان من مسکینند ؟
که ببد خواستتم بر خیزند - که بخون ریختنم بنشینند *

فی الجملة یاسی خاطر درویشان را موافقت کردم و شبی بچندین مُجاهده بروز آوردم و گفتم -

قطعه

مردن بانگ بی هنگام بر داشت - نمیدانده که چند از شب گذشتست *
 درازی شب از میزگان من پرس - که یکدم خواب در چشم نه گشتست *
 بامدادان بحکم تبرک دستاری از سر و دیناری از کمر بگشادم و پیش مغنی نهادم و
 در کنارش گرفتم و بسی شکر گفتم * یاران ارادت من در حق دی بر خلاف عادت
 دیدند - و بر خفت عقلم نهفته بخندیدند * یکی از آن میان زبان تعرض دراز کرد و
 ملامت کردن آغاز - که این حرکت مناسب رای خردمندان نکردی - که خرّه مشائخ
 بچنین مطربی دادی که همه عمرش درمی در کف نبوده است و قراضه در دلف *

مثنوی

مطربی دور ازین خجسته سرای - کس ندیدش دو باره در یک جای *
 راست چون بانگش از دهن برخاست - خلق را موی بر بدن برخاست *
 مرغ ایوان ز شول او بپرسید * مغر ما بُرد و حلقی خود بدید *
 گفتم - زبان طعنه آن به که کوتاه کنی - بحکم آنکه مرا کرامت این شیخ ظاهر شده
 است * گفت - مرا نیز بر کیفیت آن واقف گردان - تا همچنین تقرب نمایم و
 بر مطایبه که رفت استغفار گویم * گفتم - بعلت آن که شیخ اجلم بارها بترک سماع
 فرموده است و موعظت‌های بلیغ گفته - و در سمع قبول من نیامده تا امشب - که مرا
 طالع میمون و بخت همایون بدین بقعه رهبری کرد و بدست این مطرب توبه کردم -
 که دیگر بار - بقیات عمر خویش - گرد سماع نکردم *

قطعه

آواز خوش از کام و دهان لب شیرین - گر نغمه کند - ورنه کند - دل بفرید *
 و پرده عشاق و نهانند و عریان ست - از حاجتره^{۱۲} - مطرب مکروه نرید *

باب دوم

قطعه

آهنی را - که مورچانه بخورد - نتوان برد ازو بصیقل زنگت *
 با سیئه دل چه سود گفتن وعظ؟ نرود میخ آهنین در سنگت *

قطعه

بروزگار سلامت شکستگان دریاب - که جبر خاطر مسکین بلا بگرداند *
 چو سائل از تو بزاری طلب کند چیزی - بده - و گرنه ستمگر بزور بستاند *

حکایت ۱۹

چندانکه مرا شیخ اجل ابو الفرج شمس الدین بن جوزی (رحمة الله علیه!) بترك سماع فرمودی - و بخلوت و عزلت اشارت کردی - عنفوان شباهم غالب آمدی و هوا و هوس طالب * ناچار - بخلاف رای مرئی - قدمی چند بر فتمی و از سماع و مخالطت درویشان حظی بر گرفتمی - و چون نصیحت شیخ یاد آمدی - گفتمی -

بیت

قاضي - اربامان نشیند - بر فشانده دست را - محتسب - گرمی خورد - معذور دارد مست را *
 تا شبی بمجمع قومی بر رسیدم و در آن میان مطربی دیدم -

بیت

گوئی - رگت جان میگذسد نغمه نا سازش - نا خوشتر از آوازه مرگت پدر آوازش *
 گاهی انگشت حریفان در گوش و گاهی بر لب - که "خاموش!" چنانکه عرب گوید -

شعر

نَهَاجُ إِلَي صَوْتِ الْأَغَانِي بِطَيْبِهَا - وَأَنْتَ مُغْنٍ إِنْ سَكَتَ نَطِيبِهَا *

بیت

نه بیند کسی در سماعت خوشی - مگر وقت رفتن - که دم در کشی *

مثنوی

چون باواز آمد آن بربط سرای - کدخداریا گفتم - از بهر خدای
 پنبه ام در گوش کن - تا نشنوم - یا درم بکشای - تا بیرون روم *

نابِ دوم

و قدم در بیانان بهاد و بربا * چون نکلّه بی محمود رسیدیم - توانگرا آحل فرا
رسید * درویش بدالییش فرار آمد و گفتم - ما سحّتی نمودیم و تو برحّتی مردی *

بیت

شخصی همه شب بر سر بیمار گریست - چون روز شد آن نمرود و بیمار بربست *

قطعه

ای اساسپ تیر رو که نماند - که حرّ لنگت جان نمیرد نرد *
س که در حالت تندرستانرا دس کردند و رحم حورده نمرود *

حکایب ۱۷

عابدی جاهل را پادشاهی طلب کرد * عابد اندیشید که دارویی بحورم تا صعیف شوم -
مگر حسّی طمی که در حقّ من دارد ریادت شون * آورده اند که داروی بخورد - رهبر
قاتل بود - نمرود *

قطعه

آن - که چون پسته دیدمش - همه معر - پوست بر پوست دود همچو پیار *
پارسایان روی در محسّسوق پشش بر قیلله میگردند نمار *

مثنوی

تا راهد عمرو نکر و رندی اِحلاص طلب مکن - که سیدی *
چون ندده حدای خویش حواد - باید که بحر خدا نداند *

حکایب ۱۸

کاروانی را در رمین یونان بردند و نعمت بیعیاس بُردند * نارگانان گرنه و زاری آغار
بهاند - خدا و بیعمر را شعیب آوردند - سود نداشت *

بیت

چو پیروز شد دُرّ تیره رواں - چه عم دارد ار گرنه کاروان ؟
لُقمان حکیم در آن کاروان بود * یکی ار کاروانیان گفتش - کلمه چند ار حکمت و
مَوَظَّت نا اینان نگوی - مگر ار مال ما دست دارند - درج باشد که چندین نعم
صالح شود * لُقمان گفت - درج باشد کلمه حکمت نا انشان گفت *

باب دوم

قطعه

آهنی را - که مورچانه بخورد^۲ - نتوان بُرد ازو بصیقل زنگ *
 با سیه دل چه سود گفتنِ وعظ؟ نرود میخ آهنین در سنگ *

قطعه

بروزگار سلامت شکستگان دریاب - که جبرِ خاطرِ مسکین بلا بگرداند *
 چو سائل از تو بزاری طلب کند چیزی - بده - و گرنه ستمگر بزور بستاند *

حکایت ۱۹

چندانکه مرا شیخ اجل ابو الفرج شمس الدین بن جوزی (رحمة الله علیه!) بتركِ سماع فرمودی - و بخلوت و عزلت اشارت کردی - عنفوانِ شبابم غالب آمدی و هوا و هوسِ طالب * ناچار - بخلافِ رایِ مری - قدمی چند بر فتمی و از سماع و مخالطتِ درویشان حظی بر گرفتمی - و چون نصیحتِ شیخم یاد آمدی - گفتمی -

بیت

قاصی - اربامان نشیند - بر فشاند دست را - مُحْتَسِب - گرمی خورد - معذور دارد مست را *
 تا شبی بمجمعِ قومی برسیدم و در آن میانِ مُطَرِبِ دیدم -

بیت

گوئی - رگت جان میگذسد نغمه نا سازش - نا خوشتر از آوازه مرگ پدر آوازش *
 گاهی انگشتِ حریفان در گوش و گاهی بر لب - که "خاموش!" چنانکه عرب گوید -

شعر

نَهَاجُ إِلَي صَوْتِ الْأَغَانِي بِطَيْبِهَا - وَأَنْتَ مَغْنٍ إِنْ سَكَتَ نُطَيْبِهَا *

بیت

نه بیند کسی در سماعت خوشی - مگر وقت رفتن - که دم در کشی *

مثنوی

چون باواز آمد آن بریط سرای - کدخدارا گفتم - از بهر خدای
 پنبه ام در گوش کن - تا نشنوم - یا درم بکشای - تا بیرون روم *

باب دوم

و قدم در بیابان نهاد و برفت * چون بکلهٔ بنی محمود رسیدیم - توانگرا اجل فرا رسید * در پیش ببالینش فراز آمد و گفت - مابسختی نمریم و تو بر بختی مری *

بیت

شخصی همه شب بر سر بیمار گریست - چون روز شد آن بُرد و بیمار بزیست *

قطعه

ای! ساسپ تیزرو که بماند - که خرننگ جان بمزِل بُرد *
بس که در خالت تند رستانرا دهن کردند و زخم خورده نمر *

حکایت ۱۷

عابدی جاهل را پادشاهی طلب کرد * عابد اندیشید که دارویی بخورم تا ضعیف شوم - مگر حَسَن ظنی که در حق من دارد زیادت شود * آورده اند که داروی بخورد - زهر قاتل بود - بُرد *

قطعه

آن - که چون پسته دیدمش - همه مغز - پوست بر پوست بود همچو پیاز *
پارسایان روی در مخلوق پشت بر قبله می‌گنجد نماز *

مثنوی

تا زاهد عمرو بکرو زیدی اِخْلَاص طلب مکن - که شیدی *
چون بندهٔ خدای خویش خواند - باید که بجز خدا نداند *

حکایت ۱۸

کاروانی را در زمین یونان بردند و نعمت بیقیاس بُردند * بازرگانان گریه و زاری آغاز نهادند - خدا و پیغمبر را شفیع آورند - سود نداشت *

بیت

چو پیروز شد دزد تیره روان - چه غم دارد از گریه کاروان ؟
لُتْمان حکیم در آن کاروان بود * یکی از کاروانیان گفتش - کلمهٔ چند از حکمت و مَوْعِظت با ابنان بگویی - مگر از مال ما دست دارند - درخ باشد که چندین نعمت ضائع شود * لُتْمان گفت - درخ باشد کلمهٔ حکمت با ایشان گفتن *

کرد - که جهان بر تو تنگ آمده بود - که دزدی نکردی الا از خانه چنين ياري !
گفت - اي خداوند! نشنیده که گفته اند؟ خانه دوستان بر تو - و در دشمنان مکوب *

بیت

چون فروماني بسختي - تن بعجز اندر میده * دشمنانرا پوست بر کن - دوستانرا پوستين *

حکایت ۱۴

پادشاهي پارسائي را پرسید - که هيچت از ما ياد مي آيد؟ گفت - بلي - هر گه که
خدای عز و جل را فراموش ميکنم يادت مي آرم *

بیت

خر

هر سو دود آن کس ز در خویش براند - و آنرا که بخواند بدر کس نه دواند *

حکایت ۱۵

يکي از صالحان بخواب دید پادشاهي را در بهشت و پارسائي را در دوزخ * پرسید که
موجب درجات اين چيست؟ و سبب درکات آن چه؟ که من بخلاف اين همي
پنداشتم * ندا آمد - که اين پادشاه بارادت درويشان در بهشتست - و اين پارسا
بتقرب پادشاهان در دوزخ *

قطعه

دلقت بچه کار آيد؟ و تسبیح و مرقع؟ خود را ز عملهاي نكوهیده بري دار *
حاجت بکلاه برکي داشتنت نيست - درويش صفت باش و کلاه تتری دار *

حکایت ۱۶

درويشي سرو پا برهنه با کاروان حجاز از کوفه بدر آمد و همراه ما شد - نظر کردم
معلومي نداشت * خرامان همي رفت و ميگفت -

قطعه

نه بر اشتری سوارم - نه چواشتر زير بارم - نه خداوند رعيت - نه غلام شهريارم *
غم موجود و پريشاني معدوم ندارم * نفسی ميزنم آسوده و عمري بسر آرم *
اشتر سواري گفتش - اي درويش! گجا ميروي؟ باز گرد - که بسختي بميري * نشنید -

حکایت ۱۱

شمنی در میانان مکه از سخوانی پای رفتن نماد * سر بنهادم و شترانرا گفتم - دست
از من بدار *

قطعه

پای مسکین پیاده چند رود - کر تحمل ستوه شد بختی *

تا شود حسم فریبی لاعر - لاعری مُرده ناشد ار سحتی *

گف - ای برادر! حرم در پیشست و حرایبی در پس * اگر رفتی - جان سلامت
نرُدی - و اگر حُفتی - مُردی * بشدیده که گفته اند ؟

بیت

حوشست ربرِ مُعیَّل سراه ناده خُفت شبِ رحیل - ولی ترکِ جان نباید گفت *

حکایت ۱۲

پارسائی را دادم - که بر کزانه درنا نشسته بود و رَحْمِ پلنگ داشت - و بهیچ دارو
به نمیشد - و مدتها در آن رجوری شکرِ حدای عرو و حل گفتمی * پرسیدندش - که
شکر چه می گذاری ؟ گف - شکر آنکه - الحمد لله ! نصیبتی گرفتارم - نه بمعصیتی *

قطعه

گر مرا زار نکش دِهْد آن سارِ عرب - تا نکویی که در آن دم عمِ حاتم باشد *

گونم - ار بنده مسکین چه گُنه صادر شد - کوندل آورده شد ار من ؟ عمِ آم باشد *

حکایت ۱۳

درویشی را ضرورتی پیش آمد - گلیمی از خانه باری بُدردید * حاکم فرمود - که دستش
نبرد * صاحبِ گلیم شعاع کرد - که من او را بِجُل کردم * حاکم گفت - شعاع
تو حدِّ شرع فرو نگذارم * گفت - راست فرمودی - و لیکن هر که ار مالِ وقف چیر
بدرَد و قطعش لازم بیاید - که الوَف لا یملک - و هر چه در مملک درویشانست و ف
محتاجانست * حاکم را این سخن اُستوار آمد - دست اروی نداشت و ملامتش

باب دوم

شعر

أَشْهَدُ مِنْ أَهْوَى بَغِيرِ وَسِيلَةٍ - فَيَلْحَقُنِي شَأْنٌ أَضَلَّ طَرِيقاً *
يُوجِعُ نَاراً ثُمَّ يُطْفِئُ بِرِشَّةٍ - لِذَلِكَ تَرَانِي مُحْرَقاً وَ غَرِيقاً *

مثنوی

یکی پرسید از آن گم کرده فرزند - که ای روشن گهر - پیر خردمند!
ز مِصرش بوی پیراهن شنیدی - چرا در چاه کنعانش ندیدی؟
بگفت - احوال ما برق جهانست - دمی پیدا و دیگر دم نهانست *
گهی بر طارم اعلی نشینم - گهی بر پشت پای خود نه بینم *
اگر درویش بر یک حال ماندی - سر دست از دو عالم بر فشاندی *

حکایت ۱۰

در جامع بعلبک کلمه چند از وعظ می‌گفتم با طائفه افسرده و دل مُرده و راه از عالم صورت
بمعنی نبرده * دیدم که نفسم در نمی‌گیرد - و آتشم در هیزم تراثر نمی‌کند * درین آمدم
تربیت ستوران و آئینه داری در مجلس کوران - و لیکن در معنی باز بود و سلسله
سخن دراز * در معنی این آیت ^۳ "وَنَحْنُ أَقْرَبُ إِلَيْهِ مِنْ حَبْلِ الْوَرِيدِ" سخن بجائی رسیده
بود - که می‌گفتم -

قطعه

دوست نزدیکتر از من بمنست - مُشکل این است - من از وی دورم *
چه کنم؟ با که توان گفت؟ که او در کنار من و من مهجورم *
من از شراب این سخن مست و فضله قدح^۴ در دست - که ناگاه رونده در کنار مجلس گذر
کرد و دور آخر دروی اثر کرد * نعره چنان بزد که دیگران بموافقت او در خروش آمدند -
و خُمان مجلس در جوش * گفتم - سبحان الله! دوران با خبر در حضور و نزدیکان بی
بصر دور *

قطعه

فهم سخن چون نکند مستمع - قوتِ طبع از مُتکلم مجوی *
فسحت میدان ارادت بیار - تا بزند مرد سخن گوی گوی *

باب دوم

--- وَايَ -- ر -- -- طعنه
 نبیند مدعی حر خوشتر را - که دارد پرده پندار در پیش *
 گرت چشم خدا بینش ببخشد - نه بینی هیچکس عاثرتر از خویش *

حکایت ۸

یکی از نزرگان را در محفل همی ستردد - و در اوصاف حمیده اش مباله همی کردند *
 بعد از تامل سر بر آورد و گفت - من آنم که من دانم *

بیت

كُفَيْتَ اَدَى - يَا مَنْ تَعَدَّ مَحَاسِنِي عِلَالِيَّتِي هَذَا - وَلَمْ تَدْرِ بَاطِنِي *

--- ۱۰ - ۱۱ - ۱۲ - ۱۳ - ۱۴ - ۱۵ - ۱۶ - ۱۷ - ۱۸ - ۱۹ - ۲۰ -
 ششم چشم عالمیان خوب منظرست - وز خبث باطنم سر خجلت نهاده پیش *
 طاوس را - نقش و نگاری که هست - خلق تحسین کنند - و او خجل از پای زشت خویش *

حکایت ۹

یکی از صلحای بُنان - که مقامات او در دیار مغرب مذکور بود - و بکرامات مشهور -
 بجایع دمشق در آمد - بر کنار برکه کلاسه طهارت همی ساخت * ناگاه پایش بلغزید -
 بحوض در افتاد - و بمشقت بسیار از آنجا خلاص یافت * چون از نماز برداخت -
 یکی از اصحاب مر او را گفت - مرا مشکلی هست * شیخ گفت - آن چیست ؟ گفت -
 یاد دارم که روزی بر روی دریای مغرب میرفتی و قدمت تر نمیشد - و امروز در یک
 فام آب از هلاکت چیزی نماده بود - درین چه حکمتست ؟ شیخ درین فکر
 زمانی درو رفت * بعد از تامل بسیار سر بر آورد و گفت - شنیده که سید عالم محمد
 مصطفی (صلی الله علیه و سلم !) می فرماید - که لی مع الله وقت لا یسعی فیهِ مَلَكٌ
 مقرَّبٌ و لا نبیُّ مرسلٌ ؟ و نگفت - علی الدوام * وقتی چنین بودی که بحبرئیل و
 میکائیل نپرداختی - و دیگر وقت با حفصه و زینب در ساختن * مشاهدۀ الابرار بین
 الکحلی و الاستنار - می نمایند و می ربایند *

بیت

دیدار می نمائی و پرهیز میکنی - بار بار خویش و آتش ما تیز میکنی *

باب دوم

گفتم - سپاس و منت خدایرا عز و جل - که از فوائد درویشان محروم نماندم - اگرچه بصورت از صحبت وحید شدم - اما بدین فائده مستفید گشتم - و مرا همه عمر این نصیحت بکار آید *

مثنوی

بیک نا تراشیده در مجلسی برنجد دل هوشمندان بسی *
اگر برکه پر کنند از گلاب - سگی در وی افتد - کند مَجْلاب *

حکایت ۶

زاهدی مهمان پادشاهی بود * چون بطعام بنشستند - کمتر از آن خورد که ارادت او بود - و چون بنماز برخاستند - بیشتر از آن کرد که عادت او بود - تا ظن صلاح در حق او زیادت کنند *

بیت

ترسم نرسی بکعبه - ای اعرابی ! کین ره که تو میروی بترکستانست *
چون بخانه باز آمد - سفره خواست - تا تناول کند * پسری داشت صاحب فراست *
گفت - ای پدر ! بدعوت سلطان بودی - طعام نخوردی ؟ گفت - در نظر ایشان چیزی نخوردم که بکار آید * گفت - نماز را هم قضا کن - که چیزی نکردی که بکار آید *

قطعه

ای هنرها نهاده بر کف دست ! عیبهارا نهفته زیر بغل !
تا چه خواهی خریدن - ای مغرور ! روز درمادگی بسیم دغل ؟

حکایت ۷

یاد دارم که در ایام طفولیت متعبد بودم و شبخیز و مولع بزه و پرهیز * شبی در خدمت پدر نشسته بودم و همه شب دیده برهم نبسته - و مصحف عزیز در کنار گرفته و طائفه گرد ما خفته * پدر را گفتم - از یقان یکی سر بر نمیدارد که دوگانه بگذارد - چنان خواب غفلت شان برده که گوئی مرده اند * گفت - ای جان پدر ! اگر تو نیز بخفتی به که در پوستین خلق افتی *

باب دوم

مُصاحِبَتِ مِسْكِیْنِ بَرَنافَتِ - و فائدهٔ دَرِیجِ دَاشْتَنِ - اَكِه مَسِ دَر نَفْسِ خُودِ اَن قَدْرِ
قُوَّتِ و سَرَعَتِ مِیْشَناسِم - كِه دَر خَدَمَتِ مَرْدَانِ نَارِ شَاطِرِ نَاشِم - نِه نَارِ حَاطِرِ *

بیت

اِنْ لَمْ اَكُنْ رَاكِبًا اَلْمَوَاشِي - اَسَعَى لَكُمْ حَامِلَ اَلْعَوَاشِي *

يَكِي اَر اَن مِیْانِ كُفَتِ - اَرِسِ كِه شَدِيدِی دَل تَنگِ مَدَارِ - كِه دَرِسِ رُورِها دُرْدِی
نِصْرَتِ صَالِحَانِ بَرِ اَمَدِ - و حُودِرا دَر سَلَكِ صُحْبَتِ ما مُنْتَمِمْ كَرْدِ * اَر اَجْمَا كِه سَلَمَتِ
حَالِ دَر وِیْشَناسَتِ كُمانِ نُضُولِشِ بَدَرْدِندِ و بِياری قَبُولِشِ كَرْدِندِ *

بیت

چِه دَانَدِ مَرْدِمِ كِه دَر حَامِه كِیْسَتِ ؟ بُونَسَدَه دَانَدِ كِه دَر نَامِه چِیْسَتِ *

مثنوی

ظَاهِرِ حَالِ عَارِفَانِ دَلَقَسَتِ - اِیْنِ قَدْرِسِ كِه رُوی دَر خَلْقَسَتِ *
دَر عَمَلِ كُوشِ و هَر چِه خَواهِی بُوشِ ! تَاحِ بَر سَرِیهِ و عِلْمِ بَر دُوشِ *
تَرَكِ دُویَا و شَهَوْتَسَتِ و هُوسِ پارِساڤِی - نِه تَرَكِ حَامِه و سِ *
دَر فِزِ اَكُنْدِ مَرْدِ بَايَدِ بُوَدِ - بَر مُجَمَّاتِ سِلَاحِ حَدِگِ چِه سُوَدِ ؟
رُورِی تا نِشَبِ رَفْتِه بُوَدِمِ و شِباڤِگِه دَر پَایِ حِصَّارِی خُفْتِه * دَر دِی تَوَفِیْقِ اِبْرِیْقِ
رَفِیْقِ بَر دَاشَتِ - كِه بَطْهَارَتِ مِیْرُودِ - او خُودِ بَغَارَتِ رَفْتِ *

بیت

نَاسِرَی - كِه خِرَقَه دَر بَر كَرْدِ - حَامِه كَعْبَهرا حَلَّ خَر كَرْدِ *

چِنْدَانِكِه اَر بَطْرِ دَر وِشَانِ عَالِمِ شَدِ - بَر خُیِ بَر فِطْرَتِ و دُرْحِیِ دِنْدَزِدِ * تا رُوزِ رُوشِ
شَدِ - اَن تَارِیْكِ مَثَلِعی رَا ه رَفْتِه بُوَدِ و رَفِیْقَانِ بِي گِناهِ حَقْتِه * نَامَدَا دَانِ هَمِرا بَعْلَمِه دَر
اُورْدِندِ و بَر دَا دَانِ كَرْدِندِ * اَر اَن تَارِیْحِ نَازِ تَرَكِ صُحْبَتِ كُفْتِمِ - و طَرِیْقِ عُرْلَتِ كَرْتِمِ *
"السَّلَامَةُ فِي الْوَحْدَةِ" بَر خَواڤِدِمِ *

قطعه

چُو اَز قَوْمِیِ يَكِي بِيْدَانِشِي كَرْدِ - نِه كِهرا مِثْلَتِ مَانَدِ نِه مِهرا *
مِیِ بِنِیِ كِه گَارِی دَر عِلْفِ زَارِ مِیْاَلِیْدِ هَمِه گَارِانِ دِهرا *

باب دوم

می نگویم که طاعتم به پذیر - قلم عفو بر گناهم کش *

حکایت ۳

عبدُ القادرِ گیلانی (رحمةُ الله علیه) را دیدند - که در حرمِ کعبه - روی بر حُصا نهاده - می نالید و میگفت - ای خداوند! ببخشای - و اگر مُستوجبِ عوبتم - در قیامت نابینا بر انگیز - تا در روی نیکان شرمسار نشوم *

قطعه

روی بر خاکِ عجز میگویم - هر سحرگه که یاد می آید -
ای که هرگز فراموش نکنم! هیچت از بنده یاد می آید؟

حکایت ۱۴

دزدی بخانه پارسائی در آمد * چندانکه جُست چیزی نیافت * دلتنگ باز گشت *
پارسارا از حال او خبر شد * گلیمی - که در آن خفته بود - برداشت و در ره گذر دزد انداخت - تا محروم نرود *

قطعه

شنیدم که مردانِ راهِ خدا - دل دشمنان هم نکردند تنگ *
ترا کی میسر شود این مقام؟ که با دوستانت خلافت و جنگ *
مودتِ اهلِ صفا چه در روی و چه در قفا - نه چنانکه در پست عیب گیرند - و در پیشت بمیرند *

بیت

در برابرِ چو گوسفندِ سلیم - در قفا همچو گرگِ مردم در *

بیت

هر که عیبِ دگران پیش تو آورد و شمرد - بیگمان عیبِ تو پیشِ دگران خواهد برد *

حکایت ۵

تني چند از روندگان مُتفق در سیاحت بودند و شریکِ رنج و راحت * خواستم که موافقت کنم - مُرافقت نکردند * گفتم - از کرم و اخلاقِ بزرگان بعید است روی از

باب دوم

در اخلاقِ درویشان

حکایت ۱

یکی از دررگان پارسائی را گفت - که چه گوئی در حقِ مللِ عاید؟ که دیگران در حقِ او طعنه سجدها گفته اند * گفت - در طاهرش عیب نمی بینم - و در باطنش عیب نمی دانم *

هرگز حاکمه پارسا نیمنی - پارسا دان و نیک مرد انگار *
 و در دانی که در بهانش چیست - مُحْتَسِرًا درونِ خانه چه کار؟

حکایت ۲

درویشی را دیدم - که سر بر آستانِ کعبه همی مآلید و می گفت - یا عَور! یا رَجِیم! تو دانی که از طلوم و جهول چه آید *

عَدْرِ تَقْصِیرِ حُدُومَتِ آوَرْدَم - که ندارم نطاعتِ اسْتِطْهَارِ *
 عاصیان از گناه توبه کنند - عارفان از عبادت استیعار *

عابدان حرای طاعت خواهند - و ناررگانان بهایِ بصاعت - من بنده امید آورده ام - نه طاعت - و بدر بُورَه آمده ام - نه بتحارت - اصمَعُ بِي مَا اَنْتَ لَهْ اَهْلَه - وَ لَا تَعْمَلْ بِمَا مَا تَحْسُ بَاهْلَه

بیت
 گر گشی و ر جرمِ محشی - روی و سر بر آستانم *
 ننده را فرمان باشد - هر چه فرمانی بر آمم *

نر در کعبه سائلی ندادم - که همی گفت و میگرستی خوش -

باب اول

نهاد و گفت - سیاه بیچاره را درین خطائی نیست - بلکه سائر بندگان و خدمتگاران
بخشش و انعام خداوندی امیدوار اند * ملک گفت - اگر درین مفاوضت شبی
تاخیر کردی - چه شدی؟ گفت - ای خداوند روی زمین! نشنیده که گفته اند؟

قطعه

تشنه سوخته بر چشمه حیوان چو رسد - تو مپندار که از پیل دمان اندیشد *
ملج گرسنه در خانه خالی پر خوان - عقل باور نکند کز رمضان اندیشد *
ملک را این لطیفه پسندیده آمد - و گفت - سیاه را بتو بخشیدم - کنیزک را چه کنم؟
وزیر گفت - کنیزک را هم سیاه بخش - که نیم خورده سگت هم سگت را شاید - که
گفته اند -

قطعه

هرگز او را بدوستی مپسند - که رود جای نا پسندیده *
تشنه را دل نخواهد آب زلال - نیم خورد دهان گندیده *

قطعه

دست سلطان دگر کجا بیند؟ چون بسرگین در اوقات ترنج *
تشنه را دل نخواهد آن کوزه که رسید است بر دهان سکنج *

حکایت ۴۲

اسکندر را پرسیدند - که دیار مشرق و مغرب را بچه گرفتی؟ که ملوک پیشین را خزائن و
عمر و لشکر بیش از تو بود - و چنین فتحي میسر نشد * گفت - بعون الله تعالی -
هر مملکت را که گرفتم رعیتش را نیازدم - و نام پادشاهان پیشین جز به نیکوئی نبردم *

بیت

بزرگش نخوانند اهل خرد که نام بزرگان بزشتی برد *

قطعه

این همه هیچست چون می بگذرد - بخت و تخت و امر و نهي و گیر و دار *
نام نیک رفتگان ضائع مکن - تا بماند نام نیکت بر قرار *

بابِ اول

که پنبه کاشته بودیم بر کنارِ رودِ نیل - بارانِ بی وقت آمد - جمله تلف شد * گفت -
پشم بایستی کاشتن تا تلف نشدی * حکیمی بشنید - بخندید و گفت -

مثنوی

اگر روزی بدانِش بر فزودی - ز نادان تنگ تر روزی نبودی *
بنادان آچنان روزی رساند - که دانا اندر آن حیران بماند *

مثنوی

بخت و دولت بگاردانی نیست - جز بتاییدِ آسمانی نیست *
اوقات دست در جهان بسیار بی تمیز ارجمند و عاقل خوار *
کیمیگر بغمصه مرده و رنج - ابله اندر خرابه یافته گنج *

حکایت ۴۱

یکی از ملوک را کنیزکِ خُتَنی آوردند در غایتِ حسن و جمال * خواست که در
حالتِ مستی با وی جمع شود * کنیزکِ ممانعت کرد * ملک درخشم شد و هر
اورا بسیاهی زنگی بخشید - که لبِ زربینش از پَرهٔ بینی بر گذشته بود - و زربین
بگریبان فرو هشته - هیکلی که صخره جُتی از طلعتِ او بر میدی - و عینُ القَطَر از
بغلش بگندیدی *

بیت

تو گوئی تا قیامت زشت روئی برو ختمست - و بر یوسف نکوئی *

چنانکه گفته اند -

قطعه

شخصی نه چنان کریمه منظر - کز زشتی او خبر توان داد *

و انگاه بغل - نَعُوذُ بِاللَّهِ ! مُردار به آفتابِ مُرداد !

سیاه را در آن مدت نفس طالب بود و شهوت غالب * مهرش بچنبید و مهرش

بر داشت * بامدادان - که ملک هشیار شد - کنیزک را جُست و نیافت * ما چرا

بگفتند * خشم گرفت و فرمود تا سیاه را با کنیزک دست و پای استوار به بندند و

از بامِ جَوسقِ قلعه بخندق در اندازند * یکی از وزرای نیک محضر روی شفاعت بر زمین

گفت - تو چرا کار نکنی - تا از مذلتِ خدمتِ رستگاری یابی؟ که خردمندان گفته اند - نانِ جو خوردن و بر زمینِ نشستن به از کمر زربین بستن و بخدمت ایستادن *

بیت

بدست آهکِ تفته کردن خمیر به از دست بر سینه پیش امیر *

قطعه

عمرِ گرانبایه درین صرف شد - تا چه خورم صیف - و چه پوشم شتا؟
ای شکم خیره! بنانی بساز - تا نکنی پشت بخدمت دو تا *

حکایت ۳۸

کسی مُرده پیش نوشیروانِ عادل برد و گفت - که فلان دشمنِ ترا خدای عز و جل برداشت * گفت - هیچ شنیدی که مرا فرو خواهد گذاشت؟

فرد

مرا بمرگِ عدو جای شادمانی نیست - که زندگانیِ ما نیز جاودانی نیست *

حکایت ۳۹

گروهی از حکما در بارگاهِ کسری بمصلحتی سخن همیگفتند * بزرجمهر خاموش بود * گفتند - چرا درین بحث با ما سخن نگویی؟ گفت - وزرا بر مثالِ اطبا اند - و طبیب دارو ندهد مگر بسقیم - پس - چون بینم که رایِ شما بر صوابست - مرا در آن سخن گفتن حکمت نباشد *

قطعه

چو کاری بی فضل من بر آید - مرا در وی سخن گفتن نشاید *

و گر بینم که نابینا و چاهست - اگر خاموش بنشینم - گناهست *

حکایت ۴۰

هارون الرشید را - چون مُلکِ مصر مُسلم شد - گفت - بخلافِ آن طاغی - که بغرورِ مُلکِ مصر دعویِ خدائی کردی - بخشم این مملکت را مگر بخشیس ترین بندگان خویش * سیاهی داشت - نام او خُصیب - مُلکِ مصر بوی ارزانی داشت * آورده اند که عقل و فراست او بحدی بود - که سالی طائفه از حُرّاتِ مصر شکایت بنزدیک او آوردند -

بابِ اوّل

دشنامِ مادر داد * هارون الرشید ارکانِ دولت را گفت - جزایِ چنین کس چه باشد ؟
 یکی اشارتِ بکشتن کرد - و دیگری زبان نبردن - و دیگری مصادره * هارون گفت - ای
 پسر ! کرم آنست که عفو کنی - و اگر نتوانی - تو نیزش دشنام ده - نه چندان که انتقام
 از حد بگذرد - آنگاه ظلم از طرف تو باشد و دعوی از قبل خصم *

قطعه

نه مردست آن بنزدیکِ خردمند که با پیلِ دمان پیگار جوید *
 بلی مرد آنکس است از روی تحقیق - که - چون خشم آیدش - باطل نگوید *

مثنوی

یکی را زشت خوی داد دشنام - تحمل کرد و گفت - ای نیک فرجام !
 بقرانم که خواهی گفت - "آنی" - که دانم * عیب من - چون من - ندانی *

حکایت ۳۶

با طائفهٔ بزرگان در کشتی نشسته بودم * زورقی در پی ما غرق شد - دو برادر در گردابی
 افتادند * یکی از بزرگان ملاح را گفت - که بگیر این هر دو غریق را - که پنجاه دینار
 بهر یک میدهم * ملاح یکی را برهاند - و آن دیگری جان بحق تسلیم کرد * گفتم -
 بعیت عمرش نماده بود - از آن در گرفتن تقصیر کردی * ملاح بخندد و گفت - آنچه
 تو گفتی یقین است - و دیگر - میلِ خاطر من به رهاندن این بیشتر بود - بسبب آنکه -
 وقتی در راهی مانده بودم - این مرا بر شتر خود نشاده - و از دست آن دیگر تازبان
 خورده بودم * گفتم - صدق الله العظیم ! من عمل صالحاً فلنفسی و من اسأء فعلیها *

قطعه

تا توانی - درون کس مخراش ! کادربین راه خاها باشد *
 کارِ درویش مستمند بر آر - که ترا نیز کارها باشد *

حکایت ۳۷

دو برادر بودند - یکی خدمتِ سلطان کردی - و دیگری بسعیِ بازو نان خوردی * باری
 آن توانگر درویش را گفت - که چرا خدمت نکنی - تا از مشغلت کار کردن برهی ؟

بابِ اوّل

گفت - تو چرا کار نکني - تا از مذلتِ خدمتِ رستگاري يابي؟ که خردمندان گفته اند - نانِ جو خوردن و بر زمينِ نشستن به از کم‌زرين بستن و خدمتِ ايستادن *

بيت

بدست آهکِ تفته کردن خمير به از دست بر سينه پيش امير *

قطعه

عمرِ گرانمايه درين صفت شد - تا چه خورم صيف - و چه پوشم شتا؟
اي شکم خيره! بناني بساز - تا نکني پشتِ بخدمتِ تو تا *

حكايت ۳۸

کسي مرده پيش نوشيروانِ عادل برد و گفت - که فلان دشمنِ ترا خدای عز و جل برداشت * گفت - هيچ شنيدی که مرا فرو خواهد گذاشت؟

فرد

مرا بمرگِ عدو جاي شاهماني نيست - که زندگاني ما نيز جاوداني نيست *

حكايت ۳۹

گروهی از حکما در بارگاهِ کسری بمصلحتي سخن هميگفتند * بزرجمهر خاموش بود * گفتند - چرا درين بحث با ما سخن نگویی؟ گفت - وزرا بر مثالِ اطبا اند - و طبيب دارو ندهد مگر بسقيم - پس - چون بينم که رايِ شما بر صوابست - مرا در آن سخن گفتن حکمت نباشد *

قطعه

چو کاري بي فُضول من بر آيد - مرا در وي سخن گفتن نشايد *
و گر بينم که نابينا و چاهست - اگر خاموش بنشينم - گناهست *

حكايت ۴۰

هارون الرشيد را - چون مُلکِ مصر مُسَلَّم شد - گفت - بخلافِ آن طاغي - که بغرورِ مُلکِ مصر دعوي خدائي کردی - نبخشم اين مملکت را مگر بخشيس ترين بندگانِ خویش *
سياهي داشت - نام او خُصَيَّب - مُلکِ مصر بوي ارزاني داشت * آورده اند که عقل و فراستِ او بحدّی بود - که سالي طائفه از حُرّاتِ مصر شکايت بنزدیکِ او آوردند -

بابِ اول

دشنامِ مادر داد * هارون الرشید ارکانِ دولت را گفب - حرای چیدین کس چه باشد ؟
یکی اشارتِ نکشتن کرد - و دیگری بران بُردن - و دیگری بمصادره * هارون گفب - ای *
پسر ! کرم آنسک که عفو کئی - و اگر نتوانی - تو بیرش دشنام ده - نه چندان که انتقام
ار حد نگردد - آنکاه ظلم از طرفِ تو باشد و دعوی از قِبلِ خصم *

قطعه

نه مردسب آن نبردنکِ خردمند که نا پیلِ دمان پیگار حوَد *
بلی مرد آنکس است از روی تحقیق - که - چون چشم آیدش - ناطل نگوید *

مثنوی

یکی را رِشتِ حوی داد دشنام - تحمّل کرد و گفب - ای بیکِ فرحام !
نقرانم که خواهی گفب - "آئی" - که دامن * عیبِ من - چون من - بدانی *

حکایب ۳۶

نا طائمهٔ بزرگان در کشتی نشسته بودم * رورقی در پیِ ما عرق شد - دو برادر در گردانی
افتادند * یکی از بزرگان ملاح را گفب - که بگیر این هر دو عرق را - که یکاه دیبارت
بهر یک میدهم * ملاح یکی را برهادید - و آن دیگری حانِ حق تسلیم کرد * گفتم -
بعیتِ عمرش نماده بود - از آن در گرفتنِ تقصیر کردی * ملاح چجدند و گفب - آنچه
تو گفتی بقین است - و دیگر - میلِ خاطرِ من نه رها بیدنِ ان بیشتر بود - بسببِ آنکه -
وقتی در راهی مانده بودم - اس مرا بر شتر خود نشانده - و از دسبِ آن دیگر نارانه
حورده بودم * گفتم - صدقَ اللهُ العظیمُ ! من عمل صالحاً فلنعمه و من اساء فلعلیها *

قطعه

تا توانی - درونِ کس محراش ^۱ کاندرس راهِ کارها باشد *
کارِ درویشِ مُستمند بر آر - که ترا دیر کارها باشد *

حکایت ۳۷

دو برادر بودند - یکی خدمتِ سلطان کردی - و دیگری سعیدِ زارو نان خوردی * ناری
آن توانگر درویش را گفب - که چرا خدمتِ نکئی - تا از مشقتِ کار کردن برهی ؟

حکایت ۳۳

سَيّاحي گيسوان بتافت - که من عَلِيمٌ - و با قافلۀ حِجّاز بشهري در آمد - که از حجّ مي آيم - و قصيدهٔ پيشِ ملك برد - که من گفته ام * يکي از نُدماي ملك در آن سال از سفرِ دريا آمده بود * گفت - من اورا در عيدِ اضحٰيي ببصره ديدۀ ام - حاجي چگونه باشد ؟ ديگري گفت - من اورا ميشناسم - پدرش نصراني بود در ملاطيه - علوي چگونه باشد ؟ و شعرش در ديوانِ آنوري يافتند * ملك فرمود تا بزندان او نفي کنند - تا چندين دروغ چرا گفت ؟ گفت - اي خداوندِ روي زمين ! سخني ديگر دارم - اگر راست نباشد - هر عقوبت که فرمائي سزاوارم * گفت - آن چيست ؟ گفت -

قطعه

غريبي گرت ماست پيش آورد - دو پيمانه آبست و يك چُمچهٔ دروغ *
گر از بنده لغوي شنيدني مرنج - جهانديدهٔ بسيار گويد دروغ *
ملك بخنديد و گفت - ازين راست تر سخني نگفتي * بفرمود - تا آنچه مامول او بود مهيا داشتند *

حکایت ۳۴

يکي از وزرا بر زيردستان رحمت آوردي - و اصلاحِ همگان [تخير توسط] کردی * اتفاقاً بخطابِ ملك گرفتار آمد * همگان در استخلاص او سعي کردند - و موکلان در معاقبتش ملاطفت نمودند - و بزرگانِ ديگر سيرِ نيك او در افواه گفتند - تا ملك از سر خطاي او در گذشت * صاحبدي برين حال اطلاع يافت و گفت -

قطعه

تا دل دوستان بدست آري - بوستان پدر فروخته به *
پختنِ ديگِ نيك خواهان را - هر چه رخت سراسر سوخته به *
با بدانديش هم نکوئي کن - دهن سگ بلقمه دوخته به *

حکایت ۳۵

يکي از پسرانِ هارون الرشيد پيش پدر آمد خشم آلوده و گفت - فلان سرهنگ زاده مرا

حکایت ۳۰

یکی از وزرا پیشِ ذُو النُّونِ مصری رفت و همت خواست - که روز و شب بخدمتِ سلطان مشغول و تخیرش امیدوار و از عقوبتش ترسان * ذُو النُّونِ بگریست و گفت - اگر من خدارا چنین ترسیده‌امی که تو سلطان را - از حملهٔ میدیقان بده‌امی *
قطعه

- گر نبودی امیدِ راحت و رنج - پایِ درویش بر ملک بودی *
- و در پیر از خدا ترسیدی همچنان که مَلِّک - مَلِّک بودی *

حکایت ۳۱

پادشاهی نگشتی بی گدایی اشارت کرد * گفت - ای ملک! به موجبِ خشمی که ترا بر مست آزارِ خود مجوی * گفت - چگونه؟ گفت - این عقوبت بر من * بیک نفس سر آید - و برهٔ آن بر تو حاوید نماند *

رباعی

- دورانِ بقا چو بادِ صجرا نگذشت - تلخی و خوشی و زشت و زیبا نگذشت *
- پلداشت ستمگر که حفا بر ما کرد - بر گردنِ او نماند و بر ما نگذشت *
- مَلِّک را بصیحتِ او سودمند آمد - و از سرِ حورِ او در گذشت *

حکایت ۳۲

وزرای نوشیروان در مهمتی از مصالحِ مملکت اندیشه همیکردند - و هر یک بروتی دایش خود را میبرد * ملک بپیر همچنین تدبیری اندیشه کرد * نزرجمهرا رایِ ملک اختیار آمد * و در آن دیگر در بهانش گفتند - که رایِ ملک را چه مزیت دیدی بر مکر چندین حکیم؟ گفت - به موجبِ آنکه انجام کار معلوم نیست - و رایِ همگان در مشیت است - که صواب آید یا خطا - پس موافقتِ رایِ ملک اولیتر - تا اگر خلافِ صواب آید - بعلمتِ متاعتِ او از معاتبهٔ ایمن باشیم - که گفته اند -

مثنوی

- خلافِ رایِ سلطان رایِ حُسن - بخوبِ خویش باید دست سُست *
- اگر شه روزرا گوید شبست این - نباید گفت - اینک ماه و پروی!

قطعه

یا وفا خود نبود در عالم - یا بگر کس درین زمانه نکرد *
 کس نیا موخت علم تیر از من که مرا عاقبت نشانه نکرد *

حکایت ۲۹

درویشی مجرّد بگوشه صیرا نشسته بود * پادشاهی برو بگذشت * درویش - از آنجا که
 مُلکِ قناعتست - سر بر نیارود - و التفات نکرد * پادشاه - از آنجا که شوکتِ سلطنت
 است - بهم بر آمد و گفت - این طائفه خرقه پوشان بر مثال حیوانند - اهلیت و
 آدمیت ندارند * وزیر نزدیکش آمد و گفت - ای درویش! سلطان روی زمین بر تو
 گذر کرد - چرا خدمت نکردی و شرط ادب بجا نیارودی؟ گفت - سلطان را بگویی -
 توقع خدمت از کسی دار که توقع نعمت از تو دار * دیگر - آنکه ملوک از بهر
 پاس رعیت اند - نه رعیت از بهر طاعتِ ملوک *

قطعه

پادشاه پاسبان درویشست - گرچه نعمت بفر دولت اوست *
 گوسفند از برای چوپان نیست - بلکه چوپان برای خدمت اوست *

قطعه

گریکی را تو کامران بینی - دیگر بر دل از مجاهده ریش *
 روزکی چند باش - تا بخورد خاک مغز سر خیال اندیش *
 فرق شاهی و بندگی برخاست چون قضای نبشته آید پیش *
 گر کسی خاک مرده باز کند - نشناسد توانگر از درویش *
 ملک را گفتار درویش استوار آمد * گفت - از من چیزی بخواه * گفت - آن می خواهم
 که دیگر بار زحمت ندهی * گفت - مارا پندی ده * گفت -

بیت

دریاب - کُنون که نعمت هست بدست - کین دولت و ملک می رود دست بدست *

چه سالهای فراوان و عمرهای دراز - که خلق بر سر ما بر زمین بخواهد روت *
چنانکه دست بدست آمدست مُلک نما - دستهای دگر همچین بخواهد روت *

حکمت ۲۸

یکی در صنعت کشتی گرفت سر آمده بود - که سبب و شصت بندِ داجر درین علم
دانستی - و هر روز بدوی دیگر کشتی گرفتی * مگر گوشه خاطرش نا حمال یکی از
شاهزادان میلی داشت * سبب و پناه و نه بندش در آموخت - مگر بک بند - که
در تعلیم آن دفع انداختی و تاحیر کردی * فی الجملة پسر در قوت و صنعت سر
آمد - و کسی را نا او امکان مقاومت نماند - سختی که روزی پیش ملک آن روزگار
گفت - که استاد را صیقلی که بر منست - از روی برگیست و حق تربیت - و اگر نه -
بقوت از وی کمتر بیستم - و صنعت نا او برابرم * ملک را این سخن دشوار آمد -
فرمود تا مصارعت کند * معامی متسع ترتیب کردند - و ارکان دولت و اعیان
حضرت و روز آوران اقلیم حاضر شدند * پسر - چون پیل مست - در آمد تصدتی که
اگر کرده آهلی بودی ارجا بر کندهی * استاد دانست که حواص بقوت از وی برترست
و صنعت برابر - ندان بند عرب - که از وی پنهان داشته بود - در آموخت * پسر
دفع آن ندانست * استاد او را بدو دست از زمین برداشت و ناری ~~بزد~~ دادید
و بر زمین زد * عربو از خلق بر آمد * ملک فرمود استاد را جلعت و بعت دادن -
و پسر را رحر و ملامت کرد - که نا پرورده خوش دعوای مقاومت کردی و سر
بردی * پسر گفت - ای خداوند! استاد برور آوری بر من دست بیانت - بلکه مرا
در علم کشتی دقیقه مانده بود - که از من درج همیداشت - امروز ندان دقیقه بر
من دست یاب * استاد گفت - از بهر چس روز نگاه میداشتم - که حکما گفته اند -
دوسترا چندان قوت مده - که - اگر دشمنی کند - نتواند * شنیده که چه گفت آن که
از پرورده خود حقا دند ؟

بیت

أَعْلِمُهُ الرِّبَايَةَ كُلَّ نَوْمٍ - لَمَّا اشْتَدَّ سَاعِدُهُ - رَمَانِي *

خروش از نهادش بر آمد * پرسیدندش - که چه دیدی؟ گفت - علو درجاتِ بندگان
بدرگاه حق جلّ و علا همین مثال دارد *

نظم
 دو بامداد گر آید کسی بخدمتِ شاه - سوم هر اینکه دروی کند بلفظ نگاه *
 امید هست پرسندگانِ مخلص را - که نا امید نگردند ز آستانِ اله *

مثنوی
 مهتری در قبولِ فرمانست - ترکِ فرمان دلیلِ حرمانست *
 هر که سیمای راستان دارد - سرِ خدمت بر آستان دارد *

حکایت ۲۷

ظالمی را حکایت کند - که هیزم درویشان خریدی بحیف - و توانگران را دادی بطرح *
 صاحب‌دلی بر او گذر کرد و گفت -

بیت
 ماری تو - که هرکرا به بینی بزنی؟ یا بوم - که هر کجا نشینی بکنی؟

قطعه
 زورت - ار پیش می‌رود با ما - با خداوند غیب دان نرود *
 زورمندی مکن بر اهل زمین - تا دعائی بر آسمان نرود!

ظالم ازین سخن برنجید - و روی از نصیحت او درهم کشید - و برو التفات نکرد * اخذته
 العزة بالائم * تا شبی آتش مطبخ در انبار هیزمش افتاد و سائر املاکش بسوخت و
 از بستر نرمش بر خاکستر گرمش نشاند * اتفاقاً همان شخص بر روی بگذشت * دیدش
 که با یاران همی گفت - ندانم که این آتش از کجا در سرای من افتاد! گفت - از
 دود دلِ درویشان *

قطعه
 حذر کن ز دودِ درونهای ریش! که ریشِ درون عاقبت سر کند *
 بهم بر مکن تا توانی دلی - که آهی جهانی بهم برزند *
 این لطیفه بر کاخ کیخسرو نوشته بود -

نابِ اَوَّل

مملکت بدیدارِ وی مُعْتَقِرِد - و سَحَوَابِ این حُرُوفِ مُنْتَظِر * حَواصِی بَرَسِ وَقُوفِ یادت -
 و اَرَحَطَرِ اَندیشید * در حالِ حَواصِیِ مَحْتَصِر - چنان که مَصْلَحَتِ دید - که اگر بَر مَلَا
 افتد فَنَدَه نَاشد - بَر قَهْلِیِ وَرَقِ نِوَشْتِ و رِوَانِ کَرْد * یَکِی اَر مَتَعَلَقان - که بَرَسِ وَاقِع
 بُوَد - مَلِک را اِعْلَامِ کَرْد - که فِلاَن را - که حَسَنِ مَرْمُودَه - نَا مَلُوکِ بَواحِیِ مُرَاسَلَه دَارَد *
 مَلِکِ بَهِمِ بَر اَمَدِ و کَشْفِ اِیْنِ حَمَرِ مَرْمُود * قَاصِد را نَگَر مَنَد و رِسالَه را سَوا دَند * بَوشْتَه
 بُوَد - که حَسَنِ طَیِّبِ بَر رِگانِ دَر حَقِّ بَدَه دِیَش اَر بَصِیْلَتِ نَدَدَه اَسْت - و تَشْرِیْفِ قَدِوَلِی
 کَه مَرْمُودَه اَنَد - نَدَدَه را اِمکانِ اِحاطتِ آن دِیَسْت - حَکَمِ آن کَه بَر مَرْمُودَه نَعْمَتِ اِیْن
 حادِدام - و ناندکِ مایَه تَعییرِ حَاطِرِ نَا وَلِی نَعْمَتِ قَدِیْمِ بَیوَدگِیِ نَتوانِ کَرْد - چنان کَه
 گفْتَه اَنَد -

بیت

آرا - که حکای تست هر دم گرمی - ندرش بنده - ار کند معمري ستمی *

مَلِک را سَربِ حَقِّ شِناسِی اَو پَسَنَدِیدَه اَمَد - و حَلَمَتِ و نَعْمَتِ بَچَشید - و تَدْر حَواصِت -
 کَه حَلَا کَرْدَم کَه تَرَا بَی گَناهِ اَر رَدَم * گفْت - اِی حَداوَد! نَدَدَه دَرَسِ حَالِ مَر حَداوَد را
 حَطا ئِی نَمی بَیْد - بَلْکَه تَقْدِیرِ حَداوَدِ حَقِیقِی چَیْنِ بُوَد - کَه مَر اِیْنِ نَدَدَه را مَکْرُوحِی
 بَر سَد - بَسِ بَدَسْتِ تُو اِو اَیْتَر کَه حَقُوقِ سَوا بَقِ نَعْمَتِ و اِیادِیِ مَنّتِ بَرَسِ نَدَدَه دَارِی -
 کَه حُکْمَا گفْتَه اَنَد -

مثنوی

گر گریخت رسد رَحَلِقِ مَرِّجِ ا که نه رَاحَتِ رَسَدِ رَحَلِقِ نَه رِجِ *
 اَر حَدا دَانِ حَلَوِیِ دَشْمَنِ و دُوسْتِ - کَه دَلِ هَر دُو دَر تَصَرُّفِ اوسْت *
 کَرچَه تَیْر اَر کَمالِ حَمی گَدَرَد - اَر کَمالِ دَارِ دِیَسَد اَهْلِ حَرَمِ *

حکایت ۲۶

بَکِی اَر مَلُوکِ عَرَب را شَدِیدَم - کَه نَا مَتَعَلَقانِ دِیوانِ مَرْمُود - کَه مَر سَومِ فِلاَن را - چندان کَه
 هَسْت - مُصاعِفِ کَدِید - کَه مُلَازِمِ دَرگاهِ اَسْت و مَقْرُصِدِ مَرَمان - و سائِرِ حَدمَتکاران
 نَهِو و لَعَبِ مَشعُولند و دَر اَدایِ حَدمَتِ مَتَهاوِنِ * صا حَمدلیِ نَشیدید - فَران و

دَابِ اَوَّل

هر که ناپولاد نارو پنجه کرد - سَأَدُ سِمْعِي حودرا رحه کرد *
 ناش - تا دستش سدد روزگار - پس نکام دوستان معرش برآر *

حکایت ۲۳

یکی از ملوک را مرضی هائل بود - که اعاده دگر آن ناکردن اولیتر است * طله ار
 و حکمای دیوان متفق شدند - که مران ریح را دوائی بیست - مگر رهرو آدمی که چندین
 نصیحت موصوف داشت * ملک نمرود - تا طلب کردند * دشتان پسر ی رفتند بدان
 صفت ده حکما گفته بودند * پدر و مادرش را خواندند و نعمت بنگران حوشود
 گردانیدند - و وصی فتولی داد - که حزن یکی از رعیت ریختن برای سلامت نفس
 پادشاه روا باشد * حلق تصد او کرد * پسر سویی آسمان کرد و حنند * ملک پرسید -
 درین حالت چه حلی حدندن است ؟ گفت - نار مردان بر پدر و مادر باشد -
 و دتوی پیش قاصی برد - و داد از پادشاه خواهند - اکنون پدر و مادر بعلت حطام
 دنیوی مرا حزن در سپردند - و قاصی بگشتم فتولی داد - و سلطان مصلح حوش در
 هلاک من می بیند - بحر حدای عز و حل پداهی نمی بینم *

بیت

پیش که بر آورم ر دستت فریاد ؟ هم پیش تو از دست تو میخواهم داد *
 سلطان را این سخن دل بهم بر آمد - و آب در دیده نگردانید - و گفت - هلاک من
 اولیتر که حزن چنین بیگداهی ریختن * سر و چشمش بدسید - و در کنار گریه -
 و نعمت بی اداره بخشید - و آرادش کرد * گوید که هم در آن روز ملک شتایات *

تطعه

همچنان در مکر آن بیتیم - که گفت بیل نابی بر لب در نای بیل *
 زیر پاست گر ندانی حال مور - همچو حل تست زیر پای بیل *

حکایت ۲۴

یکی از سدگاری عمرو لیت گریخته بود * کسان در عقش رفتند و نار آوردند * و روزی نا
 وی عرصی بود * اشارت نکشتن کرد - تا دیگر سدگان چنین حرکت نکند * نده پیش
 عمرو لیت سر بر زمین نهاد و گفت -

گویند - سرِ جمله حیوانات شیر است - و کمترین جانوران خر - و باتفاقِ خردمندان
خرِ باربر به از شیرِ مردم در *

مثنوی

مسکینِ خر - اگرچه بی تمیزست - چون بار همی برد - عزیزست *
گاو و خرنِ بار بردار به ز آدمیانِ مردم آزار *
گویند - ملک را طرفی از ذمائمِ اخلاقیش بقرائن معلوم شد - در شکنجه کشید - و بانواع
عقوبتش بکشت *

قطعه

حاصل نشود رضای سلطان تا خاطرِ بندگان نجوئی *
خواهی که خدای بر تو بخشد - با خلقِ خدای کن نکوئی *
آورده اند - که یکی از ستم دیدگان بر سر او بگذشت - و در حالِ تباہ او تأمل کرد و گفت -

قطعه

نه هر که قوتِ بازو و منصبی دارد بسطنت بخورد مالِ مردمان بگُزاف *
توان بخلقِ فرو بردن استخوانِ درشت - ولی شکمِ بدرد - چون بگیرد اندر ناف *

حکایت ۲۱

مردم آزاری را حکایت کنند - که سنگی بر سرِ صالحی زد * درویش را مجالِ انتقام نبود *
سنگ را با خود همیداشت تا وقتی که مالک را بر آن لشکری خشم آمد - و در چاه
زندانش کرد * درویش بیامد و سنگ بر سرش کوفت * گفتا - تو کیستی ؟ و این
سنگ بر من چرا زدی ؟ گفت - من فلانم - و این سنگ همانست که در فلان تاریخ
بر سر من زدی * گفت - چندین روزگار کجا بودی ؟ گفت - از جاهت اندیشه میکردم -
اکنون که در چاهت دیدم - فرصت را غنیمت شمردم - که زیرکان گفته اند -

مثنوی

ناسزائی را چو بینی بختیار - عاقلان تسلیم کردند اختیار *
چون نداری ناخنِ درنده تیز - با بدان آن به که کم گیری ستیز *

بابِ اوّل -

قطعه

اگر گنجی کنی بر عامیان محس - رسد مر هر گدای را بریحی *
چرا بستای ار هر یک حوی سیم - که گرد آند ترا هر رور گنجی *

ملک زاده روی اری سخی در هم کشید - و موافق طبع بلندش بیامد - و مر اورا
رحر فرمود و گفت - مرا خداوند تعالی مالک این ممالک گردانیده است تا محروم و
ساکشم - نه پاسنام که نگهدارم *

بیت

قارون هلاک شد که چهل خانه گنج داشت - نوشیروان نمود که نام بکو گذاشت *

حکایت ۲۰

آورده اند که نوشیروان عادل را در شکار گاهی صیدی کباب می کردند * ملک نمود *
علیمی را بروستا فرستاد تا ملک آرد * نوشیروان گفت - ملک نقیمب ستان تا بی
رسمی نشود - و نه حراب نگردن * گفتند - اربن قدر چه حلال راند ؟ گفت -
نبدیان ظلم اوّل در جهان اندک بوده است - هر که آمد سر آن سرید کرد - تا ندین
عانت رسیده *

قطعه

اگر رباغ رعیت ملک حورّد سیمی - بر آوردن علمان او در حرت اربیح *
نه بیم بیصه که سلطان ستم روا دارد - رند لشکرانش هزار مرغ سبیح *

بیت

نمادد ستمکار ند رورگار - نمادد برو لعنت پاندار *

حکایت ۲۱

عاملی را شنیدم که خانه رعیت حراب کردی تا حرابه سلطان آندان کند - بی حرار
قول حکما - که گفته اند - هر که حلوا را بیازارد تا دل سلطان بدست آرد - حدای
همان حلوا برو گمارن - تا دمار از بهان او بر آرد *

بیت

آتش سوزان نکند با سپید - آنچه کند دوزخ دل دردمند *

گفت - الله! الله! چه جای این سخنست!

بیت

گر بر سر و چشم من نشینی - نازت بکشم - که نازنی *
 فی الجملة بنشستم و از هر دری سخن در پیوستم تا حدیث زلت یاران در میا
 آمد * گفتم -

قطعه

چه جرم دید خداوند سابق الانعام - که بنده در نظر خویش خوار میدارد؟
 خداپرست مسلم بزرگی و الطاف - که جرم بیند و نان برقرار میدارد *
 حاکم این سخن را پسندید و اسباب معاش یاران فرمود تا باز بر قاعده ماضی مه
 دارند - و مؤنت ایام تعطیل را وفا کنند * شکر نعمت بگفتم - و زمین خدمت
 ببوسیدم - و عذر جسارت خواستم و در حال بیرون آمدم و گفتم -

قطعه

چو کعبه قبله حاجت شد - از دیار بعید روند خلق بدیدار او بسی فرسنگ
 ترا تحمّل امثال ما ببايد کرد - که هیچکس نزد بر درخت بی بر سنگ

حکایت ۱۹

ملك زاده گنج فراوان از پدر میراث یافت * دست کرم بر کشاد و داد سخاوت
 بداد و نعمت بی دریغ بر سپاه و رعیت بریخت *

قطعه

نیاساید مشام از طبله عود - بر آتش نه که چون عنبر ببوید *
 بزرگی بایدت - بخشندگی کن! که تا دانه نیفشانی نروید *
 یکی از جلسای بی تدبیر نصیحتش آغاز کرد - که ملوک پیشین مر این نعمت
 بسعی اندوخته اند و برای مصلحتی نهاده - دست ازین حرکت کوتاه کن - که واق
 در بدشست و دشمنان در کمین - نباید که بوقت حاجت درمانی *

قطعه

دوست مشمار آن که در نعمت زند لاف یاری و برادر خواندگی *
دوست آن باشد که گیرد دست دوست در پریشان حالی و درماندگی *

دیدم که متغیر میشود - و نصیحت من بغرض میشوند - بنزدیک صاحب دیوان رفتم -
بسابقه معرفتی که در میان ما بود - صورت حالش بگفتم و اهلیت و استحقاقش بیان
کردم - تا بکاری مختصرش نصب کردند * روزی چند برین بر آمد * لطف طبعش را
دیدند و حسن تدبیرش را بیسندیدند * کارش از آن در گذشت و بمرتبه و الانرا از آن
متمکن گشت * همچنین نجم سعادتش در ترقی بود تا باوج ارادت رسید - و مقرب
حضرت سلطان گشت - و مشارالیه و معتمد علیه شد * بر سلامت حالش شادمانی
کردم و گفتم -

بیت

ز کار بسته میندیش و دل شکسته مدار! که آب چشمه حیوان درون تاریکیست *

شعر

أَلَا لَا تَحْزَنَنَّ أَخَا الْبَلِيَّةِ! فَلِرَّحْمَنِ الطَّافُ خَفِيَّةٌ *

بیت

منشین ترش تو از گردش ایام - که صبر - گرچه تلخست - ولیکن بر شیرین دارد *
در آن مدت مرا با طائفه یاران اتفاق سفر حجاز افتاد * چون از زیارت مکه باز
آمدم - دو منزل استقبال کرد * ظاهر حالش را دیدم پریشان و بر هیأت درویشان *
گفتم - که حال چیست؟ گفت - چنانکه تو گفتی - طائفه حسد بردند و بخیانتم
منسوب کردند - و ملک - دام ملکه! در کشف حقیقت آن استقصاء فرمود - و یاران
قدیم و دوستان صمیم از کلمه حق خاموش گردیدند و صحبت دیرینه فراموش کردند *

قطعه

نه بینی که پیش خداوند جاه - ستایش کنان دست بر سر نهند؟
وگر روزگارش در آرد ز پای - همه عالمش پای بر سر نهند *

بابِ اوّل

که از تلون طبع پادشاهان پر حذر باید بود - که وقتی بسلامی برنجند و گاهی بدشنامی خلعت دهند - و گفته اند - که ظرافت بسیار هنر ندیمان است و عیب حکیمان *

بیت

تو بر سرِ قدرِ خویش میباش و وقار - بازی و ظرافت بندیمان بگذار *

حکایت ۱۷

یکی از رفیقان شکایت روزگارِ نامساعد بنزدیک من آورد و گفت - کفای اندک دار و عیال بسیار - و طاقت بارِ فاقه نمی آرم - و بارها در دلم می آید که باقلیمی دیو نقل کنم - تا بهر صفت زندگانی کرده آید - و کسی را بر نیک و بد من اطلاع نباشد

بیت

بس گرسنه خفت و کس ندانست که کیست *

بس جان بلب آمد که برو کس نگرست *

باز از شماتتِ اعدا می اندیشم که بطعنه در قفای من بخندند - و سعی مرا در حُر عیال بر عدمِ مروت حمل کنند و گویند -

قطعه

به بین آن بی حمیت را - که هرگز نخواهد دید روی نیک بختی *

تن آسانی گزیند خویشتن را - زن و فرزند بگذارد بسختی *

و در علم محاسبه - چنانکه معلومست - چیزی دانم * اگر بمعونت شما جهتی معی شود که موجب جمعیت خاطر باشد - بقیه عمر از عهده شکر آن بیرون نتوانم آمد گفتم - ای برادر - عمل پادشاهان دو طرف دارد - امید نان و بیم جان - و خلاف رای خردمندانست بامید نان در بیم جان افتادن *

قطعه

کس نیاید بخانه درویش - که خراج زمین و باغ بده!

یا بتشویش غصه راضی شو - یا جگر بند پیش زاع بنه!

معدّ ریزِ نگرُو * سلطان که بر نا سپاهی تحلیلی کند - نا او حاکم جوانمردی بنوان کرد *

بیب

رر نده سرک سپاهی را تا سر بدهند - وگوش زر بدهی - سر نهد در عالم *

شعر

إِذَا شَبِعَ الْكَمِيَّ يَصُولُ نَطْشًا - وَ حَاوَى اللَّطِيَّ يَنْطُشُ بِالْعَرَارِ *

حکایت ۱۵

یکی از ورزای معرول شده تحلقه درویشان در آمد - و درکت صحبت ایشل در وی اثر کرد و جمعیت خاطرش دست دان * ملک نار دیگر ناری دل خوش کرد و عیش فرمود * قبول نکرد وگفت - معرولی نه که مشعولی *

رباعی

آنان که نکس عافیت ندستند - دنداین سگت و دهان مردم بستند -
کاعد ندرند و قلم بشکستند - و در دست و زبان حرف گیران رستند *
ملک گفت - هر آگینه مارا خردمند کافی باید که تدبیر مملکت را شاید * گفت -
شای خردمند کافی آنست که چنین کارها تی در بدهد *

همای بر همه مرغان از آن شرف دارن - که آسکوان حورن و طائری بیارن *

حکایت ۱۶

سیاه گوش را گفتند - ترا ملامت شیر چه سبب اختیار افتاد ؟ گفت - تا صلّه صیدش میخورم و از شر دشمنان در پناه صلّش رنگانی میکم * گفتند - اکنون که بظن حیایتش در آمدی و بشکر نعمتش اعتراف نمودی - چرا بر دیگر بیانی - تا در حلقه حاصان در آوردن و از رنگانی حصاص شمارد ؟ گفت - همچنان از نطش

وی آیم بیستم *

بیب

اگر صد سال گمر آتش فرورد - چو نکدم اندران افتد - بسوزد *
گاه افتد که بدلم حوریت سلطان زر بیاند - و گاه باشد که سرش برود - و حکما گفته اند -

دَابِ اَوَّل

قطعه

طالَمی را حَقَّتَه دیدم نیمِ رور - گفتم - اِن قِتَه اَسِت - حواش برده به *
 آنکه حواش بهتر ار بیدارست - آنچهان ند رسدگای مُرده به *

حکایت ۱۳

“یکی از ملوک را شنیدم - که شنی در عِشرت رور کرده بود و در پانانِ مستی همیگفت -

بیت

مارا کجهاں حوشتَر اَر مِ نِکدم بیست - کر بیک و دنا دیشه وار کس عم بیست *
 دروشی برهنه سَرَمَا برون حفته بود - شنید و گفتم -

بیت

ای آنکه بافعالِ تو در عالم بیست ^۱ گیرم که عمت بیست - عم ما هم بیست ؟
 ملک را حوش آمد * صرّه هزار دیوار اَر رورن برون داشت و گفتم - دامن دارا
 دروش گفتم - دامن ار کجا آرم ؟ که حاشه دارم * مِلک را بر صعبِ حالِ او رحمت
 زیاده گشت - خلعتی بر آن مرئد کرد و پیشش فرستاد * درویش آن نقدر ا ناندک
 روزگاری بخورد و پریشان کرد و نار آمد *

بیت

قرار بر کفِ آرادگان بگیرد مال - نه صر در دلِ عاشق - نه آب در عریال *
 در حالتی که ملک را پروای او نبود - حاش نکفتند * ملک بهم بر آمد و روی در هم
 کشید * و اربکا ست که گفته اند اصحابِ طِبْط و حَبْرَت - که اَر حِدَّت و صَوْلَت
 پدشاهان پُر خُد رانند بود - که سالب هَمَّتِ اَنشان مِعْظَمَاتِ اُمورِ مَمْلُکَتِ مَتَعَلِی
 باشد - و حَمَلِ اِرْدِ حَامِ عوام نکند - گاهی نسلا می نرکند و وقتی ندشنامی حِلْمَت
 دهد *

مثنوی

حرامش بود نعمتِ پادشاه - که هنگامِ فرصت ندارد نگاه *
 مجالِ سچن نا بدیی ر پیش - نه بیهوده گفتن متر ددر حوش *

باب اول

قطعہ
 پادشاهی کو روا دارد ستم بر زیردست - دوستدارش روزِ سختی دشمن زور آورست *
 بارعیت صلح کن وز جنگِ خصم ایمن نشین - زان که شاهنشاهِ عادل را رعیت لشکرست *

حکایت ۷

پادشاهی باغلامی عجیبی در کشتی نشسته بود - و غلام هرگز دریا ندیده و محنتِ کشتی نیازموده - گریه و زاری آغاز نهاد - و لرزه بر اندامش افتاد * چندانکه ملاحظت کردند - آرام نگرفت * ملک را عیش ازو منغص شد - چاره ندانست * حکیمی در آن کشتی بود * ملک را گفت - اگر فرمائی - من اورا بطریقِ خاموش گردانم * گفت - غایتِ لطف و کرم باشد * بفرمود تا غلام را بدریا انداختند * باری چند غوطه بخورد - از آن پس موبیش بگرفتند و سوی کشتی آوردند * بهر دو دست در سگان کشتی در آویخت * چون ساعتی بر آمد - بگوشه بنشست و قرار گرفت * ملک را پسندیده آمد - و گفت - اندرین چه حکمت بود؟ گفت - اول محنتِ غرق شدن نیازموده بود و قدر سلامتِ کشتی نمیدانست * همچنین قدرِ عافیت کسی داند که بمصیبتی گرفتار آید *

قطعہ
 ای سیر! ترا نان جوین خوش نماید - معشوقِ منست آن که بنزدیکِ تو زشتست *
 حورانِ بهشتی را دوزخ بود اعراف * از دوزخیان پرس - که اعراف بهشتتست *

بیت
 فرقت میان آن که یارش در بر با آن که دو چشم انتظارش بر در *

حکایت ۸

همز را گفتند - که از وزیران پدر چه خطا دیدی که بند فرمودی؟ گفت - خطائی معلوم نکردم - ولیکن دیدم که مهابت من در دل ایشان بیکرانست - و بر عهد من اعتماد کُلی ندارند - ترسیدم که از بیمِ گرند خربیش آهنگِ هلاک من کند - پس قول حکمارا کاربستم - که گفته اند -

باب اول

حکایت ۶

یکی از ملوکِ عجم را حکایت کنند - که دستِ تظاولِ مالِ رعیتِ درار کرده بود و حور و ادیتِ آغار - تا سختی که خلقِ ار ممالدِ طلُمش سخال آمده بودند و ار کُرتِ حورش راهِ عُرتِ گرفتند * چون رعیتِ کم شد - و ارتجاعِ ولایتِ نقصانِ بدرفت - حریبه تهبی ماند - و دشمنانِ ار هر طرفِ رور آوردند *

تطمع
هر که فریادِ رُپِ رورِ مصیبتِ خواهد - گو - در انامِ سلامتِ بجا آمدنِ کوش !
سندۀ - لقمه نگوشِ ار سوارِ برود * لطفِ کسِ لطف - که بیگانه شود حمله نگوش *
ناری در مجلسِ او کتابِ شاننامه همی خواندند - در روزِ مملکتِ صحت و عهدِ بردن * وزیرِ ملک را برسید - که بردنِ گنج و حشمِ نداشت - ملک چه کند برو مقرر شد ؟ گفت - چندانکه شنیدی - خلقی بقتضایِ برو گرد آمدند و تقویتِ کردند - پادشاهیِ یانت * و برر گفت - ابِ ملک ! چون گرد آمدنِ خلقی موحبِ پادشاهیست - نو مر خلق را چرا برنشان میکنی ؟ مگر سِرِ پادشاهی نداری *

بیت
همان به که لشکر سخاں پروری - که سطان بشکر کند سروری *
ملکِ گفت - موحبِ گرد آمدنِ سپاه و رعیتِ چیست ؟ گفت - پادشاه را گرم باید - تا برو گرد آید - و رحمت - تا بر سایهٔ دولتش امن بشیند - و ترا اربن شر دو یکی نیست *

مثنوی
نکند حور پیشه سلطانی - که نیاند رِ گورگِ چوپانی *
پادشاهی که طرحِ طلُم فکند - پای دیوارِ ملکِ حورش بکند *
ملک را بندِ رورِ نایمِ موافقِ طبع نیامد - رویِ اربن سخی درجم کشد و بر دانشِ درستاد *
سی بر بیامده بود که سی عم سلطانِ مَنارعتِ برخواستند و ملکِ پدرخواستند * قوتی که ار دستِ تظاولِ او سخال آمده بودند و برنشان شده - بر ایشان گرد آمدند و قدرت کردند - تا ملکِ ارتضوبِ او در دروست و بر ایدانِ مقرر شد *

باب اول

مترجم = کمال

زمین شور سنبل بر نیارک - درو تخم عمل ضائع مگردان!
نکروئی با بدان کردن چنانست که بد کردن بجای نیک مردان *
حکایت ۵

سرهنگ زاده را بر در سرای اغلمش دیدم - که عقل و کیاستی و فهم و فراستی زائد الوصف داشت * هم از عهد خردی آثار بزرگی در ناصیه او پیدا - ولعمان انوار زیرکی در جبینش مبین *

بیت - ز هوشمندی - می تناقت ستاره بلندی *
بالای سرش - که جمال صورت و کمال معنی داشت - و حکما فی الجملة مقبول نظر سلطان آمد - نه بهمال - و بزرگی بعقلست - نه بسال *
گفته اند - توانگری بدلت - نه بهمال - و بزرگی بعقلست - نه بسال *

بیت - نزد اهل خرد کبیر بود *
ابنای جنس بر منصب او حسد بردند و بخیاقتی متهشمش کردند و در کشتن او سعی بی فائده نمودند *

مصرع - باشد دوست ؟ دشمن چه کند چون مهربان
که موجب خصمی اینان در حق تو چیست ؟ گفت - در سایه دولت خداوندی - دام ملکه ! همگنانرا راضی کردم مگر حسود - که راضی نمیشود الا بز نعمت من - و اقبال دولت خداوندی باقی باد !
توانم آن که نیازم از درون کسی *
که از مشقت آن جز بهرگ نتوان رست *

قطعه - حسود را چه کنم ؟ کو ز خود برنج درست *
بمیر - تابرهي - ای حسود ! کین رنجیست
شور بختان بارزو خواهند
گر نبیند بروز شیره چشم -
راست خواهی - هزار چشم چنان
چشمه آفتاب را چه گناه ؟
کوز بهتر که آفتاب سیاه *

قطعہ
 پسر نوح با بدان بنفشست - خاندان نبتش گم شد *
 سگت اصحاب کهن روزی چند بی نیکان گرفت و مردم شد *

این بگفت و طائفه از ندماي ملک با وي شفاعت يار شدند - تا ملک از سر خون
 او در گذشت و گفت - بخشيدم - اگر چه مصلحت نديدم *

رباعي
 دانی که چه گفت زال نا رستم کرد ا دشمن نقوان حقیق و بیچاره شعرد *
 دیدیم بسی آب ز سر چشمه خورد - چون بیشتر آمد - شتر و بار درد *

فی الجملة پسرا نواز و نعمت پروردند و استاد ادیب را بتربیت او نصب کردند -
 تا حسن خطاب و رد جواب و سایر آداب خدمت ملوکش در آموخت و در نظر
 همگان پسندیده آمد * روزی وزیر از شمائل او در حضرت ملک شمه میگفت - که
 تربیت عاقلان در وی اثر کرده و جهل قدیم از حیلت او بدر رفته و خوبی خردمندان
 گرفته * ملک از این سخن تبسم کرد و گفت -

بیت

غذیت بدربا و نشأت فینا - فمن انبک انک ابن ذئب ؟
 اذا کان الطباع طناع سوء - فلیس بفانع آدب الادیب *

بیت
 عاقبت گرگ زاده گرگ شود - گرچه با آدمی نزرگ شود *

سالی دو برن بر آمد - طائفه آوداش محلت در او پدیدستند و عقد موافقت بستند -
 تا بوقت فرصت وزیر را با هر دو پسرش نکشت و نعمت بیقیاس برداشت و در
 سخره دزدان بجای پدر بنفشست و عاضی شد * ملک دست تحیر بدندان گرفت و گفت -

قطعہ

بمشیر نیک ز آهن آید چون کند کسی ؟ ناکس بتربیت نشود - ای حکیم ! کس *
 باران که در طرائف طعش خلاف نیست - در باغ الله روند و در شوره بوم خس *

بیت

قرص خورشید در سیاهی شد - یونس اندر دهان ماهی شد ()
 مردان دلاور از کمین گاه بدر جستند و دست یکان یکان بر کتف بستند و بامدادان
 همه را بدرگاه ملک حاضر آوردند * ملک همگان را اشارت بکشتن فرمود * اتفاقاً در آن
 میان جوانی بود - که میوه عنقوان شبانوش نو رسیده و سبزه گلستان عذارش نو
 دمیده * یکی از وزرا پایه تخت ملک را بوسه داد و روی شفاعت بر زمین نهاد
 و گفت - این پسر هنوز از باغ زندگانی بر نخورده است و از ربیع جوانی تمتع نیافته -
 توقع بکرم و اخلاق خداوندی آنست - که ببخشیدن خون او بر بنده منت نهند *
 ملک روی ازین سخن در هم کشید - و موافق رای بلندش نیامد - و گفت -

بیت

پرتو نیکان نگیرد هر که بنیادش بدست * تربیت نا اهل را چون گردگان بر گنبدست *
 نسل فساد اینان منقطع کردن اولیتر است - و بیخ تبار ایشان بر آوردن عین مصلحت -
 که آتش نشانیدن و اخگر گذاشتن - و افعی کشتن و بچه نگاهداشتن - کار خردمندان
 نیست *

قطعه

ابر گر آب زندگی بارد - هرگز از شاخ بید بر نخوری *
 با فرومایه روزگار مبر - کز بی پوریا شکر نخوری *
 وزیر چون این سخن بشنید - طوعاً و کرهاً به پسندید - و بر حسن رای ملک آفرین کرد
 و گفت - آنچه خداوند - دام ملکه! فرمود عین صوابست و مسئله بیجواب - ولیکن
 حقیقت آنست - که اگر در سلک بدان تربیت یافتی طبیعت ایشان گرفتگی و یکی
 از ایشان شدی * اما بنده امیدوارست که بصحبت صالحان تربیت پذیرد و خوی
 خردمندان گیرد - که هنوز طفلست - و سیرت بغی و عناد آن گروه در نهاد او متمکن
 نشده - و در حدیثست - ما من مولود الا و قد یولد علی الفطرة فابواه یهودانه او ینصرانه او
 بمجسانه *

دَابِ اَوَّل

بیت

کَسَ نَبِیْدُ نَرَبِّ سَانَهٗ نَوْمَ - وَرَ هَمَّا اَرَّ حَهَانَ شَوْدَ مَعْدُومَ *
 پدر را در حال آگاهی دادند * برادرانش را بخواند و گوشمالی بواجبی داد * پس هر
 یکی را از اطرافِ بلادِ حِصَهٗ مَعِیْنِ کَرْدَ - تا فِتْنَهٗ نَشَسْتِ وَ بَرَّاعِ بَرِحَاسْتِ - که گفته
 اند - ده درویش در گلیمی کُحْسَبِدِ و دو پادشاه در اقلیمی نَکْتَمَدِ *

قطعه

بِیْمِ نَائِیْ مَرَّ حَوْرَدَ مَرَدَ حَدَّایِ - سَدَلِ دَرِیْشَانَ کُنْدَ بَیْمِیِ دِکَرِ *
 هَمَّتِ اِغْلِیْمِ اَرَّ نَکَرْدَ پادشاهِ - هَمچِمَانَ دَرِ بَدِّ اِغْلِیْمِیِ دِکَرِ *

حکایت ۴

طَائِعَةُ دُرْدَانِ عَرَبِ نَرِ سَرِ کُوهِیِ نِشَسْتَهٗ بُوْدُدَ وَ مَنقَدِ کاروانِ نَسْتَهٗ - وَ رَعِیْتِ بُلْدَانَ
 اَرَّ مَکائِدِ اِیْشَانَ مَرَحُوبَ وَ لَشْکَرِ سُلْطَانَ مَعْلُوبَ - حُکْمِ اَنکَهٗ مَلْدُوبِیِ مَدِیْعِ اَرَّ قَلْتَهٗ کُوهِیِ
 نَدَسْتِ آوَرْدَهٗ بُوْدُدَ وَ مَلْجَا وَ مَأْوَايِ حَوْدِ سَاحْتَهٗ * مَدْرَبَانَ مَمَالِکِ اَن طَرَفِ دَرِ
 دَفْعِ مَصْرَبِ اِیْشَانَ مَشُورَتِ کَرْدُدَ - که اگر اِن طَائِعَهٗ هَمْرَسِ نَسْتِ رَوْرُگاریِ مَدَاوَمَتِ
 نَمَانَدَ - مَقَاوَمَتِ مُمْتَنِعِ کَرْدَدَ *

مثنوی

دَرِ حَتِّیِ کَهٗ اَنکَرَسِ کِرْفَسَبِ پَایِ - نَهٗ نَبِیْرُوبِیِ شَحْصِیِ نَرِ اَیْدِ رِحایِ *
 وَ مَرَّ هَمچِمَانَ رَوْرُگاریِ هِلْجِیِ - نَکَرْدُوشِ اَرِ نَبِیْحِ نَرِ نَکْسَلِیِ *
 سَرِ حَشْمَهٗ شَادَهٗ کِرْفَتِ بَدِیْلِ - چَوِ پُرُ شَدَ نِشَايْدَ کُدَشْتِ بَدِیْلِ *
 سَخِ نَرَسِ مَعْرُوشِ کَهٗ نَکَرِیِ رَا نَحْسَسِ اِیْشَانَ نَرِ کُمَاشْتَدَ وَ فُرُصَتِ نِگَاَهٗ مِیِ دَاشْتَدَ
 تا وَقْتِیِ کَهٗ نَرِ سَرِ قُوْمِیِ رَا نَدَهٗ بُوْدُدَ وَ بَقْعَهٗ حَالِیِ مَادَهٗ * نَتِیِ چِنْدِ اَرِ مَرْدَانَ وَاقِعَهٗ
 دَدَهٗ وَ حَنگَتِ آوَرْدَهٗ رَا نَعْرَسْتَادَدَ - تا دَرِ شَعْبِ حِلِّیِ پَنهَانَ شَدَدَ * شَمَانگَاَهٗ - کَهٗ
 دُرْدَانَ نَارِ آمَدَدَ سَفَرِ کَرْدَهٗ وَ عَارَتِ آوَرْدَهٗ - رَحْمَتِ عَیْمَتِ نَهَادَدَ وَ سِلَّاحِ اَرْتَنِ
 نَکُشَادَدَ * کُحْسَبَتِیِ دَشْمِیِ کَهٗ نَرِ سَرِ اِیْشَانَ تَا حَسِ اَوْرَدِ حَوَابِ بُوْدَ * چِنْدَانکَهٗ پَاسِیِ اَرِ
 شب نَکَدَشْتِ -

بابِ اوّل

در سیرتِ پادشاهان

حکایت ۱

پادشاهی را شنیدم - که بکشتنِ اسیریِ اِشَارَتِ کرد * بیچاره در حالتِ نومیدی - بزبانی که داشت - ملک را دُشنام دادن گرفت و سقط گفتن - که گفته اند - هرکه دست از جان بشوید - هرچه در دل دارد بگوید *

شعر
اِذَا يَتَسَّ الْاِنْسَانُ - طَالَ لِسَانُهُ - كَسَنَرِ مَغْلُوبٍ يَصُولُ عَلَي الْكَلْبِ *

بیت
وقتِ ضرورت - چو نماید گریز - دست بگیرد سر شمشیر تیز *

ملک پرسید - که چه میگوید؟ یکی از وزرای نیک محضر گفت - ای خداوند! میگوید - كَهْ اَوَّالِ الْكَاطِمِيْنَ الْغَيْظَ وَ الْعَافِيْنَ عَنِ النَّاسِ - وَ اللّٰهُ يُحِبُّ الْمُحْسِنِيْنَ * ملک را بروی رحمت آمد - و از سر خون او درگذشت * وزیر دیگر - که ضد او بود - گفت - ابنای جنس ما را نشاید در حضرت پادشاهان جز براستی سخن گفتن * این ملک را دُشنام داد - و ناسزا گفت * ملک روی از این سخن درهم کشید و گفت - مرا آن دروغ وی پسندیده تر آمد ازین راست که تو گفتی - که آنرا روی در مصلحت بود - و این را بنا بر خبائتی - و خردمندان گفته اند - دروغ مصلحت آمیز به از راستی فتنه انگیز *

بیت
هر که شاه آن کند که او گوید - حیف باشد که جز نکو گوید *
این لطیفه بر طاقِ ایوان فریدون نوشته بود *

مثنوی
جهان - ای برادر! نماید بکس - دل اندر جهان آفرین بند و پس *

مثنوی

در آن مدّت که ما را وقتِ خوش بود - ز هجرت شش صد و پنجاه و شش بود *
 مُراد ما نصیحت بود - گفتیم - حوالت با خدا کردیم - و رفتیم *

بابِ اول - در سیرتِ پادشاهان * بابِ دوم - در اخلاقی درویشان * بابِ سیوم -
 در فضیلت قناعت * بابِ چهارم - در فوائدِ خاموشی * بابِ پنجم - در عشق
 و جوانی * بابِ ششم - در ضعف و پیری * بابِ هفتم - در تاثیر تربیت *
 بابِ هشتم - در آداب صحبت *

مثنوی

هر که گردن بدعوی افرازد - دشمن از هر طرف برو تازد *
 سعدی افتاده ایست آزاده * کس نیاید بجزندگ افتاده *
 اول اندیشه و آنگهی گفتار - پای پیش آمدست پس دیوار *
 نخلبندم ولی نه در بستان - شاهد من ولی نه در کنعان *
 لقمان حکیم را گفتند - حکمت از که آموختی؟ گفت - از نابینایان - که تا جای نه
 بینند پای نه نهند * قَدِمَ الْخُرُوجَ قَبْلَ الْوُلُوجِ *

مصراع

مردیت بیازمائی و آنکه زن کن *

قطعه

گرچه شاطر بود خروس بچنگ - چه زند پیش باز روئین چنگ؟
 گربه شیر است در گرفتن موش - لیک موشبست در مصاف پلنگ *
 اما باعتماد سعت اخلاق بزرگان - که چشم از عوائب زبردستان ببوشند - و در افساء
 جرائم کهتران نکوشند - کلمه چند بطریق اختصار از نوادر و امثال و اشعار و حکایات
 و سیر ملوک ماضیه درین کتاب درج کردیم - و برخی از عمرگرانمایه برو خرج * موجب
 تصنیف کتاب گلستان ابن بود - و بِاللَّهِ التَّوْفِيقُ *

قطعه

بماند سالها این نظم و ترتیب - ز ما هر ذره خاک افتاده جائی *
 غرض - نقشیست کرما باز ماند - که هستی را نمی بینم بقائی *
 مگر صاحبدلی روزی برحمت - کند در کار درویشان دعائی *
 امعان نظر در ترتیب کتاب و تهذیب ابواب ایجاز سخن مصلحت دید - تا این روضه
 رعنا و حدیقه علیا چون بهشت بهشت باب اتفاق افتاد * ازین سبب مختصر آمد -
 تا بماللت نیجامد - و اللّٰهُ الْمَوْفِقُ لِانْمَامِهِ *

نُرحی ار آن تهاون و تکاسل روا دارد - هر آینه در معرضِ خطاب آید و در محلی عتاب -
مگر درین طائفه درویشان - که شکرِ بعمب بررگان بر ایشان واجب است - و ذکرِ حمیل
و دعایِ حیر بر همگان فرض - و ادایِ چنین خدمتی در عینت اولیتر است از حضور -
که آن نقص بر یکست و اس از تکلف دور * باحانت مقرون داد !

تذکره

- پشتِ دوتای ملک راست شد از حریمی - تا چو تو برسد زاد مادر ایام را *
- حکمب محض است - اگر لطف جهان آفرس - خاص کند ندهد مصلحت عام را *
- دولتِ حاوند یوم هر که بکو نام رست - کمر عقش ذکرِ حیر رده کند نام را *
- وصفِ ترا گر کند - و بر کند اخلِ نصل - حاجتِ مشاهده بیست روی دارام را *

شعرِ تلخیصِ خدمت و موجبِ احتیادِ شرک

تقصیری و تعاضدی که در مراطمتِ خدمتِ دارگاهِ خداوندی میرونند - نادر است - که
طائفهٔ از حکماء جند در فضائلِ بررحمهر سخی میگویند - و در آخر حران عیش بنواستند
گفت - که در سخی گنتی نطی است - یعنی درنگ بسیار میکند و مستوع را سخی
مُنظِر باید بد تا وی بقریر سخی کند * بررحمهر بشیید و گفت - اندیشه کردن که چه
گوم نه ایشیمای حورن که چرا گفت *

مثنوی

سجدانِ پرورده پیبر کُهنس - بیدیدیشد - آنگه نگردد سخی *

مسن سخی تامل نگفتار دم - بکو گوی - گر در گوئی چه عم ؟

بیدیدیش - و آنگه بر آور نَس - و زان پیش بس کُ که گویند - بس !

سُطوق آدمی برترست از دواب - دواب ارتو به - گر نگویی صواب *

فکیف در نظرِ اعیان و بررگانِ حضرتِ خداوندی - بر نَصْره^۱ که مجمعِ اخلِ دل است -
و مرکزِ علماءِ مُتَجَرِّ - اگر در سیاقمتِ سخی دلیبری کم شوحی کرده باشم - و بصاعتِ
مُرحاتِ حضرتِ عرب آورده - و شنه در بازارِ حوهرانِ حوی ببرد - و چراغِ پیش
آفتاب پرتوی ندارد - و معارهٔ بلند در دامن کوه لُوند بسب نماید *

حالی که من این بگفتم - دامن گل بریخت - و در دامنم آویخت - که الکریم اِذَا وَعَدَ
 وَفِي * فصلي در همان روز اتِّفَاقِ بياض افتاد - در حَسَنِ مَعاشرت و آدابِ مِجاورت -
 در لباسي که مُتکَلِّمان را بکار آید - و مُتَرَسِّلان را بلاغت بیفزاید * في الجملة هنوز از گل
 بوستان بقیّتی مانده بود - که کتابِ گلستان تمام شد - و تمام آنکه شود بحقیقت - که
 پسندیده آید در بارگاهِ جهان پناه - سایه کردگار - پرتو لطفِ پروردگار - خداوندِ زمان -
 کَهْفِ امان - المویّد من السَّماء - المنصور علی الاعداء - عضدُ الدَّولَةِ القَاهِرَةِ - سِرَاجُ المِلَّةِ
 البَاهِرَةِ - جَمالُ الانام - مَفخَرُ الاسلام - سعدُ بنِ اِتابِكِ الاعظم - شاهنشاهُ المعظم - مالکُ
 رِقابِ الامم - مولي ملوکِ العربِ و العجم - سلطانُ البرِّ و البحر - وارثُ مُلکِ سُلیمان -
 مظفرُ الدنيا و الدّین - ابو بکرِ بنِ سعدِ بنِ زَنکي اِدام اللّهُ اِقبالهما ! و ضاعفِ اِجلالهما !
 وَ جَعَلَ الي كُلِّ خَيْرٍ مَالهما ! و بکرِشمه لُطفِ خداوندي مطالعه فرماید *

قطعه

گر التِّفَاتِ خداونديش بیاراید - نگار خانۀ چینی و نقشِ ارزنگیست *
 امید هست که رویِ ملال در نکشد - ازین سُخن - که گلستان نه جایِ دِلتَنگیست *
 علی الخُصوص که دیباجه همایونش - بنامِ سعدِ ابو بکرِ سعد بن زنگیست *

در مکارمِ اخلاقِ امیرِ عادلِ امیرِ فخرِ الدینِ اِدام اللّهُ علوه *

بکرِ عروسِ فِکرِ من از بیِ جمالی سر بر نیارد - و دیدهٔ یاس از پُشتِ پایِ خجالت بر
 ندارد - و در زمرهٔ صاحبِ دِلانِ مُتجَلّی نشود - مگر آنکه که متحلی گردد بزبورِ قَبولِ
 امیرِ کبیر - عامل - عادل - مویّد - مظفر - منصور - ظهیرِ سریرِ سلطنت - مُشیرِ تدبیر
 مملکت - کَهْفِ الفقراء - ملاذُ الغُرباء - مَرَبّي الفُضلاء - مَحِبّ الاتِّقیاء - غِیَاثُ الاسلام
 و المسلمین - عَمَدَةُ المُلُوكِ و السُّلطانین - ابو بکرِ بنِ اِبي نصر - اَطال اللّهُ عمره ! و اِجل
 قدره ! و شرحِ صدره ! و ضاعفِ اجره ! که ممدوحِ اکابرِ آفاقست - و مجموعهٔ مکارمِ اخلاق *

بیت

هر که در سایهٔ عنایتِ اوست - گنہش طاعتست و دشمن دوست *
 بر هر يك از سائرِ بندگان و حواشيِ خِدمنگاران خدمتی معین است - که اگر در ادای

مقدمه

بیت

چو جنگ آوری - نا کسی در ستر - که از وی کزیرت بود یا گزیر *
حکم صورت سخی گفتیم - و نعره کُنای بیرون رفتیم در فصل ربیعی - که آثار صولت
رُکد آرمیده بود - و آوان کدولب ورد رسیده *

دیبا

پنداهن سدر بر درختان چون حله عید نیکختان *

قطعه

اول آردی بهشت ماه حلالی - بدل گونده بر منابر تصال *
بر گل سرح از دم اوقاده لالی - همچو عرق بر عذار شاه عصال *
شمارا دوستان نا یکی از دوستان اتفاق مدیت افتاد * موصی حوش و حرم - و
درختان دلکش و درهم - گوئی حرده مینا بر حاکش ریخته است - و عقد ثریا از
تاکش در آویخته *

قطعه

روصه ماء بهرها سلسال - دوحه سجح طیرها موزون *
آن پُر از لاله‌ای رنگارنگ - و س پُر از میوه‌های گوناگون *
ناد در سانه درختانش - گسترانید فرش بوقلمون *

بامدادان که خاطر نار آمدن بر رای نشستن عالی آمد - دیدمش دامنی بر ار گل
و ریحان و سُدل و صیمران فراهم آورده - و رعیب شهر کرده * گفتم - گل بوستان را چنانکه
دای نقائی - و عهد گلستان را وفائی نباشد - و حکما گفته اند - هرچه در بنیاد دلستکی را
بشاند * گفتا - طریق چیست ؟ گفتم - برای بُهت باطران و سُجیب حاضران
کذب گلستان تصیف توأم کردن - که ناد حیران را بر آوازی او دست تطاول نباشد -
و گردش رمان عیش ربیعش بطیش حریف مدلل نکند *

منوی

بچه کار آدیت بر گل طغی ؟ از گلستان مس سدر ورقی *
گل همین پنج روز و شش نباشد - و بس گلستان همیشه حوش باشد *

بعد از تأمل این معنی مصلحت چنان دیدم - که در نشیمن عزلت نشینم - و دامن از صحبت فراهم چینم - و دفتر از گفت‌های پریشان بشویم - و عین بعد پریشان نگوییم *

بیت

زبان بریده بگنجی نیشته صم بکم به از کسی که نباشد زبانش اندر حکم *
 تا یکی از دوستان که در کجاوه غم انیس من بودی - و در حجره هم جلیس - برسم
 قدیم از در آمد * چندانکه نشاط مرغبت کرد - و بساط ملاعبت گسترده - جوابش
 نگفتم - و سر از زانوی تعبد بر نگرفتم * رنجیده بمن نگه کرد و گفت -

قطعه

کنونت که امکان گفتار هست - بگو - ای برادر! بلطف و خوشی *
 که فردا چو پدیک اجل در رسد - بحکم ضرورت زبان در کشی *
 یکی از متعلقان منش بر حسب این واقعه مطلع گردانید - که فلان عزم کرده است -
 و نیت جزم آورده - که بقیات عمر در دنیا معتکف نشیند - و خاموشی گزیند - تو
 نیز اگر توانی سر خویش گیر - و راه مجانبت در پیش آر * گفتا - بعزت عظیم
 و صحبت قدیم که دم بر نیارم - و قدم بر ندارم - مگر آنکه که سخن گفته شود بر عادت
 مالوف و طریق معروف - که آزرده دل دوستان جهلست - و کفارت یمین سهل -
 و خلاف رای صوابست و نقض عهد اولی الالباب - که فوالفقار علی در نیام - و زبان
 سعدی در کام *

قطعه

زبان در دهان خردمند چیست؟ کلید در گنج صاحب هنر *
 چو در بسته باشد - چه داند کسی که جوهر فروشتت یا شیشه گر؟

قطعه

اگرچه پیش خردمند خامشی ادبست - بوقت مصلحت آن به که در سخن کوشی *
 دو چیز طیرة عقلست - دم فرو بستن بوقت گفتن - و گفتن بوقت خاموشی *
 فی الجملة زبان از مکالمه او در کشیدن فتوت نپنداشتم - و روی از محادثه او
 گردانیدن مروت ندانستم - که یار موافق بود - و در ارادت صادق *

یا رب! ز بادِ فتنه نکه دار خاکی پارس - چندانکه خاک را بود و آب را بقا!

در سببِ تالیفِ کتابِ گوید

شبی در ایام گذشته تأمل میکردم - و بر عمرِ تلف کرده تأسف میخوردم - و سنگتِ سراچه دل را بالماسِ آب دیده می سقتم - و این ابیاتِ مناسبِ حالِ خود می گفتم -

مثنوی

- * هر دم از عمر میروند نفسی - چون نکه میکنم نماند بسی *
- * ای که پنجاه رفت و در خوابی! مگر این پنج روز دریانی *
- * خجل آنکس که رفت و کار نساخت - کوسِ رحلت زدند و بار نساخت *
- * خوابِ نوشین بامدادِ رحیل باز دارد پیاده را ز سبیل *
- * هر که آمد عمارتِ نوساخت - رفت و منزلِ بدیگری پرداخت *
- * و آن دیگر بخت همچین هوسی - دینِ عمارت بسر نبرد کسی *
- * یارِ نا پایدار دوست مدار! دوستی را نشاید این غدار *
- * مایه عیشِ آدمی شکمست - تا بتدریج میروند چه غمست ؟ *
- * گر ببندد چنانکه نگشاید - گر دل از عمر بر کند شاید *
- * در کشاید چنانکه نتوان بست - گو - بشو از حیاتِ دنیا دست ! *
- * چار طبعِ مخالف و سرکش چند روزی بوند باهم خوش *
- * گر یکی زین چهار شد غالب - جانِ شیرین بر آید از قالب *
- * لاجرم مردِ عارفِ کامل نهد بر حیاتِ دنیا دل *
- * نیک و بد چون همی بیاید مرد - خنک آن کس که گوی نیکی برد *
- * برگتِ عیشی بگورِ خویش فریست! کس نیارد ز پس - تو پیش فریست *
- * عمرِ بریست و آفتاب تموز - اندکی مانده - خواجه! غره هنوز؟ *
- * ای تهمی دست رفته در بازار! ترسمت باز ناوری دستار *
- * هر که مزروعِ خود خورد بخورد - وقتِ خیره نش خوشه باید چید *
- * پندِ سعدی بگوشِ دل بشنو! ره چنین است - مرد باش - و برو!

قطعه

گلی خوشبوی در حمام روزی - رسید از دستِ محبوبی بدستم *
 بدو گفتم - که مشکی یا عبیری؟ که از بویِ دلاویز تو مستم *
 بگفتا - من گلی ناچیز بودم - ولیکن مدتی با گلِ نشستم *
 کمالِ همنشین در من اثر کرد - و گرنه من همان خاکم که هستم *
 اللَّهُمَّ مَتِّعِ الْمُسْلِمِينَ بِطَوْلِ حَيَاتِهِ! وَضَاعِفِ ثَوَابِ جَمِيلِهِ وَحَسَنَاتِهِ!
 وَارْفَعْ دَرَجَةَ أَوْلِيَائِهِ وَوَلَاتِهِ! وَدَسِّرْ عَلَيَّ أَعْدَائِهِ وَشُنَاتِهِ!
 بِمَا تُلِي فِي الْقُرْآنِ مِنْ آيَاتِهِ * اللَّهُمَّ آمِنْ بِلَدِّهِ وَاحْفَظْ وَلَدَهُ!

شعر

لقد سعد الدنيا به - دام سعدة! وَايِدُهُ الْمَوْلِي بِأَلْوِيَةِ النَّصْرِ!
 كَذَلِكَ تَنَشَأُ لَيْئَةً هُوَ عَرَفَهَا - وَحَسَنُ نَبَاتِ الْأَرْضِ مِنْ كَرَمِ الْبَدْرِ *
 ایزدِ تعالی و تقدسِ خطبهٔ پاکِ شیراز را بهیبتِ حاکمانِ عادل و همتِ عالمانِ عامل
 تا زمانِ قیامت در آمانِ سلامت نگاه دارد!

قطعه

ندایی که من در اقلیمِ غربت چرا روزگاری بکردم درنگی؟
 برون رفتم از تنگِ تُرکان که دیدم جهان در هم افتاده چون مویِ زنگی *
 همه آدمی زاده بودند - لیکن چو گُرگان بخونخوارگی تیز چنگی *
 درون مردمی چون ملک نیک محضر - برون لشکری چون هزبرانِ جنگی *
 چو باز آمدم کُشورِ آسوده دیدم - پلنگان رها کرده خویِ پلنگی *
 چنان بود در عهدِ اول که دیدم جهان پُرز آشوب و تشویش و تنگی *
 چنین شد در ایامِ سلطانِ عادل اتابکِ ابو بکر بن سعد زنگی *

قطعه

اقلیمِ پارس را غم از آسیدِ دهر نیست - تا بر سرش بود چو توئی سایه خدا *
 امروز کس نشان ندهد در بسیطِ خاک مانند آستانِ درت مامنِ رضا *
 برتست پاسِ خاطرِ بیچارگان - و شکر بر ما - و بر خدای جهان آفرین جزا *

یکی از صاحبان سرکشیب مرانه فرو رده بود - و در تحریر مکاشفه مستغرق شده * چون
 از آن حالت باز آمد یکی از اصحاب بطریق اندساز گفب - درس بوسان که تو بودی
 ما را چه شگفه کرامت آوردی ؟ گفب - محاطر داشتم که چون بدرحمت گل برسم دامنی
 بر گم و هدیه اصحاب را برم * چون بدرحمت گل رسیدم بوی گل چنان مسب کرد که
 دادم از دسب برعت * بیت

گفم که گلی بچیسیم از باغ - گل دندم و مست گشتم از بوی *

قطعه

ای مریع سحرآ عشق بر پروانه بیامورا کان سوخته را حاس شد - و آوار بیامد *
 این مدعیان در طلش بی حیراند - کان را که حبر شد - حبرش نار بیامد *
 قطعه

ای برتر از حیال و قیاس و گمان و وهم ! و هر چه گفته اند - شدیدیم - و خوانده ایم *
 مجلس تمام گش و پیمان رسید عمر - ما همچنان در اولی و صب تو مانده ایم *

در محامد پادشاه اسلام حلد الله ملکه *

دگر حمیل سعدی که در افواة عوام انداده - و صیت ششش که در بسیط رمین رفته -
 و فص الحذب حدنش که همچو بيشكر مي خورد - و رعه منشانش که چون کاعد
 رومی برد - بر کمال فصل و بلاعت او حمل نتوان کرد - بلکه حدارود جهان و قطب
 دائره رمان - قائم معام سلیمان - ناصر اهل امان - شاهنشاه معظم - انانک اعظم - مظهر
 الدنيا و الدن - ابو نکرین سعد بن رنگی - ظل الله في ارضه - رب الارض عنه راض -
 بعین عنانت نظر کرده اسب - و بحسین بلیغ فرموده - و ارادت صادق نموده * لا حرم
 کافه نام از حواص و عوام محبت او گزائیده اند - که الناس علی دس ملوکهم *

رباعی

ر آنکه که ترا بر من مسکین نظر سب - آثارم از آفتاب مشهور تر سب *
 گر خود همه عیبها ندین بدهه درست - هر عیب که سلطان به پسندد تر سب *

قطعه

گلی خوشبوی در حمام روزی - رسید از دستِ محبوبی بدستم *
 بدو گفتم - که مشکِ یا عبیری؟ که از بوی دلاویز تو مستم *
 بگفتا - من گلی ناچیز بودم - ولیکن مدتی با گل نشستم *
 کمالِ همنشین در من اثر کرد - و گرنه من همان خاکم که هستم *
 اللَّهُمَّ مَتِّعِ الْمُسْلِمِينَ بِطَوْلِ حَيَاتِهِ ! وَضَاعِفِ ثَوَابِ جَمِيلِهِ وَحَسَنَاتِهِ !
 وَارْفَعْ دَرَجَةَ أَوْلِيَائِهِ وَوَلَدِهِ ! وَدَهِّرْ عَلَيَّ أَعْدَائِهِ وَشُنَاتِهِ !
 بِمَا تُلِي فِي الْقُرْآنِ مِنْ آيَاتِهِ * اللَّهُمَّ آمِنْ بِلَدَّةٍ وَاحْفَظْ وَلَدَهُ !

شعر

لقد سعد الدنيا به - دام سعدة ! وَايِدُهُ الْمَوْلِي بِالْأَيْتَةِ النَّصْرِ !
 كَذَلِكَ تَنَشَأُ لَيْتُهُ هُوَ عِرْقُهَا - وَحَسَنُ نَبَاتِ الْأَرْضِ مِنْ كَرَمِ الْبَدْرِ *
 ایزدِ تعالی و تقدسِ خطهٔ پاكِ شیراز را بهیبتِ حاکمانِ عادل و همتِ عالمانِ عامل
 تا زمانِ قیامت در امانِ سلامت نگه دارد !

قطعه

ندایی که من در اقلیمِ غربت چرا روزگاری بکردم درنگی ؟
 برون رفتم از تنگِ تُرکان که دیدم جهان در هم افتاده چون مویِ زنگی *
 همه آدمی زاده بودند - لیکن چو گُرکان بخونخوارگی تیز چنگی *
 درون مردمی چون مَلکِ نیکِ محضر - برون لشکری چون تیزبرانِ جنگی *
 چو باز آمدم کُشورِ آسوده دیدم - پلنگان رها کرده خویِ پلنگی *
 چنان بود در عهدِ اول که دیدم جهان پرز آشوب و تشویش و تنگی *
 چنین شد در ایامِ سلطانِ عادل اتابکِ ابو بکر بن سعد زنگی *

قطعه

اقلیمِ پارس را غم از آسیبِ دهر نیست - تا بر سرش بود چو توئی سایهٔ خدا *
 امروز کس نشان ندهد در بسیطِ خاک مانند آستانِ درت مامنِ رضا *
 برتست پاسِ خاطرِ بیچارگان - و شکر بر ما - و بر خدای جهان آفرین جزا *

یکی از صاحب‌دلاں سرچشیمِ مُراقبه رو برده بود - و در سخنِ مکاشفه مستغرق شده * چون
 از آن حالت نار آمد یکی از اصحاب بطریق انبساط گفت - درین بوستان که تو بودی
 ما را چه تحفه کرامت آوردی ؟ گفت - خاطر داشتم که چون بدرخت گل برسم دامی
 پرگم و هدیه اصحاب را برم * چون بدرخت گل رسیدم بوی گل چنان مسک کرد که
 دامنم از دست برفت * بیت

گفتم که گلی بچسیم از باغ - گل دیدم و مست گشتم از بوی *

قطعه

ای مرغِ سحر! عشقِ پروانه بیامور! کان سوخته را حان شد - و آوار بیامد *
 این مدعیان در طلش بی حراند - کان را که حشر شد - حشرش نار بیامد *
 قطعه

ای برتر از خیال و قیاس و گمان و وهم ! و هر چه گفته اند - شنیدیم - و خوانده ایم *
 مجلس تمام گشت و بنیان رسید عمر - ما همچنان در اول وصف تو مانده ایم *

در صحابه پادشاه اسلام حَلَدَ اللّهُ مَلَكَهُ *

دگر حمیلِ سعدی که در انوارِ عوام افتاده - و صیتِ سُجّش که در سیطِ رمین رفته -
 و قصُ الجیبِ حدیثش که همچو نیشکر می خورد - و رُعه معشانش که چون کاغذ
 رومی برید - بر کمالِ فضل و بلاغت او حمل نتوان کرد - بلکه حدادیدِ جهان و تظب
 دائرهٔ رمان - دائم مقامِ سلیمان - ناصرِ اهلِ ایمان - شاهنشاهِ معظم - اتانک اعظم - مطهر
 الدنیا و الدن - ابو بکر بن سعد بن رنگی - ظلّ اللّهِ فی ارضیه - ربّ الارض عنه راضی -
 بعینِ عنایت نظر کرده است - و تحسینِ بلیغ فرموده - و ارادتِ صادق فرموده * لا حرم
 کافهٔ انام از حواص و عوام محبت او گزائیده اند - که النَّاسُ عَلَي دِنِ مَلُوكِهِم *

رباعی

ر آنکه که ترا بر من مسکین بطرس - آثارم از آفتاب مشهور ترسب *
 گر خود همه عیبها بدی نداده درست - هر عیب که سلطان به پسندد همرست *

قطعه

ابر و باد و مه و خورشید و فلک در کارند تا تو نانی بکف آری - و بنفقت نخوری *
 همه از بهر تو سر گشته و فرمان بردار شرط انصاف نباشد که تو فرمان نبری *
 در خبرست از سرور کائنات و مَفْخِرِ موجودات و رحمتِ عالمیان و صَفْوَتِ آدمیان
 و تَدَمُّهٔ دَبرِ زمان احمد مُجَنَّبِی مُحَمَّدِ مُصْطَفِی صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ و سَلَّمَ -

بیت

شَفِیعُ مُطَاعِ نَبِیِّ کَرِیْمٍ قَسِیْمٍ جَسِیْمٍ بَسِیْمٍ وَسِیْمٍ *

بیت

چه غم دیوارِ اُمّت را که باشد چون تو پُشتیبان؟
 چه باک از موجِ بحرِ آن را که باشد نوحِ کشتیبان؟

شعر

بَلَّغِ الْعُلَیِّ بِکَمَالِهِ - کَشَفِ الدَّجِیِّ بِجَمَالِهِ *
 حَسَنَتِ جَمِیْحِ خِصَالِهِ - صَلُّوا عَلَیْهِ وَ آلِهِ *

که هر گاه که یکی از بندگان گنهگار پریشان روزگار دستِ انابت بامیدِ اجابت بدرگاهِ حق
 جَلَّ و علا بردارد - ایزدِ تعالی در وی نظر نکند - بازش بخواند - باز اعراض کند - بازش
 بتضرع و زاری بخواند - حق سبحانه تعالی گوید - "یا مَلَأْتُکَی! لَقَدْ اسْتَحِیَّتُ مِنْ عَبْدِی -
 و لَیْسَ لَهُ نَمِیْرٍ فَقَدْ غَفَرْتُ لَهُ - یعنی - دعوتش را اجابت کردم - و حاجتش را بر آوردم -
 که از بسیاری دعا و زاری بنده شرم همیدارم *

بیت

کرم بین و لطف خداوندگار! گنه بنده کردست او شرمسار!
 عاکفانِ کعبهٔ جلالش بتقصیرِ عبادتِ مُعْتَرَفٍ - که "مَا عَبَدْنَاكَ حَقَّ عِبَادَتِكَ!" و واصفانِ
 حلیهٔ جمالش بتکبیرِ مُنْسُوبٍ - که "مَا عَرَفْنَاكَ حَقَّ مَعْرِفَتِكَ!" *

قطعه

گر کسی وصفِ او ز من پُرسد - بی دل از بی نشان چه گوید باز؟
 عاشقانِ کُشتگانِ معشوقند - بر نیاید ز کشتگانِ آواز *

مقدمہ گلستان

شیخ مصلح الدین سعدی شدراری

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

میت حدانرا عرو حل ! کہ طاعتش موجب قربتست - و شکر اندرش مردِ نعمت *
هر نفسی کہ فرو میرود مُمدِّ حیاتست - و چون بر می آید مُفرِّجِ دانت - پس در هر
نفسی دو نعمت موحودست - و بہر نعمتی شُکری واجب *

بیست

ار دست و زبان کہ بر آید کر عہدہ شُکرش بدر آید ؟
قوله تعالیٰ - اِعْمَلُوا - اَلْ دَاوَدَ شُکْرًا - و قَلِيلٌ مِّنْ عِبَادِ الشُّکُورِ *

قطعہ

ندہ همان نہ کہ رتصیرِ حوش مُدّر بدرگاہِ حُدا آورد -
ورہ سراوارِ خداوندش - کس نہواند کہ کجا آورد *

بارانِ رحمتِ داحسانش ہمرا فرا رسیده - و حواریِ الوانِ نعمتِ بیدرنش ہمہ جا
کشیده - و پردہ ناموسِ بندگانِ گناہی فاحشِ بدر - و وطیئہ زوریِ حواریانِ سخطای
مُکّرِ بدر *

قطعہ

ای گرمی ! کہ احرانہ عیب - گم و ترسا و طیئہ حرور داری !
دوسمان را کجا کُسی محروم تو - کہ نا دشمنانِ نظر داری ؟

فراشِ بادِ صنارِ گفت - تا فُشِ و مردنِ بُکسترد - و دانہ اُبرِ بہارِ برمود - نا دانت
دانت را در مہدِ رمسِ بپرورد - و درختان را بحلعبِ نوروریِ قنایِ استشرقِ در بر گرفته
و اطفالِ شاہ را بعدومِ موسمِ بہاریِ کلاہِ شگوفہ بر سر بہادہ - و عصاۃِ فاکہیِ نعدرتش ارشہد
دانتی شدہ - و نُحْمِ حُرْمًا یُعینِ تربیشِ حَلِّ ناسِقِ گشتہ *

گلستان

ش.یخ مصلح الدین سعدي

شیرازی

بتصحيح جي ٽي پلاٽس صاحب

در دار الحکومت لندن

بمطبعِ ولیم ایچ الڻ انڌ ڪمپني نمبر ۱۳ واٽرلو پليس طبع آرايش يافت *

سنه ۱۸۷۴ عيسوي

